

David Carkeet

KOLUMBIJS

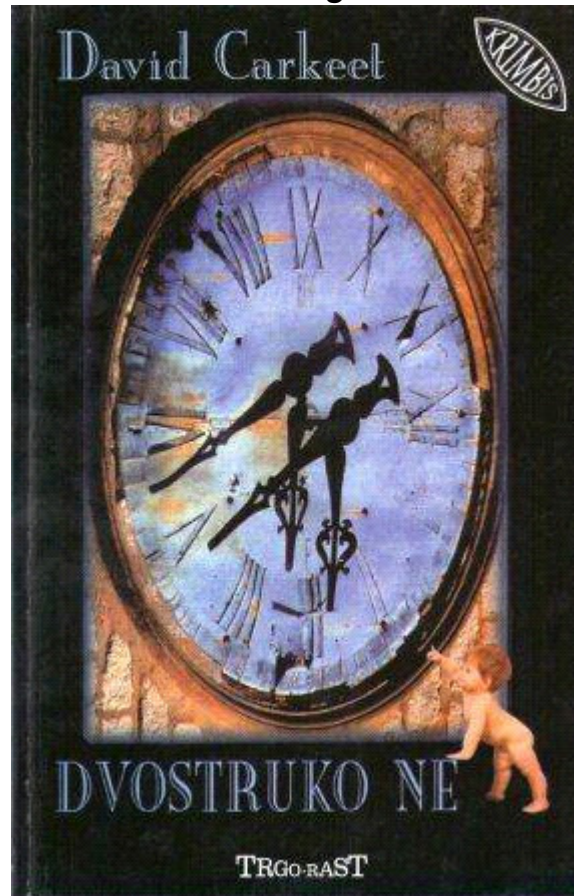

DVOSTRUKO NE

TRGO-RAST

David Carkeet Dvostruko ne

Double negativ

U američkom institutu koji proučava razvoj jezika kod male djece, dogodila su se zagonetna ubojstva. Svi su sumnjivi u tom labirintu međuljudskih odnosa kroz koji nas pisac majstorski vodi. Svijet osobnih znanstvenika koji proučavaju govor, krije mračne tajne koje nije lako otkriti, a ubojicu je vidjelo dijete koje još ne zna govoriti, pa istragu razrješava neobično svjedočenje djeteta. Izvrsna, napeta i vrlo duhovito pisana knjiga.

A što vi uopće radite s tom dječicom?

Kad začu pitanje, Cook zastade na vratima Wachova ureda, nevidljiv dvojici ljudi koji su unutra razgovarali. Osmjehnu se očekujući da čuje odgovor. Bilo je to jedno od onih pitanja koja su njegova šefa uzdizala do potpunog, nekontroliranog ushićenja.

– Sigurno vam neću uskratiti odgovor na to pitanje. – Cook je mogao zamisliti hitar, isprazan osmijeh. – Niz složenih varijabli sijeku se pri svakom ozbiljnom pokušaju da se utvrdi smjer istraživanja, postigne zamah programa, a, ovaj, da, Jeremy, i ti si tu.

Cook je bio zakoračio naprijed. Bilo je previše bolno slušati i bespomoćno šutjeti.,

– Želio bih te upoznati – reče Wach – s ovim čestitim reporterom iz New Yorka, koji piše za... za?

– Ni za koga posebno. Slobodnjak sam. Philpot. Ovo zadnje bilo je upućeno Cooku, a trebalo je biti ime, ali kakvo? Isto kao što je s kineskim imenima, kod kojih nikad ne znaš što je ime a što prezime.

– Jeremy Cook – reče rukujući se s oniskim čovjekom.

– Možemo biti na "ti". Ja sam Henry

Cook se osmjehnu, sretan što je riješio taj mali problem.

Wach se javi: – Jeremy vam zna sve što treba znati o našoj ustanovi. I o nekim drugim stvarima, je li tako Jeremy? – Hladno se osmjehnuo. – Jeremy, budi tako dobar pa gospodina Philpota odvedi do jaslica, u gimnastičku dvoranu, i na druge odjele, upoznaj ga s ljudima... neka upozna Woepsa, Stipha, Milkea i ostale... i dobro se zabavite vas dvojica, a kasnije ćemo zajedno ručati. – Spusti pogled na stol i pročisti grlo.

Cook ga pogleda. Wach se najbolje osjećao za tim stolom, sam, bez dodira s ljudima. Zašto je glumio prijateljsko raspoloženje? Kad bi se on powkao, sve bi i dalje teklo normalno, možda još i bolje. I čemu sve te upute? Zar nije utrošio čitavo jučerašnje poslijepodne pripremajući ga za ovog posjetitelja, opisujući mu nepotrebno i detaljno koja mjesta treba obići da bi Philpot stekao najpovoljniji dojam, dajući mu jasno do znanja za koga ne bi trebao naći vremena? Međutim, gledano sa stajališta Wachova Pravila broj šest: Izgledaj spontano, osim kada je potrebno da izgledaš promišljeno, ove suvišne upute imale su smisla.

Cook kimnu glavom. – Dobro, Waltere. Vraćamo se u podne.

Pogleda slobodnjaka Philpota. – Jesi li za kavu? Ja jesam, a kod ovog je Waltera nikada nećeš dobiti.

– Nikad je nisam okusio – gotovo podviknu Wach. – Rado bih popio kavu – odgovori Philpot.

– Voda već vrije u mojoj sobi. Možemo tamo malo porazgovarati prije nego što te povedem okolo.

Wach uskliknu nešto s lažnom veselošću dok je Cook vodio Philpota kroz mali ured u kojemu je sjedila

Wachova tajnica. Bila je u svojoj uobičajenoj pozi: dok je ramenom pridržavala telefonsku slušalicu u kosi, istodobno je turpijala nokte. Ovdje je bila odnedavno. Nakon dva mjeseca Cook je bio uvjeren da je previše tupava da bi bila osoba.

– O, naravno, i ja ga mrzim, ali iz drugih razloga reče ona u slušalicu dok su Cook i Philpot izlazili u predvorje. Cook s mukom proguta knedlu. Njezina izjava uznemiri ga gotovo jednako kao primjedba koju je jutros čuo u dizalu. Dvije mlade majke koje su dovele svoju djecu u vrtić razgovarale su čekajući dizalo. Kad se Cook približio, ušutjele su, pa su se svo troje u tišini vozili gore. Kad stigoše na sedmi kat, ona starija prošapta: Tako ti je kad netko predugo živi sam.

Cijelo jutro dok je pokušavao raditi u svojoj sobi, po glavi su mu se vrzmale slike devijantnog osamljeničkog ponašanja.

– Ne mogu tog momka uhvatiti ni za glavu ni za rep – reče Philpot pokazujući palcem preko ramena. Cook trepnu. – Da. Takav je. Ali on nije bitan. On samo vodi ovo mjesto.

– To je djelomično točno – reče Cook Philpotu. Pijuckao je kavu držeći noge na stolu. – Mi proučavamo učenje jezika u najranijim fazama, do dobi od pet godina. Kombiniramo čuvanje djece s pažljivim promatranjem, snimanjem na magnetofonske i video vrpce te jednostavnim pokusima. Mislim da ih je trenutačno sedamdeset i petoro, u dobi su između šest mjeseci i pet godina. S njima se postupa normalno, kao u svakom drugom vrtiću. Jedina razlika je u tome što ih ovdje sedmorica lingvista vreba po hodnicima, u igraonicama, pored stolova za mijenjanje pelena i ispod kolijevki, osluškujući glagolske nastavke i tvorbu glasova, i slične stvari.

Čudno je ovo mjesto... nema mu sličnoga u našoj zemlji. Međutim, kad si ovdje neko vrijeme, sve ti se čini običnim.

– Zašto baš ovdje? Zašto u južnoj Indiani?

Cook se nasmiješi. – Uistinu je malo izvan ruke. Izvorno je Institut Wabash bio centar za proučavanje primata. Stare zgrade nalaze se iza mene, preko potoka koji se, usput, zove Baby Wabash. Ulijeva se u jedan drugi, veći i poznatiji.

Pokaza iza sebe prema prozoru koji je gledao na uski put, sedam katova niže, a ispod njega bio je potok,, polje i nekoliko drvenih zgrada.

– Jedan dio njihova posla odnosio se na usvajanje jezika čimpanza, pomoću ASL-a, američkog znakovnog jezika kojim se služe gluhi; ta se aktivnost razvijala dok nije prerasla u glavnu djelatnost. Istovremeno, s ove strane potoka je od bivšeg popravnog doma za dječake nastao dječji vrtić. U nj su dovođena djeca iz više sredina: iz Otis Elevatora koji se nalazi deset milja sjeverno, Busby Baptist Collegea šest milja istočno i grada Kinseya tu, odmah južno od nas. Broj djece nije bio ru približno jednak današnjem, ali ih je bilo dovoljno da su ljudi koji su se bavili primatima, a mecu njima je Wach bio drugi po položaju, shvatili da dnevna briga o djeci treba doći u drugi, a jezična istraživanja u prvi plan kako bi cijela ustanova postala veliki laboratorij za istraživanje usvajanja jezika u različitim vrsta. Odobrene su subвенције. Bilo je to šezdesetih godina, kada se Ministarstvo obrane, iz meni misterioznih razloga, vruće zanimalo za lingvistiku. Popravru dom pretvoren je u Institut Wabash, koji je počeo dobivati današnji,oblik. Od tada je centar za primatote gotovo nestao. Tamo još radi dvoje-troje ljudi, ali imaju samo nekoliko čimpanza pa se sve svelo na proučavanje do kojeg im stupnja mogu pocrvenjeti stražnjice i sličnih stvari. Mi smo potpuno preuzeli jezično područje.

Zastade. – Lijepo je promatrati kako prelazak jezika preko potoka prati tok evolucije. Zapravo, onaj drveni most preko potoka ovdašnji ljudi nazivaju Mostom dostignuća.

Philpot se nasmija. – To mi može koristiti. – Ali ništa ne zapisuješ.

– Ne. Nema potrebe. Svega ću se sjetiti večeras, u svojoj sobi. A što je zapravo tvoj posao?

Cook se promeškolji na stolcu. Kad god bi mu to pitanje postavili susjedi ili sugrađani iz Kinseya, čuo bi samog sebe kako odgovara smeteno, kao da se ispričava. A što može reći? Da je kućni genij? To je istina, ali ponekad je istinu nemoguće izreći tako da zvuči prikladno. Želio je Philpotu reći neka se raspita kod njegovih kolega na Wabashu. Rekli bi mu da je Cook najsvestraniji lingvist među njima i da ga posebnost njegova uma čini idealnim profesionalnim kritičarom tuđega rada. Može uvidjeti dobre strane zamišljenih projekata i onda ih poboljšati, a isto je tako sposoban unaprijed otkriti neplodan, neperspektivan rad i prekinuti ga u samom začetku. Svačiji rad učinio bi boljim. Otkad je stigao ovamo prije pet godina, svaka publikacija koja je izašla iz instituta sadržavala je i zahvalu Cooku. Međutim, teško je jednostavno opisati to što on radi. Ima dana i sati opuštenosti, kad sjedi gotovo besposlen ili samo čita, a onda uslijede dani grozničava rada punog zanosa. Tako gledano, njegov bi se rad mogao usporediti sa slobodnom profesijom.

I moj je posao pomalo nalik na posao slobodnjaka – odgovori Philpotu.

Razrađujući i razvijajući opis, shvatio je da upravo vježba Wachovo Pravilo broj četrnaest, iako to situacija nije zahtijevala: Prije nego što počneš manipulirati ljudima ili im lagati, moraš istaknuti vaše sličnosti. Možda je već predugo s Wachom. – A pretpostavljam da je moj položaj takav zbog raznovrsnosti mog znanja. Tri diplome, iz psihologije, antropologije i ruskog jezika, što ti ne govorim da bih se hvalio, već stoga što si ti novinar koji mi postavlja pitanja. Točno? I dva magisterija, iz psihologije i lingvistike, pa doktorat iz lingvistike stečen na M.L.T., postdoktorski studij na Stanfordu, gdje sam uglavnom radio ono što sam želio. Nekako sam nepodoban za specijalizaciju... nije da se hvalim, jer to smatram određenim ograničenjem.

– Zar ovdje nikada ne vodiš neki svoj projekt?

– O, da. Upravo radim na neobičnom projektu za koji nisam dobio blagoslov šefa, ali se trudim da' on ništa ne sazna. Proučavam nešto što sam nazvao "idiofenomenima". To su lingvistička pomagala koja djeca razvijaju samostalno, a ne temelje se na modelima koje im daju odrasli, ili se na njima temelje tek djelomično. Kreću se od jednostavnih izričaja s fiksnim značenjem, recimo, djetesce izgovara

a giii kada hoće reći "Hoću patkicu", pa do općenitijih sustava u kojima uzlaznu intonaciju upotrebljava za zahtjeve ili naredbe, a silaznu za izjavu da je uočilo neke činjenice.

Philpot nabra obrve, posegne prema džepu košulje, kao da će iz njega izvaditi pero, ali na koncu ruku prinese čelu. – I to rade klinici? – upita.

– Da, neki. Drugi rade neke druge stvari. Roditelji u pravilu toga nisu svjesni, jer su skloni proces usvajanja jezika smatrati jednostavnim procesom postupnog odrastanja, povremeno ometanim komičnim pogreškama. A zapravo se zbiva mnogo više od toga. Čovjek se mora znati distancirati od neumitnoga dječjeg brbljanja kako bi otkrio pravila, a to je smisao svega što se radi u Institutu Wabash. Mi radimo ono isto što su mnogi lingvisti radili sa svojom djecom – promatramo ih i snimamo na vrpce, zapisujemo nalaze – samo što mi to radimo bolje. Kako sam čuo, čovjeku je teško istodobno biti roditelj i znanstvenik. Pitaj Eda Woepsa. – Cook glavom pokaza nalijevo. – On je kolega koji ima šesnaestomjesečnog sina ovdje u Wabashu. Ja sam Edova sina promatrao mnogo više nego on. Zapravo, to je klinac koji upotrebljava ono a-giii.

– Jesu li i tvoja djeca ovdje?

– Ne – reče Cook. – Ja nisam oženjen. – Ponudi Philpotu još kave.

– Ne bih, hvala. Može li mi reći nešto o ostalim lingvistima koji ovdje rade?

– Idemo ih potražiti – odgovori Cook. – Moji opisi ne bi bili pravedni.

Kad dvojica muškaraca ustadoše, iz sobe desno od Cookove začu se čudan i glasan smijeh. Kako smijehu nije prethodio nikakav drugi zvuk, činilo se kao da ih je motrio kakav tihi radoznalac kojemu se slika homo sapiensa koji ustaje sa stolca učinila posebno veselom. Međutim, Cook je znao o čemu se radi. Bio je to samo Orffmann. Orffmann se volio smijati, pogotovu kad bi bio sam. Često bi ga, dok bi sjedio za stolom iza dobro zatvorenih vrata i duboko koncentriran, preplavio grohotan Orffmannov smijeh. Tako je iz potaje ubijena mnoga plemenita misao koja bi donijela napredak znanosti. Cook se ponekad čudio što se boja na njegovoj strani zida nije zapalila i ogulila od grimasa i riječi koje je u bijesu uputio Orffmannu. Ovaj put spriječila ga je Philpotova prisutnost. Primijeti kako novinar s

nelagodnom gleda prema zidu, ali Orffmann je bio jedan od onih koje je Wach izbrisao s Philpotove liste za posjete, pa je Cooku bilo jasno da će biti najbolje ako kaže što manje.

To se odnosilo i na Aaskhugha, kojega je bilo mnogo teže izbjeći jer je stajao baš ispred Cookovih vrata kad njih dvojica krenuše iz sobe. – Tko je tvoj prijatelj, Jay? – upita Aaskhugh, gledajući naizmjenično u Cooka pa u Philpota.

Cook ih upozna, iako ga je podsvjesno nešto tjeralo na laž. Aaskhugh je po tom svom utjecaju na Cooka bio jedinstven, jer Cook obično nije lagao, a i kad je lagao činio je to veoma loše. Na njega je djelovao Aaskhughov odnos prema informacijama. Trgovao je njima. Skupljao ih je i davao, bez oklijevanja i ne praveći razlike. Imao je značajan fond saznanja, a da bi ga održavao, Aaskhugh je postavljao pitanja, neprekidno podsjećajući Cooka na žalosnu istinu da uvijek u blizini ima ljudi koji su spremni raspredati o tebi ako im za to pružiš priliku. Tijekom godina Cook je razradio dvije taktike izbjegavanja. Jedna mu je odgovarala kad bi se osjećao mentalno tromim, recimo nakon pića ili prije jutarnje kave – on bi prvi postavio pitanje Aaskhughu. Naravno, tako bi njegov mozak bio zatrpan gomilom beskorisnih informacija koje bi još više otupile njegove reakcije. Druga taktika bila je izazovnija: Cook bi postavio kakvu opću filozofsku tezu, koja nema nikakve veze ni s njegovim ni bilo s čijim životom, pa bi je branio manijačkim žarom, pazeći uvijek da se ne otkrije. Takav manevar mu je jamčio da Aaskhugh, koji nije mogao pribjeći hipnozi, nikada neće saznati o njemu više od onoga što bi mogao izvući iz drugih; osim toga, nikada ga neće moći javno proglasiti dosadnim, ako se nečija zanimljivost može mjeriti njegovom govorljivošću.

– Koliko ćete ostati ovdje? – Aaskhugh upita Philpota. Philpot odgovori – nekoliko dana, možda tjedan. Gdje je odsjeo? Philpot reče ime motela na izlazu iz Kinseya. Za koga piše članak? Philpot objasni. Što bi od onoga što je napisao moglo biti poznato Aaskhughu? Philpot navede nekoliko naslova, uputivši preklinjući pogled Cooku.

Cook se prenu, pa taktički upade. – Možda bi nam ti, Adame, mogao reći što ovdje radiš. Moglo bi zanimati gospodina Philpota.

"To ovdje" bio je prozor za promatranje koji je gledao u igraonicu, točno preko puta Cookova ureda. Aaskhugh pogleda u Cooka, kao da je rekao nešto vrlo smiješno. – Ništa ne radim ovdje, Jay.

Cook se namršti. – Stajao si točno ispred mojih vrata. je li tako?

– Ne, ne, nije, Jay. Prolazio sam pored tvojih vrata. Prolazio sam pored njih. – Aaskhughov ton trebao je značiti da Cook nikada neće ništa razumjeti ako ne svlada prijedloge. – Kužiš? – Pa se počne demonstrativno udaljavati od Cooka i Philpota, osvrćući se preko ramena i cereći se. Napokon nestade iza zavoja hodnika. Cook se okrenu Philpotu, koji je zbunjeno gledao niz hodnik

– Zašto te zove "Jay"? – konačno upita Philpota. Zar se ne zoveš jeremy?

Cook se osmjehnu. To je bila druga Aaskhughova mana. Ili treća. Tko bi im znao broj? Kloneći se otrcanih običaja; Aaskhugh je često ignorirao imena koja su ljudima s puno optimizma dali njihovi roditelji, za ljubav svojih umotvorina. Cook je za njega bio "Jay" (naivčina). Ed

Woeps bi ponekad bio "Dais" (srce), a zašto, to ni Cook ni Woeps nisu mogli dokučiti. Wachova tajnica, Mary, za Cooka jednostavno Marica Sekretarica, bila je "Merry, Mary" (vesela Mary), a Wachovo ime, koje su i onaj koji ga je nosio i svi ostali na Wabashu izgovarali jednako kao i riječ "watch" (sat), Aaskhugh bi ponekad germanizirao, nazivajući ga "Wachtmeister" (narednik). Cook se nadao da će doći dan kada će se osvetiti i prekrstiti Adama, recimo u "A", jer se i prvi čovjek zvao Adam, ili možda čak u "Jebeni A".

Cook sve to objasni Philpotu kako je najbolje znao. Potom, tražeći protuotrov za Aaskhughu, reče: – Dođi da te upoznam s Edom? – i povede Philpota do Woepsove sobe, odmah kraj njegove. Ed Woeps je od svih namještenika bio najrazumnija osoba. Iako petnaest godina stariji, on je bio jedini Cookov muški prijatelj. Pomagalo je i to što su imali sobu do sobe, jer Cook je vjerovao da ljudi ne mogu postati dobri prijatelji ako se ne susreću svakodnevno. Naravno, bučni je Orffmann dokazivao da taj uvjet nije dostatan.

Woeps je razgovarao telefonom. Cook ga je čuo kako kaže: – Je li loše? – i pomisli da njegov prijatelj razgovara sa ženom o nekoj nezgodi koja se dogodila kod kuće. Jedina ozbiljna Woepsova mana,

a teško da bi se to moglo nazvati manom, sastojala se u tome što je poput Odiseja privlačio zlu sreću.

Cook mu reče: – Doći ću opet. – Woeps smušeno kimnu, a Cook zatvori vrata.

– Trenutačno je zauzet – objasni Philpotu, koji je još uvijek zbunjeno gledao niz hodnik.

– Nejasan mi je oblik ove zgrade – reče novinar. Gdje je muški zahod?

– Objasnit ću ti usput. – Pokaza niz hodnik, u smjeru kojim je nestao Aaskhugh, pa obojica krenuše. – Ova zgrada je kružna, ako to nisi do sada primijetio.

– Počinjem primjećivati.

– Zapravo, cilindar sa sedam katova. Izgrađena je za tvrdokornije momke iz popravnog doma. Po rubu kružnice bile su smještene ćelije, koje su proširene i preuređene u naše urede, a rešetke su skinute s prozora. Osim, iz nekog razloga, u zahodu... vidjet ćeš ih. Potom, prema unutrašnjosti kruga, dolazi ovaj hodnik, koji je nekada bio uski nadzorni prolaz ispred ćelija. Zatim, slijeva, središnja jezgra podijeljena je na igraonice, blagovaonicu, malu gimnastičku dvoranu i tako dalje. Hodnik gotovo zatvara puni krug. Put mu presijeca Wachov ured. Izgradio ga je tako da leži između zida na kojemu je prozor i središnje jezgre, pa hodnik zatvara krug na zidovima njegove sobe. Upravo smo prošli kraj Orffmannova ureda, na desnoj strani. Naravno, poslije ću te upoznati s njim. Ovo je ured gospođice Pristam. Ona je na putu. Ovo je stubište i dizalo. – Pokaza nadesno. – Tamo postoji još jedno krilo koje se naslanja na našu zgradu, ali trenutačno se ne upotrebljava. Ne koriste se ni niži katovi zgrade, osim dijela šestoga kata, ispod nas, gdje Sally Good ima ured. Ona je glavna odgojiteljica, koja vodi poslove vrtića. Tamo ćemo sići kasnije. A ovo je ured Arthura Stipha.

– Čiji?

– Oprosti. Navikao sam ovdje spustiti glas. Možda ćeš shvatiti zašto. – Cook proviri kroz otškrinuta vrata Stiphove sobe i ugleda ono što je očekivao. Za stolom postavljenim nasred ureda, zakrčenim preko svake mjere ekscentričnog ukusa, sjedio je Arthur Stiph. Stiph je spavao. On bi često zaspao, ovdje, u ovom uredu, ili varu, na zasjenjenom travnjaku koji se blago spuštao do

Baby Wabasha, ili u kutu igraonice, potpuno nesvjestan svojih ispitanika koji pužu, ispuštaju glasove i piške. Sada je, kao i obično, odavao izgled čovjeka koji je sklopio mir, ne samo s ovim svijetom već i sa Sotonom i svim ostalim mračnim silama.

Stiph iznenada otpuhnu, otvori usta pa ih cmoknuvši zatvori, a njegovi stari stolac zaškripi; sve opet utonu u tišinu. Reagirajući spontano, dvojica muškaraca se skloniše s vrata i sakriše.

– To je Arthur Stiph – šapnu Cook Njega možemo uloviti drugi put. Zahodi su ovdje, na kraju hodnika. Lijevi je muški. – Odvede Philpota do vrata.

– Sad je jedanaest ujutro – šapnu Philpot. – Što on radi?

Cook slegnu ramenima. – Star je. Nešto radi, ali još više spava.

– I tako svaki dan?

– Koliko ja znam, nekoliko puta na dan.

Philpot nešto promrmlja i krenu u zahod. Kad stiže do vrata, iz zahoda izađe Aaskhugh. On se nasmiješi Philpotu kao da je veza među njima jača nego među većinom smrtnika, pa se isto tako nasmiješi Cooku. S istim osmijehom poviri u Stiphovu sobu prolazeći pored nje, pa prošapta: – Lijenčina! – dovoljno glasno da ga Cook čuje, ali ničim ne odajući da bi se to moglo odnositi na njega. Cook ustuknu. Vratu se i ponovno pogleda Stipha. Sjedio je mirno, sjedokose glave jako nagnute na jednu stranu. Gotovo je podsjećao na novorođenče velike glave koje je zaspalo na dječjem stolcu. Zraka sunca, koja se prokrala kroz metalne kapke na prozorima, pala mu je na ramena na kojima se nekoliko listova, suhih uvelih listova, uplelo u sivi džemper. Cook shvati da se starac potpuno oslobodio cenzure, a malo je ljudi za koje bi se to moglo reći. Odjednom poželi da ga bolje poznaje. Njihovi susreti bili su prekratki, previše poslovnici. Stiph je djelovao kao ličnost; pristupačan, potencijalni prijatelj, bez obzira na veliku razliku u godinama. Mogli bi jedan drugoga poučiti nekim stvarima.

U tom trenu začu vriskove. Dopirali su iz središnjeg dijela – visoki, kratki i histerični. Cook otvori vrata koja vode tamo i utrča. Mlada odgojiteljica posrćući izađe iz spavaonice, s bebom stisnutom na grudima. Sally, glavna odgojiteljica, bila je uz nju i pokušavala joj uzeti dijete.

– Gospode! – reče mlađa žena. Način kako je to rekla otkri da je ona vrištala.

– Ma, s njim je sve u redu – reče Sally

– Gospode! – ona će ponovno.

– Gledaj, nije mu ništa. – Sally ote dijete s njezinih grudi. Ono se poče meškoljiti, pa zaplaka. Djevojka ga je gledala zapanjeno.

– Mislila sam...

– Je li sve u redu? – upita Cook.

– Što se ovdje zbiva? – upita Wach dolazeći s druge strane. – Zahtijevam objašnjenje.

Ljuljajući dijete na rukama, Sally pogleda Wacha. – Samo čas, Waltere – reče. – Samo da ga vratim. – Otvori vrata spavaonice. Buka je probudila jedno ili dvoje djece, koja su sada plakala. Ona uđe, pa zatvori vrata za sobom.

– Žao mi je, gospodine Wach – reče djevojka, prinoseći ruku čelu. – Pomislila sam... glupost, pomislila sam da je još jedno umrlo u kolijevci. – Još jedno? uzviknu Wach. – Još jedno? Za moje uprave u ovom institutu nije bilo smrtnog slučaja.

– Vjerojatno je mislila na prijašnje slučajeve, Waltere – uskoči Cook, istodobno osjećajući sućut prema djevojci koja se nije snalazila u cijeloj situaciji i nemir zbog njezina vrištanja. – Znaš da je, prije nego što si ti došao, bilo...

– To me se ne tiče – reče Wach glasno, govoreći Cooku, ali ne gledajući u njega. Oči su mu bile prikovane na djevojku. – Što se uopće dogodilo? Kako se ti zoveš?

– Phyllis, doktore Wach. Žao mi je. Jutros smo razgovarale o slučajevima umiranja djece u kolijevci, tako da nisam mogla prestati misliti o tome, a on je ležao tako da... opipala sam mu prsa da vidim miču li se, nisu se micala, ili sam ja pomislila da se ne miču, učinilo mi se da ne diše, kad sam ga podigla bio je tako mlitav...

Sally otvori vrata spavaonice i izađe u hodnik držeći prst na usnama.

– Maknimo se od vrata – reče odvlačeći ih niz hodnik. – Svi natrag na posao – obrati se trima odgojiteljicama koje su se pridružile skupini. Među njima Cook ugleda Aaskhugha, obrva uzdignutih od neizgovorenih pitanja. – Sve je u redu – reče Sally. – Lažna uzbuna. Jesi li dobro, Phyllis? – Zagrlji djevojku i njih dvije krenuše hodnikom.

Cook se okrenu u drugom smjeru, prema glavnom hodniku, kad ga Wach zovnu.

– Jeremy, ne želim da taj reporter nešto nanjuši. Ako je čuo gužvu, reci mu da smo se šalili, tako nešto. Ako nije, nemoj ništa spominjati. Jasno?

– Jasno – odgovori Cook. Dok je otvarao vrata prema glavnom hodniku, opet začu Wacha.

– Ti, kako ti je već ime... dođi u moj ured.

Cook zatvori vrata za sobom i ugleda kako se Philpot pojavljuje iz zahoda, s upitnim osmijehom na licu.

– Doživio sam iznenađenje – obrati se Cooku kad mu se ovaj približi. Cook pogleda Stipha koji je mirno spavao, pa se s reporterom uputi natrag hodnikom, razmišljajući što bi to trebalo značiti. Kad shvati, nasmiješi se. Mora da je to. I vrijeme odgovara. Wach je, začuvši krike, morao krenuti kraticom.

– Znam – reče Cook. – Zaista bi trebao kucati.

– Jako se ispričavao.

– Uvijek je tako. I uvijek iznova zaboravi kucati. Philpot zašutje, pa reče: – Zaista čudno.

Philpot je doživio iznenađenje zahvaljujući čudesnoj arhitekturi. Muški zahod na ovom katu povezan je s Wachovim uredom, a između dvije prostorije postavljena su posebna vrata. Ta su vrata u Wabashu izazivala određene nesporazume jer su vodila izravno u jedinu kabinu u zahodu. Unatoč čestim prosvjedima i zahtjevima, čak i bez obzira na prijedlog koji je Cook stavio na glasanje na jednom od nedavno održanih sastanaka, zdušno podržan od Woepsa, ali neusvojen jer nije bio na dnevnom redu, Wach i dalje nije kucao. Obično bi se povukao uz ispriku. Ponekad bi neustrašivo prošibao, skraćujući put do stubišta ili dizala. U jednom od svojih osvetoljubivih maštanja, Cook je sanjao kako svo osoblje navaljuje u zahod kad je Wach u njemu. Sve ostalo bilo je maglovito, samo je ova prva slika važna.

Prema njima je hitao Woeps, navlačeći vestu preko glave, ne trudeći se da skine naočari. Zapele su mu za uski ovratnik veste i pale na pod, do Cookovih nogu. Cook ih podiže, odahnuvši u prijateljevo ime što su čitave. Pruži ih Woepsu, pa pokaza prema Philpotu.

- Ede, ovo je...
 - Jeremy, ne mogu razgovarati. Amy je pala i jako udarila glavom. Idem u bolnicu, Helen je već tamo.
 - Nešto ozbiljno?
 - Ne znam. Ide na rendgen. – Otvori vrata koja vode prema stubištu i nestade.
 - Ovaj čovjek ti je drag? – upita Philpot.
 - Da – odgovori Cook bez razmišljanja. Tad shvati što je Philpot htio reći. Bio je zatečen što je Philpot tako lako osjetio njegovu antipatiju prema drugima. – Žalosno. Njegova kći Amy ima nekakvih problema s mišićima.
 - A njegov sin, onaj koji je ovdje preko dana?
 - Wally? On je u redu. Normalan klinac. – Pokaza nadesno. – Hoćemo li u središnji dio, u jezgru. Vidjet ćemo neke od klinaca i upoznat ćemo neke odgojiteljice.
 - Možemo – reče Philpot.
- Vratiše se nekoliko koraka, pa prodoše kroz vrata na sjevernoj strani, ona ista kroz koja je Cook projurio kad je začuo vrisak. Druga dvojica vrata, na istoku i jugu, otvarala su se iz hodnika prema središtu. Četvrta vrata vodila su izravno iz Wachova ureda u središte; kao i zahodska vrata, ova su uvijek bila zaključana iznutra, tako da se službeno k Wachu moglo ući samo kroz sobu Marice Sekretarice. Vrata spavaonice bila su zatvorena i sve je bilo tiho. Procoše kraj njih, pa zastadoše kod jedinih otvorenih vrata.
- Ovo je igraoruca za djecu koja još pužu – objasni Cook. – U dobi od devet do dvadeset i četiri mjeseca. Promatrali su sliku nedruštvenosti. Svako dijete igralo se kakvom igračkom ili svojim rukama, prašinom, kao da je samo na ovome svijetu. Cook pozdravi jednu od odgojiteljica i predstavi je Philpotu, primijetivši da joj je u očima staklast pogled kakav nije rijetkost u Wabashu. On je posljedica dugih sati provedenih uz malu djecu. I njemu se to događalo kad bi dugo promatrao. Nema sumnje da su mu mnogi podaci tako promakli.
- Mnogo djece – reče Philpot prelazeći pogledom preko desetak mališana na podu. Cooku se učini da je u njegovu glasu osjetio ton odbojnosti. Zar je moguće da i on, kao Wach, mrzi djecu. – Nedostaju mi moja dodica Philpot.

– Koliko ih imaš? – Cook će iznenadeno.

– Dvoje. Dječaka od jedanaest mjeseci i djevojčicu od tri godine. Sutra ću propustiti njezin rođendan. Uzdahnu. – Nije se moglo drukčije.

Cook se suzdrža da mu za utjehu ne stavi ruku na rame. Glas mu je bio pun patosa i tuge. Činilo se da i Jane, odgojiteljica, osjeća isto, ali odgojiteljice su po pravilu sentimentalne. Cook je promatrao drugu, koja se na podu igrala sa živahnim buc mastim djetetom tako što su pljeskali dlanovima. Bila je nova, stigla je prije dva dana. Zvala se Paula. Vrlo zgodna. Diplomirala je na U.C.L.A., a ostaje samo preko ljeta. To je vrlo zgodno. Neugodno je kad ostanu duže, a on nije uspio. Promatrao je kako objema rukama odmiče dugu kosu s čela. Mora se uskoro naći s njom. Zašto Wach ne postupi kako je red i ne predstavi nove ljude, umjesto što ih pušta da se snalaze kako znaju? Kad bi on bio vlast ovdje, ne bi mu se to moglo dogoditi. Paula je sjedila lectima okrenuta dvojici muškaraca, zanesena igrom. Kasnije, pomisli Cook Philpot ga sada dovoljno zaokuplja.

Jedna djevojčica poče plakati, pa se Jane ispriča i pohita k njoj. Cook i Philpot vratiše se u hodnik; tog časa, dva dječaka iz skupine četvorogodišnjaka dojuriše niz hodnik glasno se smijući.

– Pst! – reče Cook, pokazujući prema spavaonici. Vi biste trebali biti u gimnastičkoj dvorani. – Mlađi, kojega je bilo lakše zastrašiti, krenu natrag, ali drugi pokaza prema igraonici.

– Htio sam Bobbyju pokazati jednu bebu koja govori `bak-a-bak'. – Dječaci opet prasnuše u smijeh. – Ona ne govori ništa drugo osim `bak-a-bak'. Što je s njom? Je li ona glupa?

– Samo je mala. Hajde sada!

– Tko je ovo? – upita isti momčić pokazujući prema Philpotu kao da ima rogove i žarulju namjesto nosa.

Cook uzdahnu. – On ti je policajac i vatrogasac i kauboj i za nekoliko minuta stiže u gimnastic'1cu dvoranu da ti objasni kako se to postaje, zato briši!

Dječaci su gledali u Cooka kao da znaju da ih vara, ali, kako je bio varalica s autoritetom, poslušашe.

– Točno pred nama je blagovaonica za osoblje nastavi Cook obilazak. – Do nje je blagovaonica za djecu. Zovemo je McDonald's da ih razveselimo, iako oni stariji, poput ove dvojice, znaju da to nije

istina. – Kroz ovu prostoriju dođoše do druge igraonice, pričaonice i radiatora. U zadnjoj je Emory Milke, krupni, bradati Cookov kolega, izvrstan lingvist i opasan seksualni suparnik, popravljao video – rekorder i savjetovao se s tehničarom.

Cook je cijenio Milkea, ali ga nije volio. Žene su u Wabashu stalno pričale kako je neodoljiv. Cook ih je mnogo puta pokušao natjerati da to objasne, ali nikada nije uspio izvući više od nekakvih gluposti o njegovu glasu i pogledu. Ipak bi i Cook, da ga je netko na to prisilio, priznao da ima nečega što imponira u Milkeovim očima, okruženima razbarušenom kosom koja mu je padala na lice. A i pametan je, nitkov. Drugim riječima, Milkea je teže ne voljeti nego sve druge, recimo radoznalog Aaskhugha ili neugodnog Orfmanna, ali Cook se trudio svim srcem. Pomagalo mu je i Milkeovo ime, pa je Cook mnogo mislio na njega. Bilo je nekako ljigavo. Polovici družine u Wabashu imalo je zvučnu sličnost s bijelom tekućinom; drugoj polovici bilo je tek dvosložna riječ, poput pridjeva sličnosti. Cook se nije slagao s ovom općom zbrkom, a štitio se tako što tog čovjeka nije nikada spominjao u razgovoru. A to znači da će točno predstavljanje Milkea Philpotu biti šakaljiva stvar. Međutim, na koncu nije morao praviti kompromise.

– Do vraga, čovječe, nije ni čudo što ne radi podviknu Milke na tehničara. Razgovor u sobi prestade, a većina djece podiže poglede pune iščekivanja sa svojih crtarija.

Tehničar promrmlja nešto kao ispriku.

– Što hoćeš reći time "nema više cijevi"? Za ime Krista!

Tehničar opet nešto promrmlja.

– Taj škrti mudonja! – dreknu Milke. Uputi se prema Cooku i Philpotu koji su stajali na vratima. Oni se razdvojiše, a Milke prošiba izmecu njih. Cooku se učini da je u zraku osjetio zadah alkohola, ali to je mogao biti i dezodorans, ili kolonjska voda. Milke nestade kroz istočna vrata prema kružnom hodniku, smjerajući prema Wachovu uredu. Kad bi se moglo izaći na zapadna vrata, on bi bio tek dvadesetak stopa udaljen od mjesta na kojemu su stajali Cook i Philpot. Cook se okrenu i pogleda. Tanke metalne žaluzine na prozoru, inače uvijek spuštene, bile su podignute do razine očiju, ali se spustiše taj čas kad se Cook zagleda u njih. Wacha nitko ne može iznenaditi.

Philpot predloži da se vrate u Cookov ured i porazgovaraju o nekim lingvističkim pitanjima, čemu Cook rado udovolji. Dok su prolazili kroz McDonald's, Cook je razmišljao o mnoštvu zanimljivih rečenica koje je čuo tog dana. Tako se zadubio u misli da nije istog trena primijetio Paulu, novu djevojku, kako stoji s Jane kraj aparata za kavu. Bile su leđima okrenute sobi. Cook i Philpot trebali su proći pored njih. Cook još nije ni isplanirao svoj prvi "zdravo", za koji se nadao da će biti izgovoren dubokim glasom kakav bi bio (ili je već bio) Milkeov, kad začu rečenicu koju je ona izgovorila. Rečenica se sastojala od samoglasnika i suglasnika američkog engleskog i mogla je biti slučajan uzorak izgovora jednog od šest milijuna majmuna koji sjede za šest milijuna pisaćih strojeva. Mogla je, ali nije bila.

– Navodno je taj Cook potpuni šupak.

Philpot, koji je išao ispred njega, okrenu se i pogleda Cooka otvorenih usta, s izrazom sažaljenja, a Cook je gledao ravno pred sebe, po sredinu, gdje nije bilo ničega osim zraka. Na lice je namjestio slabašan osmijeh pun nelagode, trudeći se da izgleda kao da se samouvjereno zabavlja, ali se vidjelo da se samo trudi.

Cook je na licu zadržao taj osmijeh dok se s Philpotom vraćao u svoj ured i kad ga je ponudio da sjedne, rekavši da će se odmah vratiti. Nadao se da mu lice odražava unutarjni mir... i da to vidi prvo Philpot, a potom i Orflmann koji je prijeteći gledao kroz otvorena vrata, vjerojatno se pitajući zašto se njegov susjed, ako ga uistinu zabavlja samo njemu znani vic, ne smije na sav glas, po ugledu na njega. Cook provjeri je li sam u zahodu, pa priđe ogledalu i opusti mišiće na licu, promatrajući kako se pretvara u mutavca.

– Gnnarnghrackagh u vražju grack, o Isuse ghorck! – uzviknu. Nogom udari po velikoj metalnoj kanti za otpatke, koja se otkotrlja u kut. Stvorila je takvu buku da se on, pomislivši kako bi ga mogli otkriti, smiri ili barem suzdrža od daljnjeg divljanja. Nagnu se nad umivaonik, unoseći se u zrcalo, pa se pogleda u oči. Da, nije teško zamisliti. Netko ju je proveo okolo, pokazujući joj prostorije, igračke i slične stvari, pričajući joj o ljudima koje je upravo upoznala i s kojima će se još sresti, između ostalih i o Jeremyju Cooku, koji je, usput rečeno, pravi šupak. Ne, potpuni šupak Ili je izvorni izraz glasio "pravi šupak", a Paula je zapamtila "potpuni šupak". Ili je original glasio "u izvjesnom smislu šupak", ili "donekle šupak", ili "nije baš

šupak", ili čak "nije šupak poput ostalih ljudi ovdje"? A ne, otišao je predaleko. Zapravo, nema tu nikakve varke. U nečijoj glavi on je potpuni (ili pravi, cjelovit, savršen i tako dalje) šupak, a ta osoba govorila je o tome tako da su i ostali ljudi prihvatili da je on navodno potpuni (ili pravi itd.) šupak.

"Navodno:" Klasična oznaka za vijest iz druge ruke. Zar ne postoji neki jezik američkih Indijanaca u kojemu se pravi razlika između glagolskih oblika kojima se označava spoznaja iz prve ruke i onih za spoznaje iz druge ruke? Hopi? Navaho? Eto, i engleski ima jednaku mogućnost, shvati Cook. Nije u tolikoj mjeri stopljena s konstrukcijom engleskog jezika, ali ipak odražava stanje stvari: "navodno je".

Je li zaista rečeno "navodno je"? Zar nije negdje čitao da su u nekim, jezicima biti i imati isti glagol? A zar nije u engleskom jeziku imati kao pomoćni glagol zamijenio biti u devetnaestom stoljeću? Zar je možda krivo čuo što je rekla, ili je možda ona krivo rekla? "Navodno taj Cook ima potpuni šupak." Glupost. To ga ne može spasiti. Uzrujan je. Potpuno pogrešno razmišlja.

"Navodno je." To ne znači da ona vjeruje u to. Samo je tako čula. Od nekoga. Ne od Jane s kojom je razgovarala kraj aparata za kavu. Informacija se ne vraća onome od koga si je dobio. Ostaje mu cijela odrasla populacija u Wabashu. Sedam lingvista, administrator, tajnica, petnaestak odgojiteljica, majstor za audio-vizualnu opremu i čistačice. Čini se da ga Marica Sekretarica ne ljubi previše, pa postoji mogućnost da u razgovoru s pridošlicama u Wabash ubaci klicu antipatije prema Cooku. Ili ona odgojiteljica konjskog lica, Dorothy Plough. Uvijek je nekako suzdržljiva. Da, mnogo je mogućnosti. I to ne samo u Wabashu. Paula je došla sa Sveučilišta U.C.L.A. Je li Cook u svojoj karijeri povrijedio kojeg profesora s tog sveučilišta nekim člankom, pa je ovaj svoju ocjenu o Cooku dao Pauli za popudbinu? Ako je tako, pa i ako nije, teško će biti pronaći trag. Malo ga je smetalo što je takva glupost rečena baš Pauli, ali ne previše. Sigurno da će sada u svojim manevrima morati predvidjeti određene zapreke, ali to je manje važno. To bi čak mogla biti prednost, nešto što ga čini tajnovitim. Kada se ljudi od kojih ste u početku zazirali pokažu ugodnima, nije li istina da vam se tada čine najugodnijim ljudima na svijetu? A kad ga Paula upozna, uvijek će ispod njegova neodoljivog šarma tražiti onog neizbježnog šupka, dok

jednog dana ne zaključi da su ga nepravедno ocrnili. Odbacit će taj svoj izvor informacija. I otkriti ga? Aha! To je put kojim treba tragati. Samo se mora oprezno kretati. S jedne strane oprezno, a s druge brzo i djelotvorno.

Otvori slavinu i ispljuska lice hladnom vodom. Upravo je brisao ruke kad postade svjestan bučnih, ali nerazumljivih glasova koji su dopirali s druge strane zida. Wach i Milke raspravljaju o proračunu. Osmjehnu se na tu pomisao, ali osjeti da je osmijeh zao i podao. Da li stoga što, kad te netko nazove šupkom, počneš uživati u takvim stvarima? Mora pripaziti na sebe.

Philpota nije zatekao u svojoj sobi. Cook krenu u gimnastičku dvoranu da ga potraži, pretpostavivši da je sam krenuo u razgledanje. Prođe pored Jane i odjednom osjeti samosvijest. Je li ona rekla što god u njegovu obranu, možda inzistirala na tome da je on pravo srce? Je li oklijevala i suzdržala se od komentara? Ili je rekla, uz podrugljiv osmijeh: – Nema tu ničega navodnog. – Ne znajući što je bilo, nije mogao razgovarati s njom. Okrenu glavu u stranu..

– Doktore Cook! – zovnu ga odgojiteljica. On se okrenu i pogleda je. – Doktor Wach vas želi vidjeti. Mary vas je tražila.

Cook joj zahvali tako kako to nikada ne bi izveo netko tko je potpuni šupak, pa izađe iz gimnastičke dvorane. Pa naravno, Wach, mislio je grabeći hodnikom. Nemoj sam tražiti ljude. Pošalji nekoga da ti ih traži, samo moraš biti siguran da će i doći.

Marica Sekretarica podiže pogled sa stola na kojemu je ravnala spojnicu. – Očekuje vas – reče, kao da je i ona važna.

Kada Cook uđe, Wach ustade od stola. Obiđe ga, pa zatvori vrata za Cookom. Pokaza na stolac nasuprot stolu. Mnogo je puta do sada Cook sjedio na njemu. Znao je da je stalno postavljen na takvoj udaljenosti od Wacha da razgovor bude neugodan.

– Sjedni! – reče Wach.

On sjede, pitajući se zašto je pozvan. Wach nikada nije pravio verbalne uvode iz kojih bi se dao naslutiti ton posjeta.

– Gdje si ostavio tog reportera? – upita.

– Ne znam – odgovori Cook. – Zapravo, u svom uredu, ali ga sada tamo nema.

– A gdje je?

– Ne znam. Upravo sam ga krenuo tražiti.

Wach pogleda Cooka nestrpljivo, poput oca čija su sva djeca na ovaj svijet došla nesretnim slučajem. Jeremy, ne možemo dopustiti da taj čovjek sam luta naokolo.

Cook se promeškolji na stolcu. – Waltere, nisam htio da ispadne ovako. Uostalom, smatram da u tome nema ničega lošega.

Wach mu je mahao rukom ispred nosa, kao da želi odagnati svaku riječ prije nego što dopiše do njega.

– Jeremy, razdužujem te.

Cook se nasmiješi. Je li to on uistinu rekao? Ozbiljno? – Kako misliš?

Wach jedan tren napući usne proučavajući Cooka. – Ne želim da i dalje pratiš Philpota. Osim toga, petak je krajnji rok za podnošenje prijedloga za dotaciju; netko mora raditi na tome. Ed je pregledao prijedlog, ali je morao otići. Netko to mora preuzeti.

Cooku se istovremeno nametnuše tri pitanja. Na prvo, zašto Wach ne bi preuzeo Woepsov posao, nema odgovora. Wach bi takvo pitanje smatrao provokacijom. Drugo bi se moglo postaviti, ali bi odgovor vjerojatno bio takav da poludi.

– Tko je priredio nacrt? – Orffmann.

Kao što je i mislio. Opća Orffmannova bezvrijednost prenosila se, uključivala i bila simbolizirana stilom njegovih uradaka. Treće pitanje bilo je opasno, ali je Cook nešto morao reći.

– Rekao si "osim toga", Waltere. Koji su ostali razlozi zbog kojih više nisam zadužen za Philpota?

Wachov pogled neodobravanja dobivao je prijeteći sjaj. Jedno od njegovih pravila, kojemu Cook još nije dao broj jer ga nije do kraja uobličio u svojoj glavi, sastojalo se u tome da otvoreno neprijateljstvo između rukovodstva i podređenih nikada ne smije zadobiti verbalni oblik.

– Recimo da smatram kako to i sam mogu dobro obaviti – odgovori Wach.

– "Recimo?" – upita Cook. – Recimo to umjesto čega? – Pa, ti si napravio malu zbrku od svega, nije li tako? – Wach je sada govorio brzo, riječi su mu izlijetale necenzurirane. – Dopustiš da nabasam na njega u zahodu prilično neugodno za obojicu, moram priznati, onda dopustiš da vidi kako Emory eksplodira i bahato napušta igraonicu.

Što će pomisliti, kakvo je ovo mjesto? A sad ne znaš ni gdje se nalazi.

Cook se nasmija. Morao je birati: ili to, ili će se pružiti preko stola i toj budali iščupati uši.

– Stvar je mnogo ozbiljnija nego što ti misliš upozori Wach. – Taj reporter može svoj članak objaviti u nekom časopisu koji se prodaje u cijeloj zemlji i evo ga, svatko nas može doći kontrolirati.

– Ali, Waltere, ovdje nema ničega što bi trebalo skrivati. Ako ga samo pustiš da lijepo sve pogleda, ne shvaćam...

– Jeremy, ti to ne razumiješ. Bolje da prioneš poslu. Hoću vidjeti tvoju reviziju na svom stolu do sutra u osam ujutro. Papiri su u Edovoj sobi. Mary će ti otključati... I hvala ti, Jeremy, što ovako uskačeš. Lijepo od tebe, posebno kad znam da ćeš imati cijeli dan posla i tome slično.

Cook sasluša te riječi šuteći, dok je ustajao, i nađe da su ohrabrujuće. Kad otvori vrata, ugleda Philpota kako sjedi u Marynu uredu. On se prijateljski nasmiješi Cooku.

– Doktor Wach će vas sada primiti – Mary će nezainteresirano. Cook iskreno izrazi žaljenje što ostatak dana neće moći provesti zajedno. Možda ni jedan drugi dan, do kraja posjeta, pomisli. Philpot predloži da se kasnije, navečer, nađu na piću. Cook se pitao bi li to Wachu bilo pravo, počeo se mrziti zbog toga, pa pristade, rekavši da će ga nazvati u motel kad završi posao.

– Iako to može biti kasno. Jedanaest ili dvanaest.

– Dobro – reče Philpot. – Dobro se zabavljaj. I ne daj da ti ovakve stvari pokvare raspoloženje.

Cook zatraži od Mary univerzalni ključ i ona mu ga, protivno pravilima, da umjesto da ode s njim do Woepsove sobe, otključa, pazi na njega i na kraju zaključa. Cook nije imao ništa protiv Neposlušnost u ovakvim sitnicama, iako motivirana isključivo lijenošću, znači da će se na Mary moći računati kada izbije revolucija. A dobri stari Philpot kaže ovakve stvari. Priču s potpunim šupkom je čuo, ali je govorio u množini, što znači da je morao osjetiti i drugo, recimo zašto ga je Wach pozvao na red. On ima oštro oko, a to znači da Wach neće ništa moći sakriti i da će se, ako pokuša, samo uvaliti u nevolju.

Zviždučući i vedro koračajući, Cook odnese nacrt prijedloga za dotaciju u svoj ured, pa vrati ključ Mary. Vraćajući se u svoju sobu, odluči se maknuti na nekoliko sati, da razbistri glavu. Lijepo je u Wabashu, možda i jedino što je lijepo u ovo vrijeme Wachove vlasti, što lingvisti mogu slobodno raspoređivati svoje radno vrijeme. I Wach je nekada davno imao duhovni život, pa je znao da profesionalni mislioci najbolje misle kad osjećaju da mogu misliti. Cook će otići kući, jesti, popiti pivo i vratiti se s obnovljenim osjećajem svrhovitosti, kao da je prijedlog za dotaciju isključivo njegova zamisao.

Uze kaput iz sobe i zaključa vrata. Na putu do dizala ugleda u jednoj od igraonica budnog Arthura Stipha. Zastade kod prozora za promatranje. Stiph je bio naslonjen na zid i promatrao je dvoje djece kako se na podu igraju narančastom loptom za tenis. Sportski kaput bio mu je prebačen preko ramena. Mora da su klinci izvodili nešto zgodno, jer se Stiph blago osmjehivao, a oči su mu blistale dok se naslanjao na zid.

Cook krenu i pomisli kako je ovo što je sad vidio najljepše što mu se zbililo toga dana.

Cookova kuća bila je izvan grada. Negdje bi se to smatralo znakom prestiža, ali to je u okrugu Kinsey bilo posve normalno. Ako niste željeli živjeti vrata do vrata s unjkavim žiteljima Kinseya, morali ste živjeti izvan grada. Kuća mu je bila drvena dvokatnica, malo povučena od slabo prometnog seoskog puta, s pet jutara nepokorenih livada i hrastova sa stražnje strane. Tu je on spavao, radio, zabavljao goste (obično po jednog) i jeo svoje Napoje.

Cookova filozofija prehrane bila je krajnje realistična. Glad je bol koji ometa obavljanje važnih poslova, kao što je bavljenje lingvistikom. Hrana ublažuje taj bol. Hrana omogućuje da se misli. Najpopularniju stavku svojeg jelovnika zvao je Napoj. Sastoji se od jednog jela, koje se kuha u jednoj posudi, a osnovni sastojak je mljevena govedina; jelo bi se dopunjavalo, ili barem povećavalo, rižom ili rezancima. Rajčica, čili ili koncentrat juhe dodavani su da bi se postigla iluzija postojanja okusa. Za Cooka izuzetna vrlina Napoja nije bila u tome što bi od njega mogao početi roktati (iako je nekakva veza morala postojati, inače rnu ne bi dao takvo ime), već što je bio siguran da

nakon njega neće odmah poželjeti nešto pojesti. Ako će ikada više i poželjeti jesti.

Kad stiže kući, Cook nazva Woepsa da se raspita o Amy, ali mu se nitko ne javi. Pomisli da nazove bolnicu, ali se predomisli shvativši kako bi teško bilo pronaći Woepsa i kako bi ga sve komplikacije, čekanja i ponavljanja potrebna da se čuje s njim dovela do ludila. Ode u kuhinju i priredi Napoj ili, točnije, podgrija ostatke dva ranije pripremljena Napoja, pa žurno prionu k jelu ne bi li ga, kad već nije mogao u njemu uživati, što prije pojeo. Dok se još vrući puše na tanjuru, Najbolji su podnošljivi, ni loši ni dobri. Kada su mlaki ili hladni, prava su uvreda Boga i Majke Zemlje. Dva piva koja je popio uz jelo nešto su mu olakšala posao. Nakon što se podmirio, nalije šalicu kave, odjene pulover, pa se odvuče u stražnje dvorište gdje je skromno (ali ne vrhunski) održavan travnjak postupno u daljnji prelazio u livadu. Uze vrtni stolac i svali se na njega odlažući šalicu na pod od opeka. Zavalivši se na stolac, stavi ruke iza glave i zatvori oči. Zapuha lagan povjetarac koji mu baci kosu na čelo. Zapitao se sprema li se kiša.

Kad se probudio, bila su prošla tri sata popodne. Skoči sa stolca i pohita u kuću. Prema svemu što je znao o prijedlogu za dotaciju i Orffmannu, očekivalo ga je mnogo posla.

Parkirao je svoj plymouth valiant mutne sivobijele boje uz kamion poduzeća za ceste, pitajući se što li on tu radi. Ugleda dvojicu inženjera u narančastim šljemovima, ili nekakve slične ljude, kako odmiču uz zgradu. Osjeti zadovoljstvo kad vidje da Aaskhugh odlazi. Za danas je otišla jedna potencijalna smetnja, ponada se.

Pred dizalom naleti na Sally, koja ga obavijesti da je Phyllis, ona odgojiteljica koja je ujutro vrištala, dobila otkaz od Wacha. Iako je jedva poznavao djevojku, Cooka ta vijest dobro razbjesni. Opsova sebi u bradu.

Sally kimnu glavom. – Znam – reče ozbiljno. Potom ga upita je li sreo Philpota. On odgovori potvrdno ne dajući nikakve detalje o svojoj sramotnoj degradaciji.

– Walter ga je doveo k meni – reče ona. – Izgleda vrlo ugodno. Samo se nadam da neće steći loš dojam.

– Zašto si to rekla?

– Pa, Walter se zalijepio za njega kao čičak. Momak se očito osjeća neugodno.

Cook se nasmiješi. Upita Sally je li promatrala koje od djece s kojima je on radio.

– Samo Wallyja Woepsa. – Jesi li čula koji a-giii?

– Nisam. Samo gaaa... Mislim da si u pravu što se tiče razlike..

– Doista? U kojim kontekstima?

Ona mu objasni. Cook je u glavi "zapisao" bilješke kaneći ih materijalizirati čim stigne u svoju sobu.

– Što je, krenuo si kući pa nešto zaboravio?

– Ne. Mnogo posla – reče on tmurno. – Bojim se da ću ostati do kasnih sati. – Krenu prema dizalu, kad se sudari s nekim. Bio je to Arthur Stiph, na putu kući. – Oprosti, Arthure – reče Cook. Udario ga je prilično jako.

– Nema problema, Jeremy – reče Stiph, uz pomalo tužan osmijeh, popravljajući rukom sijedu kosu. Potapša Cooka po ramenu, kao da su stari prijatelji, i ode.

– Mislit ću na tebe kad budem kod drugog martinija – reče Sally i mahnu na pozdrav. Cook joj odmahnu i uskoči u dizalo prije nego što se vrata zatvoriše.

Počinjalo je vrijeme prometne gužve u Wabashu. Svakog popodneva, između tri i pol i šest, Institut bi ulazio u prijelaznu fazu. Roditelji su, jedni za drugima, dolazili po svoju djecu, nadajući se da će ih naći čitave nakon još jednog dana lingvističkog motrenja. U okrugu Kinsey stalno je vladala nekakva uznemirenost zbog Wabasha, što je tek u maloj mjeri moglo opravdati strašnu

Wachovu paranoju. Ljudi su osjećali nelagodu zbog sustavnog prisluškivanja kojemu su njihova djeca bila svakodnevno podvrgnuta. Rijetko bi tko spomenuo tu nelagodu, ali iz brbljanja sa susjedima i sugrađanima o njegovu poslu Cook je znao da je taj osjećaj raširen. Srećom, niske cijene bile su dostatan razlog za stalan dotok izvora podataka.

Cooku nikada nije smetao kasnopopodnevni pješaca promet ispred vrata njegove sobe. On je dobro radio ili uz stalnu buku, ili u apsolutnoj tišini. Smetala mu je samo povremena buka, kakav je bio Orffmannov bestjelesni smijeh. Dobro je radio do šest, kada se Wabach zatvorio i zgrada ispraznila, a potom nastavi lijepo raditi u

tišini koja je uslijedila. Svojim bilješkama o Wallyju doda Sallyne informacije. Potom poče raditi na prijedlogu. Kako je samo mrzio prijedloge za dotaciju. Prazna obećanja, glorificiranje uspjeha, samoreklamersko naglašavanje važnosti i značenja, nepostojanje bilo kakve skromnosti, sveprisutnost pretjerivanja, servilna privrženost tradiciji, formulama, utvrđenim postupcima, krajnja predvidivost svake druge rečenice, implicitna pohlepa zbog svrhe samoga žanra: ružne značajke koje bi se pokazale u najgorem svjetlu da ih je u riječi pretvorio Orffmann. Međutim, Cook je radio predano i produktivno do večernjih sati, dok mu se mozak neprekidno hranio smjesom proteina i ugljikohidrata koja je, prema njegovu znanju, davala ljepotu Napojima.

U osam sati prekinu rad i ode oprati lončić za kavu i napuniti ga vodom. Kad se vratio u ured, radovao se grgotanju kave koja se kuha. Skinu vestu i odškrinu prozor. Vani je bilo oblačno, dosta mračno, zrak je bio nabijen vlagom, najavljujući vlažno ljeto koje je tek počinjalo. Na tren se zagleda u knjige nanizane u zid sobe, pa nastavi s radom. Do sada je već počeo vjerovati u Orffmannov prijedlog, pa je bez napora pisao i revidirao.

Završivši, s olakšanjem ispusti pero, zaveli se na stolici, protegnu ruke i glasno zastenja. Protrlja hrbat nosa ispod naočara, uzdahnuvši sa zadovoljstvom pravog trudbenika. Pogleda na sat. Jedanaest i petnaest. Potraži broj Philpotova motela, okrenu ga, radujući se jednoj ili dvjema čašicama koje će popiti s reporterom. Bit će zabavno s njim razgovarati o Wachu.

Međutim, Philpot nije bio u svojoj sobi. Nije ga bilo ni u baru, barem je recepcionar tako tvrdio. Cook ostavi svoj broj i poruku da mu se javi kad se vrati. Opustivši se u sjedalici, pusti da mu misli lutaju. Pomisli na Woepsa, pa se u mislima ošamari što ga je zaboravio nazvati da čuje kako je Amy. Vjerojatno je dobro, jer Woeps obično diže preveliku paniku oko malih nezgoda, a sad je prekasno za telefoniranje. Znao je da oženjeni ljudi s djecom idu u krevet u nevjerojatno doba, recimo u deset ili jedanaest. Onda je malo razmišljao o novoj djevojci, Pauli, o njezinoj dugoj kosi i mekim crtama lica, nadajući se da neće pobjeći od straha kada joj se predstavi. A što ako ustukne? Onda mu opet ostaje ona mlada majka koju je sreo i pozdravio prošlog tjedna i koja, sudeći prema

osmijehu, mora biti razvedena. I Woeps ju je vidio; izgledom mu se svidjela, kao i Cooku, iako je to u njegovu slučaju (oženjen) bio tek akademski sud. Možda je zbog toga Woeps uvijek zviždao tužne, bolne melodije.

Netko je kočio. Glasno. Netko je naglo zakočio i auto se dugo klizao. Cook se sledi za stolom očekujući udarac, ali se ništa ne dogodi. Vani je odjednom bilo mirno i tiho. Čulo se samo šuštanje papira na stolu koje je pomicao povjetarac ulazeći kroz prozor, a kad je spustio ruku na papir začu se samo lagano treperenje krošnje pod prozorom.

Sve se dogodilo u blizini. On ustade, podignu prozor do kraja i nagnu se van. Cesta je bila sedam katova niže, pružala se od male uzvišice s desne strane do brežuljka na lijevoj, pedesetak jardi od zgrade. Bila je uska, mnogo manje prometna nego glavna cesta s druge strane zgrade. Nazirao je njezin oblik u mraku, ali mu je pogled nadesno zaklanjalo krilo zgrade koja se naslanjala na njegovu. Činilo se kao da je zvuk kočnja došao iza toga krila, a ne s ovog dijela puta koji je točno ispod njega. Osluškivao je, ali se čuo samo blagi povjetarac koji je puhao bez prekida, boreći se sa zrakom punim vlage.

On povika: – Je li sve u redu?

Slijedila je duga stanka i samo tišina. Čekao je, osluškujući. Vlastiti glas činio mu se slabašnim u noćnom zraku, ali bi ga netko tko bi stajao ispod zgrade mogao čuti.

– Je li vam dobro?

Duga tišina. Ništa. Beznadan zvuk njegova glasa. Jad mu se skupi u prsima. Uvuče glavu i sjede trljajući čelo i pokušavajući se otresti zle slutnje. Neko vrijeme sjedio je miran, tih, nadajući se da će čuti nešto po čemu bi znao što se zbilo.

Nakon kraćeg vremena poče sređivati stol skupljajući stranice prijedloga za dotaciju i slažući ih po redu. Poravna listove pa uredno odloži papire na stol. Opet zastade slušajući, boreći se protiv čudnog osjećaja koji je tinjao negdje u njemu.

Zalupiše se vrata automobila. Upali se motor. Gume užurbano zacvilješe. Cook skoči na noge i pogleda kroz prozor. Ništa. Naglo izjuri iz sobe, niz hodnik prema osvjetljenim stubama koje su vodile u drugo krilo zgrade koje mu je zaklanjalo vidik. Sjurio se sedam

katova do prizemlja, grabeći po dvije-tri stepenice; trčao je dugim hodnikom do izlaza na samom njegovu kraju.

Otvori vrata i pogleda uz i niz cestu. Ništa.

Hodao je travnatom kosinom između ceste i zgrade i ništa nije vidio. Možda je sve to plod njegove mašte, rođen u njegovoj smušenoj glavi zamućenoj lingvistikom. Odjednom ugleda dugačak trag kočenja, jedva vidljiv u mraku, koji se protezao trideset-četrdeset stopa. Nigdje stakla, ni metala, ni znakova sudara. Hodao je gore-dolje uz trag, temeljito pretražujući cestu i obje bankine. Na tren zastade između tragova, razmišljajući.

Slegnu ramenima. Vozač je nešto ugledao i pritisnuo kočnicu. Možda psa. Ili mačku. Vjetar se pojačao, bilo je hladnije. Protrlja gole ruke i požali što iz sobe nije uzeo džemper, pa krenu polagano uz brijeg, prema zgradi. Činilo mu se da ga prati tama. Petljao je s ključem, dok se ne sjeti da njegov ključ otvara samo glavni ulaz na suprotnoj strani zgrade. Strese se, razmisli tren, pa krenu prema parkiralištu. Završio je posao, nema potrebe da se vraća u ured. Činilo mu se da je važno da odmah ode, da pobjegne od zgrade. Pretrčao je posljednjih nekoliko koraka do auta.

Umjesto da krene kroz izlaz kojim je obično prolazio, on s parkirališta skrenu na cestu i zastade pored tragova kočenja, s upaljenim motorom i svjetlima. Prožimao ga je snažan osjećaj nemira; ponovno pretraži cestu i bankine. Tragovi su bili tu, ali to je sve što je o njima mogao reći. Dok je stajao nasred ceste prekrivenih ruku, postade svjestan noćnih zvukova. Sa svih strana su se glasali zrikavci, zvuk se širio po okolici, kao da je stajao u samom središtu njihova svijeta. Učini mu se da se s vrha brijega hukom oglasila sova.

Protrlja ruke, pa požuri natrag, u auto. Pas, mačka, vjeverica. Lažna uzbuna, poput Phillysinih krikova. Jednostavno. Vozio je dalje. Kada prođe pored isturenog krila zgrade pogleda gore i ugleda osvijetljen ured na sedmom katu. Trebalo mu je vremena dok je shvatio da je to njegov ured. Uspori, pa stade. Vidio je police za knjige i sliku na zidu. Na drugom zidu bio je kalendar. Gledajući tako, pričini mu se da nije ni izašao iz svoje sobe, da je još gore i radi u samoći. A istovremeno je i ovdje, kraj svog automobila i promatra

izdaleka, dok mu je nekakvom igrom prirode dana rijetka i zastrašujuća prilika da uhodi samoga sebe.

Nikada prije nije se osjećao tako smrtnim.

– Mary, prespavao sam. Na mojem stolu je prijedlog za dotaciju koji Walter želi imati u osam ujutro. Možete li ga uzeti iz moje sobe i predati? Recite mu da stižem što brže mogu. Hoćete li mi to učiniti?

– Cook prođe rukom kroz zamršenu kosu i tiho zastenja. Glas mu je bio sirov, a oči otežale od sna.

– Naravno, doktore Cook – reče Marica Sekretarica. – Odmah ću otići po prijedlog. Doktor Wach je stigao i skoro je devet sati, ali nije ništa spominjao.

Ona zastade pa doda, uz osmijeh koji je vjerojatno titrao na njezinim crvenim usnama. – Teška noć? Cook zamisli prusku čizmu kako joj kvari njezino tajničko veselje.

– Da, Mary. Ako biste mogli, prilično je važno... – U redu, doktore Cook Već trčim. Reći ću doktoru Wachu da ste kod sebe. – Zahihota se. – Kako vam se to sviđa... s lingvističkog stajališta?

Cook se nasmija, spusti slušalicu i opsova. Odjene se, počešlja, odluči preskočiti brijanje i požuri do auta. Dan je bio tmuran i oblačan, a zrak tako zasićen vlagom da je osjećao kao da će se ugušiti ako dublje udahne. Odveze se do Wabasha, prolazeći češće kroz žuta nego kroz zelena svjetla, nadajući se da je Wach dobre volje.

Na sedmom katu, ispred dizala, naletje na Woepsa. Držao se još pognutije nego inače, a na licu mu je bio tužan, zbunjen izraz.

– Jeremy – reče on, a lice mu zasja, iako ne postade veselije, kad ugleda Cooka. – Hvala Bogu da si stigao! – Kimao je glavom naprijed-natrag, što Cook nije vidio nikada dotad. – Jeremy, jutros smo u tvojoj sobi našli Arthura Stipha. – Cook zastade, ne vjerujući, pa prasnu u smijeh. – Kako spava? Hoćeš reći...

– Ne – Woeps će nervozno. – Mrtav je. Mrtav u tvom uredu.

Cook potraži zid da se nasloni na njega, shvati da je predaleko, prijeđe nekoliko koraka i napokon se nasloni. Stiph je bio star, a stari ljudi umiru. To se moglo očekivati. Ali ne u njegovu uredu. Ne u njegovoj sobi.

– Od čega... mislim... od čega je umro?

Woeps uhvati Cooka objema rukama za ramena. Smiri se, Jeremy!

– Polako popusti stisak. – Ne znam reče. – Mary ga je našla kad je otvorila tvoju sobu. Vrištala je kao luda.

– Ali što je on radio u mojoj sobi? – Ne znam. Jednostavno, ne znam. – Mislim... je li dolutao da bi umro?

– Ne znam. Ne razumijem. To je strašno tužno.

– Gospode – reče Cook sebi u bradu. – Sinoć sam ostavio vrata širom otvorena. Tako je ušao. Vjerojatno je lutao okolo, ugledao upaljeno svjetlo i otvorena vrata i jednostavno ušao. Začuo sam izvana škripanje guma i izjurio ne zatvorivši vrata za sobom. Prestrašio sam se da je netko stradao... – Osjeti kako mu koljena klecaju, pa se opet nasloni na zid. – O, Gospode, Isuse!

– Što je?

Cook ne odgovori. Pojuri hodnikom probijajući se kroz gomilu ljudi ispred njegova ureda, koji su se vrtjeli oko praga kao da je to sveto mjesto.

Arthur Stiph mirno je sjedio za njegovim stolom. Cook zakorači naprijed, pa zastade, sumnjičavo gledajući u tijelo, kao da bi ono iznenada moglo učiniti nešto nedolično. Bilo je nespretno ispruženo u Cookovoj sjedalici, kruto i ukočeno; izgledalo je neprirodno. Iako je jedva održavalo ravnotežu u sjedalici koja se gotovo izmakla, Stiphovo tijelo podsjećalo je Cooka na njegov omiljeni uredski položaj za spavanje... zatvorenih očiju, ispruženih nogu, vrata položena na oštar rub naslona sjedalice (što je bilo korisno jer je sprečavalo dotok krvi u mozak), a jedini oslonac bila je stražnjica oslonjena na rub sjedalice. U takvu Stiphovu položaju bilo je nekakve prirodnosti. Međutim, nešto nije štimalo.

Nije imao kose.

Nestala je njegova čupava siva griva, što natjera Cooka da još pažljivije pogleda tijelo provjeravajući je li zaista Stiphovo. Nije bilo sumnje: to je bio on. Konačno je dospio u položaj za kojim je možda cijelog života tajno žudio.

Cook krenu naprijed, gotovo nesvjestan žamora ljudi u gomili iza njegovih leđa. Nitko mu se još nije odvažio pridružiti. Pogleda po podu, tražeći Stiphovu periku, pretpostavljajući da je Stiph morao nositi periku koju je izgubio na putu za drugi svijet. Ne nađe ništa.

Pregleda mu glavu i ugleda lošije izbrijana mjesta i crvene tragove, kao da se tijelo uspjelo samo obrijati. Cook ustuknu. Ovo je doista čovjek s drugoga svijeta. Izbrije glavu, uđe u tuđu sobu i ispusti dušu. Možda. Ali on je čuo kočenje, kočenje, tužan zvuk kroz težak noćni zrak.

– Oprostite, gospodine, htio bih da izađete.

Cook se okrenu. U vratima je stajao čovjek debela, pjegava lica, predebeo i jako zapuhan.

– Oprostite – reče Cook. – Vi ste...?

Čovjek izbaci svoj teški torzo da bi iz stražnjeg džepa izvukao lisnicu. Mahnu nekakvim papirom ispred Cookova nosa brzom, kratkom kretnjom.

– Poručnik Leaf – objasni, vraćajući lisnicu u džep. – Pozvali su nas. Poznajete li ovog čovjeka? Je li vam prijatelj?

Cook pogleda u blijedo Stiphovo lice. – Zove se Arthur Stiph. Lingvist je. Ne bih mogao reći da ga poznajem. Hoću reći, ne poznajem ga dobro. – Pogleda u poručnika, koji mu uzvratil upitnim pogledom. – Ja sam Jeremy Cook, a ovo je moja soba – doda brzo.

– Aha – reče Leaf. – Znate li što o ovome?

– Ne. Tek sam stigao. Prespavao sam jutros i...

– Ne znate kako je dospio ovamo i kako je umro? – Ne. ja sam...

– U redu – reče Leaf. – Htio bih malo pronjuškati. Sam. Volio bih da neko vrijeme ostanete u blizini. Ne ovdje, ali u blizini. Izmijenio bih s vama nekoliko riječi. Gospodine... gospodine Cook, je li tako? Hr, hr, hr. Taj se čovjek uistinu smijao "hr, hr, hx", što Cooka uznemiri.

– Cook.

– U redu, gospodine Cook. Hvala. – Leaf krenu prema ukočenom Stiphovu tijelu, nagnu se nad njega unoseći se u smireno Stiphovo lice, a Cook izađe iz sobe natraške, gledajući u njih dvojicu: jednog mršavog, suhog i mrtvog, drugog zaobljenog i poduzetnog. I tek tada

Cook shvati da je Arthur Stiph umro. Odjednom mu navru suze i stegnu ga u grlu. Progura se kroz gomilu u hodniku, pored nejasnih upitnih i zabrinutih lica, dok se konačno ne oslobodi gomile i nađe Woepsa koji ga je čekao.

– Što se događa, Jeremy?

Cook uzdahnu. – Tamo unutra je neki detektiv. Prošećimo, Ede. Idemo odavde. – Krenuše hodnikom do dizala, razgovarajući dok su

se spuštali do prizemlja i hodali do izlaznih vrata koja su ih odvela na travnjak pred zgradom. Cook je hodao pažljivo, sjećajući se da je to bilo jedno od omiljenih Arthurovih mjesta za drijemanje. Sjedoše na klupicu koja je gledala prema potoku. Woeps ukratko ispriča Cooku što se jutros dogodilo. Objasni mu kako je sjedio za stolom i radio kad je kroz odškrinuta vrata začuo da netko ulazi u susjednu prostoriju i, naravno, pomislio da je to Cook. Međutim, umjesto blagog mumljanja, koje je obično pratilo Cookov ulazak u njegov radni brlog, začuo je vrisak od kojeg mu je pero samo od sebe kliznulo preko papira. U hodniku je našao Mary kako se trese naslonjena na Cookova vrata. Pružio je ruku da je umiri, ali ga je njezin savijeni lakat dohvatio po bradi, tako da se bolno ugrizao za jezik. Pokaza Cooku ugriz – ostao je veliki ožiljak. Tada je i ugledao Stipha. Pregledao je tijelo, opipao mu bilo, osjećajući se glupo što pokušava otkriti znakove života u zglavku koji se ukočio nekoliko sati ranije. Odveo je Mary do kauča u blagovaonici za osoblje i pozvao policiju.

– Jesi li vidio njegovu glavu? – upita Cook.

– Jesam. – Woeps je jedan tren gledao ravno pred sebe. – Zato mu je cijelo tijelo izgledalo smiješno. Kao da je začuđen. – 4krenu se Cooku. – Pričao si nešto 0 prošloj noći, Jeremy. Što se dogodilo?

Cook uzdahnu. – Da. Prošla noć. – Objasni što je čuo i što je učinio, detaljno prepričavajući događaje iz prethodne noći, koliko zbog Woepsa, toliko zbog sebe.

– I tako sam ostavio širom otvorena vrata i upaljeno svjetlo. – Zastade. – Što otvara... pa... nekoliko mogućnosti, pretpostavljam.

– Jedna od njih je – reče Woeps – da je Stiph kasno sinoć krenuo iz šetnju, a stanuje u blizini, ugledao kako gore gori svjetlo i odlučio vidjeti što je. I prodrijemati.

– Nakon što je obrijao glavu – napomene Woeps.

– Da. Upravo tako.

– Taj me dio zaista zbunjuje, Jeremy. Upućuje na određenu mjeru ludosti, bolesti. – Odmahnu glavom. Wabach je prilično normalno mjesto. Nadam se da ovdje nema takvih.

– Ali zašto Arthur, za ime Boga? – proštenja Cook. – Bio je tako neopasan, benigan. Nikada nije ni za koga rekao ružnu riječ. Odgojiteljice su ga dosta voljele. Jedna od djevojaka, gore u onoj

gomili, glasno je plakala... mislim, istinski jecala. Čuo sam je dok sam bio u sobi gledajući ga.

– Da, i ja sam je čuo.

Dvojica muškaraca sjedila su još neko vrijeme, zagledani u mutnu vodu potoka ispod njih. Narastao je od proljetnih kiša, pa je tekao brzo i bučno. Cook ustade i uzdahnu. – Bolje da se vratimo gore. Detektiv je htio razgovarati sa mnom.

– Je li to onaj debeli, pjegavi? – Da. Čudna zvjerka.

Jedna druga čudna zvjerka prođe mimo njih dok su se kroz glavni ulaz vraćali u zgradu. Bio je to Aaskhugh, koji je očito tek stigao na posao. Dotjeran, u odijelu na sitne prugice, zviždukao je u hodu, kao da nešto slavi.

– Zdravo, Jay! Zdravo, Daisy! Zdravo obojici. Što se sprema?

Woeps se okrenu Cooku prepuštajući mu riječ. Na koncu, tijelo je nađeno u njegovoj sobi. Osim toga, Woeps nije baš previše razgovarao s Aaskhughom. U Cookovim očima bio je tvrd pogled dok je oblikovao odgovor.

– Adame, osobno smatram da se sprema oluja. Zrak je zadnjih dana nekako strašno težak. Jesi li se ikad zamislio nad netočnošću meteoroloških izvještaja za Srednji zapad? Znaš li zašto su takvi? – Cook krajem oka ugleda Woepsa kako ga gleda, začuđeno izdignutih obrva zbog njegova skretanja s teme.

– Ne znam, Jeremy – reče Aaskhugh oklijevajući, dok je švrljao očima lijevo-desno.

– Ne znam ni ja, Adame. Ne znam ni ja. Osim toga, jutros je Arthur Stiph nađen mrtav u mojem uredu. Svjež ostrižen.

Aaskhugh se iznenadio, u to nije bilo sumnje, ali vjerojatno manje zbog Stiphove smrti, a više što mu je Cook, nakon godina ispitivanja koja nisu urodila plodom napokon ponudio informacije koje su imale nekakva smisla. Raspitivao se o svemu, revnosno vodeći računa o pojedinostima i, ako je takve bilo moguće naći, o ljudima koji bi mogli snositi odgovornost. Aaskhughova ispitivanja i tako su se uvijek kretala u tom smjeru, pa

je pitanja postavljao glatko i s lakoćom. Woeps laktom gurnu Cooka. – Dolaze ovi iz hitne pomoći, Jeremy. Cook ugleda dvojicu ljudi odjevenih u bijelo kako vuku nosila pločnikom i unose ih kroz vrata. Pratila su ih trojica policajaca.

– Pitam se što će pokazati obdukcija – promrmlja Cook za sebe.

Aaskhugh ga je čuo. – Imaš li razloga vjerovati da bi mogla pokazati nešto... neobično?

Cook odgovori negativno, nastojeći da iz tona odgovora bude potpuno jasno da nešto taji.

– Jeremy, rado bih vidio tragove kočenja – reče Woeps nesmotreno, tako da Cook osjeti potrebu da se izdere na njega. Woeps isti čas shvati da je Cook bijesan i spusti glavu.

– Kakve tragove? – upita uvijek pripravnici Aaskhugh. Smeće tragove s unutarnje strane tvog rublja, došlo je Cooku da mu kaže. – Objasnit ću ti poslije, Adame – reče lažući prvi put toga dana.

Njih trojica krenuše prema zgradi. Dok su čekali dizalo, Aaskhugh se šuteći njihao na petama naprijed-natrag, puckajući jezikom. Napokon progovori.

– Stiph je bio čudne sorte. Mnogo je radio prije nego što je došao ovamo, a onda je smalaksao. Ustanovio sam da je njegov rad u približno godinu dana, koliko je bio ovdje, neoriginalan, iako to nikada nisam rekao, barem ne njemu. Međutim, sada to treba reći.

– Treba li? – pomisli Cook.

– Mnogo je spavao, je li tako? – nastavi Aaskhugh. – Nikada mi to nije imalo smisla. Ipak je šteta što je morao otići. A možda je tako najbolje.

Ušli su u dizalo. Cook je htio nešto reći, ali ga spriječi Aaskhughova bezosjećajnost. I Woeps je šutio dok se dizalo penjalo, a Aaskhugh se i dalje njihao naprijed-natrag na petama, mozgajući.

– Mogao bih se stutnjati donde i malo pronjuškati

– reče Aaskhugh izlazeći iz dizala na sedmom katu, pa pojuri hodnikom. – Kakva budala! – reče Woeps naglašavajući zadnje slogove. – Kakva bezgranična budala!

– Godinama ti to govorim. Kako je samo isisao biografiju iz prsta, ha? Dođi. Idemo popiti kavu. Otvoriše vrata središnjeg dijela i krenuše hodnikom.

U blagovaonici je vrvjelo od lingvista, odgojiteljica i roditelja. Milke i Orffinann razgovarali su s nekom mladom majkom koja je bila prilično uzrujana. Igrom slučaja, Paula je opet stajala pored aparata za kavu i razgovarala, ovaj put s Wachom. Cook primijeti da su joj oči crvene a lice natečeno. Onda opazi da i mnoge druge djevojke

izgledaju isto tako. Paula se od Wacha okrenu prema Cooku i Woepsu, pa prođe kraj njih u hodnik i ne pogledavši ih. Wach daje znak Cooku, kojega je iskreno zanimalo što će ovaj sada reći.

– Ovo je tužan dan za Wabash – reče Wach. Iako je zvučalo pomalo pogrebno i bilo previše javno za Cookov ukus, bio je to makar nekakav znak da tim čovjekom kola krv. Ipak nije započeo s pitanjem zašto je Cook zakasnio s prijedlogom za dotaciju. – Arthur Stiph nedostajat će Wabashu. Nedostajat će svima nama. Pogleda oko sebe ne bi li mu to tko potvrdio. – Znaš li što o ovome, Jeremy?

– Ne znam. – Kad to reče, Cook postade svjestan da ipak nešto zna, pa mu ispriča isto što i Woepsu.

– Ali ništa nisi vidio? – upita Wach. – Nisam.

– Šteta. – Wach pročisti grlo. – Trebao bih se vratiti u predvorje. Želim da policija ode što prije. Osim što je tragično, sve je ovo jako nezgodno za Wabash. Veoma nezgodno. – Dok je Wach žurno odlazio, Cook ugleda nekoga kako leži nauznak na kauču u kutu. To se Marica Sekretarica oporavljala od susreta s Neumoljivim žeteocem. Cook je tren oklijevao, pa priđe kauču da bi je utješio.

– Kako je, Mary? – upita utješnim tonom.

Ležala je na leđima, s jednom rukom podignutom tako da joj zaklanja oči. Začuvši Cookov glas, ispruži ruku i otvori oči. Činilo se da su pokreti logično proizlazili jedan iz drugog. Ovo Cooka podsjeti na lutke koje su izvodile zanimljive pokrete kad bi im čovjek točno pokretao noge i ruke.

– Vi! – reče ona glasno gledajući ga sa strahom. Podiže glavu. – Vi ste znali da je on tamo. Poslali ste me u svoju sobu da biste me kinjili. Vi ste to znali.

– Mary, ne budite smiješni – branio se Cook blago. – Nisam imao pojma...

– Znao si ti, kurvin sine! – kriknula je tako da je razgovor u cijeloj prostoriji zamro usred riječi. Glave se okrenuše. – Kurvin sine! Vi ste običan kurvin sin, doktore Cook! – Pažljivo je izgovarala riječi, kao da ih nije često upotrebljavala.

Cook dopusti Woepsu da ga odvuče, iskreno zahvalan prijatelju što mu je omogućio da elegantno zбриše od poludjele vjesnice smrti. Zbunjeno se smiješio licima koja su promicala. Istovremeno je postao svjestan plača koji je dopirao iz igraonice. I oni posve mali, i

starija djeca, svi su plakali više nego obično, kao da su nešto osjetili pa žele sudjelovati u boli koja je vladala zgradom. Čuo je glasove odgojiteljica koje su ih uzaludno pokušavale smiriti.

Poče osjećati odgovornost za sve to. Gotovo mu se činilo da su Maryne optužbe opravdane. Strese se od te pomisli. Ludost.

Čim izađe u hodnik, negdje duboko u njemu počeše drhtaji koji su se brzo širili cijelim tijelom. Zastade i osloni se na Woepsa. Stajali su neko vrijeme, bez riječi, dok je Cook čekao da se oporavi. Woeps ga je zabrinuto gledao. Baš kad Cook osjeti da mu je dovoljno dobro da se može dovući do Woepsove sobe gdje bi bio miran, prođe kraj njih nosila na kotačima s pokrivenim tijelom Arthura Stipha. Gurala su ih dva dobro izbrijana momka koja nisu nimalo zaudarala.

Kad se Cook i Woeps približiše Cookovu uredu, zaustavi ih uniformirani policajac; propusti ih tek kad Woeps objasni da idu u njegovu, a ne u Cookovu sobu. Dok su prolazili pokraj njegovih vrata, Cook proviri unutra i ugleda nekoliko ljudi, a među njima i poručnika Leafa koji je po svemu sudeći upravo njušio svoje prste. – Sladoled – reče nekome, i to je bilo sve što je mogao čuti, prolazeći pored otvorenih vrata.

Leaf ugleda Cooka, pa ga zovnu: – Doktore Cook? Volio bih sada s vama izmijeniti onih nekoliko riječi. Cook zastade, pa ustuknu dva koraka.

– Gdje možemo razgovarati? – upita Leaf približavajući se i brišući ruke o maramicu.

– Možete u mojoj sobi – ponudi Woeps. – Tik kraj ove.

– Aha – reče Leaf uz širok osmijeh, prebacivši svu pozornost na Woepsa. – Vrlo zgodno. Jeste li danas već bili u svom uredu, gospodine?

– Jesam. Nema ničega neobičnoga. Nema tijela.

– Nema tijela, hr, hr, hr. Dakle, vi ste bili u svojem uredu jutros, prije nego što je pokojnik otkriven?

– Prije i za vrijeme. Čuo sam tajnicu kako vrišti, izjurio i ugledao ga kako sjedi za Jeremyjevim stolom. Provjerio sam mu bilo i pozvao policiju.

– Aha. Da. Volio bih kasnije razgovarati s vama, gospodine...

– Woeps. Ed Woeps.

– Gospodine Woeps. Ili doktore Woeps? Nikada ne znam...

– Nije važno.

Leaf se namršti na to. – Vrlo dobro. I s tajnicom. I s njom bih htio razgovarati.

– Naći ćete me u blagovaonici. Tamo bi trebala biti i ona. – Woeps otključa vrata dvojici muškaraca. Obrati se Cooku. – Vidimo se, Jeremy! Smjesti se i opusti. Cook kimnu glavom.

Poručnik Leaf pokaza Cooku da uđu u sobu. On poslušao, malo nervozno, pa sjede u Woepsov stolac. Stol je bio zatrpan papirima socijalnog osiguranja. Leaf se nasloni na vrata, prekriživši ruke preko svojih širokih prsa. Pogleda u Cooka.

– Tako. Da počnemo od početka.

Nešto poslije, iscrpljeni Cook povede detektiva hodnikom, pokraj užurbanih policajaca, lingvistica, odgojiteljica i jednog mališana koji je pužuci zbrisao tamo gdje mu nije mjesto. Jedna od odgojiteljica podiže dijete na ruke i vrati ga u gimnastičku dvoranu. Cook je vodio Leafa istim stubištem kojim se sjurio prošle noći, pa hodnikom do stražnjeg ulaza u zgradu kojim se izlazilo na cestu. Kanili su pregledati tragove kočnja za koje se Leaf zdušno zagrijavao kad je čuo Cookovu priču, ne objašnjavajući mu zašto ga toliko zanimaju.

Cook otvori Leafu vrata sporednog ulaza, nastojeći biti uslužan u svakom pogledu. Leaf, mrmljajući, zahvali. Zapahnu ih jak zadah katrana. Cook začu glasove s ceste. Nekoliko cestara ležalo je izvaljeno na travi i jelo. Iz malog stroja nalik na automobilsku prikolicu izlazio je stup crnog dima, onečišćujući zrak. Čitava cesta bila je prekopana. Pneumatski čekići – Cook se odjednom prisjeti da ih je čuo dok se naginjavao nad Stiphovo tijelo, kad su on i Woeps sjedili i razgovarali gore uz cestu iza zgrade, dok ga je Leaf ispitivao u Woepsovu uredu.

Promotrivši što se događa ispod njih Leaf se okrenu Cooku.

– Ovo je ta cesta? – upita. Cook kimnu potvrdno.

– Tragovi su bili na dijelu koji je prekopan?

Cook ponovno kimnu glavom, ugrizavši se za usnu. – A sad su tragovi u komadićima, lijepo natovareni na ona dva kamiona.

– Bojim se da je tako, poručniče.

– Gospodine Cook – reče detektiv, ispruživši ruke preda se, s dlanovima okrenutima nagore, nudeći Cooku na razmatranje prizor

koji se odigravao ispred njih. Gospodine Cook, ovo je prava nevolja.

Cook pogleda u Leafa. – Poručniče, vi vjerujete u ono što sam vam rekao?

Leaf se nasmija, ovaj put kratkim, nervoznim hihotom, potpuno različitim od onog uobičajenog smijeha koji je dolazio iz trbuha. – Gospodine Cook, poštedite me svojih sebičnih strahova. Ja vjerujem svemu dok ne nađem na nešto što me prisili da promijenim svoje uvjerenje. A to se još nije dogodilo. – Zagleda se u radnike ispod njih, zabi ruke u džepove, pa šutnu kamenčić na pločnik. – Prokletstvo, mrzim koincidencije – reče bijesno.

– Ako koincidencije uopće postoje, onda je jedna pred vama – priskoči Cook.

– A to što ste vi prespavali je druga – brzo će Leaf. Cook se namršti. – Pretpostavljam. Ali nije nepovezana. Već sam vam rekao da sam, u izvjesnom smislu, prespavao zbog tog kočenja.

– Kojeg ste koincidencijom čuli zato što ste koincidencijom radili do kasno u svojem uredu, a vaš koincidentni prozor bio je koincidencijom otvoren. Kako često radite dokasna u svojoj sobi?

– Jedanput ili dvaput na mjesec – pošteno će Cook. – Isuse, baš sam sretan što nisam statističar – reče Leaf. – Kad bih bio, stavio bih vas iza brave zbog zakona nevjerovatnosti.

Uvreda, reče Cook u sebi, pokušavajući srediti misli. Uzmi to kao uvredu. Imaš pravo. – Samo polako, poručniče – on će malo oštrije. – Pravno niste u poziciji da mi tako prijetite.

– Cook – reče Leaf, a činilo se kao da mu se tjelesna masa nenadano počela povećavati – nemojte me razočarati. Previše sam ja vremena proveo baveći se duhovnim propalicama okruga Kinsey, a ima ih podosta, da ne bi bilo greške. Tamo dolje ima više luđaka nego što biste ikada mogli i pomisliti. Vjerojatno ste inteligentan čovjek. Za sebe definitivno znam da jesam. Neka nam to bude dodirna točka, a šećer sačuvajmo za kraj. Ja sam policajac koji želi otkriti tko je ubio onoga momka gore. Ako to niste bili vi, možete mi pomoći da pronađem tko je to bio. Što god se dogodilo, ne pokušavajte se pretvarati da ste glupi i normalni i nemojte mi, za ime Boga, gurati pod nos građanska prava. Ja ću vam se odužiti tako što neću biti glup i normalan i neću vam pod nos gurati zakon. Jesam li bio jasan?

Cook je trenutak oklijevao. – Savršeno, poručniče. Cijenim vaše... vaše...

– Dobro – kratko će Leaf.

Cook pročisti grlo. – Dakle, vi smatrate da ga je netko. ubio.

Leaf se osmjehnu. – Moja preliminarna istraga pokazala je da je čovjek dobio udarac u glavu s leđa, i to tako jak da postoje samo dvije mogućnosti: a da je pao s velike visine, i to baš na glavu, ili b) da je naletio na zid od opeka brzinom od, recimo, dvadeset milja na sat.

– Oboje je prilično nevjerojatno, s obzirom na njegovu prisutnost u mojoj sobi – reče Cook, želeći se uključiti.

– Točno – reče Leaf, blago se osmjehnuvši. – Točno. – Poručniče, ako je netko zaista ubio Stipha, i ako ga je ubio ovdje naletjevši na njega autom, zašto tijelo nije pregaženo? I zašto mu je glava obrijana?

– Ne znam – odgovori Leaf zamišljeno – ali evo prve aproksimacije. Kada ljudi... – prekinu i zagleda se u Cooka. – Čemu se smijete?

Cook podiže ruku, pola u samoobrani, pola ispričavajući se. – Oprostite. To je omiljela fraza u lingvističkim istraživanjima, kada lingvist formulira grubu hipotezu: "prva aproksimacija".

– Dobro – reče Leaf, očito zadovoljniji nego što je Cook mogao oćelavati – kako sam rekao: kada ljude udari auto, glavne ozljede uglavnom su rezultat sekundarnog udarca... pada na kolnik, udarca o drvo, o drugo vozilo. Vrlo često, a to je odgovor na vaše pitanje o kosi, odnosno barem pokušaj da na njega odgovorim, tijelo poleti nagore jer je težište normalna odraslog čovjeka iznad visine odbojnika...

– Oprostite, poručniče – začu Cook iz zgrade, iza njihovih leđa.

Leaf se okrenu k vratima. Uniformirani policajac držao ih je otvorena. – Ona žena gore, ona koja je našla tijelo... pravi nam neprilike... Veli da hoće ići kući i ako joj netko želi postaviti pitanja neka požuri. Tako je rekla. Stolewicz je pokušava smiriti, ali ga je ošamarila i...

– Odmah stižem – reče Leaf. Naniza lijep vjenčić psovki, među kojima su, zamijeti Cook, mnoge bile izravno povezane sa ženskim spolnim organom. Okrenu se Cooku. – Možete li kasnije popodne svratiti u moj ured? Oko četiri? U prizemlju Gradske vijećnice. Volio

bih dobiti potanju sliku o onome što se dogodilo sinoć... o vremenu, tragovima kočnja, i tako to. Razmislite ima li još nešto što bi moglo pomoći. – Krenu prema vratima.

– I o sumnjivima? – povika Cook za njim.

Leaf ga pogleda. – Dođavola, da, i o sumnjivima reče osorno. – Želim uloviti tog momka i pritisnuti ga.

Cook ostade napolju neko vrijeme, naslonjen na zgradu i zagledan niz cestu s koje su nestali svi dokazi.

Pitao se koliko je precizno, školovano oko moglo otkriti iz tragova kočnja. Sačuva to pitanje za sljedeći razgovor s Leafom. Sumnjivi. Tijelo u uredu. Ključ od ureda? Ne, bio je otključan, vrata otvorena. Ključ od zgrade? Da. Uvijek je zaključana u to doba. S užasom shvati da ubojica može biti neki od ostalih lingvista. Ni jedna odgojiteljica nije imala ključ od zgrade, a ni Marica Sekretarica. Cook, Woeps, Wach, Aaskhugh, Milke, Orffmann i gospođica Pristam. Ona nije u gradu, otputovala je prije mjesec dana i neće se vratiti još dva mjeseca. A on, Cook, on nije sumnjiv, osim ako je skrenuo s uma.

Woeps. Wach. Aaskhugh. Milke. Orffmann. Svakodnevni život postat će pomalo neugodan.

Pogleda niz cestu. Jedan od radnika ukrao je drugome naranču iz kutije s ručkom, pa su se nabacivali njome, igrajući se. Diže se vjetar i nebo potamni. Radnici pokupiše svoje stvari i požuriše u zaklon, a teška, sparna kiša, koja je tako dugo prijetila, napokon i ostvari svoje prijetnje. Cook je stajao blizu zgrade, u zaklonu, i gledao kako pljušti.

– Halo?

– Halo! – odgovori Cook u telefonsku slušalicu glasom koji se potpuno razlikovao od njegova normalnoga glasa. Kanio je igrati mudrijaša, izuzetnog, brzog na jeziku, sa širokim reverima, kako je novinski reporter prikazan u svakom američkom filmu snimljenom tridesetih i četrdesetih godina. Visoka glasa, poput Dana Duryea, s natruhama momka tupava lica iz Građanina Kanea. Kako je bio dobar fonetičar, nije imao problema s ovakvim i sličnim oponašanjima. – Je li to gospođica Dorothy Plough?

– Da, to sam ja.

– Dorothy, ovdje Philpot. Henry Philpot. – Cook je čitao pripremljeni tekst, da bi se mogao koncentrirati na uvjerljivost. – Nadam se da vas nisam digao iz kreveta?

– Ne, nikako. Upravo sam doručkovala. Kako ste rekli da se...

– Philpot se zovem, pisanjem se bavim. Radim na jednom člančiću o ugodnom mjestišcu dolje niz cestu, po domaće znanom kao Dječji raj, a opće poznatom kao Wabash. Možda ste opazili kako onuda švrljam i pročešljam hodnike.

– O, da, čula sam za vas. Zapravo...

– Jesmo li se sreli? – upita Cook nervozno, osjećajući kako mu konci bježe iz ruku kad se udaljava od teksta. – Sreo sam toliko mnoštvo ljupkih djevojaka da je bilo nemoguće voditi urednu evidenciju.

– Ne, nismo se upoznali. Ali...

– Baš dobro. Hoću reći, baš dobro što mogu razgovarati s vama, Dorothy – Ugrize se za usnu pa nastavi s rafalom. – Zovem vas stoga što običavam uspostaviti kontakt s ljudima na kojima leži neka organizacija da bih, oslonivši se na njih i osjetivši ih od glave do pete, stekao pravi dojam o nekome mjestu, ako razumijete što želim reći.

– Da – ona će nesigurno. – Mislim da razumijem. – Obično to obavljam telefonski – reče on. – Telefon je najvažnije oruđe radoznalog reportera, znate. Kao što to jednom netko reče, ne znam više tko. Ha! Zanima me vaše mišljenje o Wabashu: o radu, djeci, ljudima. Bez okolišanja. Popu pop, a bobu bob. Na primjer, što mi možete reći o momku koji se zove Cook?

– O doktoru Cooku?

– Da. O tom Cooku. – Čuo je kako je napravila stanku i uzdahnula. Od osluškivanja svaki mu je mišić bio napet. Dobro je načulio uši.

– Nisam sigurna... – Da?

– Nisam sigurna što želite da vam kažem. Što mislim o njemu?

– Da. To.

– Osim što bih željela s njim u krevet – reče i smjelo se nasmija.

Umjesto odgovora, Cook se nakašlja, šuteći u neprilici.

– Dakle, ozbiljno, divan je. Jednostavno, krasan čovjek Prijateljski raspoložen, energičan, privržen svom poslu. Samo zahvaljujući

njemu tamo sve štima. A nikada ne šefuje, poput nekih drugih. Svi koje znam u Wabashu zaista ga vole.

Vole? vole?

– Doktor Orffmann, to je drugi par rukava. – I dok se ona trudila iskrojiti taj par rukava, Cook se razočarano mrštio. Nadao se da će cijelu stvar raščistiti, a gledaj ti, evo Dorothy Plough, prvooptužene na temelju podrugljiva osmijeha koji je, barem je tako mislio, jedanput ugledao na njezinu licu, kako ga upravo iznevjerava pričajući tako da je nemoguće da bi ga ona ikada nazvala čak i marginalnim šupkom.

– ...a doktor Milke, bez obzira na njegov nesumnjivi šarm, ponekad je ipak malo pretežak...

Cook je gotovo nije slušao. Ti ga ljudi nisu zanimali. Tražio je odgovor samo na jedno pitanje. Nije mogao nazvati svih petnaestak odgojiteljica iz Instituta Wabash i s njima izvesti isti štos s Philpotom. A i njegov prvobitni plan da iz Paule izvuče kakvu informaciju čini se da je bio loše skovan. Zapravo, za doručkom je odjednom izgubio vjeru u svoj plan i zato je požurio s ovim razgovorom. Paula vjerojatno ne bi htjela ni razgovarati s njim, barem ne pristojno. A tako je zgodna. Jedra, što bi se reklo. Zašto ljudi više ne upotrebljavaju tu riječ? Ljutito stisnu pest.

– ...a doktor Aaskhugh, taj je totalno zafrknut... Beznadno. Osucen je na to da hodnicima Wabasha luta u smiješnom neznanju s natpisom "Potpuni šupak" pričvršćenim na leđima. Prekinu je, pomalo nestrpljivo, objasnivši da mora obaviti hitan telefonski razgovor. Prestrašivši se da je malo prenaglio, još i zahvali.

– Prije nego prekinete – ona će užurbano – htjela bih vam reći da je doktor Wach pitao za vas. Niste dolazili u Wabash nekoliko dana, zar ne?

Prošao je ipak trenutak dok je Cook shvatio da Wach traži Philpota, a ne njega. – Pa da. Zapravo, imao sam dosta posla ovdje u... u motelu.

Cook se nervozno nasmija. Otkud on zna gdje je Philpot? Umorilo ga je odgovaranje na to pitanje. – Recite mu da ću doći danas. Nakon Stiphova pogreba. Još jednom vam hvala na pomoći. Neke stvari postale su mi mnogo jasnije.

– Nema na čemu, Phil.

Kad je spustio slušalicu, zapita se hoće li Philpot doći na pogreb. Nadao se da mu ovaj razgovor neće stvarati probleme. Spopade ga osjećaj krivnje. Hipotetički babun kakva je on stvorio nimalo nije bio nalik na blagog Philpota. Pogleda na sat, uđe u spavaću sobu, pa nakon temeljitog prekopavanja po tannim kutovima ormara pronađe jednostavno crno odijelo; već poodavno izašlo iz mode i potpuno neprikladno za ovo godišnje doba. Iznenadi se što uopće ima takvo nešto, a kad ga je odjenuo, još se više iznenadio što mu još uvijek pristaje.

Arthur Stiph bio bi zadovoljan. Prema rasporedu, stari lingvist trebao je biti ispraćen na vječni počinak za jedan sat; nakon podulje borbe sa samim sobom, Cook odluči da bi bilo u redu da ode na pogreb. Trebalo mu je vremena za odbacivanje svih argumenata protiv svog odlaska. On ipak nije bio blizak Stiphu, a uvijek je smatrao da je znak lošeg ukusa kad se stranci miješaju u osobne obrede. Osim toga, ime mu je povezano sa Stiphovom smrću na najneugodniji način.

Ne sjeća se više koliko su puta s njim razgovarali od srijede. Koliko je on kadar procijeniti, svaki put se držao prilično dobro, izlažući jasno i poslovno događaje od utorka navečer, pažljivo odbijajući nagađati kad bi bio potican na to, odbijajući, također, mudrijati i "ekstrapolirati" kad je to od njega zatražio nekakav koštunjavi reporter.

Bez obzira na to kako se Cook dobro izvlačio, bez obzira na to koliko je javnost bila objektivna, tijelo je definitivno nađeno kako sjedi za njegovim stolom. U očima javnosti postao je sumnjivom osobom, odnosno "čovjekom povezanim sa zločinom", ili tako nešto. Što god bilo, nije mu se sviđalo.

Unatoč svemu, Cook odluči poći na pogreb. Postojali su naravno i neki argumenti za takvu odluku. Prošla su dva dana otkako je Stiphovo tijelo pronađeno, a Cook svo to vrijeme nije izlazio iz kuće. Javio je da je bolestan i ostao kod kuće radeći malo u radnoj sobi, a malo se motajući po kući. Činilo mu se da je Stiphov pogreb smislen način da se vrati svjetovnim djelatnostima. Takav pristup bio je na lijep način jedinstven i cjelovit. Osim toga, iskreno se želio u tišini oprostiti od Arthura, a to je samo po sebi dovoljan razlog da pođe.

Svoj mali dopust kod kuće proveo je zdravo i konstruktivno. Na primjer, nije previše pio. Onda, pokosio je travnjak, obojio ogradu na stražnjoj verandi, otvorio je sezonu radova u malom vrtu. Samo je pazio da ne opere auto. Teško bi mu palo da mora uljudno odgovoriti nelcom prolazniku koji bi ga mogao, zlobno i u šali, upitati je li uspio odstraniti svu krv A takve zlobe treba očekivati. Javnost je saznala za tragove kočnja, bez obzira na to

što su onako brzo nestali. Stiph je pregažen. To je bilo Leafovo mišljertje, kako je Cook saznao u toku razgovora s detektivom u srijedu popodne, a tako je mislio i službeni liječnik, kako je Cook čuo na vijestima u srijedu navečer, trzajući se na svaki spomen svoga imena. Tog popodneva Leaf je završio misao koju je započeo raruje toga dana, o tome kako normalno ljudsko tijelo, kojemu je težište smješteno negdje u visini pasa, kada ga udari branik automobila često bude silovito odbačeno u zrak, tako da pri padu glava udari u poklopac motora, bliže prednjem staklu, ili u samo staklo, a posljedica toga je smrt.

Pretpostavivši da je Stiph glavom udario u neka kola, Leaf je rekao Cooku: – Pokaži mi kola s udubljenjem na haubi i pokazao si mi oružje.

Cooku je bilo jasno da ga detektiv nije otpratio do parkirališta kod policijske stanice slučajno, već s namjerom da usput pogleda njegov stari valiant. Leaf nije našao ništa sumnjivo, ali se nije mogao suzdržati od komentara da je auto prilično neugledan za glasovitog znanstvenika kakav je Cook.

Stiphova glava obrijana je, nagađao je Leaf, da u kosi ne bi ostalo tragova koji bi ustrajnog istražitelja (kakav je on, dodao je ponosno) doveli do ubojitog vozila!

– Imamo posla s pametnim momkom – rekao mu je Leaf. – Vodio je računa o cijelom vrenju.

Cook, zatečen načinom na koji je Leaf stalno iskušavao njegovu sposobnost dešifriranja, protumači sebi da bi to trebalo značiti da je ubojica, zakuhavši stvar, prevideo sve mogućnosti. Ipak su na Stiphovu tijelu ostali tragovi automobila koje je vozač prevideo: djelići kroma na nogavici i komadić gume brisača zalutao u lijevom uhu. Nije baš previše, ali je ipak nešto.

Ubojica je ostavio traga i u Cookovu uredu – opet ne previše, ali ipak nešto. Na podu je bila lokvica koja se sastojala od burbona i sladoleda od vanilije. Ta činjenica, iznesena hladno i bez detalja u vijestima u četvrtak navečer, morala je zbuniti sve stanovnike Kinseya, osim Cooka i policije, jer je Leaf o tome ukratko obavijestio Cooka dan prije, ne ublažavajući ništa.

– Pretpostavljamo da se frajer pobjuovao u vašoj sobi – objavio je. – Usljed prevelikog napora, uzbuđenja, gađenja što okolo vuče leš... teško je reći. – Kad ga je Cook upitao je li to važan trag, Leaf je slegnuo ramenima. – Sladoled je sladoled – rekao je. – Jebite me ako ja iz toga mogu nešto izvući. – Cook je na to kimnuo, osjećajući se neugodno jer nije bio potpuno siguran u semantičku bodlju imperativne apodoze, tj. glavne rečenice.

Leaf je šećer ostavio za kraj, za trenutak kad je Cook izlazio iz policijske stanice: u zgradu Wabasha je provaljeno. Cook se od srca nasmija na tu vijest koja je, istina, unosila zbrku u cijeli slučaj, ali je oslobađala, ili barem obećavala da će osloboditi, krivnje njegove kolege. Nema potrebe da provaljujete u zgradu od koje imate ključ. Međutim, Cooku se steglo srce kad je Leaf dodao kako mu način provale "ne da mira" (razbijen je podrumski prozor), kako tu "nešto nije u redu", da ima neki "čudan osjećaj", pa jednostavno osjeća da tu nešto "ne štima". Te su primjedbe ostale nejasne i općenite, pa je Cook izašao iz poručnikova ureda s neizrecivo "čudnim" osjećajima u vezi sa svim što se odnosilo na ovaj slučaj, drugim riječima, s cijelim vrenjem.

Cook se približi zrcalu i popravi kravatu. Nije loše ovo tamno odijelo, pomisli. A nije ni posebno dobro. I toplo je, a bit će vruć dan. Pogleda u ormar ne bi li našao kakvo rješenje s više stila. Bilo ih je s više stila, naravno, ali ni jedno prikladno za pogreb. Zatvori vrata ormara. U ovom odijelu izgledat će korektno i neprimjetno, tek dio pozadine.

Pogleda na sat. – Prokletstvo! – Očito je stao. Dograbi · ključeve i lisnicu, odjuri k automobilu i krenu. Groblje je na drugom kraju grada. Kad stiže u Kinsey, prebacivao se iz jednog traka u drugi, psujući crvena svjetla na semaforima sve dok ne bi postala zelena. Nadao se da njegovo zakašnjenje neće biti sumnjivo. Ipak je pitanje dobrog ukusa stići na pogreb na vrijeme. Zaustavio je auto kod ulaza u

groblje i pogledao unutra. Ravan put pružao se od ulaza, zatim se nakratko penjao, pa onda opet spuštao do mjesta s kojega su se prostirali nadgrobni spomenici. Taj brežuljak priječio mu je da vidi ima li kakvih znakova pogreba, ali su mu automobili parkirani duž uskog puta i razbacani s obje strane glavne ceste govorili da je uz Stiphov grob mnogo ljudi. Vрати vozilo na glavnu cestu i parkira na kraju niza automobila. Pješke je došao do ulaza u groblje, pa se uspeo na brežuljak.

Oko jedne rake, nekoliko stotina stopa ispod njega, okupilo se mnoštvo ljudi. Cook krenu niz blagu padinu, prepoznavši prvo Woepsovu prerano pogrbljenu figuru, pa, kad se približi, krupan Orffmannov vrat, Milkeovu bradu i lulu, uspravnu Wachovu figuru i dugu Paulinu kosu i obilježja drugih ljudi. Nekoliko glava okrenu se dok se približavao: osamljen lik odjeven u crno kako polagano grabi niz zelenu padinu brijega. Onda mu se učini da je na njemu zastalo još nekoliko pogleda. On se kretao odlučno, proklinjući svoju sreću. Odjednom i ostatak ljudi, koji još nisu bili primijetili Cooka, a to su bili oni okrenuti mu leđima, pogleda nagore. Svi se zagledaše u njegovu pravcu.

Njihovu pozornost privukao je trubač koji se oglasio s vrha brijega, malo dalje od Cooka. Prirodno radoznale oči, koje su se ozbiljno podigle s groba da bi pronašle trubača koji je svirao pozdrav, bez napora su uočile Cooka, zadržavši pogled na njemu.

Cook nastavi hodati, pogledavši preko ramena ne bi li ugledao trubača i poslao ga ravno u pakao. Onda uspori. Smije li hodati? Bi li trebao stajati? Da, trebao bi stajati dok se svira oproštaj. Zato su svi i gledali u njega. On stade, prekriživši ruke na prsima. Nekoliko očiju skrene pogled s njega, ali ne dovoljno. Stajao je, ukopan od srama i nelagode, sam na padini brijega dok su zrakom odzvanjali jasni zvuci.

Kada se melankolična melodija završila, oči se polagano odvojiše od Cooka i vratiše Stiphovu grobu. Cook opet krenu, brzo, i kad stiže na kraj skupine oko groba začu kako netko kaže "amen" i tihi uzdah diže se iz grupe. Počelo je opće komešanje. Cook uzdahnu, želeći se barem time pridružiti ožalošćenima. Uz tihi šapat, ljudi krenuše prema brijegu. Cook se probi kroz gomilu, boreći se protiv struje, pokušavajući se približiti lijesu koji je ležao na zemlji, pred otvorenim

grobom. S nelagodnom primijeti bogatstvo boja haljina i odijela oko sebe koje je izrazito odudaralo od njegovih žalobnih, mračnih boja. Zar ljudi više ne nose crninu na pogrebima? Osjećao se glupo neobaviještenim.

Netko ga je vukao za rukav. Na tren pomisli da bi to mogao biti kakav vratar koji traži od njega ulaznicu. Hvala Bogu, ipak je bio Woeps. Na licu mu je bio izraz zabrinutosti i strahopoštovanja – baš pravo lice za pogreb, samo što je to, manje-više, bilo njegovo svakodnevno lice.

– Što se dogodilo, Jeremy?

Cook ga pogleda, pa slegnu ramenima: – Zakasnio sam – reče.

– Znam da si zakasnio, ali... – Woeps se tužno osmjehnu. – Oprosti. Znam što hoćeš reći. Hoćeš reći...

– Hoću reći – prošapta Cook ljutito – da sam zakasnio, do vraga, i da bi se svima fućkalo da ubojica nije tijelo strpao u moju sobu i da organizator pogreba nije smjestio toga glupog trubača gore na brijeg.

Woeps se namršti. – Čekaj, Jeremy, nemoj uzimati... – Ma nisam bijesan na tebe, Ede – reče. Skinu naočari i protrlja hrbat nosa. – Gospode, kako mi je teško.

Woeps mu stegnu mišicu. – Ne smiješ dopustiti da te ovo upropasti, Jeremy. Nisi ti kriv. Hajde, zovem te na kavu ili piće.

Cook odmahnu glavom. – Želio bih minutu-dvije ostati ovdje. Nisam došao samo zato da bulje u mene. – Pogleda u lijes. Woeps je pratio njegov pogled.

– Dobro, Jeremy. Pričekat ću te u automobilu.

– Nemoj me čekati, Ede. – Cook se okrenu prema njemu. – Vidimo se kad docem na posao. – Prijatelj je trenutak oklijevao, kimnuo, pa krenuo za zadnjima iz grupe.

Cook je pogledom ispratio grupice ljudi koje su se penjale uz brijeg, pa se okrenu grobu. Lijes postavljen uz otvorenu raku izgledao je masivan, taman i skup. Cook se zagleda u njega, jer se to očekuje od ljudi koji docu na pogreb. To je povlastica koju živi imaju nad mrtvima. Poče se osjećati bolje. I pravo je da sada bude sam sa Stiphom.

Nije bio potpuno sam. S druge strane lijesa stajala je osamljena prilika, starica u crnini. Udovica? nije baš vjerojatno, pomisli Cook

Ljudi ne ostavljaju udovice tako osamljene na pogrebima. Sestra? Stara tajna ljubav? Gledala je u Cooka. Onda mu se obrati:

– Zašto ste vi još uvijek ovdje? – povika preko lijesa.

Naglasak nije bio na vi, to znači da nije izdvajala Cooka i dovođila u pitanje njegovu prisutnost. Imala je glas starice, ali glas jasan poput zvuka trube koja se maločas oglasila. '

Cook slegnu ramenima i stavi ruke u džepove. Zakasnio sam – reče preko lijesa.

Ona krenu prema njemu obilazeći lijes u velikom luku.

– Primijetila sam – reče. – Tko ste vi?

– Jeremy Cook. Radim u Institutu Wabash.

Ona malo nagnu glavu na jednu stranu, još se više približivši, krećući se polagano i tiho. Kad dođe do njega, okrenu se prema lijesu i reče: – Čudno, vas nije spominjao.

Cook proguta pljuvačku. – Arthur? – upita. – Vaš muž?

– Da – reče ona. – Umro je u vašoj sobi. – Pronašli su ga mrtva u mojoj sobi.

– Ah! – nasmiješila se. – Preciznost. Takav je i Arthur bio, gospodine Cook. Nadam se da vam to što je nađen u vašem uredu ne stvara previše neprilika... da vam to nije previše nezgodno. – Cook je ovo prvo shvatio kao aroganciju i samosažaljenje, ali ga pogled na ženino lice uvjeri da se ona iskreno brine za njegovo stanje. Činilo se -da potpuno shvaća da je on, na određeni način, uvučen u sve to. – Pa, bilo je malo nezgodno – reče on. Primijeti da nije lijepa žena. Niti je bilo tragova prijašnje ljepote, nestale s vremenom. Bila je samo stara i malena. Kosa joj je bila nepočešljana, a crna haljina iznošena i zgužvana.

– Moja sućut – reče ona, uz slabašan osmijeh.

Cook opet posumnja, ali se ponovno pokaza da ona misli ozbiljno. – I vama – on će, nehajno pokazujući prema lijesu. Nakratko su stajali bez riječi. Zrak je bio potpuno miran. Iz daljine, preko brijega, Cook je čuo zatvaranje vrata i pokretanje automobila ljudi koji su odlazili.

– Kakav je bio vaš muž, gospođo Stiph? – upita Cook. – Ne bih mogao reći da sam ga dobro poznavao kao čovjeka.

Gledala je ravno, pred lijes, razmišljajući. On pokuša nanovo.

– Gospođo Stiph, pitao sam kakav je čovjek bio vaš muž. – Možda će joj ovako formulirana rečenica bolje odgovarati.

Stajala je nepokretna još neko vrijeme, prije nego što će odgovoriti. – Gospodine Cook, kad sam vam prišla nisam to učinila očekujući da ćete mi postavljati takva pitanja. – I dalje je gledala ravno preda se. Cook je čekao, što mu nije lako palo. Proučavao je njezino lice. Ona ga pusti, kao da ga je na to izazivala. Izgledala je odlučna i bijesna. Je li bijesna zato što je sama? Zašto nema nikoga uz nju u ovakvu trenutku? Nikoga, osim Cooka. Možda zato i hoće s njim razgovarati. Ili neće, kao ovog časa. Poče osjećati fizičku nelagodu uz napetost koja je rasla zato što nije odgovorila na pitanje. Tada se njezine oči promijeniše, pogled joj postade priseban, i on odahne.

– Gospodine Cook... Jeremy... mogu li te zvati Jeremy? Naravno, mogu – ona će hitro. – Jeremy, da u tom sanduku ležiš ti, a ne moj muž, i da sam ja došla na tvoj pogreb i razgovaram s nekim od tvojih prijatelja, recimo s onim s kojim si ti maloprije razgovarao, pa da ga pitam: "Gospodine, kakav je čovjek bio vaš prijatelj? Kakav je bio taj Cook?" što bi on rekao? Što bi ti volio da se kaže?

Govorila je a da ga ni jednom nije pogledala. Prestala je, ali su joj oči i dalje bile svijetle i prisutne. Očekivala je odgovor. Cook bi radije da nije stala, barem ne kod tog pitanja, jer mu je dobro poznato. Ipak progovori, s naporom.

– Volio bih da moj prijatelj kaže nešto o meni. Nešto značajno.

Stajala je vrlo mirna. Onda kimnu i ponovi. – Značajno.

– Da. Nekakvu priču. Priče su najbolje. Bolje od praznih riječi.

– Da.

Cook odahnu s olakšanjem, osjećajući glupi ponos zbog njezina odobravanja.

– A bi li on to mogao? Bi li mogao ispričati takvu priču?

– Moj prijatelj? Onaj kojeg ste vidjeli?

– Da. Taj. – Gledala je u lijes, kao da ne razgovara samo s Jeremyjem nego i s Arthurom. Lice joj je bilo odlučno, gotovo bijesno.

– Ne znam – odgovori on nježno.

– A znaš li neku priču koju bi ti volio da on ispriča? Možeš li ispričati priču koja bi bila pravedna prema obilju koje u sebi nosi Jeremy Cook?

Cook prekriži ruke, pa ih spusti, pa protrlja hrbat nosa ispod naočala. – O tome bih morao malo razmisliti – reče.

– O tome bi morao malo razmisliti – ponovi ona. – Bi li smatrao drskošću kad bi tvoj prijatelj pokušao...

– Ne – on će brzo. – Siguran sam da bih želio da pokuša.

Ona se nasmiješi. – Bojim se, Jeremy, da ja tebi ne mogu ispričati takvu priču. Ali imam jednu priču, napisanu, koju ti mogu dati. Arthur ju je napisao dok je bio student na Yaleu. Govori o jednom prilično... neobičnom i dragom čovjeku koji traži određenu vrstu ljudi i dogovara s njima sastanke da bi onda... uostalom, dat ću ti da pročitaš. – Ona zastade, zabaci glavu, pa se zagleda u nj izbliza. – Dat ću ti je stoga što će ti ona reći nešto važno o Arthuru i tako odgovoriti na tvoje pitanje, koje ja ozbiljno uzimam k srcu. Ovo je vjerojatno zadnji put što me netko pita o njemu. Priču ću ti dati i stoga što će ti pomoći da saznaš zašto je umro, ili barem zašto je bio tamo gdje je bio kad ga je udario automobil. Te noći, u utorak, kada je odlazio od kuće, rekao mi je: "Adelle, odlazim. Trebam se naći s jednim protuprijateljem."

– "Protuprijatelj?"

– Da. Očito je imao dogovoren kasni noćni sastanak s nekim iz Wabasha. Volio je takve stvari.

– Ali što je to "protuprijatelj"?

Ona se osmjehnu. – Neka ti to objasni Arthur. Vidjet ćeš. – Okrenu se prema lijesu. – Nešto ga je mučilo, Jeremy. On se borio. Hrabro se borio. Pomagala sam koliko sam mogla. – Ona krenu nekoliko koraka naprijed, skinu rukavicu s jedne ruke, pa dugim golim prstom prijede preko ruba lijesa. Pomicala je prst lagano, kao da je tražila neravnine na drvetu. Okrenu se i pogleda Cooka. – Bilo mu je ostalo još nekoliko dobrih godina. Bilo mu je sedamdeset, ali je bio zdrav. – Zatreptala je.

Jedan tren ostala je ukočena. Tada starinskom gracioznošću pruži ruku Cooku. On stavi njezinu ruku pod svoju. Zajedno krenuše dugim putem uz travnati brijeg. Oboje su šutjeli. Cook je bio svjestan tek pojedinačnih glasova koji su odzvanjali zrakom: glas osamljene zebe visoko u krošnji drveta, vjerojatno je zazivala mužjaka; lupanje vrata automobila negdje izvan njihova vidnog polja, preko brijega, dok su i zadnji ljudi odlazili; zveckanje iz spremišta za alat.

Na vrhu brijega stajala su dva automobila: jedan tik pred ulazom u groblje očito volkswagen gospođe Stiph i osamljeni Cookov valiant, daleko niz glavnu cestu. Otvori joj vrata automobila i ona polagano uđe.

– Hvala ti, Jeremy – reče gledajući u njega dok je po torbici tražila ključeve. – više te ne trebam. A ti se možeš tu i tamo sjetiti starog para koji je bio sretan mnoge godine, a sad ga više nema. – A onda reče, dosta sigurno. – Drago mi je što si takav kakav si. Zbogom! – Mahnu mu, kao da je već daleko, a ne tu tik kraj nje, naslonjen na prozor.

Odveze se. Cook je pogledom pratio auto dok je odlazio niz cestu, na zavoj, pa nastavi gledati još dugo nakon što je nestala s vidika. Tada mu metalno klik! iza leđa privuče pažnju. Radoznao, vrati se do vrha brijega, iznad grobova. Na određenoj udaljenosti dvojica kopača hodali su prema Stiphovu grobu. Jedan od njih lijeno je za sobom vukao lopatu koja bi ponekad udarila o koju kamenu ploču. Cook još zadnji put pogleda lijes prije nego što se okrenu.

Udovica ti nije prosječna, reče sebi izlazeći iz groblja. Onda ni Stiph nije mogao biti prosječan muž. A što je s pričom koju je spomenula? Da joj zbog toga telefonira kad dođe kući? S kim se Stiph trebao sastati? Hoće li to saznati iz priče? Kako bi to bilo moguće kad je, prema njezinim riječima, napisana prije mnogo godina?

Nogom je udarao šljunak koračajući uz rub ceste prema svojem automobilu.

Sagnu se da pogleda ono što se nalazilo u blizini vjetrobranskog stakla, na vozačevoj strani, više radoznao nego zabrinut. Nije bilo ničega što bi upućivalo na uzročnika. U okolici nikakva kamena, ni mladih huligana, ni nestašnih vjeverica s velikim žirovima. Namršteno je gledao u uleknuće, kad ga počеше iznenada podilaziti žmarci jer mu živa mašta pokaza sliku glave Arthura Stipha kako leži u tom uleknuću. To je nemoguće. On ga nije ubio. To je učinio netko drugi. Prije nekoliko dana, u utorak navečer. Danas je petak.

Pa odakle onda udubljenje? Da nije Stiph, vidjevši kako se sprijateljio s njegovom udovicom, izvukao iz groba koščatu pest i u ljubomornom bijesu udario po Cook ovu autu ulubivši ga?

Ne bi išlo, razmišljao je Cook vraćajući se u stvarnost. Postoji drugo objašnjenje, priličnije ovozemaljskim zakonima.

– Dovraga! – reče naglas. – Kakav li je to kurvin sin. – Opa uleknuće, pa brzo povuče ruku. Stisnu pesnicu osjetivši, jače nego ikada dosad, kakva mu je nepravda učinjena. Njemu. Zaboravi Stipha, on je mrtav i to se više ne može promijeniti. Ali, za ime boga, zašto on ne može živjeti svoj život? – Kakav je to pokvareni

kurvin sin! – ponovi. Pogleda cijeli auto izvana i pronađe, na svoje iznenađenje, koje i nije bilo preveliko, komadić tkanine, iscufran po rubovima, zakvačen o kromiranu;,: masku motora.

Odluči odvesti se ravno u policijsku stanicu i sve ispričati Leafu. Hvala bogu što je detektiv prije pogledao auto. Spremi komadić vune u džepić na košulji, ne želeći da odleti s maske u toku vožnje. Dok se glavnom cestom vraćao u grad, pokušavao je uhvatiti misao koja mu je stalno izmicala. Onaj tko je napravio uleknuće na automobilu morao je znati da bi takvo uleknuće trebalo postojati.

"Mogućnost postojanja uleknuća' važan je podatak" A to dokazuje, ili barem bitno pridonosi ideji; da na automobilu kojim je izvršeno ubojstvo postoji uleknuće.

Poručnik nije ovdje, izvijestio je Cooka krupan vodnik blijeda lica koji je, sudeći po izgledu, morao biti izvrstan kuglač. A kad bi se trebao vratiti? Cook je bio uljudan, iako je smatrao da je ovu informaciju trebao dobiti zajedno s izjavom da Leaf nije tu. Za četrdeset i pet minuta, manje-više. Je li mu moguće prenijeti poruku, kad se vrati, da ga je tražio Jeremy Cook? Naravno, ako je to potrebno. Bi li se Cooku isplatilo ponovno doći u jedan, kada bi se poručnik trebao vratiti? Možda, ali bez obećanja. Bi li vodnik stisnutih usana uživao u čvrljenju na električnoj stolici? Možda, ali bez obećanja.

Ovaj logičan zaključak razgovora Cook je promrmljao stojeći na pločniku i pitajući se zašto je nekim ljudima dopušteno postojan a drugima nije. Uzdahnuo je i posavjetovao se sa svojim želucem. Nije bio gladan; prilično jak Napoj za doručak zabetonirao mu je donji trap, ali ako uskoro ne pojede nešto ogladnjat će, vjerojatno u neko nezgodno vrijeme. Uputi se pješke do svoje omiljele gostionice nekoliko kuća udaljene od policijske stanice. Bio je to "Circus Maximus", s tim što su ga neki zvali "Circus", a drugi "Kod Maxa". Dok je hodao, poče ga hvatati nekakav čudan drijemež. Razmišljao

je što bi pojeo ili popio da ga rastjera. Odjednom shvati kako je čitav njegov život glupa i jalova borba za duhovnu budnost.

Nakon kratkog traženja nađe prazan separe, osjetivši olakšanje što ni u gomili za šankom, ni za stolovima nije bilo nikoga od kolega. Mediteranski tamnoputna konobarica, koja mu je bila draga i čiji je vjenčani prsten već odavno trebao pocrnjeti od njegovih čestih psovki, upita ga kako je i primi narudžbu. Mekano je lupkao prstima po stolu dok je čekao da stigne objed, pokušavajući izgledati poput čovjeka zanesenog ugodnim mislima... poza koja mu je postala bliska nakon godina osamljeničkih objeda. A zapravo samo je mislio na to kako izgleda smiješan u tom crnom odijelu. Od vremena do vremena separe bi se neugodno zatresao kad bi krupan čovjek koji je u susjednom separeu sjedio leđima okrenut Cooku promijenio položaj, savršeno pojačavajući Cookov osjećaj nelagode.

Nakon nekog vremena konobarica je donijela tjesteninu i pileća jetrica. Stavi pred njega bocu piva. Uživao je u rosi koja se kondenzirala na vratu boce i na naljepnici. A onda mu ta boca, zato što je bio nesretan; umoran i osamljen, pobježe iz ruke i izli se uz glasan prasak po stolu. On je uhvati, ali se dobra polovica sadržaja proli tvoreći pjenušavu lokvu na stolu i kapajući na sjedalo u drugom separeu.

– Hej, stari, moraš li se toliko koprcati?

Cook se okrenu. Preko ramena ugleda crveno i narogušeno lice pa se spremi za borbu. Možda bi borba okrenula ovaj dan naglavačke. Odjednom lice zadobi poznate crte, kao kod trik-fotografije: s druge strane pregrade sjedio je poručnik Leaf s osmijehom od uha do uha.

– Jeremy! – uskliknu. – Kako si? Evo mene k tebi! – Leaf se okrenu, zgrabi svoje stvari sa stola i ustade, cijelo vrijeme drobeći kako mu je drago što ga je ovako sreo, neprestano mu se obraćajući sa "ti", iskazujući tako bliskost kojoj se Cook iznenadio, ali je nije smatrao suvišnom. Kada poručnik htjede sjesti s druge strane stola, Cook progovori.

– Samo tren, poručniče! Sjedalo je potpuno mokro.: u – Leaf ustuknu, pa se sagnu svojim velikim tijelom nad sjedalo, kao da će ponjušiti pivo. Očistivši na brzinu, on sjede Cooku preko puta, s punom šalicom kave i cigaretom, primijetivši da Cook izgleda kao da je krenuo na pogreb. Cook se osmjehnu, ponovno zatečen

Leafovom ličnošću: bio je savršena mješavina predebelog Jacka Webba i BerHea Woostera. Bio je sretan što je Leaf tu, s njim, ne samo zato što je želio s nekim razgovarati, već i stoga što je želio razgovarati upravo s Leafom. Nema ništa ljepše, razmišljao je, od razgovora kada zaista imaš što reći, kada imaš moć da samim riječima pobudiš kemijske elemente u tijelu svog slušatelja, a Cook je osjećao da je trenutačno odnos između njega i Leafa upravo takav. Ispriča mu o uleknuću na autu, dok je drugi čovjek sjedio uz šalicu kave i blago psovao. Cook iz džepa izvuče vunenu tkaninu, a Leaf se udari po čelu i glasno prokune, ako se izraz "Graška mu i mrkve!" može smatrati kletvom. Pažljivo je pregledao tkaninu pod stolnom svjetiljkom.

Činilo se da nije voljan reći mnogo, dok ga Cook ne podsjeti da su se dogovorili da će biti partneri u istrazi. Leaf se osmjehnu, pa reče kako pretpostavlja, jednako kao i Cook, da je to namještaljka, i to loša.

– Taj momak je malo zakasnio s tim uleknućem na autu – reče, ugasi cigaretu pa pokaza konobarici da bi još kave. Cook naruči još jedno pivo. – Ta je tkanina vjerojatno sa Stiphovih hlača – nastavi Leaf, nakon kratkog napada kašlja. – Onih koje je nosio kad ga je auto udario. Provjerit ću kad se vratim u stanicu.

– Još uvijek imate njegove hlače? – upita Cook.

– Naravno. Što misliš da smo ih prodali na licitaciji, poput bicikla? – Popi gutljaj kave, pa zapali drugu cigaretu. – Imaš li pojma, Jeremy, tko je to mogao napraviti?

– Uleknuće na autu, ili pregaziti ga pa pobjeći?

– Ne misliš li da je to isto?

Cook se namršti. Naravno da misli. A zašto je onda pitao Leafa na što misli? Osjećao se vrlo zbunjenim. Uzdahnu, spoznavši da jedan simptom iscrpljenosti može kod sugovornika stvoriti dojam da vjeruješ u nešto u što uopće ne vjeruješ.

– Ne znam, poručniče – reče. – Nisam tako mislio o tome.

– Hr, hr, hr – odgovori Leaf – Zapravo, o tome nisi ni razmišljao.

– Da budem iskren, nisam – reče Cook – Druge su mi stvari bile na umu.

– Druge su ti stvari bile na umu, hr, hr, hr.

Cook odustade od pokušaja da objasni, shvaćajući daće ispasti budala čak i ako uspije uvjeriti Leafa da govori ozbiljno. Konobarica mu donese pivo, on ga pažljivo uze i povuče iz boce veliki gutljaj.

– Jeste li na kakvu tragu, poručniče? – upita. Leaf ispruži ruke pred sebe, oblikovavši palcima i kažiprstima dva mala kruga, jedan svakom rukom. Podiže ruke k očima fingirajući mali dalekozor. Kroz prste je gledao u Cooka, tako da se činilo da se potpuno rastao s razumom. Onda skide krugove s očiju pružajući ih Cooku na pregled.

– Nula, Jeremy – objasni. – Dvije nule. Ništa. Ništa.

Muškarci platiše račune i izađoše iz gostionice. Cook reče da će se prošetati s Leafom do stanice, jer je tamo ostavio automobil. Leaf kimnu i reče da bi ga rado pogledao, kad je već takav neki spori dan, "da pokucamo", doda, kucnuvši se po glavi s glupavim osmijehom na licu. Zapali novu cigaretu, otpuhnu dim, otpuhujući ne samo dim već i zrak. Cooka zapanji stanje zdravlja tog čovjeka, nešto što dotad nije zamijetio. Najjednostavnije rečeno, bilo je nezdravo. Cijelo lice bilo je pretjerano crveno, svakih nekoliko minuta grleno je kašljao, svako malo ljutito bi pogledao u prazno, kao da je to radio pod pritiskom kakve jake unutarnje boli.

Cook upita poručnika je li već pregledao automobile drugih ljudi koji imaju ključ od zgrade Wabasha. Leaf reče da jest, ali da nije ništa našao. Cook ga upita je li još kome spominjao mogućnost da na poklopcu motora postoji uleknuće. Leaf je razmišljao tren, pa niječno zatresao glavom i, vidjevši na što Cook smjera, naglasi da je udubina na Cookovu autu ne mora biti dokaz da i na automobilu krivca mora postojati udubina, jer je ubojica, vidjevši da mu policija pregledava auto, mogao i sam izvući takav zaključak i iskoristiti tu službenu pretpostavku za namještaljku. Cook poče razmišljati, pa opsova život što je tako zamršen. Odluči da mora početi od početka.

– A kakvi su vaši zaključci o Stiphovoj smrti, poručniče? – upita dok su jurili kroz crveno svjetlo.

– Zaključci su mi isti kao i tvoji, kao i zaključci drugih ljudi malo jače inteligencije – odgovori on.

– Mislite li da se radi o nesreći? Može li biti?

Leaf šmrknu. – Recimo, kad bih ja odlučio nekoga ubiti, ali tako da to ispadne dobro, ne bih to organizirao tako da ga pregazim usred

noći tamo gdje a zapravo ne očekujem i da pritom još i kočim kao lud. Čekaj malo! – Leaf prekinu misao. Cook je željno očekivao hoće li podijeliti s njim ono što mu je taj čas moralo proletjeti kroz glavu. Međutim, sudeći po Leafovu pogledu, on je zastao ugledavši nešto. Cook je pratio njegov pogled. Bio je uprt u izlog prodavaonice muške odjeće: u ljubičastu košulju s cvjetićima izvezenima na ovratniku.

– Baš mi se sviđa ova košulja – Leaf će osjećajno. Krenu naprijed, polagano, oklijevajući. Cook je za trenutak ostao na mjestu, gledajući s nevjericom u košulju, pa u Leafa, dok se ne uvjeri da ovaj misli ozbiljno. Začudi se da čovjek koji se divi takvoj košulji može rješavati zločine.

– Što ste mislili, poručniče, kad ste rekli da Stipha nije trebalo očekivati tamo gdje je bio? – upita Cook. Leaf se blago nasmiješi. – Lijepa rečenica – reče.

Pogleda u Cooka. – Zašto ne skineš taj idiotski sako? Znojiš se kao nekrštena svinja.

Cook odjednom postade svjestan koliko mu je neudobno, pa poslušna i prebaci sako preko jednog ramena.

– Arthur Stiph – nastavi Leaf – često je noću odlazio u nepredvidive šetnje. Prema onome što tvrdi njegova žena, i one noći kad je ubijen bio je u takvoj šetnji.

Cook se okrenu prema njemu. – Razgovarali ste s njom?

– Naravno – Leaf će s dosadom. Cook malo razmisli. Zar mu Leaf nije prije dao na znanje da nije s njom razgovarao? Strese glavom da razbistri misli. Na vlastito iznenađenje, ustanovi u čemu je nesporazum. Leaf je očigledno mislio da je Stiph samo izašao na svjež zrak.

– Rekla mi je, poručniče, da je imao s nekim dogovoren sastanak.

– S kim?

– Nije mi rekla. Jer ni on nije rekao njoj. Samo je rekao da ima sastanak s... nekim. S protuprijateljem.

– Znam. A što to do vraga znači – da jedan drugome drže protutežu?

– Ne znam. – Pogleda u Leafa. – Dakle, i vama je rekla.

– Dakako.

– A vi to niste kanili reći meni.

– Nisam.

Cook pročisti grlo. – Dogovorili smo se. Mislio sam da ćemo surađivati. Zajedničkim snagama.

– Jesmo. Oprosti. Slušaj, kad je o tome riječ, tu riječ nisam mogao naći u rječniku.

– Protuprijatelj? – Aha!

– Provjerit ću u svome. Kako rekoh, nadao sam se da se nećete suzdržavati i da ćete biti malo širokogrudniji...

– Znaš, to shvaćanje da ga je momak s kojim se trebao sastati namjeravao ubiti još uvijek je problematično.

– Leaf je govorio kao da Cook nije ništa rekao, ili još bolje, kao da ga nema.

– Je li? – upita Cook, a u glavi mu se sve vrtjelo. – Rekao si da su tragovi kočnja na jednome mjestu skretali.

– Točno. Samo malo.

– To upućuje na položaj iz kojega bi se mogla izbjeći žrtva.

– Ili je to posljedica udarca o nešto. Leaf se nasmiješi. – T'ko to zna? Da smo pregledali tragove kočnja, mogli smo to raščistiti; ali njih više nema, je li tako?

– Da. Nema ih više. – Neko su vrijeme hodali šuteći, Cook zamišljen i staložen, poručnik užurban i zadihan. Napokon Cook progovori:

– Poručniče, čiru se da ni vi ne znate više od mene, a ja sam samo lingvist. Zar niste učili ništa drugo osim "nula, nula"?

Leafove crte lica ukočiše se u grimasi durenja. Okrenu se prema Cooku, glave pognute u šaljivoj pokornosti, gledajući ga kao da će ispaliti novu verbalnu enigmu. Tad se samo jedanput lupi po truhu. Pa, kao da osjeti neočekivano zadovoljstvo zbog tog zvuka, lupnu se još jedanput.

Cook je šuteći razmišljao o ovom obratu. Pitao se koliko će proći do trenutka kad će mu Leaf prestati biti zabavan.

– Jeremy – napokon će detektiv – znaš li ti koji je najbolji trag u ovom slučaju.

– Znam – reče Cook. – Tijelo u zgradi. Osoba koja je ubacila tijelo ima ključ.

– Ali bilo je tragova nasilnog ulaska – Leaf će s retoričkim pjevušenjem u glasu, kao da mu je Cook došao na usmeni ispit.

– Koji su vam se činili "čudnima", poručniče. Ostavili ste dojam da provalu smatrate lažnom.

– Doista?

– Doista.

– Zato što je tome tako.

Cook se namršti pitajući se gdje je Leaf svladao vještinu razgovora.

– Zašto ste to rekli?

Leaf duboko udahnu, pa progovori velikom brzinom. – Zato što je razbijeno staklo nađeno uglavnom izvan zgrade, na tlu, gdje ga ne bi bilo da je razbijeno izvana, a razbijeno je drvenom ručkom motike koja stoji u podrumu; momak se trudio da sve izgleda kao da je tijelo uvučeno kroz podrumski prozor, čak je komadić stakla utaknuo u preklop na hlačama žrtve, a svaka bi budala od kriminalca jednostavno ušla u podrum, otvorila vrata u prizemlju i tuda unijela Stipha. Drugim riječima, pretjerao je. Tako nešto.

Cook promisli, pa kimnu. – Dobro zvuči. – Nisam ni ja vesla sisao.

Cook razmisli o ovoj odrečnoj rečenici, pa navali. – To znači da je ubojica htio prikriti da ima ključ, a to znači da ga ima, što opet znači da je on jedan od petorice. – Šestorice.

– Molim?

– Šestorice.

– Ne. Gospođica Pristam nije ovdje. – Šest.

– Marica Sekretarica nema ključa. A čistačice rade preko dana jer im moj šef ne želi povjeriti ključ.

– Šest.

Cook objesi ruke u očajanju. – O čemu, do vraga, govorite?

– U osamnaestom stoljeću, jedan britanski istraživač plovio je za Australiju i za Novi Zeland. Kako se zvao?

– Kapetan Cook.

Leaf se iskesi na Cooka, kao da se upravo uhvatio u jednu od najlukavije postavljenih zamki u povijesti detektivskog rada u Indiani.

– Tako je, kapetane.

Odjednom mu Leaf prestade biti zabavan.

– Šest je zgodan broj – nastavi Leaf uzbuđeno, već u manijakalnoj fazi. – Ja imam šestoro braće i sestara. Imam šest automobila u svom voznom parku. Volim šesticu. To je moj omiljeni broj. Za mene

je istraga dosegla vrhunac kad sam shvatio da u ovom slučaju ima šest osumnjičenih. – Čeprkao je po zubima stupastim prstom.

– Dobro, poručniče. Neću ni pokušavati s vama raspravljati o svojoj mogućoj krivnji. Prepuštam to vama. Recite mi samo ovo. Ima li itko alibi za utorak uvečer? ja, naravno, nemam.

– Da budem nježan, ti nemaš. Kad se netko nađe na mjestu ubojstva u trenutku njegova izvršenja, to se u normalnim okolnostima ne smatra alibijem, hr, hr. Što se tiče ostalih, samo jedan ima alibi, ali mu je jedini svjedok žena, a ona je lažljivica.

– Kako znate?

– Po parketima u dnevnoj sobi. Ljudi koji imaju parkete, lažljivci su. Cook se nasmija. – Šalite se.

– Ne šalim se. Kad si u ovom poslu neko vrijeme, naučiš neke stvari.

– Pretpostavljam da ste razgovarali sa svim osumnjičenima?

– Jesam.

– Jeste li saznali nešto zanimljivo?

– jesam.

– Što ste saznali?

Leaf zastade. – Saznao sam da u vašoj jezičnoj tvornici, ili farmi beba, ili što to već jest, imate fini izbor visokoškolovanih guzonja, kad hoćeš znati.

Cook se nasmija. – To znam i sam.

– Sumnjičavi su i ljigavi... tipovi koji se nervozno smiju. Sve sam peder i dupelizac. I jebeni lažljivac. Guzonje.

– Ed Woeps je moj najbolji prijatelj. Nisam mogao pretpostaviti da su vaši osjećaji prema njemu te vrste.

– Onda si se i ti usmrdio.

– Ali on...

– Guzonje, guzonje, guzonje, guzonje, guzonje! Osjećajući nedostatak prostora za raspravu, Cook upita: – Je li netko od osumnjičenih sumnjiviji od drugih?

– Nije – Leaf će neuvjerljivo. – Imate li i vi parkete?

Leaf zastade, pa se nasmija hrapavim, neobuzdanim smijehom. Cooku nije bilo ugodno jer shvati, zaprepašten, da bi to moglo biti jedino iskreno od svega što je Leaf učinio cijelo popodne. A ni u to ne može biti siguran.

– Idemo pogledati tvoj auto – reče Leaf, lica crvenijeg nego obično, s kapljicama znoja oko usana. Prijedoše preko parkirališta uz policijsku stanicu. Cook pokaza na valiant.

– Nije loše – reče Leaf, opruživši se preko haube. – Nije loše. Mogu reći samo to da je ljudska glava mogla ostaviti ovakav trag.

– Kakva je kazna, poručniče, za ovakve stvari? Ubojstvo, mislim. Pod pretpostavkom da je nenamjerno. Ubojstvo bez predumišljaja, pretpostavljam.

– Jeremy, kako bi ti definirao "ubojstvo bez predumišljaja"? – upita Leaf penjući se na branik na koji sjede. Cook je gledao kako se auto pod težinom spustio na jednu stranu.

Uzdahnu. – Poručniče, zar baš sve morate pretvoriti u pitanje. Sad sam zaista umoran i...

– Dobro – veselo će Leaf. – Oprosti. Ne budi tako osjetljiv – Mahao je nogama naprijed-natrag, kao da striže škarama. – Većina ljudi misli da je ubojstvo bez predumišljaja samo slučajno ubojstvo. Ali u ovoj državi, pretpostavljam u većini država, razlikuju se dvije vrste: hotimično i nehomično ubojstvo. Kad bih ja rekao da si ti lingvistički guzonja, a ti iznenada navalio na mene, zabio mi dva prsta kroz očne duplje do mozga i tako me ubio, vjerojatno bi te proglasili krivim za hotimično ubojstvo bez predumišljaja. To zapravo i jest jedna vrsta ubojstva, barem u mojim knjigama, ali izvršeno namah. A ipak hotimice. "U iznenadnoj naglosti", afektu, kako piše u propisima. – Isceri se na Cooka bez ikakva vidljiva razloga, pa se potiho nasmija. – Ali ti vjerojatno govoriš o onoj drugoj vrsti. O nehomičnom ubojstvu bez predumišljaja. Time se misli na slučajne smrti koje nastanu uslijed neke protuzakonite radnje. Recimo, zbog vratolomne vožnje.

A kazna za tako nešto, ako se dokaže da je vožnja bila vratolomna, kreće se od dvije do dvadeset i jedne godine.

Cook podiže obrve. – To je prilično. Za nesreću. Leaf skoči na noge i opruži hlače, kao da bez riječi komentira Cookovo održavanje automobila. – E, pa, ne može zakon tek tako pustiti svakoga da okolo juri kao bez glave. – Slegnu ramenima. – U svakom slučaju, sad ti je jasno zašto se ubojici ne žuri da se pokaže. A posebno kad je žrtva očito bila obljubljena, barem ljudi tako pričaju. – Zastade značajno. – A čini se da je njegovo prikrivanje iz nekog razloga tebe izbacilo u prvi plan.

Cook kimnu. – Vjerojatno jednostavno stoga što je tako praktično. Moja su vrata bila otvorena... svjetlo upaljeno... svaki idiot bi to vidio.

Leaf kimnu nekoliko puta. Lice mu poprimi zamišljen izraz, kao da sam sebi odgovara na neko pitanje. Kad napokon progovori, Cook je imao osjećaj da je taj govor odabrao tek nakon što je pažljivo odbacio druge, potpuno drugačije govore.

– Jeremy, nikada ti nisam rekao koji je najbolji trag. Ključ od zgrade je dobar, vrlo dobar. Nakon toga postavlja se pitanje karaktera. Prvo, uzmi nesreću. Postoje dvije vrste ljudi: oni kojima se takve nesreće mogu dogoditi i oni kojima se ne mogu. To nam već sužava izbor. Potom, ako se dogodi takva nesreća, moguće je uraditi dvije stvari, pa postoje i dvije vrste ljudi koji bi ih uradili. Možeš se kriti ili priznati, moleći sud za milost. Ovaj naš je odabrao da se krije, što nam opet sužava izbor. A odabrao je da se krije na poseban način. Nije, recimo, pobjegao. Pažljiviji je, promišljeniji. To je nešto što me je zateklo u ovom slučaju. Razmišljanje nad činjenicama tipa: "A što mi je činiti sada kad sam zajebao?" Stoga naš tip obrije Stiphu glavu da bi se zaštitio, a cijelu stvar zgotovi tako što posjedne njegovo tijelo za tvoj stol. Taj mora biti posebna sorta čovjeka. I taj razbijeni prozor u podrumu. A s druge strane je činjenica da je frajer bljuvao. Viski i sladoled. Shvaćаш, Jeremy, u pitanju je karakter.

– Shvaćam. Ali, zaboga, kakva je to vrsta karaktera? Leaf oštro udahnu i izbaci svoju golemu bradu.

Pucnu prstima. – Nešto sam ti zaboravio reći, Jeremy... Stiphov sat bio je okrenut naopako.

Cook pogleda Leafa pitajući se da li ga taj debeljko želi izluditi. – Naopako?

– Kad smo ga našli u tvom uredu, sat mu je bio na lijevoj ruci, valjda ga je tako normalno nosio, ali okrenut tako kao da drugima pokazuje koliko je sati. Njegova žena je rekla da ga nikada nije tako nosio. Čini mi se da bi to bilo prilično glupo, je li tako? Bio je konvencionalan što se tiče načina nošenja sata. – Pogleda u Cookov sat. – Kao ti i ja, Jeremy. – Pogleda Cooka s izrazom iznenadna zadovoljstva, kao da su upravo otkrili da su rođeni istoga dana.

– Zanimljivo, poručniče, ali što nam to pomaže? Isto kao i taj prokleti sladoled i viski i...

– Poručniče! Poručniče! – Vodnik, "kuglač", počeo je iznenada vikati sa stražnjih vrata policijske stanice. Bomba, poručniče! – vikao je. – Bomba!

Cook nije morao razmišljati tko odnosno što je "bomba", jer se sjetio da je Leaf već bio upotrijebio isti izraz i potom ga objasnio. "Bomba" je originalan uzvik koji je upotrebljavala policija u Kinseyu, a nesumnjivo ga je uveo Leaf za označavanje uzbudljivih događaja, svih koji se izdižu iznad monotonog ispisivanja listića za krivo parkiranje.

Leaf podiže glavu i pogleda vodnika. -Što je, Johne? – Govorio je blago i strpljivo, kao da govori sinu.

– Pucnjava. Nepobitno samoubojstvo.

Cook spusti pogled na zemlju, a u glavi mu se pojavi jasna slika starice koja mu maše iz blizine.

Vodnik nesmiljeno nastavi. – Neka starica, poručniče – vikao je dok je Leaf hitao prema vratima. – U velikoj kući kod Baby Wabasha. Pucala si je u glavu, u dnevnoj sobi. Susjeda je upala i...

Leaf nije dopustio Cooku da s njim pođe na mjesto samoubojstva. Nije mu ni rekao da dođe nešto poslije, a kad Cook to predloži, Leaf, jureći s vodnikom prema autu, izjavi da ideja "nije za raspravu". Cook pomisli kako je to novo kršenje njihova prijašnjeg dogovora o ravnopravnom odnosu (dogovora iz kojega on nije izvukao nikakvu senzacionalnu korist niti ga je ikada potpuno shvatio), ali ne reče ništa. Vratio se kući.

Malo se kolebao kod telefona, pa se počeo skidati u spavaćoj sobi da bi se istuširao. Zastade kod gaćica, pa se bez košulje i cipela, vrati telefonu spreman saznati i najgore samo da ga ne muči sumnja.

Potraži telefonski broj Arthura Stipha, pa nazva njegovu kuću. Vodnikov glas s druge strane odmah potvrdi njegove sumnje. Gospodin i gospođa Stiph opet su zajedno. Leaf dođe na telefon i frazama kao što je "ne baš lijepa slika" zorno opisa Cooku scenu iz dnevne sobe Stiphovih. Očito je susjeda bila pred vratima, došavši upitati može li što pomoći, kada je gospođa Stiph povukla f obarač. Susjeda je otvorila vrata i ugledala je kako se ruši s kauča i pada na stolić.

Ostatak popodneva Cook se nije mogao koncentrirati. Nazvao je Eda Woepsa da bi sa sebe skinuo makar dio bremena te novosti i tuge, ali je on izašao da poveže palac koji je slomio ili iščašio jureći po kući sa kćerkom. Cook reče novosti Woepsovoj ženi. Iako je suosjećala s njim svim srcem, Cook se nije osjećao bolje kad spusti slušalicu. Sjedio je pred telefonom nekoliko minuta, pokušavajući se prisjetiti drugih prijatelja koje bi mogao nazvati. Tada ga inspiracija odvuče drugamo, u sasvim suprotnom smjeru, pa okrenu Aaskhughov broj, češući se po glavi pun iščekivanja. Nitko se ne javi. To samo pojača njegovu odlučnost, pa nazva Orffmanna u ured. Kada mu odgovori dubok grleni smijeh, Cook žustro primače slušalicu ustima, isprsi se, gornji dio tijela zabaci unatrag i ispusti najglasniji, najgrozniji, najhijenski urlik koji je bio kadar artikuliran. Orffmann nije odmah reagirao, pa Cook spusti slušalicu.

Ode u kuhinju, otvori bocu burbona, sjede na kauč u dnevnoj sobi i poče piti iz prljave čaše koju u bijesu dograbi iz kuhinjskog sudopera.

Arthur i njegova žena igrali su se u starom zvoniku s djetinjastim osmijehom na licu. Žurnim uzastopnim pokretima povlačili su dva duga konopa. Konop gospođe Stiph proizvodio je visok jasan ding, a Arthurov konop dublji, pospaniji dong; činilo se da se dobro zabavljaju. Slike nestade, a Cook se probudi na vrijeme da čuje zadnje titraje zvona na ulaznim vratima, nakon čega se zaštitna vrata zalupiše. Potom začu korake koji su se udaljavali šljunčanom stazom.

On se okrenu i sjedne. Jedini izvor svjetlosti bila je noćna svjetiljka na stoliću kraj kauča. Napolju je bilo potpuno mračno. Provuče ruke kroz kosu, osjećajući istovremeno pijanstvo i mamurluk Taj osjećaj dopunjavala je iscrpljenost od dugog, nepotrebnog sna. Usta su mu bila suha, a gola leđa su ga boljela jer ih je, kao da se kažnjava, izložio izravnom dodiru s grubom površinom kauča. Protežući se i zijevajući ustade na noge, blago psujući Stvoritelja što se sedmog dana odmarao umjesto da popravi sve okrutne pogreške koje je napravio u prethodnih šest dana. Dok se dovukao do ulaznih vrata, nestao je onaj koji je zvonio, a policijski auto udaljavao se od kuće. Otvori vrata da bi istrčao, ali ga iznenadna pobuna u želucu prisili da stane, gledajući za autom koji je izašao na cestu i nestao s vidika.

Pod nogama, unutar zaštitnih vrata, ugleda veliku smeđu kuvertu. Sagnu se da je dohvati, čučnuvši da ne bi morao sagnuti glavu. Vrativši se s kuvertom u dnevnu sobu, sjeti se kao kroz maglu kuckanja pored uha koje je čuo u isto vrijeme, ili malo prije, zvona na ulaznim vratima. Poručnik Leaf, ili netko drugi, vjerojatno je kucao na prozor iznad kauča. Cook protrnu... njegovo raskrečeno tijelo moralo je odavati krasnu sliku. A na stoliću je bila prazna boca burbona s etiketom zgodno okrenutom prema prozoru. Izvrsno! Sada je ostalim mukama mogao dodati i sram.

Pod svjetlom stolne svjetiljke pročita na omotnici

"Za Jeremyja Cooka", ispisano ženskim rukopisom, ružnim, ne zbog žurbe ili nervoze, već stoga što je bio takav Omotnica je bila zapečaćena, ali je pečat bio istrzan. Kimnu glavom prepoznavši brutalan, nasilnički stil poručnika Leafa. U omotnici je bilo šest listova papira, fotokopiranih strana iz nekog časopisa kojemu je nedostajalo samouvjerenosti da bi u vrhu ili na dnu strane ispisao svoje ime. Međutim, na prvoj strani je stajao naslov: "Suprotna strana čovječanstva". Autor je bio Merlin Flexible. Usprkos stanju u kojemu se nalazio, Cook je odmah dešifrirao pseudonim. Nadao se da je i ostatak jednostavan. Na prvoj strani stajala je kratka poruka: "Evo priče o kojoj sam ti govorila, Jeremy. Adelle Stiph."

Kad počne čitati, Cook osjeti mučninu u želucu, sluteći da time još više prodire u život i smrt Arthura Stipha, ali je znao da je nemoguće ne pročitati priču. Prvih nekoliko rečenica mu promakoše, jer je neprekidno razmišljao kako se Adelle ubila kratko nakon što je napisala poruku i kako su joj protjecali ti trenuci. Kako je napredovao s čitanjem, sve više je osjećao da se Arthur Stiph obraća izravno njemu, potpuno mu odvučavši misli od Adelle.

U priči nije bilo, niti je moglo biti, ime Stiphova ubojice. Ali se broj mogućih imena uvelike smanjivao. Priča je govorila o ostarjelom profesoru filozofije koji je diplomirao na Yaleu i predavao na malom koledžu u Novoj Engleskoj. Nakon što je pedeset godina razmišljao o pitanjima dobra i zla, zaključio je da je jedino stvarno zlo na ovome svijetu ono koje je čudesan nusproizvod međuljudske odvratnosti: zlo je ono što vidimo u ljudima koje mrzimo. Drugaćijeg zla nema. Zaključivši da takvo stajalište postavlja određena pitanja na koja nije moguće odgovoriti studijskim radom, junak priče odlučio se uhvatiti

ukoštac s problemom materijalno, poput Jakoba koji se pograbio s anđelom. Dakle, bio je u bliskim osobnim odnosima s ljudima koje je mrzio. Kao što se moglo očekivati od nekoga tko je proizvod škole s vrlo bogatom tradicijom tajnih društava, naš junak osniva klub koji čine isključivo parovi neprijatelja, pojedinaca koji su u vanjskom svijetu međusobno osjećali gađenje koje je intenzitetom dosegalo granice ljudskih sposobnosti. Ovi spareni neprijatelji sastajali su se svaki tjedan "da bi kreativno zajednički istraživali sve boje i nijanse osobne odbojnosti". Pomirenje nije bilo cilj. Zapravo držali su da je to nemoguće, pa su, što je čudesno, iz te pretpostavke članovi kluba crpli svoju snagu. Iako su se spareni članovi ponekad susretali s drugim parovima, tvrdeći da iz tog iskustva izvlače korist, sam par bio je najvažnija jedinica u kojoj je svaki član trebao nastojati svladati jedinstven kemijski sastav antipatije. Članovi kluba učili su iz prve ruke o odvratnosti i gadljivosti; saznavali su kakvo mišljenje, puno mržnje, drugi imaju o njima: čitav bogat skup prigovora koje je moguće izreći o njima kao ljudima. Glavni cilj kluba bila je spoznaja, razumijevanje dvojstva koje rađa mržnju. Na tome mjestu autor nastoji uvjeriti čitatelje da će, ako krenu istim stazama, otkriti "tajne osjećaja što ih nisu dokučili ni klasici književnosti koji su se posvetili najuzvišenijoj ljubavi".

Priča je tekla, pokazujući kako je Klub suprotnih strana rastao i rastao, a završava porukom o konačnom, iako prikrivenom jedinstvu cijelog čovječanstva. Nikakve radnje. Pisac se uglavnom bavi uspostavom (i pravilnikom, jer je i on izrađen) kluba, a ne doživljajima klupskih članova. Ključna riječ u priči je "protuprijatelj", riječ koju je, barem je tako tvrdila njegova žena, Arthur upotrijebio one sudbonosne noći. U svijetu "Suprotne strane čovječanstva" ta riječ označivala je nekoga privrženog svom neprijatelju. Time je za Cooka istraga dobila jasno usmjerenje. Budući da je Stiph još uvijek upotrebljavao tu riječ u razgovoru sa svojom ženom, za njega je taj pojam morao biti stvaran, iako je priču napisao prije mnogo desetljeća. Klub suprotnih strana morao je još postojati. Postojao je Stiphov par, protuprijatelj. Tko god to bio, nije spomenuo susret sa Stiphom ni Cooku, a vjerojatno ni poručniku Leafu (iako se Leaf ponašao čudnovato u vezi sa svim i svačim, to vjerojatno ne bi prešutio). Zašto Stiphov protuprijatelj nije spomenuo sastanak?

– Zato što ga je on ubio – naglas će Cook sam sebi. Kad je to izgovorio, bio je u stanju početi razmatranje. Nakon ozbiljnog razmišljanja, zaključi da je to najvjerojatniji odgovor na pitanje.

U ponedjeljak ujutro Cook se probudi s pticama. Pojede uobičajeno težak i odbojan doručak, pa se odveze na posao. Stigao je pola sata prije sedam, kad stižu prve odgojiteljice i djeca. Na njegovu katu bilo je tiho i mirno. Prođe ispred svog ureda, pa ode do kraja hodnika da pogleda u sandučić za poštu.

Među životnim zadovoljstvima kod kojih je najljepše u samom početku, Cook je uzimanje pošte rangirao negdje uz seks s potpuno nepoznatom osobom. Rezultat ovog štrapaca bile su nekakve omotnice koje su nešto obećavale, ali ništa što ne bi moglo pričekati dok ne počne pripremati svoju jutarnju kavu. Vraćajući se hodnikom prisjeti se kako Wach nije ostavio nikakvu poruku njegovu sandučiću o prijedlogu za dotacije. To znači da ga smatra prvoklasnim. Cook je bio jednako siguran u to kao da je Wach dopuzao do njega na koljenima, zagrcnut suzama zahvalnosti, da bi mu to rekao.

Uđe u svoju sobu prvi put nakon srijede, kad su u njoj našli Arthura Stipha. Oprezno kroči unutra, kao da je upozoren da ga čeka kakva psina, i u isti čas spazi da nema njegova pisaćeg stroja. To se već jednom dogodilo; osvanuo je u Orffmannovu uredu; taj kreten ga je posudio bez pitanja ili objašnjenja. Možda je opet ista priča. Morat će pričekati dok ne dođe Marica Sekretarica sa svojim univerzalnim ključem koji otvara sve urede. A da ga nije ukrao raznoslač mrivaca? Magnetofon i radio još su uvijek na svom mjestu. Nije se mogao sjetiti je li pisaći stroj bio tu u srijedu. Glomazna Stiphova prisutnost dominirala je scenom. Strese se. Treba samo čekati.

Pregleda poštu. Tipična mješavina uljudnosti (zapravo, kratka obavijest urednika časopisa The Kartoffel Quarterly u kojoj se kaže da će njegov "Odgovor Hornswithu: u obranu `Štedljive analize rečenice" u kojem brani članak Eda Woepsa od bezobzirne kritike nekakve zlobne ulizice po imenu Hornswith, biti objavljen u idućem broju u "Otvorenom forumu", i to bez njegova imena, kako je Cook zahtijevao), neugodnosti (jedan broj časopisa u kojemu su dva članka dvojice ljudi koje je poznao s nacionalnih kongresa i koji mu se uopće nisu sviđali) i dosade (sve ostalo).

Prebaci se na trenutačno čedo svojega umnoga rada: idiofenomene. Raščisti stol i uze pet fascikala iz gornje ladice. U njima je čuvao dnevne bilješke, uglavnom svoje, ali i nekih odgojiteljica, o lingvističkom ponašanju pet pažljivo odabranih ispitanika iz Wabasha, u dobi od devet mjeseci do dvije godine. Bilješke su govorile o napredovanju njihova jednoličnog, šepavog usvajanja engleskog jezika i, što je Cooku bilo još značajnije, pokazivale su faze usvajanja onog njihova osobnog jezika koji je nosio prokletstvo brzog gašenja.

Za sada mu je najzanimljiviji objekt sin Eda Woepsa, Wally, od godinu i četiri mjeseca.

Cookove bilješke pokazuju da se trenutačno njegov rječnik sastoji od niza konvencionalnih čestica, zapisanih fonetski:

[ma...] "mama"
[ta...] "tata"
[pi:] (uzlazno) "ptica – igračka" (upotrijebljeno u kadi)
[si:] "cipela"
[o:] "još"
[lalala(la)...] "glazba"

Wally je imao i neke nekonvencionalne izjave s nepromjenljivim značenjem. Među Cookovim bilješkama je i ovaj drugi popis:

– [gaa:] (uzlazno) "to je zanimljivo"
[f:] "pogledaj ono (i reci nešto o tome)" [ndal (+pokazivanje) "gledaj ono!"
[apa] (+dlanovi na gore) "daj mi to" [a? a? a? a?...] "gledaj me"
[a-giii]...?

Ovo zadnje zbunjivalo je Cooka. Wallyja su čuli kako upotrebljava taj izraz barem dvadeset puta, ali se iz konteksta nije moglo izvesti konačno značenje. Nekoliko puta činilo se da se odnosi na ljude oko njega, kao da pokazuje na njih ili ih zove, ali Cook nije znao što dijete time izražava. Naravno, taj dvosložni a giii mogao je biti obično gugutanje. (Ta je mogućnost uvijek komplicirala stvari. Zašto gugutanje ne bi jednostavno prestalo kada počne usvajanje

značenja, onako kao što puzanje prestaje kada počne pravo hodaње? Zašto?)

Pregledao je bilješke o ostalih četvoro mališana, uspoređujući ih međusobno. Nikakvih sličnosti, iako se radi o glasovima i značenjima predvidivima za tu dobnu skupinu. Značenja su iz kategorije zahtjeva (ili naređenja) i društvenih izraza. Nema jasnih izjava o činjenicama koje nisu vidljive na prvi pogled ("Uran je planet"), prognoza ("Kladim se da ćeš mi za ručak dati mrkvu"). Proučavao je podatke, ali iz njih nije mogao izvući više od toga. Mora biti strpljiv Proučavanje jezika to zahtijeva.

– Imate li spajalicu?

Cook podiže glavu i na otvorenim vratima ugleda Paulu. Istog trena on zaniјemi, osećajući što znači biti nijem u izvornom smislu te riječi. Čak mu je i Wallyjevo a-giii u tom času izgledalo nedostižno.

– Heftericu? – opet će ona, vjerojatno počinjući misliti loše o njemu.

– Da! – uskliknu on oduševljeno. Ushićeno pljesnu rukama osjetivši se isti tren kao glupan. Poče kopati po prvoj ladici, a glavom mu je harala praznina.

– Na stolu vam je. Zar ne radi?

– Radi! – on će glasno. – Radi! – Dohvati spajalicu i pruži je autoritativno, kao da je upravo to i namjeravao, ali ju je htio dohvatiti odozdo jer je najbolji put do površine stola kroz njegove ladice. Nije mu bilo teško zamisliti kako priča drugim odgojiteljicama. "On ruje samo šupak," reći će "nego je i glupan, nespretnjaković i budala."

– Mislim da se nismo upoznali – reče ona. – Ja sam Paula Nouvelles.

– Ja sam Jeremy Cook – reče on, primijetivši da su joj traperice napete koliko i glas. – Molim vas zovite me jeremy.

Ona poravna neke listove papira udarivši njima po

stolu, stojeći blizu njega, pa ih spoji. – A kako bih vas inače zvala.

On pročisti grlo. – Doktor Cook Previše odgojiteljica me tako zove.

– Zašto im ne kažete da vas ne zovu tako. – Rekao sam im.

– Kladim se da niste bili baš uporni. – Kunem se da jesam.

Proučavala ga je bez zbunjenosti. – dim da ste m brzo strpali među odgojiteljice.

– Da, mislim... zar niste? Netko mi vas je neki dan pokazao...

– Čini se da ste prilično svjesni kamo pripadate. I ta priča s "prijedimo na ti". Prikriveni elitizam, ako se ne, varam. – Sve mu je ovo priljepila deklarativno, kako to obično rade Britanci. Cook proguta knedlu, upitajući se neće li ga još iščuškati.

– Ja samo nastojim uspostaviti prijateljske odnose – reče on. U tonu je bilo povrijeđenosti i slabosti, zapravo i više nego što je želio pokazati, jer se tako osjećao. Postavši svjestan kako govori, u njemu uskipi. Kakva kučka! Neće joj dopustiti da kaže još nešto takvo. Žudio je da ona opet kaže nešto slično pa da joj pokaže koliko je on čvrst.

– Oprosti – ona će blago, uz osmijeh. – Možda si u pravu.

Cook je šutio.

– Natuknut ću drugima... to kako da ti se obraćaju. Hoće li to biti od kakve pomoći?

– Lijepo od tebe. Ali ti si ovdje nova, pa možda...

– Nema problema. Vidjet ću što mogu učiniti. Hvala za spajalicu. – Stajala je tako blizu, a nestala je prije nego što je uspio smisliti nešto što bi je zadržalo. Želudac mu se grčio. Zašto se njemu događaju ovakve stvari? Što je to u njegovoj naravi što ljude izaziva da ga vrijeđaju? Osim ako se ovaj put ne radi o predrasudi zbog one priče s potpunim šupkom. Ako je tako, je li se uspio iskupiti? Nije mu dala mnogo prilike. Ipak, na koncu je pokazala znakove prijateljstva.

Osim ako se nije pretvarala, ismijavajući ga u sebi. Ako je tako, bojao se da bi se njezino obećanje moglo izvrnuti u: "Pazite sad, onaj šupak hoće da ga zovete imenom i oslovljavate sa "ti". A, možda ipak nije tako. Da, prilično prijateljski. I te tijesne hlače.

Možda bi je sad trebao potražiti? Razgovarati s njom. Da. Nije je ništa pitao o njoj. Ustade s namjerom da je sustigne. Onda se stropošta na stolac. Samo bi pogoršao situaciju: Prije nego što se opet upusti u razgovor s njom, mora sve unaprijed isplanirati i razlučiti. Ulovila ga je, kao i poručnik Leaf, u trenutku mentalne sporosti.

Od jutros je popio samo dvije šalice kave, pa se još uvijek nije razbudio. Potrudit će se da drugi put bude na vrhuncu, iako mu se događalo da mu produktivna mentalna stanja bivaju sve kratkotrajnija što ih on više pokušava njegovati i produljiti i što se

više trudi da razumije svoj um i tijelo. Bilo je dana kad bi imao samo nekoliko dobrih minuta.

Začu korake koji su se približavali hodnikom i uhvati ga panika. Pronađe spajalicu i čvrsto je zgrabi. Kada na vratima ugleda Woepsa, osjeti kao da mu je darovano šest mjeseci života.

– Dobro jutro, Jeremy – reče Woeps, a osmijeh je njegovu licu davao malo živosti. – Marljiv si?

Cook neko vrijeme nije imao prilike razgovarati s Woepsom, osim onih nekoliko riječi koje su izmijenili na pogrebu, pa je osjećao da bi imao materijala za razgovor od nekoliko dana. Primijeti zavoj na Woepsovu palcu i ručnom zglobu, ali se pridržavao svoje davnašnje prakse da ne pita što se dogodilo kako ga ne bi povrijedio.

Ispričao mu je najnoviji razvoj užasa koji je nazivao svojim životom: razgovor s udovicom, njezino samoubojstvo nakon toga, uleknuce na automobilu, razgovor s Leafom. Izostavio je brbljanje s Paulom.

– Helen mi je rekla da si je zvao da bi me obavijestio o Arthurovoj ženi. Kakva šteta. Bezuspješno sam te zvao sinoć, nekoliko puta. Bio si varu?

– Da. – I bio je, na neki način, pomisli vidjevši se kako poput Raskolnikova leži gol na kauču. – Jesi li je poznavao?

Woeps odmahnu glavom. – Jedva sam poznavao i Arthura. – Zastade. – Znaš što, Jeremy, možda bi trebao uzeti slobodne dane i potpuno se posvetiti slučaju.

Cook se nasmija, pa uvidje da nije siguran je li dobro shvatio što Woeps hoće reći. – Što si time mislio reći? upita.

– Mislio sam reći, kao da ti se nameće... da te gotovo vuče. Ne razumijem kako si uopće sposoban raditi.

Cooka je potresla ironija njegovih riječi. I sam se često to isto pitao za Woepsa. Kako je, suočen s domaćim katastrofama koje su navirale jedna za drugom, i dalje bio umjereno produktivan lingvist?

– Sad si me podsjetio, Ede, da sam pročitao bilješke o Wallyju. Taj a-giii je još uvijek mističan.

– Što imaš? – Woeps spusti svoju torbu na pod, pa obiđe oko stola da bi pogledao preko Cookova ramena.

Cook pokaza na početak jedne strane.

– Vidiš? Zabilježio sam dosta spontanij primjena koje nisu oponašanje, ali još uvijek...

– Koje nisu oponašanje? Žar nije uvijek izvorno? Tko bi drugi ovdje mogao govoriti a giii?

– Neke odgojiteljice. Misle da je to zgodno, a zapravo mi kvare sliku. Zamolio sam ih da prestanu. A pogledaj neverbalni kontekst. Šest puta gleda u neku osobu, tri puta gleda u akvarij, a jedanput napolje, kroz prozor. Ostale situacije su nejasne. Jasno ti je da to nije dovoljno. Morat ću biti s njim veći dio dana. – Pogleda u Voepsa.
– Je li ga izgovorio koji put u toku vikenda?

Dok je razmišljao; Woeps se rukom čupkao po bradi. – Sjećam se jedne prilike. Kupao sam ga. Dodao sam još malo vode u kadu, a on se izderao na mene.

– Gledao je u tebe? – Da.

– To je bila reakcija? – Čini mi se.

– I što si ti rekao?

– Rekao sam... ne.znam, nešto kao: "Da, a-giii". – Što je on uradio?

– Stalno je ponavljao, gledajući u mene. – Kao da nisi shvatio?

– Možda.

Cook opet pogleda u svoje bilješke. – Prokletstvo! reče. – Nisam sustavno bilježio reakcije odraslih. To je važno. Pogledaj, Ede. – Pokaza jedan primjer. – Ovdje mu ja odgovaram sa "riba", nakon čega on više ne ponavlja a-giii. A ovdje – pokaza drugi primjer – ja ne kažem ništa, a on ponavlja, kao da hoće reći: "Do vraga, jeremy, a-giii, što misliš o tome?"

Ne znam, Jeremy. Sve je na prilično klimavim nogama.

– Ali ni ti ne sumnjaš da to njemu nešto znači? Nastojao je da to ne zvuči napadački. Primijetio je taj isti kruti strah pun odbijanja i kod drugih u Wabashu kad bi govorio o svojem projektu. A šarmer Milke bio je najgori.

– Ne, mislim da ne sumnjam. Ali... pa, kod malih klinaca čija je gramatika stalno u razvoju... kako možemo znati da je značenje konstantno iz dana u dan? Ti uspoređuješ podatke koji se odnose na nekoliko tjedana.

– Ne možemo biti sigurni.

– A kako možemo znati da samim proučavanjem rusmo promijenili značenje, recimo povlađivanjem kojega nismo svjesni?

– Ni to ne možemo znati.

– I što nam preostaje?

– Nepročišćena znanost. – Cook se strese. – Ne mogu se s tim pomiriti. Jezik ne čine samo zvukovi, Ede. To su zvukovi koji se upotrebljavaju s određenom svrhom.

– Aha. Ali ako tu primjenu možeš shvatiti samo posredno i pogađanjem, onda bih ja radije proučavao samo zvukove. Bolje bi bilo da odmah počnem. Došao sam ranije da pregledam neke spektograme, a sad... Glas mu je zamirao dok je uzimao torbu.

– Gubiš vrijeme?

On pogleda Cooka. – Ne, nikako – brzo će. – Nisam to htio reći. Smatram to čime se ti trenutačno baviš mnogo uzbudljivijim od onoga što ja radim. Ali, recimo, i mnogo manje sigurnim. To što ti proučavaš nema čak ni imena.

– Ima ga. Ja to zovem "idiofomenima".

Woeps se nasmija. – Tada je vrijedno poštovanja! reče s pretjeranim oduševljenjem. – Vidimo se na ručku?

– Naravno, Ede. – A s kim bi drugim ovdje mogao jesti? Lijepo je od Woepsa što, iako se dobro slaže sa svima (osim s Aaskhughom) i mogao bi s njima uživati u ručku, uglavnom objeđuje s Cookom. Kao da imaju ugovor.

Cook začu korake i glasove i ugleda Aaskhuga i Milkea na putu prema njihovim sobama. Lingvisti istovremeno uzviknuše: "Dobro jutro!"

– Još nešto, Ede – doda Cook, kad se Woeps okrenuo da izađe. – Radi se o Arthuru. Znaš li je li on ovdje imao neprijatelja?

Woeps je kratko razmišljao proučavajući pod. – Sumnjam – reče. – Zašto to pitaš? Ako je njegova smrt slučajna, zar je to važno?

Cook se nasmiješi. Ponudi prijatelju da sjedne, pa ga uvede u svijet "Suprotne strane čovječanstva". Woeps je slušao njegov sažetak priče tmurno zamišljen. – I tako je on ovamo došao na sastanak s jednim od tih momaka, tih...

– Protuprijatelja. Tako je. Tako je rekla njegova žena. Woeps je šutio trenutak. – Ne mogu zamisliti tko bi to bio. Nitko od nas nije bio jako blizak s njim, ali mislim da nam je svima bio manje-više drag, a pretpostavljam i obratno.

– Iako ovo obratno ne proizlazi.

– Ne, valjda ne proizlazi – reče Woeps, ustajući sa stolca. – Ponekad se tako događa: ljudi vole nekoga koji ne mora voljeti njih.

Što odnose čini neugodnima.

Na Cookovim vratima pojavi se Wachovo lice. Za njim dođe i tijelo.
– Jeremy, ako nisi u poslu, molio bih te da dođeš u moju sobu.

– Stižem, Waltere. – Wach kimnu i odšeće niz hodnik, jer je očito tek bio stigao na posao. Desetak koraka za njim cupkala je Marica Sekretarica pod teškim teretom svježih šminke.

– Držat ću otvorene oči i razmisliti o svemu – reče Woeps. – To je važan dokazni materijal.

Cook izade s njim na hodnik zatvorivši vrata za sobom. – Ništa drugo nemamo – reče. Gledao je kako Woeps pred vratima svoje sobe vadi ključeve iz džepa, ispusti ih, pa se sagnu po njih tako da snažno udari glavom u kvaku. Cook mu priđe.

– Je li ti dobro, Ede?

Woeps se rezignirano osmjehnu. – Nikad bolje reče i otključa vrata.

Cook krenu hodnikom. Prolazeći kraj Milkeova ureda, baci pogled kroz otvorena vrata i vidje da je prazan. Ali je miris njegove lule bio prilično jak. Tad ga ugleda kako stoji ispred Aaskhughove sobe i brblja. Prolazeći, čuo je samo "nije mi jasno zašto taj kučkin sin nikada" i zaključio, s određenom sigurnošću, da govore o Wachu. Činilo se da Milke cijeni Wachu koliko i Cook, jedina razlika je bila u tome što je Milke o tome stalno govorio, često i sa samim Wachom. Milke je općenito bio svađalački tip. Kako je mogao istovremeno biti i šarmer, kako se pričalo? Možda se svađao s muškarcima, a šartnirao žene. Možda je i Stiph bio jedan od muškaraca s kojima se svađao.

Cook potisnu svoja razmišljanja dok se približavao kraju hodnika i stolu Marice Sekretarice, kraj kojega je morao proći da bi dospio do Wachova ureda. Zadnji razgovor s njom nije bio jako ugodan, ali odlučio da se zbog toga ne zabrinjava. Ona se ponašala kao budala, pa je na njoj da se ispriča.

– Očekuje vas – reče ona uz proziran napor da joj ton bude ubičajen. Cook ju je još više mrzio zbog toga. Bolje bi bilo da ga je napala ili obasula ispričama, umjesto što se drži tako besmisleno bezosjećajno. Zaklevši se da s njom više nikada neće progovoriti ni riječi, on prođe pored stola ne odgovorivši.

Wach nije bio u sobi. Cook je osjećao nagon da razbija stvari. Prvi put u svom životu razumio je korijene vandalizma. Gdje je Wach?

Koga li jadtik sada špijunira? Odakle mu pravo da pozove nekoga u svoju sobu, a ne dočeka ga? Hodao je po sobi tražeći stvari koje bi mrzio. Krenu od Wachove police za knjige, pa sa zadovoljstvom koje je raslo zamijeti da su knjige djevičanski netaknute. Istog trena ostavi ga bijes, pa sjede u sjedalicu preko puta Wachova stola. Shvatio je da bi, ako se ne prisili da bude bolje raspoložen, mogao Wachu reći krive riječi kojima bi učinio nepopravljivu štetu. Uzdahnu i poče lupkati prstima po naslonu sjedalice.

Začu se šum ispuštene vode u zahodu pa Wach, kao potjeran tim zvukom, naglo otvori svoja ekskluzivna vrata od zahoda i kimnu prema Cooku. Sjede za svoj stol.

– Jeremy, u petak sam bio na Stiphovu pogrebu. Zastade.

Cook ga pogleda.

– Zabrinut sam zbog onoga što se zbiva.

Cook ne reče ništa. Kamo smjera ova napuhana budala i tiranin?

– Smatram da mi u Wabashu moramo ponovno zbiti redove. – Trepnu. – Metafora je prikladna. Vrlo prikladna. Ponovno zbiti redove. Hoću da održiš predavanje u Kinsey Rotary Clubu.

– Što?

– Nešto lagano. Nešto optimistično, kako bi građani znali da smo i mi ovdje ljudska bića.

– Ali zašto?

– Upravo sam ti rekao. Smatram da se moramo malo više uključiti u zajednicu.

– Propaganda – reče Cook potihom, s gađenjem. Wach se nasmija toj naivnosti koju ljudi koji vode poslove uvijek otkrivaju kod onih koji ih ne vode. – Možeš to tako nazvati. Zabrinjava me stav javnosti prema Institutu.

– Znam da te zabrinjava.

– Posebno u ovom trenutku, to s Arthurom i ostalo.

Ljudi govore o nama.

– A ja bih trebao biti tvoj izaslanik.

– Institutski, Jeremy. Volio bih da tako gledaš na stvari. – Zaustavio je oštar pogled na Cooku. – A moglo i koristiti i tvom imageu.

Cook mu uzvratil praznim pogledom.

– Pogreb, Jeremy. Pogreb. – Pogleda Cooka. – Do vraga, čovječe, zar ti moram sricati slovo po slovo? Izgledao si kao budala teturajući

niz onaj brijeg.

– Nisam teturao.

– Osim toga, ti si ovdje Katica za sve. A trenutačno ne radiš ni na čemu, je li tako?

– Naravno da radim. Što ti misliš? – Na čemu to radiš?

– Na idiofenomenima.

Wach se osmjehnu. – To može čekati.

– Ne, ne može. Danas moram promatrati Edova sina. I sutra. L..

– Morat će čekati, Jeremy. Svi se moramo žrtvovati. Nemamo izbora. I ja bih mnogo toga volio raditi, ali moram ovaj posao obavljati kako treba... situacija je složena i ja pokušavam odraditi svoj dio, pa bih volio da i ti na stvari gledaš na isti način.

Cook je želio zacviliti. Zašto Wach govori takvim jezikom? Govori li tim jezikom s konferencija za tisak i sa svojom ženom u krevetu? Odlazi li uopće u krevet sa svojom ženom? Odlazi li uopće u krevet? Ako odlazi, obrati li se prvo plahtama s naredbom da cijelu noć ostanu izglačane?

– Mislim da bi nešto o imenima bilo zgodno. Cook je promatrao tanke, blijede, germanske Wachove brkove. – Misliš o pogrđnim imenima?

– Ne, mislio sam da to bude više onomatičla. Osobna imena. Imena gradova. Nadimci. Znaš, i riječ nadimak zanimljiva je sama po sebi. Potječe od nad plus...

– Poznato mi je.

– ...tako da se riječi povežu...

– Poznato mi je, Waltere!

– Onda dobro. Vidiš? Već znaš prilično o tome, pa začas možeš nešto složiti. Ili Hoosier, to je još jedan primjer. Ovdašnjim ljudima bilo bi drago da im se objasni etimološko porijeklo tog imena kojim ih zovu.

– Pobogu, Waltere, mene te stvari ne zanimaju. Za Hoosiera ne dam ni pol pišljiva boba.

– Iznenađen sam, Jeremy. Ja smatram da to područje vrvi podacima.

– Podacima, da. Teorije nema. U tome ovdje vlada prokleta pustoš.

– Kako god je da je, sve je to za dobrobit Wabasha. Hej, ima još nešto. Govorit ćeš o našem dugu prema indijanskom nasljeđu. Bio

sam tako slobodan da te prijavim za njihov sastanak sljedeće nedjelje.

– Molim?

Wach podiže ruku, s dlanom okrenutim prema Cooku. – Do tada imaš gotovo dva tjedna, Jeremy. Ako se primiš posla, mislim da ćeš napraviti nešto zgodno.

– A zašto ti to ne bi napravio, Waltere?

Wach prezirno odgovori. – Iz tvog pitanja se dobro vidi kako malo znaš o mojim odgovornostima. Potpuno sam okupiran.

Ostavio je Cooku jedan trenutak da odgovori. Potom reče: – Planirao sam sastanak lingvista za deset i pol. Sastanak za zbijanje redova. Znaš, izgubili smo neku djecu. Nakon ovog događaja sa Stiphom četvero ih je manje, a roditelji odvođe djecu uključenu u program. Hoću znati mogu li drugima reći da si voljan održati to predavanje. – Pogleda u Cooka.

– Možeš im reći.

– Dobro. Još nešto. Kada si zadnji put vidio onog reportera, Philpota?

– Opet on. Zadnji put sam ga vidio u utorak, u Marynoj sobi, pet sekundi nakon što si mi zabranio da se družim s njim.

Wach se namršti. – Čini mi se, Jeremy, da si jutros ustao na lijevu nogu.

– Točno. Gdje je Philpot? Je li se vratio u New York? – Ne znamo. Ovdje se nije pojavio od utorka.

– Jesi li telefonirao u motel?

– Nisam.

– Bilo bi logično da si to učinio.

– Nije moje da jurim za reporterima. Ako žele doći ovamo, fino, provest ćemo ih okolo i bit ćemo potpuno otvoreni. Nemamo što skrivati. Ali mi ne pada na pamet da ja proganjam njih.

– Krasno. Nemoj zvati motel. Neka te i dalje muči gdje je.

– Zar bih trebao nazvati motel? Bi li ti to učinio da si na mome mjestu?

– Takav kondicional za mene je neostvariv, Waltere. Cook ustade sa stolca. – Jesmo li gotovi? Imam zaista važna posla na svom omiljelom zadatku.

– Možda bih trebao nazvati motel – reče Wach za sebe, dok je ustajao od stola da isprati Cooka do vrata.

– Dobra ideja – promrmlja Cook.

Otvori vrata i nađe Aaskhuga s druge strane. Maryn pogled bio je pun iščekivanja. Lice joj je bilo crveno, kao da se jako smijala.

– Čini se da je netko s tobom napravio bešćutnu šalu, Jay – reče Aaskhug. – Ovo sam maloprije našao zalijepljeno na tvojim vratima.

Pruži mu komad papira ispisan rukom na kojemu je stajalo: "Cookova brijačnica"..

Wach se okrenu Cooku. – Sad ti je jasno što sam htio, Jeremy? Vidiš?

– Ima laringitis.

Cook se nasmiješi. To je nevjerojatno dobra vijest. Dok je s kolegama sjedio u Wachovu uredu, primijetio je da nema Clydea Orhmanna; upravo je zapitao Woepsa zna li gdje bi mogao biti. Možda će prijeći u kronični laringitis. A onda mu smijeh iz susjedstva više neće toliko smetati. Vjerojatno će zvučati poput zavijanja psa ostavljenog na pustu otoku.

– Usput – nastavi Woeps – u petak sam razgovarao s Clydeom o njegovu prijedlogu za dotaciju. Veli da si ga izvrsno dotjerao.

– Je li?

Jest. Rekao je da je tek nakon tvoje revizije uvidio niz problema na koje si ukazao. Kaže da sada ima nade da će proći, za razliku od prve verzije.

– Hoćeš reći da nije vjerovao u taj prijedlog, iako ga je sam pripremao?

– Očito nije, sve dok nije dospio u tvoje ruke. Cook napravi blagu grimasu. – Ne mogu shvatiti kako netko može raditi s tako malo vjere.

– Znam što hoćeš reći. Ja mislim da se on previše uspoređuje s tobom. Znaš, ulijevaš mu strahopoštovanje.

– Zaista?

– O, da. U petak mi je rekao da jako drži do tvojeg prijateljstva – potvrdi Woeps.

Cook se namršti. – Ali, Ede, mi nismo prijatelji. On je...

Cook je morao prekinuti rečenicu, jer je Wach ritmički udario olovkom po stolu želeći započeti sastanak Cooku se to učinilo

glupim oponašanjem parlamentarnih običaja, jer je u sobi bilo samo nekoliko ljudi. Po glavi mu se uglavnom motao Orffinann. Woepsovim novostima nije se samo začudio već su mu i godile, što dokazuje kako nije istina da ne tražimo potvrdu kod onih do kojih ne držimo, iako se ljudi uvijek pretvaraju da nije tako. A istovremeno u svemu tome ima nečega tužnoga.

– Gospodo, sazvaio sam ovaj sastanak da čujem vaše stavove i mišljenja o budućnosti Instituta Wabash. – Napravi stanku, jednu od onih stanki kada čovjek ne zna bi li trebao progovoriti ili ne bi.

– A u čemu je problem? – hrabro će Milke.

– Ne bih rekao da se radi o problemu, Emory reče` Wach. – Barem za sada.

Javi kad bude – nastavi Milke – u čemu će biti taj problem?

Wach reče: – Ako ne budemo pažljivi, ako ne budemo stalno na oprezu, mogli bismo se naći u prilično velikoj neprilici.

– Ma, kakvoj? – opet se javi Milke, a u glasu mu je raslo nestrpljenje.

– A... posljedice zbog Arthura Stipha, Emory. Hoću reći da je vrijeme za, za... zbijanje redova. Oprosti. Pretpostavljao sam da znaš o čemu govorim.

– Mogao sam misliti.

– Dobro. Dobro. – Wach je pogledom prelazio po sobi, sretan što je uspostavljen mir. Cook se pitao je li sastanak gotov

– Nije mala stvar – nastavi Wach – kada roditelji odluče svoje dijete povjeriti na brigu nekoj ustanovi. Takva ustanova ne smije davati povoda ni za kakve prigovore. Od smrti Arthura Stipha mnogo se govorilo o Wabashu. Ljudi postavljaju pitanja. Imamo četvero djece manje nego prošli tjedan. To su loše vijesti.

– Tko to priča, Waltere? – upita Cook

– Oh... ljudi, siguran sam. Znaš, ljudi vole pričati. – Jesi li ti osobno čuo nekoga da priča?

– Naravno. Svaki dan mi telefoniraju iz novina i postavljaju teška pitanja.

– A roditelji? I oni te progone?

– Roditelji manje. Ne toliko. To je posebno važno. Želim roditelje uvjeriti u našu ljubav prema djeci i dobronamjernost. Drago mi je što vam mogu objaviti da i naš Jeremy suosjeća sa mnom, i to toliko da

je voljan sljedećeg tjedna održati predavanje u Kinsey Rotary Clubu, za vrijeme njihova nedjeljnog doručka uz molitve i palačinke. Govorit će o imenima južne Indiane. – Cook je sjedio ravnodušno podnoseći radoznale poglede ostalih kolega. – Volio bih da mi i drugi daju takve prijedloge.

– Ja predlažem da nastavimo raditi kako smo radili do sada – reče Milke – i to još bolje. I da malo više pozornosti posvetimo materijalu za rad. Do kraja mjeseca nemamo više ni milimetra vrpce. To je komično.

Wach pogleda Milkea i odmahnu kao da hoće reći da o tome ne želi razgovarati sada. Čekao je da se drugi jave.

– Čini mi se da ne možemo učiniti mnogo – reče Woeps – a ne moramo ni osjećati dužnost da učinimo. Jesu li među to četvero djece koja su otišla i dvoje McConklinovih?

– Jesu – odgovori Wach.

– Oni su i tako trebali otići. Otac im je nedavno dobio premještaj. – Govorio je blago, poput razumna čovjeka, kakav je i bio.

Cooku se to sviđalo. Okrenu se prema Wachu. Kako će se sada izvući?

– Tehnički gledano, ti si u pravu Ede – reče on.

– Tko su drugo dvoje? – upita Aaskhugh. – Emil Bumpers... – poče Wach.

Milke se nasmija. – Hvala Bogu da smo ga se riješili. Već mi je bilo dosta slušati kako se djeca žale na njega.

– Na Emila? – upita Aaskhugh. – Zašto?

– Zato što ih je stalno ljubio. I djevojčice i dječake, bez razlike. On je najomraženije dijete u Wabashu.

– Tu je Emory u pravu – reče Woeps. – ...i Buford Wilson – završi Wach.

Milke se opet nasmija, nagnu se i udari lulom po potpuno čistoj pepeljari na Wachovu stolu. Onaj s tragovima porođajnih kliješta? – reče. – I tako nikada nije ništa govorio. Koeficijent srednje uporabe jezika nula zarez nula nula.

– Ima li još kakvih prijedloga?

Milke i Aaskhugh su se nečemu smijali. Wach se zacrvni.

– Ja bih nešto predložio tebi, Emory – on će glasno. Izgledao je kao da mu sva kratko podrezana siva kosa strši u zrak: – Prestani

Simpkinsove blizanke učiti izmišljenim riječima. Opet me je prošlog tjedna zvala njihova majka. Već sam te upozorio.

Milke se smeteno nasmiješi. – Prestao sam, Waltere. Uglavnom. Zato propuštamo sjajnu priliku da vidimo kako blizanci izmjenjuju svoj privatni jezik. Nisam radio ništa protivno etici.

– Rekla mi je da si ih učio opscene riječi. – Koje?

Wach trepnu. – "Tucati", na primjer.

Milke odmahnu glavom polagano, mršteći se. Odjednom se nasmija. – Pa da. To je. Učio sam Jennifer da za nos kaže `tuc'. Bojim se da je nastavke sama naučila.

Nasmijaše se svi osim Wacha.

– Uglavnom, i njezina sestra je to pokupila, pa obje svima pune uši. I obje umjesto "ja" i "mene" govore "ona" i "nju". I tome si ih naučio?

– Nisam. To je prilično uobičajeno.

– E pa, pazi što radiš. Bolje je spriječiti nego liječiti, kako se kaže. – Ovo zadnje, Wach je izrekao da bi razvedrio atmosferu. Cook pogleda Milkea. Ako se pokaže da je on Stiphov protuprijatelj i ubojica, takva optužba bez sumnje će ga maknuti sa scene, a Cook će ostati sam da vodi rat sa svojim šefom. U tom pogledu, Milke je bez sumnje bio koristan. Ali što se tiče drugoga... njegova šarma, brade, te lule, njegove seksualne agresivnosti... Cook ne bi oplakivao njegov nestanak.

– Imam jedan prijedlog – reče Cook – Kako bi bilo da pokušamo otkriti tko je ubio Arthura. Kad bi ruka pravde bila brza, to bi, ako se ne varam, moglo biti izuzetno djelotvorno za naš ugled.

– Pazi, pazi – reče Milke.

– Kako predlažeš da to izvedemo? – upita Aaskhugh. – Nije li policija... – započe Wach.

– Sigurno će vas zanimati – reče Cook – da je slučaj jednostavniji zbog činjenice da ga je vjerojatno ubio netko od nas. Clyde se ne isključuje.

– Emory i ja smo o tome razgovarali u petak reče Aaskhugh. – Došli smo do zaključka da je broj sumnjivih osoba neograničen.

– To si ti tvrdio, Adame – upade Milke. – Ja nisam. Cook odmahnu glavom. – Poručnik Leaf mi je rekao da je momak fingirao provalu u podrum. – Ukratko im iznese Leafove stavove. – Imao je ključ od zgrade i to je želio prikriti. Waltere, koliko ljudi ima ključ?

Wach se nakašlja. – Reći ću ti isto što sam rekao i policiji. Ključ od zgrade imaju svi lingvisti i, naravno, ja. Nitko više. Osim ako nepažnjom nisu napravljeni neki duplikati.

– Imaš li razloga vjerovati u to? – upita Cook. Recimo, kakva provala?

– Ne bih tvrdio – odgovori Wach.

– Zanimljivo je da je i Arthur imao ključ – reče Aaskhugh. – Ako mu je bio u džepu kad je ubijen, ubojica je tako mogao doći do ključa. I opet nam se otvara široko polje.

Cook zatrese glavom. – Ako uzmemo da je ubojica mogao tako doći do ključa, to bi značilo da nije jedan od ljudi koji ga imaju, a to opet znači da fingiranje provale ne bi imalo smisla.

Woeps se nasmija. – Osim ako je mislio: "Fingirat ću provalu... i to tako neuvjerljivo da bude jasno da je lažna, pa će svi misliti da sam jedan od onih što imaju ključ i da to pokušavam prikriti; tako zapravo neće znati tko sam... nekakav prolaznik koji je autom naletio na čovjeka i u njegovu džepu našao ključ obližnje zgrade."

– Izgubio sam se – upade Aaskhugh.

Cook odmahnu glavom. – Previše bistro – on će Woepsu. – Malo je ljudi koji i u normalnim prilikama razmišljaju tako dobro – pokušao je ne pogledati u Aaskhugha, – a kamoli netko tko je pregazio čovjeka. Osim toga, nema potrebe. I otvaranje ulaznih vrata ključem imalo bi isti učinak kao namjerno nespretna provala.

– Imaš pravo – reče Woeps.

Zavlada tišina u kojoj su se prisutni nervozno pogledavali. Cook uhvati Milkeov pogled i na trenutak osjeti kao da taj čovjek pokušava prodrijeti u njegovu dušu. Nije želio prvi spustiti pogled, pa ga je gledao još čvršće, dok se Milke ne namršti i skrenu pogled, uz tragove osmijeha skrivene u bradi.

Wach prekinu tišinu. – Jeremy, kažeš da si nedavno tazgovarao s poručnikom Leafom?

– U petak?

– I on radi na pretpostavkama koje si nam ti upravo iznio?

– On potpuno otvoreno govori da je šest osumnjičenih – nas pet i Orffmarul.

– Uostalom, gdje je Clyde? – upita Aaskhugh.

– Ima...

– Znam da ima laringitis, ali se zbog takve sitnice ne ostaje kod kuće.

– Hoćeš reći, Adame, da je tebi i u tome nešto sumnjivo? – upita Woeps.

Aaskhugh pokaza svoj podmukli osmijeh – jedini kojim je raspolagao. – A zar nije sumnjivo? U svakom slučaju vrijedi o tome porazgovarati.

– Zbog ovoga što si rekao i ti meni postaješ sumnjiv – reče Milke.

– A ti meni zbog ovoga – Cook će Milkeu.

Svi se nasmijaše, a Cooku se činilo kao da smijeh odzvanja šuplje, odbijajući se o zidove, poput smijeha riječnih gusara u praznoj pećini.

– Čudim se zašto više nisu ovdje – reče Wach, ne previše glasno i ne obraćajući se nikome posebno.

– Policija? – upita Aaskhugh.

– Da. Ako već misle da je to učinio netko od nas. – Prokleta neugodno – reče Milke. – Očešati se svaki dan o ubojicu. Znae što, jedan od nas uistinu je guzica. Cook iznenada skrenu pogled s Milkea na Wacha, pa na Aaskhuga i Woepsa. – Možda bismo ovo trebali istjerati na čistac, dovući i Clydea, tako da to sva šestorica raščistimo.

Milke se široko smijao u bradu. – Ideja mi se sviđa. Jako mi se sviđa.

– Što predlažeš, jeremy? – upita Wach.

– Da budemo svi na okupu, pa da vidimo što će se dogoditi. Volio bih tom Arthurovu udri-i-bježi ubojici reći nekoliko riječi, ali tako da sam siguran da će ih čuti.

– A taj šupak, koji je to napravio, mogao bi doći na tanak led i pod pritiskom nešto izlanuti – Milke će zdušno.

– Moglo bi biti zanimljivo – reče Aaskhugh. – Mnogo bismo saznali jedan o drugome. – Dok je govorio, gledao je Cooka. Cooku nije bilo jasno zašto ga obuze čudan osjećaj deja vu, već viđenog.

– Meni se čini da bi moglo biti jako neugodno reče Woeps. – Oprosti, Jeremy

– A ja smatram da je ideja smiješna – reče Wach. – Nemamo mi vremena za takve stvari.

– Možemo se naći poslije posla – reče Cook. – To je necivilizirano – reče Wach.

– Ako želiš da se raščisti tko je Arthurov ubojica... Wach je nešto petljao s olovkom. – Posebno sam začuđen što je takva ideja potekla od tebe, Jeremy. Ti se uvijek prvi buniš kad sazovem sastanak.

– Ovo je nešto drugo.

– On se buni na sve – reče Milke, prijateljski se smiješeći Cooku. Cook se promeškolji na stolcu.

Wach odmahnu glavom. – Naravno, vi možete činiti što vas je volja. Ali, kao direktor ovog Instituta, ne odobravam da se radno vrijeme iskorištava za takvo što. Kad bi to procurilo iz Instituta, izgledali bismo prilično smiješno. Doista bismo se našli u nevolji. I ovako imam dovoljno problema. Bojim se da ću vas morati obavijestiti o još jednom.

Napravi stanku punu težine, a u Cooku samo poraste želja da ismije sve što će reći. – Čini se da je nestao onaj reporter Henry Philpot. Ako se ne varam, neki od vas su ga upoznali. Za Jeremyja znam. Bio je tako dobar i proveo ga Wabachom u utorak ujutro. Adame, jesi li ga ti upoznao?

– jesam – reče Adam. – Zgodan momak, iako pomalo nepoduzetan.

– A Ed?

– Nisam. Samo sam ga vidio. – Emory?

– I ja.

– Bojim se – nastavi Wach – da gospodina Philpota nitko nije vidio od utorka. Tome je gotovo tjedan dana. Normalno, telefonirao sam u njegov motel. Šef recepcije rekao mi je da ga je zadnji put vidio u utorak navečer. Nije otkazao sobu. Jutros sam telefonirao u njegov stan u New Yorku i razgovarao s njegovom ženom. Nema ga ni tamo. Mislim da sam to uspio izvesti tako da je ne uznemirim. Onda sam nazvao policiju. Nemojte se čuditi ako ih danas ugledate ovdje.

– Što mu se, po tvom mišljenju, dogodilo? – upita Woeps.

Wach odmahnu glavom. – To ti ne bih znao reći. Zaista ne bih.

– Ima tu nečega čudnoga – reče Aaskhugh. Sve oči upriješe se u njega. – Poznato mi je da je taj momak zvao jednu od odgojiteljica, Dorothy Plough, u četvrtak ili petak... da, u petak, na dan sprovoda. Uglavnom je poznajete... ona visoka, konjske face.

Neki kimnuše. Cook nije kimnuo. Sjedio je vrlo mirno.

– Rekla mi je da ju je zvao i postavio neka pitanja o Institutu – nastavi Aaskhugh. – Rekla je da ju je zvao iz motela.

– Zvao je... zvao je u petak? – upita Wach, blijeda i zbunjena lica.

– Je li rekao zašto se više nije pojavio ovdje? – upita Woeps. – Čudno je da se pojavi na početku tjedna i razgovara s ljudima, a onda nestane do petka, pa u petak telefonira.

– Zaista je čudno – reče Aaskhugh. – Ne znam je li joj što rekao. Možemo je pozvati da nam ispriča. Ustade sa stolca.

– Mislim da danas nije ovdje – reče Cook.

– Krivo – reče Milke. – Nas dvojica smo prošli kraj nje u hodniku idući ovamo.

– Moja greška – promrmlja Cook. – Dovesť ću je -. reče Aaskhugh.

Kad je otišao, ostala četvorica zašutješe, osim Woepsa koji dva puta ponovi: – Čudno. – Kada Dorothy uđe u sobu s Aaskhughom, Cook se pokuša sakriti iza Woepsa, da ne bi probudio sjećanja ili asocijacije iz njezine podsvijesti. Govorila je nervozno, isprekidano opisujući telefonski razgovor, često se vraćajući i ispravljajući. Cook se pitao zašto je tako preplašena. Je li zbog Aaskhugha? Nije. Nazvala ga je podrugljivcem. Takva je zbog Wacha. Pod njegovom vlašću, koja je uvela snažan osjećaj hijerarhije u Wabachu, rastao je ovakav strah. Iako je sažaljevaao Dorothy, bio je zadovoljan što su svi bili umorni kad je ona završila pa je postavljeno tek nekoliko pitanja.

Wach joj zahvali, otpravi je i izjavi da tu zaista ima materijala za razmišljanje i da će sve to reći policiji kad dođe. Upravo se spremao zaključiti sastanak, kad progovori Woeps.

– Postoji još jedan problem koji bih želio spomenuti. – Samo izvoli,.Ede – reče Wach.

– Ne volim gledati kako nečiji posao umire zajedno s njim, pogotovu kad ima ljudi koji bi ga mogli prirediti za izlazak u javnost. Zanima me možemo li što napraviti

s tim u vezi. Je li Arthur još radio na usvajanju izraza za označavanje vrijednosti?

– Mislim da nije – odgovori Wach. – Mislim da je odustao. A da budem pošten, iskren i potpuno otvoren, i samog me zanima čime se to on bavio i baš sam ga kanio pitati kad...

– Tražio je lingvističke izraze vezane uz izražavanje poštovanja – reče Milke. – Kako četvorogodišnjak razgovara s nekim koga voli, a kako s nekim koga ne voli. Kako napreduje usvajanje izraza kojima se odrasli služe da bi prikrili prave osjećaje. Jesu li klinci doista iskreniji od odraslih. I takva pitanja.

– Dokle je stigao? – upita Woeps.

– Ne predaleko – odgovori Milke. – Rekao mi je da ga posebno zanima da nastavi Ruhigov rad – znate to je onaj iz Deutsches Forschungsinstitut für Kindersprache und Entwicklungspsychologie iz Münchena. Ruhig tvrdi da klinci do dobi od dvije godine instinktivno osjećaju kvalitetu ljudi. Priklanjaju se dobrima, a izbjegavaju zle. Negdje nakon drugog rođendana taj urođeni moral podliježe korupciji uslijed asocijacije. Arthur je očito vjerovao u to i želio istražiti ulogu jezika u tom kvarenju. Ali je, kako rekoh, bio tek na početku.

– Misliš li da bi se isplatilo pogledati njegove bilješke? upita Woeps.

– Zvuči mi dosta bezvezno – reče Aaskhugh. – Pogotovu te rusovske brbljarije. Ja svoje vrijeme ne bih gubio na to. I tako mi je Arthurov rad uvijek bio sumnjiv

– Lijepo od tebe što si to rekao – reče Woeps, s neočekivanom gorčinom kojoj se Cook iznenadi. Woeps je s gađenjem gledao u Aaskhugha.

– Ja imam više poštovanja prema takvim stvarima od Adama – reče Milke – ali uglavnom sam zauzet svojim projektom negacije. A što je s tobom, Ede?

Woeps se pomakne na stolcu. – Pa... nisam mislio da bih se ja primio tog posla. Preda mnom je još nekoliko mjeseci rada na tom nadmetanju dijalekata i...

– Čini se kao da bi svatko htio raditi svoj posao reče Wach, smijući se bez radosti. – To je zdravo. Jako zdravo. To su projekti koje smo odobrili svi mi, a Arthurov nije takav. Ovo o čemu je Emory govorio za mene je potpuno novo. – U tišini koja je uslijedila, Cook osjeti na sebi značajne poglede. Još je samo on ostao.

– Jeremy? – upita Woeps.

Cook uzdahnu. – Pogledat ću. Pokušat ću raditi na tome.

Wach poče prijetiti. – Ali ne na uštrb...

- Ne brini, Waltere – prekinu ga Cook srčanošću čovjeka iz grupe.
- Ne moraš se brinuti. Hoosier je u gornjoj ladici.

Wach se nesigurno osmjehnu, pa kad vidje da nema drugih pitanja, raspusti sastanak. Kad Cook izađe s ostalima iz Wachova ureda, ispred sobe zateče poručnika Leafa kako razgovara s Maricom Sekretaricom. Leaf se okrenuo da bi promatrao lingviste kako prolaze, obrativši se svakom od njih poimence.

– ...Dobar dan i vama doktore Aaskhugh i doktore Woeps i doktore Cook. – Namignu Cooku kad ga pozdravi, pa se okrenu Wachu koji je stajao na svojim vratima. – I dobri doktore Wach – reče pa krenu prema njemu. Cook je promatrao kako debeli, užurbani detektiv tresu Wachovu ruku i odvodi ga u sobu. Za njima se zalupiše vrata.

Cook i Woeps ručali su kod "Maxa", raspravljajući o onomastici, idiofenomenima, središnjim dvoglasima i ubojstvima bez predumišljaja. Woeps primijeti da njihove kolege još ništa ne znaju o Klubu suprotnih strana, pretpostavljajući da im Cook ruje spomenuo Stiphovu priču, nadajući se da bi se netko mogao izjasniti kao Stiphov neprijatelj i tako se uplesti u Stiphovu smrt. Woeps se ponovno ispriča što nije mogao poduprijeti Cookov prijedlog da osumnjičeni održe sastanak za preispitivanje savjesti, izjavivši da mu se takva metoda učinila "neortodoksnom i opasnom". Reče kako se bojao da bi ljudi mogli reći nešto zbog čega bi se poslije kajali. Cook se složi da ideja nije uobičajena i reče da mu je nekako spontano pala na pamet.

Dok su plaćali račune, Woeps ga upita što očekuje od svog predavanja u Kinsey Rotary Clubu, a Cook reče: – Strah, mučninu i gađenje nad samim sobom. – Kad ga Woeps upita može li mu pomoći, Cook odgovori da ne može, da je stvar beznadna. Kao da su je dovele ove riječi, na vratima "Maxa" pojavi se Paula, stojeći vrlo uspravno i promatrajući gomilu. Cook je stajao u blizini, na blagajni, i pažljivo ju je proučavao. Nije mu bilo teško primijetiti kako za njom ulazi Emory Milke i stavlja ruku tamo gdje je vjerojatno bio najljepši dio njezinih leđa, vodeći je prema stolu u kutu. Milke se kretao kao da je on vlasnik zgrade – ne samo vlasnik nego i projektant i graditelj, koji je sutra iz zabave može srazniti sa zemljom. Dok su hodali, on se nagnu i šapnu nešto Pauli u uho. Ona zabaci glavu i

tiho se nasmija. Cook je sve to vidio i osjećao se kao da gleda loš film.

– Aha! – reče Woeps, prateći je pogledom. – Cookova meta.

Cook uzdahnu, potvrdi kimnuvši i krenu prema vratima. Nije želio da Milke zna da ga je vidio s njom.

– Dobro te je vidjeti da tu i tamo ovako patiš, Jeremy Tako ti ne zavidim zbog tvog momaštva. Ona je nova? – Da. Dolazi s U.C.L.A. Priprema doktorat iz lingvistike dok ovdje radi kao odgojiteljica. – Stajali su vani na parkiralištu, žmirkajući očima zbog jaka sunca.

– Vjerojatno najzgodnija koju smo ikad imali. – Pogleda u Cooka. – Oprosti, Jeremy Ne bih ti želio stavljati sol na ranu. Osim toga, imaš i ti svoju priliku. Emory bi mogao biti previše nagao. Tek je stigla.

– On ima brzi start.

– Imaš i ti.

– Ne s njom. – Zapravo, prije početka utrke netko mu je ukrao startni kamen, vezao mu oči, uputio ga u krivom smjeru i još mu svezao vezice na sprintericama. Ali ne ispriča to prijatelju.

Vrativši se u Wabach, Cook je ostao vjeran svojoj zakletvi da nikada više ne progovori s Maricom Sekretaricom, pa je univerzalni ključ ukrao iz njezina stola dok je nije bilo u blizini. Dok je to radio, osjećao se poput čovjeka čiji život postaje uznemiravajuće složen. I: Tđe u Orffmannovu sobu, gdje nađe samo Orffmannov mali prenosivi pisaći stroj, ali ne i svoj stari, bučni royal. Krenu od ureda do ureda, kucajući gdje bi znao da ima nekoga, ali stroj ne nađe. Provjeri čak i Stiphovu sobu i sobu Sally Good na donjem katu. Još jedna stvar o kojoj mora obavijestiti Wacha, pomisli zlovoljno. Krišom vrati ključ u Maryn stol, izbjegavši za sekundu da ga u tome ulovi Aaskhugh.

Ode u svoju sobu i počne bezvoljno listati po knjigama, tražeći materijal za svoje predavanje o imenima. Pronađe da Hoosier može dolaziti od pitanja "Who's `ere?" ('Ilco je tamo?), kada to pita tipična osorna i negostoljubiva prostačina koja je naselila Indianu, ili od pitanja "Whose ar?" (Čije je to uho?) koje je ista ta osorna prostačina postavila kad je ušla u birtiju u kojoj su se čas prije iste takve osorne prostačine hvatale za guše i jedan drugome kopali oči, i na prljavu podu ugleda komad mesa. Odatle Hoosier. Quod erat demonstrandum.

Ohoho, pomisli. Krasno, bogami! Zar Wach misli da on o tome govori? Kako može istraživati ovakvo smeće i o tome držati predavanje, a da mu se krv u žilama doslovno ne smrzne? Osim toga, on i tako zna što Hoosier znači. U njegovu osobnom leksikonu stoji: "Hoosier, imenica, etimologija nejasna i dosadna: glupavi bijelac s debelom glupom ženom koji jede zelenje, prigušivač na automobilu pričvršćuje vješalicom za odjeću i ostavlja hladionike po dvorištima da bi se u njima gušila djeca."

Zavali se na sjedalicu i diže noge na stol. Poče razmišljati o jutrošnjem sastanku lingvista. Vratio se praznih ruku. Još bolje, vratio se bez imalo poštovanja prema svim tvrdnjama koje se temelje na zaključcima. Na primjer, lako je shvatiti da netko odbija sastanak tipa čovjek na čovjeka, na kojemu se razbijaju glave i kopaju oči, zato što se boji da bi se moglo otkriti da je ubojica. S druge strane, isto se tako može pomisliti da je onaj koji saziva takav sastanak sumnjiv – možda igra na posve obratnu situaciju (Aaskhugh bi mogao napraviti tako nešto i još misliti da je pametan), ili, ako je Stiphov protuprijatelj, možda uživa u takvim stvarima i želi se uvući u novu grupu jer je druga polovica njegova nepojmljivog dvojstva mrtva, i sve tako. Cijeli sastanak bio je krcat sličnim dvostranim ogledalima. Treba mu više podataka. Treba slušati. Krivac zna što je učinio. Kao lingvist, Cook je svjestan toga da ljudi svakodnevno, gotovo u svakoj rečenici, redovito (iako često protiv svoje volje) obavještavaju svoje slušatelje o onome što znaju. Mora čekati.

Pogleda svoje knjige. Mora više raditi na imenima. Udarao je prstima po stolu, pa uzdahnu i dohvati papire o Wallyju Woepsu iz gornje ladice. Stavi vrpcu na magnetofon smješten kraj stola i pripremi se slušati, prateći bilješke.

Hoosier nam neće nikamo pobjeći. A-giii hoće.

Tijelo Henryja Philpota našli su u Baby Wabashu, pedesetak koraka nizvodno od Mosta dostignuća. Našli su i Cookov pisaći stroj. Bio je svezan za Philpotovo tijelo, vjerojatno kao uteg, ali su se konopci razvezali i kliznuli mu sa zglobova. Zato je pisaći stroj ostao na pješčanom dnu Baby Wabasha, a Philpotovo je naduto tijelo isplivalo na površinu; glava mu se dizala i spuštala na površini vode kao usidrena plutača. Martha Simpkins, majka blizanki koje su bile pod

Milkeovom paskom, u četvrtak popodne došla je ranije po svoju djecu pa se nekoliko minuta šetala mostom s kojega je lijep pogled. Ona je prva ugledala Philpotovu glavu.

Cook je toga dana rano otišao s posla, ručao kod kuće u uobičajenoj maniri i vratio se u Wabash oko šest, da se prvi put ozbiljno prihvati priprema za svoje predavanje o imenima, koje je prema jutrošnjoj Wachovoj poruci trebalo nositi naslov "Glavni i sporedni putovi imena u južnoj Indiani". Kad se dovezao, na parkiralištu prebroja šest policijskih automobila i televizijska kola. Dvojica policajaca stajala su na obali rijeke, a još nekoliko ih je ulazilo u zgradu i izlazilo iz nje. Prvo pomisli na djecu, iako nikada ne bi znao obrazložiti razloge svojeg straha. Potom pomisli na Woepsa i ponada se da je s njim sve u redu.

Istinu je saznao od reportera koji je stajao pred zgradom i očito nije znao tko je on, niti ga je za to bilo briga. Reporter mu reče da su prije jedan sat iz vode izvukli Philpota i odvezli ga.

Cook se okrenu od zgrade i polagano odseće do mosta. Sjede na klupu okrenutu nizvodno i nasloni se na naslon. Dvojica policajaca na obali kratko ga pogledaše, pa zaboraviše na njega. Jedan od njih rukom je pokazivao nešto uzvodno i nizvodno. Odoše nakon nekoliko minuta. Prorijedi se i gomila policajaca i reportera ispred glavnog ulaza u zgradu. Gledajući u vodu, Cook začu kako se zatvaraju vrata automobila i pale motori.

Sjetio se kako je Philpot stajao na vratima igraonice gledajući u djecu i žaleći što neće biti na trećem ročendanu svoje kćeri. Slika mlade udovice iz New Yorka, koju Cook nikada nije upoznao i nikada neće upoznati, kako pokušava djevojčici objasniti očevu smrt, izazva u njemu čudan osjećaj koji mu se za čitav život ureza kao tuga pomiješana sa sramom. Skide naočari i dlanovima obrisa oči. Gledao je sivu, mirnu vodu koja više nije skrivala tajnu, samo je bila tamna i okrutna. Mračilo se. Ustade s klupe i upravo je kanio krenuti kada začu korake na mostu. Zbunjen, okrenu se da pogleda tko je. Priđe mu poručnik Leaf, s rukama u džepovima. Iza njega, u neobilježenom automobilu zaustavljenom uz cestu, čekao je poliCajac.

Leaf dođe do Cooka i reče, bez pozdrava: – Ovo mi se počinje gaditi. Gaditi.

Cook nije želio razgovarati s Leafom. Želio je poći kući. – Oprostite, poručniče, ja...

– U vražju mater! – reče Leaf. – Gadi mi se. Cook ga pogleda pažljivije i vidje da je siv izgledao

je zapravo kao da bi se svaki čas mogao uhvatiti za prsa i srušiti.

– Nesreće, u redu. Prikrivanje, u redu. Samoubojstva, u redu. Ali ovo. – Pokaza prema vodi. – Jebada. Kakav svijet.

– I ja osjećam isto – Cook će blago.

– Najbolje da ne osjećaš – reče Leaf s gorkim sarkazmom. – Vi prokleti intelektualci. – Sijevnu očima. – Ti i Arthur Stiph. Kao ruka i rukavica. Izvana vam dođe obiteljski čovjek, a vi ga uništite. I onda nastavljate svoje bezvezne govornarije, kučkini sinovi. – Okrenu se i ostavi Cooka na mostu, zbunjena, ali bez snage ili želje da pokuša razumjeti što bi to trebalo značiti.

Sljedeći put, Leaf je opet bio onaj stari. Posjetio je Cooka kod kuće, neočekivano i nenajavljeno. Bilo je kasno popodne u petak, dan nakon njihova susreta na mostu. Cooku nije bilo moguće raditi u Wabashu. Policija, novinari, roditelji... svi su bili tamo, vrišteći, prestrašeni, bijesni. Pobjegao je s Woepsom na ručak i vratio se bez nade da bi moglo biti mirnije. I nije bilo. Djeca su opet bila uznemirena strkom, a stariji manje uljudni nego obično. Jedan dječak, Cooku poznat kao Dick, kojega je Woeps jednom okarakterizirao kao "dječaka od glave do pete", zviznuo je drvenom palicom neku djevojčicu po ustima. Ona je plakala i krvarila. Njezina majka, koja je došla istražiti stvar i odlučiti hoće li kćer ostaviti u Wabashu ili neće, lako je donijela odluku. U panici, Wach je isti tren i javno otpustio dežurnu odgojiteljicu, prema mišljenju sviju pomalo nepošteno, jer Dickov udarac nije bio najavljen, pa je morala biti vidovita da bi znala što će se zbiti. Ta buka i reporteri, koji stalno kucaju na vrata s pitanjima o pisaćem stroju, otjeraše ga iz Instituta.

Kosio je travnjak kad su stigla policijska kola s policajcem "kuglačem" u ulozi Leafova vozača. Cook podiže glavu, pa kad vidje tko je, nastavi kositi. Leaf priđe i stade točno kosilici na put, prisiljavajući ga da prekine. Pokaza na kosilicu.

– Bučno! – vikao je.

Cook to prihvati kao zahtjev, pa je isključio. Leaf pokaza na sebe.

– Budalast – reče.

Cook se tupo zagleda u njega. Leaf pokaza na lijevu stranu prsa.

– Skrušeno – reče. Pokaza glavu. – Pokorno.

– Poručniče – Cook će nestrpljivo – želite li mi nešto reći? Imam posla, a ako vi kanite cijelo popodne govoriti u pridjevima, protratit ćete mi vrijeme.

Činilo se da je Leaf razočaran što mu je Cook upropastio zanimljiv lingvistički izazov – Onda još jedan. Sa žaljenjem. Žalim. Je li i to pridjev? Izgubio sam glavu. Bio sam bijesan. Ne volim ubojstva.

– U redu. Recite mi što imate. – Cook pokaza prema verandi s prednje strane kuće. Cook je bio sretan da je rekao ono što je rekao. Neće dopustiti da mu debeljko ovaj put pomuti misli. Sjedne u ljuljačku, bojeći se da ne bi izdržala Leafa, a njemu pokaza stolac. – Sjednite.

– Volim ljuljačke. Da se zamijenimo?

Cook je bio na svom terenu. – Ne. Ja sam došao prvi. Sjednite tamo. – Opet pokaza na stolac. Leaf poslušao. – Što znaš o tom Philpotu?

– Nećemo tako. Prvo vi meni pričajte. Koliko je dugo bio mrtav kad je nađen? Novinski izvještaji nisu potpuno jasni.

Leaf se kolebao trenutak, pa reče otvoreno. – Možda tjedan dana, ili više.

– Znači, mogao je biti ubijen iste noći kad i Arthur. – Vjerojatno i jest. Vjerojatno isti čovjek. A veza je tvoj pisajući stroj.

Cook kimnu glavom. – A što je uzrok smrti?

– Davljenje.

– Mislite utapanje?

– Ne. Gušenje. Bio je zadavljen. Mrtav prije nego što je dotakao vodu.

Cook nije odmah postavio novo pitanje.

– Očito ga je momak za kojim tragamo srušio na pod i zadavio golim rukama – nastavi Leaf. – Imao je puno posla te noći.

– Za to treba dosta snage – reče Cook. – Istina, Philpot je bio sitan čovjek...

– Ili motiv

– U ovom slučaju... – Leaf slegnu ramenima. – Bojao se da ga ne otkrije. Philpot je morao biti svjedokom.

Cook kimnu. Do toga je i sam došao. – Tko ga je zadnji vidio?

– To ovisi o tebi. Ti si zadnji iz vobaške šesterke koji mi mora odgovoriti na to pitanje. Kada si ga vidio zadnji put?

– Prošlog utorka, oko podneva. – I što...

– Dakle, tko ga je sad posljednji vidio? – upade Cook.

– Tvoj šef. Autom ga je prevezao do motela oko pet poslije podne.

– Između toga i vremena kad se dogodila nesreća, on se sreo s nekim od nas.

– Da. S kim?

– Teško je reći. Zapravo, sa mnom se bio dogovorio da se nađemo na piću kasno navečer.

– To mi nisi rekao.

– Nisam imao prilike. Hoću reći da se isto tako mogao dogovoriti za večeru ili piće s Emoryjem Milkeom ili Adamom Aaskhughom ili bilo s kim drugim.

– ...a taj mu je mogao ponuditi da ga poveze do tebe. Je li Philpot znao da ćeš ti biti tamo?

– Jest. Rekao sam mu. – Cook razmisli. – To je dobro. Sada znamo razlog zašto je bio tamo.

– Znaš li ti da bi on još bio živ da se nije dogovorio s tobom – reče Leaf, optužujućim tonom.

Cook se nasmija. Skužio je Leafa. Neće ga više namamiti. – Zaista nepromišljeno s moje strane, poručniče. Imam li vremena da se spakiram?

Leaf ne reče ništa.

– Još nešto, poručniče. Je li ona tkanina koju sam našao na svom automobilu od hlača?

– Hlača? – začuđeno će Leaf. – Hlača?

– Stiphovih hlača. Znate... onaj komad vunene tkanine koji sam našao poslije...

– Aha. Da, odgovara. Potpuno odgovara. Slušaj, vruće je, a ja sam vrući kauboj. Što imaš za radnog čovjeka koji je kraljevski žedan? – Pogleda oko sebe, kao da se nada da mu je negdje pri ruci nikhulo pivo.

– Limunadu? – upita Cook.

– A recimo frape? – reče Leaf. Cook se namršti. – Pa...

– Zar nemaš oblizeka? – Čega?

– Oblizeka. Na primjer, sladoleda.

– Naravno. Uistinu hoćete frape? – Ustade. – Voliš li sladoled?

– Volim – reče Cook, osjećajući stravičnu dosadu zbog svih tih pitanja.

– Daj mi burbon i obične vode.

Cook je oklijevao. – Ozbiljno? – upita ne znajući u kakvu se novu šalu ili misteriju upušta.

– Naravno.

– A momak u kolima? – Pogleda preko travnjaka. – Pha! – reče Leaf – Jebi ga.

Pripremajući u kuhinji piće za Leafa, Cook odluči opet stvar preuzeti u svoje ruke. Leaf je s tim frapeom stekao prednost. Postavio je Cooka u podređen, domaćinski položaj. Sad je znao kako vratiti istom mjerom. Leaf nije imao odgovora na jedno pitanje – nije mogao imati. Uze za sebe pivo iz frižidera i vrati se na verandu gdje zateče Leafa na ljuljački s cigaretom u zubima. Cook mu pruži piće, pa se nasloni na ogradu verande, nasuprot njemu. Leaf podiže čašu k ustima, onjuši je, pa je spusti na ljuljačku kraj sebe.

– Poručniče – reče Cook, gušeci se od iščekivanja – što velite na to da je netko tko se predstavio kao Philpot u petak telefonirao jednoj od naših odgojiteljica.

– Zbunjen sam.

Cook je čekao Leafovu razradu teme. Kako to nije dočekao, on nastavi. – Ne mislite li da to prilično komplicira slučaj?

– Ne. – Pogleda u Cooka. – Pretpostavljam da je to neki dripac koji tamo radi i pokušava saznati što drugi ljudi misle o njemu. – Ljuljao se na ljuljački, naprijed-natrag, uvlačio i ispuhivao dim iz cigarete u strop verande... čista slika zadovoljstva.

Cook se tupo nasmiješi. – To znači... da momak koji se na telefonu predstavljao kao Philpot ne mora biti isti onaj koji ga je ubio?

– Upravo tako. – Leaf se nastavi ljuljati udarajući ritmički o pod cipelom pri svakom njihaju unatrag. – Ali karakter je isti.

– Kako mislite?

– Strah od suda drugih. Znaš što je tužno kod tog momka. Postojale su prilične šanse da uopće ne zaradi kaznu. Noću je na tom putu mračno kao u rogu, a Stiph je na sebi imao tamno odijelo. Do vraga, i ja sam ga mogao udariti u takvim okolnostima. Naravno, bljuvotina u tvom uredu govori nam da je bio pijan, ili da je pio, ali

čak i ako je tome tako, ima načina da se to zataška. A on je debelo pretjerao. Možda čak uopće nije pio prije nesreće. Možda je počeo kasnije, da se ohrabri. Bez obzira na to što jest, trebao je priznati i vjerovati u sud javnosti. Umjesto toga, on zabrazdi. Čak se zakopa još dublje. Sad više neće prezati ni od čega. Ti možeš biti sljedeći. Poče tihim fućkanjem pratiti ljuljanje.

– Ja?

– Sigurno. U očima javnosti, ti si osumnjičeni broj jedan, stoga i pokazuješ najjaču želju da se nađe ubojica, točno?

To se ne može poreći, iako je napredak jednak nuli. – Točno.

– Ako se previše približiš... cap! – Udari šakom o dlan, prevrnu čašu koja se, netaknuta, njihala zajedno s njim. Čaša pade na drveni pod, ali se ne razbi. – Odeš poput muhe – reče Leaf.

Cook se zagleda u lokvicu na podu, pa reče mehanički: – Da vam donesem drugi?

– Nemoj, hvala, Jeremy – reče Leaf ustajući. Moram se još odvući do Kokoma.

– Nemate više pitanja za mene?

– Pa, jedno, kad baš navaljuješ. Što misliš o toj Stiphovoj priči?

– "Suprotna strana čovječanstva?" Ne znam... nisam mnogo razmišljao o njoj.

– Hr, hr, hr, nisi mnogo razmišljao o njoj. – Nisam, doista nisam.

– Nisi, doista nisi, hr, hr, hr.

Očito je Leaf bio spreman nastaviti ovako cijelo poslijepodne. – Mislim da je u redu, valjda. Zgodna je.

– Zgodna, hr, hr, hr.

– Do vraga, i jest. – Zastade i provjeri kamo srlja. Kako se brani tvrdnja da je neka kratka priča zgodna? Bi li to sada trebao napraviti?

– Onako kako ja shvaćam, a ja sam sada samo ljupki policajac, on tvrdi da je zlo ono što mi vidimo u ljudima koje ne volimo. Točno?

– Čini mi se. Tako nekako. Zanimljivo shvaćanje, što mislite?

Leaf se isceri. Bila je to grimasa koja se polako oblikovala, ali se brzo povećavala. – Što misliš koliko smeća treba da potone brod, veliki brod, Jeremy? Nazovi ga MB Philpot? Koliko?

– Dosta, pretpostavljam – reče Cook, počinjući stvarati sliku.

Leaf strese glavom i zakorači s verande. – Mogla bi biti dovoljna priča Arthura Stipha.

Cook uzdahnu i prođe rukom kroz kosu. Stol mu je bio zatrpan bilješkama, zgužvanim papirima i obilježenim knjigama i časopisima. Bez obzira na sumnjičavost, sada je znao da su Joh, Johann, Jan, Ian, Hans, Hansel, Giovanni, Jean, Ivan, vanja, Evan, Sean i Jones u krajnjem slučaju jedno te isto ime; da je Elmer nekada bio uobičajeni naziv za strance; da je Shakespearovo ime za njegova života bilo pisano na 83 različita načina; da su Lombardi duge brade ("long beard"); da su Englezi bili iskrivljene udice, a da su ljudi iz Arkansasa nekakvu rijeku koja se zvala Purgatoire pretvorili u Picket Wire; američki lučki radnici su pak norveški parni brod Bjornstjerne Bjornson krstili imenom Be Jesus Be Johnson (budi Isus budi Johnson). Konačno, saznao je i zašto neki ljudi izgovaraju imena poput Missouri i Cincinnati s glasom uh na kraju, dok drugi kažu i. Ovo posljednje bilo mu je posebno važno, jer su mu to pitanje postavili desetak puta gotovo isto toliko puta koliko su ga puta pitali što je to lingvistika – na zabavama, na izletima, u krevetu, na aerodromima i jednom, što je dosta nezgodno, u zahodu. kod "Maxa". Sada, nakon svih tih godina, ima odgovor.

Skide naočari i protrlja oči. Zavali se na stolac, protegnu i zastenja. Bila je nedjelja popodne, a znao je da nije jedini lingvist koji radi u to neuobičajeno doba po tome što bi povremeno začuo misterioznu škripu i udarce iz drugih prostorija na sedmom katu. Jedina proturječnost bila je tišina iz Orffmannove sobe. Orffmann je vječno prisutan, poput cimera kojega ne možete podnijeti. Barem je tako bilo donedavno. Njegova odsutnost zabrinjavala je Cooka zato što se stvarala iluzija da bi se moglo nastaviti, a znao je da će se ta iluzija jednoga dana raspršiti. Orffmannov smijeh podsjećao je na izrezbarenu tikvu. Upravo tako. Kao da iz pakla izlazi kolona izrezbarenih tikava i preplavljuje svijet. Bezvoljno se upita nije li Orffmann mogao reći Pauli da je on potpuni šupak. Sigurno je moguće. Ali Orffmann izgleda gotovo previše nesposoban, čak i za ružne riječi. A osim toga, sad se sjetio, Ed tvrdi da se Orffmann smatra Cookovim prijateljem. Ne. Vjerojatno je Mary. Kako su već u neprijateljskim odnosima, svidje mu se ekonomičnost ove ideje. Kao

vodič novim odgojiteljicama imala je priliku, a kao znalac engleskog jezika (iako ne pretjerano dobar) imala je i sredstvo, a imala je i motiv jer ga je vjerojatno čula kako se prigušeno smijulji kad je jednom prošao pored njezina stola i ulovio je kako se sama sa sobom igra potapanja brodova.

Iz hodnika začu tipičan ženski kašalj i hihot. Je li se gospođica Pristram vratila na Wabash prije vremena? Ako jest, mora je srdačno pozdraviti i osigurati za vječnost njezino mišljenje da je on "dragi mladić". Evo je opet.

Napregnu se i nagnu prema naprijed na stolcu, naćuljenih ušiju. Da, to je pravi hihot. Zaboga...

Ustade, otvori vrata i izađe u hodnik Nalijevo, iza Woepsove sobe, bila su otvorena vrata Milkeove sobe iz koje je dopirao razuzdan smijeh, popraćen riječima Paule Nouvelles; dobačenima preko ramena: – Onda ću raditi tamo dolje. – Nosila je nekoliko knjiga. Cook se okrenu na peti i krenu nadesno nadajući se da izgleda poput čovjeka koji je krenuo u zahod. Paula ga je vidjela i sada je bila iza njega, slijedila ga je bez obzira na to kamo se bila uputila. Cook odjednom shvati kako je to glupo, pa se okrenu s namjerom 1) da je pričeka, 2) da je pozdravi, 3) da razgovara s njom i 4) da je zavede. Ništa od toga se ne ostvari, čak ni prvo. Kad se on okrenuo, okrenula se i ona, prema središnjem dijelu, i nestala. Ali nije zaboravila, primijeti Cook, dobaciti mu osmijeh i mahnuti.

Tupo je gledao niz prazan hodnik. Okrenu se. Pred njim su bila vrata zahoda, pedesetak stopa dalje. Ako sagne glavu i zagnjuri se, udarac bi mogao biti smrtonosan. Od svih načina samoubojstva ovaj bi, vjerojatno, imao najbrže djelovanje. Zar je još uvijek pubertetlija? Je li? Zašto zbog takvih stvari osjeća da to još uvijek jest? Ljudi vele da te samački život čini vječno mladim. Da, pomisli Cook, ako to treba značiti ludim.

Odvuče se natrag u svoju sobu. On je Jeremy Cook, jedan od najpoznatijih psiholingvista u zemlji. Pokupi bilješke i knjige o imenima i nabaca ih na neurednu gomilu u kutu. I ovo mu muti misli poput Leafa. Izvadi svoje bilješke i prijepise s magnetofonskih vrpca te prazan papir da mu pomogne misliti.

Nakon trideset minuta bio je sretan, gotovo tako kao da su se dogodile sve četiri planirane stvari. Okrenu

Woepsov broj. Javi se Woepsova žena koja bi rado pričala s njim, ali je on pomalo nepristojno požuri da pozove muža.

– Zdravo, Jeremy – pozdravi ga ovaj. – Novi trač? – Ne danas, Ede. Ali mislim da sam shvatio Wallyjev a-giii.

– Doista? Samo tren.

Cook je čuo kako moli ženu da mu uzme nešto iz ruku. Raspravljali su. Pokaza se da je to nešto Wally koji je, iz nepoznatih razloga, ostao Woepsu na rukama. Cook ga je čuo s prekidima, iz pozadine.

– Nastavi, Jeremy.

– Pregledao sam situacije koje imam, ali će mi trebati još, za potvrdu. Čini se kao da komentira kretanje predmeta, kao da kaže "Kreće se" ili "Kretanje je u toku". U svim bilješkama stoji da gleda u ljude ili životinje koji se kreću, ribe koje plivaju...

– Ili vodu koja curi u kadu.

– Da. To sam te htio pitati. Je li mislio na tebe ili na vodu?

– Pokazao je na vodu.

– Je li? To mi nisi spomenuo.

– Zaboravio sam. Takve stvari lako se previde. Danas ga je izgovorio još dva puta.

– Dobro – reče Cook, osmjehujući se što Woeps o tome govori kao o jutarnjoj stolici. – Drago mi je čuti. Na što su se odnosili ti a-giii?

– Jedan na susjedinu mačku koja je projurila, a drugi na Indijanca na televiziji. Mislim da je jahao konja.

– Dobro. Jesi li zabilježio intonaciju?

– Jasno ti je da nisam.

– Slušaj, ima li ti ovo smisla: za četvoro ljudi: tebe, mene i dvije odgojiteljice, Sarah i Sally, imam različite uzlazne intonacijske krivulje; isto tako i za ribe i igračku na navijanje koja juri po podu. Za vjeverice i ptice laivulja pada. Zabilježio sam to četiri puta kad sam s njim jednog jutra prošlog tjedna bio vani. Silazni su: dvije ptice, dvije vjeverice.

– Nema baš mnogo fizičke sličnosti – reče Woeps. – Nema. Možda je važno to da smo bili vani, pa silazna intonacija njegova a-giii možda znači "kretanje je na otvorenom". Iako bi to bilo prilično neobično.

– Jedino se čudim što on uopće ne voli ptice i vjeverice.

– Cook podiže obrve. – Zar? – Da. Boji ih se zbog nečega.

– Ali voli i tebe i mene i odgojiteljice i ribe. – Da. Koliko ja znam.

– Gospode – reče Cook osjećajući da mu ponestaje zraka. – Prozor u njegove sklonosti.

– Možda. Sad si i mene zainteresirao. Bolje ću paziti. – Ede, jako bih rado bio s njim. Mogu li ga dobiti večeras na nekoliko sati?

Woeps se kolebao. – Helenini starci dolaze iz Louisvillea, a ostaju samo...

– Zaboravi. Dočepat ću ga se sutra.

Slijedila je još jedna stanka. Cooku se stegnulo srce. – Na žalost, sutra svi idu na izlet, Jeremy. A Helenini starci bi htjeli da i klinci idu s njima.

– Dobro, ne želim te gnjaviti.

– Za sutra navečer nema problema. Mi izlazimo, a djevojka će doći da bude s Amy. Možeš biti s Wallyjem u njegovoj sobi. Njemu će se to svidjeti.

Cook se nasmija. – A ako mu se ne bude svidjelo, sigurno će mi dati na znanje.

– Što? O... da, pod uvjetom da se krećeš. Što misliš? Izlazimo oko šest, a ti možeš biti s njim do osam, osam i pol, ako želiš.

– Dobro.

– Znaš, Jeremy, ako time izražava i osjeća, jasno je zašto ga izgovara relativno rijetko. Mislim, oko njega se stalno nešto kreće. Ali a-giii zahtijeva vezu kretanja i jakog osjećaja...

– To je točno. I prilično neuobičajeno. Zato i želim više primjera. – Začu glasove i plač.

– Moram ići, Jeremy. Pravi kaos. Drago mi je da napreduješ. Vidimo se sutra.

Cook ustade. Izađe iz sobe i krenu hodnikom, uđe u središnji dio u kojemu je nestala Paula. Bila je u kafeteriji, pred aparatom za kavu, glave zabijene u knjigu. Podiže je kad Cook uđe. Odupro se iskušenju i nije se pretvarao da je došao po kavu; priđe joj, kao da je tu radi nje.

– Što čitaš?

Šutke mu pokaza naslov Prilično lakonski. Zapravo, potpuno lakonski. Loš znak. Ali je knjiga Pretpostavke, reference i po koji francuski kralj značila dobar predznak, jer su u toj knjizi bila dva njegova rada, jedan od njih vjerojatno najbolji što je ikada napisao.

Kad je upitao zanima li je to područje posebno, ona mu objasni da radi disertaciju o intonaciji i pretpostavkama.

– Znaš – reče ona – oni problemi poput dvije moguće interpretacije rečenice: "Ona mu se predala." S jednom intonacijom stvar je vrlo ozbiljna, jer se radi o životu, a ako se krene od drugačije pretpostavke, dolazimo na temu ljubavi.

– Da – reče on. – Tu se pojavljuju fascinantni problemi, pogotovu u rečenicama kojima se izražava nečije uvjerenje, recimo: "John misli da sam ja laka žena." Jesi li razmišljala o takvoj rečenici?

Ona spusti knjigu (Cook osjeti kako gubi tlo pod nogama) pa se nasloni na stolcu gledajući ga netremice.

– Ne, jeremy, nisam.

Cook je gledao Wacha, koji je pogledom prelazio po skupini pred sobom. Ako uopće postoji vrijeme pogodno za zgodan ubitačan govor, onda je to sada. Ponedjeljak je ujutro, a posljedice otkrivanja Philpotova tijela u četvrtak navečer sada su prilično jasne. Polovica djece koja svakodnevno dolaze u Wabash ostala je kod kuće. Wachov telefon zvoni cijelo jutro. Sada je Philpotovo pitanje koje je postavio na početku imalo više smisla: kad znamo što se u Wabashu radi s vlastitim osobljem i ljudima koji navrate da o njima napišu nekoliko riječi, što li onda rade s tom dječicom? Ili, što bi mogli raditi?

Wach je za devet sati sazvao sastanak lingvista, na kojemu bi trebali raspraviti o svom neugodnom položaju. ' Sada su svi sjedili u njegovu uredu i čekali Milkea, koji je izašao da od Mary telefonira Orffmannu i vidi što je s njim. Dok su čekali, Cook se okrenu Woepsu da ga zamoli da navečer dovede Wallyja u Wabash, jer je odlučio da ga i snima i promatra; Woeps pristane. Cook se dogovori da dođe po Wallyja u šest. Usred njihova razgovora vrati se Milke i pričeka (prilično pristojno, pomisli Cook) dok razgovor ne utihnu, da bi im kazao vijesti o Orffmartnu. Prije nego što je stigao progovoriti, javi se Aaskhugh, leđima oslonjen na vrata, i upita Wacha što je s brojem djece u Wabashu.

Poput vladina planera za gospodarstvo, Wach reče: – Perspektive nisu svijetle. – Pročisti grlo, pa baci pogled na neke papire na stolu. – Danas nam je odsutno pedeset i pet posto. Gotovo polovicu od toga čine konačni ispisi, blizanke Simpkinsovih, na primjer. Druga

polovica su privremeni, sudeći prema onome što su mi rekli njihovi roditelji. Vjerujem da su se opredijelili za politiku čekanja. – Izgovorivši "za politiku čekanja", počeo je gestikulirati rukama, kao da je upravo izmislio taj izraz, pa mora prikazati njegovu praktičnu primjenu.

– Jesu li ostalih četrdeset i pet posto sigurni? – upita Cook. – Hoće li ostati ovdje?

– Mislim da broj danas prisutne djece odražava sliku privrženosti njihovih roditelja Institutu – odgovori Wach. – Dok ne nađu nešto drugo – reče Milke istupivši naprijed i zauzevši stolac do Cooka. – Ili dok ih susjedi ne uvjere. "Kanite i dalje slati svoju djecu tamo?" Mnogi ljudi kojima se fućka za njihovu djecu jako drže do onoga što drugi ljudi misle. Nisam veliki optimist.

– Gdje je Clyde? – upita Aaskhugh Milkea.

– U bolnici. Njegova žena kaže da ima upalu pluća. Ali što je još važ...

– Ha! – upade Aaskhugh. – Ha! Prilično sumnjivo. Woeps se nasmija. – Adame, hoće li sve biti u redu ako umre? Je li to ravno priznanju?

– Waltere, kako je Clydeov posao štimao u zadnje vrijeme? – upita Aaskhugh ignorirajući Woepsa i tražeći oslonac od Wacha.

Wach trepnu. – Normalno.

Aaskhugh kimnu glavom. – Je li itko kod njega zamijetio bilo što neuobičajeno u zadnje vrijeme?

Milke progovori. – Zabavlja me tvoj način vođenja istrage, Adame. Želio sam dodati da je Clyde službeno oslobođen 'svake sumnje.

Na ovu vijest lingvisti odgovoriše izrazima iznenađenja i neprikrivenog razočaranja.

– On je – nastavi Milke – imao neoboriv alibi, ali nije mogao ili nije želio navesti svjedoke koji bi taj alibi potvrdili.

– Nije želio? – upita Cook.

Milke se osmjehnu. – Upravo sam o tome telefonski razgovarao s poručnikom Leafom. Clydeova žena me je potakla da ga nazovem. Pričao je nešto što nisam potpuno razumio, ali sam stekao dojam da se naš Clyde spetljao s nekim. Leaf je to nagovijestio, iako je izbjegavao zamjenice ženskog roda kad je govorio o alibiju. Mislim da je izbjegavao sve zamjenice.

– Spetljao se? – upita Woeps. – Clyde? Ne čini mi se sposobnim za takve stvari.

– Ja se tome ne čudim – reče Aaskhugh napuštajući bez napora svoje staro stajalište da bi zauzeo novo. – Žena mu je prava oštrokondža.

– Pa, stežemo obruč oko gada, je li tako – izjavi Cok, kao da se to samo po sebi razumije.

Četvorica muškaraca ga pogledaše, a kad shvatiše što misli pogledaše jedan drugoga. Cook se spremao nastaviti, kad Wach progovori.

– Gospodo, svrha je ovog sastanka izvlačenje Wabasha iz gotovo sigurne propasti. Predlažem da se za sada zadržimo na tome. – Cook se suzdrža da ga ne pogleda poprijeko. – Bilo bi mi zadovoljstvo ako bismo i na ovom sastanku uspješno našli izlaz iz situacije. – Cook se

nasmiješi, jer je Wach izgovorio te riječi kao da je prethodni sastanak imao nezamisliv uspjeh. Wachovo Pravilo broj osam: ljudi zaboravljaju, pa rukovoditelji mogu bez ikakve opasnosti svoje poraze iz prošlosti prikazivati kao veličanstvene trijumfe.

Uslijedi stanka za vrijeme koje je Milke gladio svoju bradu, Aaskhugh proučavao svoje ruke, Woeps trljao tamnu mrlju koja je pokrivala dobar dio njegove desne nogavice iznad koljena, a Cook ih je promatrao što rade.

– Kao što znate – Wach će da bi ih potaknuo naš Jeremy se baca u ralje svojim predavanjem o imenima...

– Waltere, kad smo pri tome, htio bih da se naslov promijeni u "Imena". Moram obuhvatiti područje koje je šire od južne Indiane ako želim govoriti dulje od dvadeset sekundi.

– Sredit ćemo to, Jeremy.

Milke se nasmija. – Zar svi očekujete da će Rotary Club skočiti u našu obranu zato što će im Jeremy održati sjajno predavanje, a uvjeren sam, Jeremy, da si ti to sposoban, da me ne bi krivo shvatio, o nekakvoj smiješnoj temi.

– Ja to smatram samo djelićem našeg programa otvaranja prema društvenoj zajednici – reče Wach.

– A koji su drugi dijelovi? – upita Milke.

– Sada ih slažemo – odgovori Wach. – Svi mi. Milke se potihom nasmija i promrmlja: – Nisam primijetio.

Nakon druge podulje stanke Wach reče: – Onda ću ja prvi udariti loptu. Što mislite o tome da promijenimo ime Instituta? – Odgovor na to bila su četiri smrknuta lica.

– U koje? – upita Cook.

– Nisam siguran – reče Wach. – Nije važno. Bitna je promjena.

– Koja joj je svrha? – upita Milke.

– Zbog asociranja – odgovori Wach. – Ljudi iz grada sada ime "Institut Wabash" povezuju sa smrću. Što se više neće događati ako promijenimo ime.

Woeps se javi, vrlo blago: – Bojim se, Waltere, da je malo prozirno.

– To je... čak nije ni jednako tome kao da na rak staviš flaster – Milke će skeptično. – Prije kao da pušeš u rak da bi ga rastjerao.

– Dobro, dobro – javi se Wach. – Neću forsirati. Ali razmislite o tome. Nemojte potpuno odbaciti takvu ideju. Možemo joj se još vratiti. A sad, imate li vi kakvih prijedloga? Ako se situacija ne popravi, a neće ako nešto ne smislimo, morat ćemo smanjiti broj ljudi.

– Lingvista? – Woeps će nervozno.

– Da – reče Wach. – Zapravo, na tome se radi već neko vrijeme, pa ovaj trenutak nije ništa lošiji od bilo kojeg drugoga da se i kaže. Prije nekog vremena Adam me je obavijestio da Himmelhochova zaklada reže svoje fondove za lingvistiku. On ima dobro obaviješten izvor informacija u Washingtonu. Je li tako, Adame?

– Tako je.

– Bili su jako široke ruke – reče Milke. – Što...

– Odlučili su veći dio novca usmjeriti na istraživanje alternativnih izvora energije, ili na nekakvu takvu glupost – reče Aaskhugh.

– Zar je to pravo? – Milke će zbunjeno. – Isuse... a mi ne znamo ni to kako klinci uče nepravilne glagole.

– Znam, Emory – reče Aaskhugh. – Doista je prilično gadno.

– To nas ne pogađa do iduće godine – reče Wach. – A teško je predvidjeti kakav će biti stvarni učinak. Ali jasno vam je koliko je važan broj djece u vrtiću, ne samo kao izvor prihoda već i kao opravdanje za šest lingvista u stalnom radnom odnosu.

Progovori Cook. – Volio bih saznati kako se svaki od vas slagao s Arthurom. – Pusti da im riječi dopru do svijesti, pa nastavi baš kad se spremiše upitati ga zašto. – Ovo je prvi korak koji moramo napraviti da bismo utvrdili tko ga je ubio i time sprali ljagu s našeg imena ili imena. Ako mi dopustite...

Cook opširno prikaza ciljeve i svrhu osnivanja Kluba suprotnih strana, koliko je on mogao razumjeti. Shvatio je da vrebanjem iz busije i prisluškivanjem neće saznati tko je Stiphov protuprijatelj. Osim toga, tko je osim Aaskhuga spreman svojevrijedno reći bilo što loše o pokojniku kojega su svi voljeli? Najbolji pristup je frontalni napad.

– Tako – zaključio – rekao sam dovoljno i ne očekujem da će sada netko od vas istrčati s priznanjem o obostranoj mržnji, ali ako znate išta što je možda rekao o nekome od nas...

– Ali, Jeremy, svi smo ovdje – reče Woeps.

– Točno. Morat ćemo to reći u njegovoj prisutnosti. Osim za Orffmanna koji je sada...

– Arthurovo omalovažavanje Clydea javna je tajna – reče Aaskhugh, isti tren ugrabivši priliku. – Često sam čuo kako ga ismijava.

– Dobro – reče Cook – Takvo je raspoloženje. Kako je Clyde oslobođen svake sumnje, možemo ga preskočiti. Možeš li nešto slično reći za bilo koga drugoga, Adame?

– Jednom sam ga čuo kako kaže da je Emory bučni kučkin sin, a da mu brada smrdi kao plantaža duhana – reče Aaskhugh. Milke se namršti, a ruka mu nesvjesno krenu prema bradi. – Moram reći...

– To bi bilo sve, osim jednoga glasovitoga komentara o Edu – reče Aaskhugh, nevino gledajući po sobi.

– A koji je to komentar, Adame? – upita Cook.

– Pa, Ed mu je jednom pokazao staru kovanicu s glavom Indijanca koju nosi kao amajliju, za sreću. Je li tako, Ede? – Woeps je gledao u njega bez riječi. – A kad si otišao, Arthur se okrenuo nama ostalima, bilo nas je samo nekoliko, i rekao: "Pitam se kada će već jednom početi djelovati." – Pogleda u Cooka i nasmija se pokazavši sve zube. – Mislio sam da to svi znate.

– Skini mi se, Adame – reče Woeps.

Adam je djelovao iskreno iznenađen. – Molim te, Ede. Zaisfia. Ja ništa od toga nisam rekao. Samo sam postupio prema Jayovu prijedlogu.

– Ne možeš, Ede, ubiti glasnika zato što ti je donio loše vijesti – reče Milke.

– Možeš, ako se glasnik cereka kad ti ih prenosi. A to ne možeš poreći, Adame? – Woeps podiže glas. – Ti nisi ništa drugo do koštunjava, iscerena hrpa trača. – Ali ja...

– Čekaj, Ede...

– Slušaj, možda bi bilo bolje...

– Dosta! – povika Cook. – Sad je dosta. – Duboko udahnu, pa izdahnu. – Ne smijemo se udaljavati od teme. Uažno je koga Arthur nije volio.

– Potpuno ispravno – reče Wach, koji je pažljivo ali šutke pratio što se zbiva. – Počinjem vjerovati, Jeremy, da si na pravom tragu. Očajna situacija u kojoj se nalazimo zahtijeva i krajnje mjere. A što je s ostalima? Iz onoga što je Jeremy rekao proizlazi da je Arthura ubio onaj kojega je on najviše mrzio.

– Nije sigurno, Waltere – reče Cook, sretan i iznenađen što je Wach sada na njegovoj strani.

– Ali je vrlo vjerojatno? – upita Wach.

– Da. – Milke otvori usta kao da hoće nešto reći.

– Izvoli, Emory? – reče Wach, s oduševljenjem koje nije uobičajeno za njega.

– Ma, meni je to pomalo smiješno.

– Samo naprijed! – reče Wach. – Među prijateljima si. Reci.

– Za tebe je, Waltere, rekao da mentalno pripadaš u perolaku kategoriju.

Wach se ispravi u stolici. – Oh?

– Da. Nema tome davno. Rekao je i nešto drugo. Rekao je da si tipičan birokrat i da ni prdnuo ne bi a da prije toga ne razmotriš financijsku stranu. Rekao je da tvoja struka više nije lingvistika, nego škrtost. Osim toga, rekao je da si zao koliko si glup.

– Moj Gospode! Ja... – Isuse, sigurno...

– Stari Arthur nikada nije...

– Mislim da smo uprskali oblik – glasno će Cook. Svi utihnuše i pogledaše u njega. – Svi se obraćate onome o kome govorite.

Trebali biste govoriti nama ostalima. To su dokazi protiv nekoga koje mi drugi moramo razmotriti. Ovdje nas ne zanimaju osobni odnosi. – Pazi, pazi – reče Milke.

– To je savršeno točno – upade Wach.

– Jeremy – reče Milke gledajući u njega. – Jednom sam čuo da Arthur govori nešto što se odnosi na tebe. Bolje – brzo će, okrećući se od Cooka, prema drugima – što se odnosi na njega. – Pokaza na Cooka.

– A što je to, Emory? – upita Aaskhugh.

– Rekao je da se Jeremy Cook razmeće svojim dobrim izgledom..

– To je sve? Pa to nije ni... – Prilično blago.

– Ne pomaže nam... – Prilično razočaranje.

Nakon stanke ispunjene vidljivim razočaranjem Wach reče: – Ima li još nešto o Jeremyju? – Svi se pogledaše i slegoše ramenima. – Smiješno. Čini mi se da svaki postupak istrage koji predloži Jeremy daje rezultate koji njega oslobađaju krivnje. – Iznenada zašuti i pogleda u Cooka. Ostali se povedoše za njim.

Cook se nasmiješi. – Odmah se vraćam. – reče. Ustade i ode u svoju sobu. "Suprotna strana čovječanstva" bila je odložena u fascikl označen sa "Nezavršeno", zajedno s bilješkama i dijelovima radova koji su još u toku. Vрати se s papirima da bi ih svi mogli pažljivo pogledati. Ovo mu je dalo vremena da razmisli o tome što su ostali rekli do sada. Slušaj, govorio je sam sebi, slušaj.

– O ovome se možete raspitati kod poručnika Leafa – reče. – I njemu je Arthurova žena rekla da se spremao na sastanak s jednim protuprijateljem te noći, a ne samo meni. Sve je istina.

– Doista se čini da je istina – reče Milke prelistavajući stranice priče. Pogleda u Cooka.

– Čemu ružni osjećaji – reče Cook. – Ovakva sumnjičavost je korisna. Bilo bi dobro da je ima više. Aaskhugh je proučavao prvu stranicu priče mašući glavom. – Nisam dobro poznavao Arthura – reče zamišljeno – ali nikad ne bih pomislio da je lud.

Wach odlučno odmahnu glavom. – Doista je pomalo šokantno. Krivim sebe što nisam znao više o njemu. Pojma nisam imao.

– O čemu vi govorite? – upita Cook. – Ja uopće ne smatram da je ovo čudno. Arthur je imao stvaralačku žicu, a priču je napisao prije mnogo godina. I što sada?

Wach reče: – Ali, on je održavao te... te...

– Da – odvrati Cook. – To je istina. Ali ja na to gledam kao na prirodno zanimanje za odnose među ljudima. Takav je život.

Nekoliko glasova izrazi negodovanje i nevjericu. Wach izjavi da mu se sve to čini "nezdravim", Aaskhugh reče da je Stiph "stvarao religiju" od toga, ne objašnjavajući što je "to", Woeps reče da su važni prijatelji, a ne neprijatelji, a Milke izjavi da je cijela ideja "luda i prekrasna".

– A što je s tobom, Jeremy? – upita Woeps. – Zar tebi Arthur nije povjerio štogod lijepo o nama?

Cook riječno odmahnu glavom. – Nemam baš ništa. Zato i radim sve ovo u čemu, usput rečeno, ne uživam previše.

– A ti, Waltere? – upita Woeps.

Wach patetično uzdahnu. – Nisam do sada šutio bez razloga – odgovori. – Ono što imam reći osuda je

za jednog od nas. Velim "od nas" stoga što na opasnost i nesreću koja nam prijete gledam kao na zajednički problem. Nema sumnje da je tome tako zbog mog nastojanja... možda krivog nastojanja, ali takvu pogrešku je, vjerujem, moguće oprostiti... jer sudbinu Waltera Wacha i Instituta Wabash smatram zajedničkom. – Napravi stanku. – Ja sam od pokojnog Arthura Stipha čuo nešto loše samo o jednom od nas. Rekao je da mu je jedan čovjek mrzak kako mu nikada nitko nije bio... da, i da se boji, da se boji onoga što bi mu on, Arthur, mogao učiniti. Toliko ga je mrzio. Nije baš lijepa priča, sigurno, ali je takva kakva je. Govorim o Emoryju Milkeu.

Govor je djelovao ozbiljnije i iskreruje od svih dosad, tako da poslije njega zavlada tišina.

– Emory? – napokon će Cook okrećući se prema njemu.

Milke je ovo primio dosta dobro, ne pokazujući ništa od urođene naglosti. – Ne znam što reći. Uvrijeđen sam. Uvijek sam volio Arthura, ili sam barem tako mislio... zaista ne mogu zamisliti da bi on rekao tako nešto. Kao da se želi utješiti, izvadi iz džepa košulje praznu lulu i počeo je gladiti.

– Tvrdim da je priča istinita – reče Wach. Bilo je neobično što je to rekao, zapravo neobično je bilo njegovo inzistiranje. Ako je Cook dobro razumio Milkea, ovaj nije ni tvrdio da sumnja u Wachove riječi. Samo je rekao da mu je teško takve riječi povezati s dojmom koji je

stekao o Stiphu i sa svojom privrženošću koju je osjećao za njega. Milke se trenutak zagleda u Wacha, kao da kani raščistiti što je htio reći, ali odustade iz nepoznatog razloga. Možda je, ponovno razmislivši, pomislio da je on trebao Wacha izazvati na ovaj način.

– Ede? – prozva Cook svog prijatelja, okrećući se prema njemu. – Tebe još nismo čuli.

– Prije nego što krenemo dalje – upadne Aaskhugh – volio bih Waltera upitati još nešto u vezi s onim što je rekao.

– Dobro – reče Cook – Samo izvoli.

– Je li ti dao pojedinosti o tom strahu, Waltere? – Nije.

– Je li se bojao za svoj fizički opstanak? – Ne znam.

– Nemaš ništa dodati, Waltere? – upita Cook. – Nemam.

– Kad je to rekao? – upita Milke. – I gdje? I zašto? – Prije otprilike dva tjedna. U ovoj sobi. Raspravljali smo o odnosima među ljudima u Wabashu. Dio moga posla je i to da vodim računa da tu ne bi bilo problema. – Onda ti je morao reći nešto i o drugima – trudio se Milke.

– Odlučio je govoriti samo o Emoryju – reče Wach izbjegavajući da mu se pogled sretne s Milkeovim, promatrajući druge iz skupine. Milke je trenutak bio napet, pa uzdahnu.

– Ede! – pozva Cook, osjećajući da je ovaj razgovor završen.

Woeps se osmjehnu. – ja nisam često razgovarao s Arthurom i nikad ga nisam čuo govoriti nešto loše o bilo kome od nas. – Podiže kažiprst prema nebu, pa ga upre u Aaskhugha. – Osim o Adamu. Jednom mi je, kad je Adam prošao pored nas u hodniku, citirao jednu staru španjolsku poslovicu. Ona glasi: "Oni koji znaju malo, brzi su na jeziku." Potom je dodao da je Adam tipičan raznoslač glasina: prazne glave, prazna života, punih usta.

– Opa! – reče netko. – Jezgrovito, zar ne? – Dobar, čist pogodak

U prvi čas se činilo da se Aaskhugh hrabro osmjehuje, ali Cook shvati da njega te primjedbe iskreno zabavljaju. Osobno nije bio pogođen. Vjerojatno je tračljivca nemoguće uvrijediti kad ga nazoveš tračjivcem. Cook je bio bijesan na Woepsa što je svojom osobnom osvetom umanjio vrijednost sastanka. Ujedno ga je žalio. Ali pošten odnos zahtijevao da kaže ono što je rekao.

– Ede, ti to ne govoriš samo zato da bi Adamu vratio milo za drago?

– Sretan sam da mu mogu vratiti milo za drago, kako ti kažeš, ali nisam zato govorio. Što hoćeš reći... da sam sve izmislio?

– Ne – odgovori Cook – ali budući da si osobno pogođen, to bi te moglo 'navesti da pretjeraš s pričom poput ove, ili previdiš slične priče o nama ostalima.

– Ne bih zaboravio, Jeremy, čak da se radilo i o tebi. Koliko ja znam, u ovoj sobi nema svetaca. Ni jednog jedinoga.

– Dobro – reče Cook odjednom osjetivši potištenost. Znajući koliko voli Woepsa, bio je svjestan da nikada ne bi mogao reći ovo što je Woeps upravo rekao. Je li uistinu tako zločest kao što izgleda? Ili je još uvijek povrijeđen Aaskhughovom pričom i osjećajem da je bez prijatelja. Možda. Ipak...

– Moram reći – javi se Wach – da je od svih ružnih stvari koje smo čuli o sebi do sada, moj izvještaj o Arthurovu odnosu prema Emoryju najozbiljniji.

– Slažem se – reče Aaskhugh. – Da – reče Woeps.

– Ako se toliko bojao Emoryja – reče Cook – smatram da ne bi olako pristao na sastanak s njim u kasni noćni sat.

– Dobro rečeno – upade Aaskhugh.

– Slažem se – reče Milke. – To doista prilično zbunjuje. A smatram da se na Cooka ne može baciti više blata. – Cook ga pogleda. – Arthur je bio tako nemilosrdan prema svima – nastavi Milke – da bi se moglo očekivati da dograbi i tako ugodnog i dragog momka kakav je Jeremy.

Cooku se počeo vrtjeti u glavi. Pet godina pažljivo je njegovao svoju antipatiju prema Milkeu. Čak je stvorio nove kriterije kojima Milke nikako nije mogao udovoljiti, a koji su postali sastavnim dijelom Cookova života. A evo istog tog čovjeka koji javno izražava nešto što bi se moglo shvatiti kao simpatija prema njemu. Je li uistinu drag Milkeu? Zašto to ovaj nije prije pokazao? Sada se našao u đavolski neugodnoj situaciji. Bez obzira na to što nitko u sobi, čak ni Milke, nije imao pojma što ga muči. Što mu je sada činiti: prihvatiti Milkeove dobre osobine i slične besmislice? Ne. Milke ostaje šupak. Da je imao nekoliko minuta, lako bi se sjetio i objasnio zašto.

– Moram reći da me je Arthur pomalo razočarao reče Woeps. – lako su neka njegova zapažanja prilično ispravna – pogleda u

Aaskhugha – opći je dojam o njegovoj личности da je bio popriličan čovjekomrzac.

– Nimalo onaj ljubazni stari lingvist kakvim se čiruo doda Milke.,

– Nimalo – reče Woeps.

– Što, naravno, ne umanjuje važnost zločina – reče Cook. Čim izgovori te riječi, shvati da umanjuje, iako se ostali istog trena bez razmišljanja suglasiše s njim. – A tu je i Henry Philpot. Njegova smrt mijenja sve. Jasno mi je da bi se svakome od nas moglo dogoditi da slučajno ubije nekoga i da to u panici prikrije. Ali ovo s Philpotom mijenja čitavu priču.

– Potpuno si u pravu, Jeremy – reče Milke. – A tako drag čovjek. Razgovarao sam s njim samo nekoliko minuta i nikad se u životu nisam pred nekim tako brzo opustio. Kad je umro, osjećao sam kao da sam izgubio bliskog prijatelja.

– Bio je u redu – reče Aaskhugh. – Ništa posebno.

– Nisam ga upoznao – reče Woeps.

– Pitam se – reče Milke – ima li u Arthurovoj sobi nešto što bi nam kazalo s kim se trebao sresti te noći. Recimo, njegov kalendar.

– Ili njegove bilješke – Wach će ushićeno. – Čini mi se sve čudnijim. Možda je vodio bilješke o susretima s tim momkom, tim protuprijateljem. Cook reče: – Spremam se popodne otići u njegovu sobu pregledati teme na kojima je radio... one o kojima nam je Emory govorio. Pripaziti ću ima li što zanimljivo između redaka.

– Hmm – reče Milke – to te stavlja u dosta povlašten položaj, je li tako?

– Ako nešto nađem, možeš biti siguran da ću vam pokazati – odgovori Cook.

– A uništiti ako se odnosi na tebe – reče Milke.

– Trebali bismo zajednic'7ci pregledati njegove papire – reče Aaskhugh. – Istovremeno.

– To je u redu – Milke kimnu glavom. – Što prije, to bolje.

– Pa... to je malo neuobičajeno. – Wach skupi usta. – A ipak, Emory i Adam su u pravu. Što se tiče njegovih osobnih stvari, njegova supruga bila je ovdje i uzela ih dan prije nego, ah... pa ne moramo brinuti o njima, o tome što bi obitelj mogla reći i slično, a mislim ako mi... Pogleda na sat. – Za četrdeset minuta imam važan sastanak s poručnikom Leafom. Moglo bi se činiti smiješnim ako nas zatekne

kako svi tamo prekopavamo. Moramo biti hitri. – Ugrize se za donju usnu, pa odlučno pljesnu rukama. – Dobro. Obavimo to.

Njegova impulzivnost djelovala je zarazno. Sva petorica ustadoše sa stolaca kao jedan. Izađoše iz Wachova ureda i pričekaju dok on ne uze univerzalni ključ od Marice Sekretarice koja je zabrinuto promatrala skupinu, kao da se boji da kuju kakvu urotu protiv nje. Požuriše hodnikom do Stiphove sobe. Dok su se kretali, Cook je osjećao kako čine jedan nezgrapno, potencijalno samoubojstven krug, napravljen prema veoma određenom sustavu, u kojem je svaki od njih držao nož pod grlom onoga ispred sebe, spreman zarinuti bodež čim osjeti dodir željeza na svom grkljanu.

U Stiphovoj sobi žaluzine su bile spuštene, pa je Wach pipao po mraku tražeći prekidač dok su lingvisti polako ispunjavali prostoriju. Kad pronađe prekidač, ostali su se već rasporedili po sobi, spremni na pretraživanje. Wach ih upozori da ne prave nered. Cook počne s gornjom ladicom u ormaru za arhiviranje, prelistavajući papire s konferencija, pisma i pretiske članaka.

– Gledaj! – reče Aaskhugh koji je češljao papire u donjoj ladici pisaćeg stola. – Nekakvi golišavi časopisi. – Izvukao je dva. Milke mu se pridruži, uze jedan, pa

ga počne lijeno prelistavati dok ne postade svjestan pogleda ostalih; vrati ga u ladicu. – A ovdje su nekakve tablete – reče Aaskhugh. – "Tofranil. Uzimajte prema uputi." Pogleda druge. – Zna li netko nešto o ovome?

– Adame, idi do vraga! – Wach doviknu s drugoga kraja sobe u kojem je pregledavao neku crnu knjižicu. – To je potpuno nebitno za ono zbog čega smo ovdje.

– Nikad se ne zna – reče Aaskhugh pomalo uvrijeđeno.

– Ovdje nema mnogo – reče Woeps iz drugog metalnog ormara, držeći za ilustraciju zgužvanu kutiju papirnatih maramica.

– Ni ovdje – reče Milke, bučno zatvarajući ladicu. – Nema ništa ni u njegovu rokovniku – reče Wach. – Da pogledam, Waltere – reče Milke. – Ti možeš provjeriti što sam ja napravio ovdje.

– U redu. – Zamijeniše mjesta.

– Ovdje su njegove bilješke o radu na usvajanju izraza poštovanja – reče Cook vadeći debeli fascikl iz druge ladice. – Neke napomene o pohvalama, nešto više o ismijavanju... evo nešto o pogrđnim

imenima. Ovo ću sve uzeti sobom, pa ako želite, možete sada pogledati. – Woeps i Aaskhugh priđoše. On svakome dade snop papira. – Mijenjat ćemo se – reče. Milke i Wach im se pridružiše nakon nekoliko minuta, pa su sva petorica pažljivo prelazili mnogobrojne stranice bilježaka.

– Ovdje ima nešto zanimljivo – reče Milke. – Mislim, samo zanimljivo, a ne važno za nas. Izgleda poput tablice uzoraka za našu djecu, podijeljene prema... zapravo, zove se "Tablice ljubav – mržnja: četvorogodišnjaci i petogodišnjaci iz Wabasha". I vertikalno i horizontalno su inicijali desetero djece. Vidiš, Jeremy? – Pokaza Cooku. Uz vertikalno popisane inicijale stajala je oznaka DAVATELj, a iznad horizontalno navedenih inicijala stajalo je PRIMATELj. U kućicama u kojima su se inicijali sjekli stajalo je slovo Lj, M, ili je kućica bila prazna, a crtica je bila upisana na mjestu gdje se ime sjeklo samo sa sobom.

– Emory, Lj je za ljubav, a M za mržnju? – upita Cook.

– Pretpostavljam. Na lijevoj strani, gdje su davatelji, navedeni su oni koji vole ili mrze, a gore su inicijali primatelja, to jest onih koje ovi vole ili mrze.

– Vjerojatno je razrađivao izvor podataka za svoja promatranja – reče Cook. – Sustav: ako T.T. kaže L.W-u "Ti si veliki kongoanski tupan širokoglavi", Stiph pogleda u svoju tablicu i vidi voli li T.T. tog L.W-a ili ga mrzi.

– Misliš da je to sustav gdje su moguća samo dva izbora? I kako je on to mogao znati?

– Možda prazne kućice označuju međusobne osjećaje koji su manje snažni. Vjerojatno je zaključivao promatrajući klince, ili na temelju izvještaja odgojiteljica koje tu djecu zasigurno bolje poznaju od nas. Osim toga, lako je reći tko se kome sviđa. Barem kod djece.

Zazvoni Stiphov telefon. Svi se okrenuše i pogledaše u aparat, kao da nosi glas iz groba.

Aaskhugh, koji je stajao najbliže, podiže slušalicu i reče veselo: – Klub suprotne strane. Recite mi što želite rezervirati? – Zahihota se. Kimnu nekoliko puta prema telefonu. – U redu, Mary – reče. Spusti slušalicu i okrenu se Wachu. – Poručnik Leaf je ovdje. Mary ga je poslala ovamo.

– Sranje! – reče Wach. – Izlazimo odavde! Ovo neće izgledati dobro. Odloži te stvari, Adame. Jeremy, ti bilješke možeš ponijeti sobom. Mislim da smo ih svi vidjeli.

– Propala stvar – promrmlja Woeps kad otvori vrata u hodnik.

Poručnik Leaf stajao je naslonjen na zid, točno nasuprot vratima, ruku prekriženih preko prsa i poimence ih je pozdravljao dok su jedan za drugim izlazili iz Stiphove sobe.

Istoga dana poslijepodne Cook pregleda svoje bilješke pripremajući se da navečer snima Wallyja Woepsa. Pregledao ih je već četrdesetak puta, pa ih odloži osjećajući kako ga obuzima dosada. To ga je plašilo. Nadao se da mu idiofenomeni nisu dosadili prije nego što je stigao o njima pronaći i reći nešto zanimljivo. Pogleda na sat. Ima još nešto više od sata do odlaska k "Maxu", obilnog ručka i laganog pića, a onda kreće k Woepsovima po Wallyja. Mogao bi raditi na predavanju o imenima, da mu prođe vrijeme, ali je zbog dosade koja je tu temu neizbježno pratila želio otpuzati pod stol i isplakati se. Najvedrije perspektive imao je nezavršeni rad Arthura Stipha.

Izvadi težak snop papira iz ormara i poče ih pažljivo pregledavati. Brzo mu postade jasno da je većina materijala samo priprema za istraživanje. Kako Arthur nigdje ruje naveo hipotezu koju nastoji provjeriti, Cook je imao tek nejasnu predodžbu kamo ga bilješke vode. Dođe do "Tablice ljubav – mržnja: četverogodišnjaci i petogodišnjaci iz Wabasha"; dokono pokuša inicijale povezati s imenima djece. D.M. mora biti Daniel Masters, pjegavi grubijan, koji nikoga nije volio, a mrzio je – potraži stupac u koji je uneseno M – Z.W. To bi mogla biti Zebra Whipple. Cook se začudi točnosti, jer je Daniel već dva puta

pokušao Zebri razbiti glavu (što je malo silovitija demonstracija od gotovo svakodnevnog "više mi nisi prijateljica" koje je čuo u središnjem dijelu, ili negdje drugdje, u vezi s proučavanjima kojima se bavio Aaskhugh, a očito i Stiph).

Kad podiže noge na stol i okrenu se prema prozoru, svjetlo je na "Tablicu ljubav – mržnja" padalo straga i ona postade nečitljiva zbog nečega što je bilo ispisano, na poleđini. U prvi čas, to ga zasmeta. Potom ga zaintrigira. Okrenu list. Na poleđini je stajao naslov

"Tablica ljubav – mržnja: odrasli muškarci u Wabashu" i mreža poput one koju je maloprije proučavao. Samo su imena bila druga.

P R I M A T E L J

Aaskhugh

Cook

Milke

Orffmann

Stiph

Wach

Woeps

Aaskhugh

Cook

Milke

Orffmann

Cook se zainteresira. Zapravo, ni dolazak samoga Boga (koji bi možda svratio da se opravda za kugu) ili Waltera Wacha, ne bi ga više zainteresirao. Međutim, je li ovo točna analiza međuljudskih odnosa na Wabashu? Cook pogleda u niz u kojemu je on bio DAVATELj. Da, nije baš lijepo, ali je točno. Sve ih mrzi, osim Stipha oko kojega se nekako kolebao, možda ga je poštovao, ali ga nije ni volio ni mrzio. A Woeps? Da, moglo bi se reći da ga voli... svaki dan misli na njega, doista se brine o njegovu obiteljskom životu, strašno mu nedostaje kad ga nema na poslu, zabrinut je za njega, želi mu pomoći itd. Dobro je, Arthure. Dobro si to zapazio.

Orffmannov portret bio je zapanjujući. Kao davalac, volio je sve osim Stipha, ali je zato kao primalac loše prošao. Cook se zamisli. Orffmann u sebi ima nešto ulizičko, pokazuje strahopoštovanje prema svakome, bez razlike. A rijetko se događalo da ga netko pozove na ručak (obično ga je donosio u vrećici i jeo sam u svojoj sobi), o njemu se nije često govorilo, a i kad bi se govorilo, onda je to bilo kratko, s prezirom, da ga se riješe. To znači da u Orffmannovu životu postoji zastrašujuća asimetrija. Savršen primjer neuzvraćenih osjećaja. Odjednom, Cooku to postade prilično tužno. Sad mu je u sjećanju odjekivao osamljenic'1ci Orffmannov smijeh, šuplje i gotovo molećivo.

Cook pogleda u svoju kolonu, začuđen, pa provjeri malo bolje. Može li to biti? Zar može biti, od same pomisli okrenu mu se u želucu, da ga vole Aaskhugh i Milke, Orffmann i Wach? Zašto ne Woeps? Zašto je praznina na mjestu gdje se sijeku davatelj Woeps i primatelj Cook Tablica vjerojatno nije završena, ili je Stiph pogriješio. Provjeri ostale. Aaskhugh i Woeps... da, čini se da oznaka M točno oslikava odnose koji su mecu njima. Isto vrijedi i za Milkea i Wacha. Ipak, nešto je strašno pogrešno u Stiphovu viđenju primatelja Cooka.

Stiphovo ime bilo je čudesno osloboceno svih osjećaja, i kao davatelja i kao primatelja. Možda je to napravio zbog objektivnosti, možda je Stiph, kao "glavni istraživač" na projektu, osjećao obvezu da o sebi ne donosi sudove. A ipak, kao da praznine u njegovoj koloni i stupcu imaju smisla. Kao davatelj, bio je suzdržan na svoj pospani način, malo se družio s ostalim lingvistima, a kao primatelj... čini se da su i ostali imali isti odnos kao i Cook. Bio je zanimljiv predmet pažnje s udaljenosti i dobroćudne zabave, ali bez osjećaja ljubavi ili mržnje. Naravno, nedavno je čuo kako ga Aaskhugh naziva "lijenčinom", ali takve riječi iz Aaskhughovih usta ne moraju značiti antipatiju. Aaskhugh je jednostavno govorio onakvim jezikom kakvim je smatrao da treba govoriti. Čak je i Orffmann, prema Stiphovu mišljenju, ostao bez zaliha svojeg normalnog bezumnog obožavanja. Nije dobro što tablica ništa ne kaže o Stiphu. Jedno malo M, ili dva, radi recipročnosti, i Cook bi znao identitet Stiphova protuprijatelja i ubojice. Trebalo bi mu tako nešto, nekakav glas izvana (u ovom slučaju bio bi to Stiphov glas) koji bi progovorio i pokazao mu rješenje zločina.

Još jedanput provjeri tablicu, pa ustanovi da je više M-ova, nego Lj-ova. Pitao se je li tako u svim ljudskim skupinama. Čak, recimo, i u dobrovoljnim organizacijama i crkvama? Vjerojatno. Vjerojatno još i gore. Primijeti i da postoji recipročnost mržnje (Aaskhugh – Woeps, Milke – Wach), a da je kod ljubavi nema. Znači li to da u Wabashu nema pravog prijateljstva? Ne. Stiph ipak mora biti u krivu za Woepsa. Osim toga, neki glasoviti čovjek jednom je rekao da je dobar znak prijateljstva kad dvoje ljudi iste stvari ne vole, a Cook i Woeps ne vole Aaskhuga. Naravno, Cook i Milke ne vole Wacha, a opet svi ne vole sirotog Clydea, što pokazuje....

Cook ustade, pogleda kroz prozor i uzdahnu. Što dokazuje? Kakva to smisla ima? Zar nema kraja Stiphovoj perverznoj dangubi? Ova hladna analitička tablica, opća zloća njegova duha, njegov Klub suprotnih strana... posebno to. U jednom trenu Cook pomisli kako je mučna i nezgodna Stiphova ideja.

Zgodno. Tu riječ upotrijebio je razgovarajući s Leafom. Pogleda s prozora na parkiralište na kojemu bi obično Clyde Orffmann izvlačio svoje umorne (i nevoljne) kosti iz automobila i odlazio u zgradu u kojoj bi loše radio svoj posao, pa se upita bi li Orffmann ovu ideju smatrao zgodnom.

Kad Cook dođe po Wallyja, vrata mu otvori Helen, Woepsova žena. Po običaju, sagnu se da je poljubi u usta. Nije mu bilo jasno zašto to ona uvijek očekuje, ali kako je bila tip ljepotice s kraja četrdesetih godina, pomalo je i uživao. Iako nešto preosjetljiva, Helen se mogla smatrati jednim od poteza koji su se Woepsu posrećili. A prema Cooku se bez sumnje lijepo odnosila. Nedavno ga je dovela u neugodnu situaciju kad ga je odvukla u stranu i rekla mu da je svjesna toga koliko on čini za njezina muža i na poslu i inače, te kako im olakšava zajednički život. Ako ikada bude mogla u životu bilo što učiniti za njega, rekla je, neka joj se samo obrati.

Ed je bio gore, s Amy, a kad je čuo da je Cook došao, povika nešto o stolcu za auto. Helen izvede Cooka van i pomogne mu da jedan od dva dječja stolca iz njihova karavana prenese u svoj automobil. Dok su to radili, muškarac i žena koji su bez sumnje bili Helenini roditelji, dovezoše se iza ugla. Wally se nagnu u hodalicu i pokaza na Cooka kao da je napokon otkrio čovjeka koji mu je ukrao štrumpfovsku kapicu. Helen predstavi Cooka svojim roditeljima. Wally dopusti Cooku da ga izvadi iz hodalice i prenese u auto. Cook se odveze uz urnebes poljubaca i mahanja.

Cijelim putem do Wabasha Wally je šutio, samo se smješкао na povjetarcu koji je pirkao u autu. Pred zgradom odluči pogledati jedan maslačak u travi. Cook ga pusti. Wally ubra cvijet i pruži ga Cooku. On ga uze i zahvali. Sudeći po tome koliko puta je Wally ponovio cijeli postupak, čini se da je zaključio da mu se jako isplati. Na koncu Cook baci pregršt izmrcvarenih maslačaka iza sebe i podiže Wallyja na ruke. Dok je otključavao ulazna vrata, Wally reče: "Uhupah", a

Cook mu daje ključeve da se igra njima. Dopusti mu da pozove dizalo, a kad se signalna žaruljica upali Wally reče: "Gah"; s čim se Cook složi.

Stigoše na kat i on odvede Wallyja u svoju sobu i spusti ga na pod, s ključevima i nekakvim knjigama o semiotici koje nije kanio nikada pročitati. Wally počne sustavno uništavati knjige, a Cook otključa vrata od gimnastičnice dvorane, točno preko puta. Upali svjetla i pogleda unutra, sretan što je našao većinu igračaka na navijanje koje je Woeps naveo kao predmete koje njegov sin voli ili ne voli. Na žalost, od ovih zadnjih bila je samo jedna za koju je Woeps znao: čudna naprava sa zupčanicima, na kotačima, koja je izgledala poput velikog sata kojemu je skinuta stražnja ploča. Kad se vuče, svi dijelovi se pomiču, a ona proizvodi strašan klepet. Ni Cooku se nije previše sviđala. On sakri predmete za pokus, jer je znao da Wally izgovara a-giii na drugi način, sa silaznom intonacijom jedanput, samo jedanput, za određeni predmet, u danoj situaciji, a on želi biti siguran da zna o kojem predmetu Wally govori. Prijeđe nekoliko koraka i dovede Wallyja u dvoranu, zatvorivši za sobom vrata sobe. Provjeri vrpču na magnetofonu postavljenom visoko na zidu i uze prazan blok za bilješke. Ode do mjesta na kojem je Wally stajao i sisao prst, pa sjede kraj njega da bi se dijete opustilo. Činilo se da Wallyja zbunjuje praznina prostorije, jer je uvijek bila puna suparnika. Kao da mu je bilo sumnjivo što je sam u posjedu cijelog bogatstva. Na Cooka se nije osvrtao. Cook to nije ni očekivao, pa stoga nije odmah uključio vrpču. Čekat će. Na obližnjoj sjedalici ugleda slikovnicu Mama Guska, pa počne čitati da bi pomogao Wallyju da se opusti. Cook već dugo ruje čitao slikovnice pa ga zadivi okrutnost nekih stihova i glagolski oblici u nekima drugima. Wallyju popusti pozornost čim Cook završi s "Doktorom Fellom", pa se uputi prema spremištu za kreativne igračke i počne se penjati. Brbljao je, ali Cook, tek nakon dvadesetak minuta, otežalih kapaka i zijevajući, ocijeni da je Wally došao u svoje normalno stanje, ustade i uključi magnetofon.

Dok je hodao prostorijom, Wally ga pogleda i reče a-giii s jasnom uzlaznom intonacijom. Cook se osmjehnu i reče mu da i on njega voli. Uključi magnetofon pa pričekava nekoliko minuta prije nego što izvadi bubu na navijanje, jednu od Wallyjevih najdražih igračaka. Kretanje igračke Wally dočeka istim odobravajućim a-giii kojim se

obratio i Cooku. Nakon nekoliko minuta, Cook izvuče drugu omiljelu Wallyjevu igračku, patkicu, koju nije navio, nego je samo stavio na pod kad Wally nije gledao. Kad je ugleda, dijete podvrisnu, nasmiješi se, ustade, ode do nje, udari je, strpa je u usta i napravi joj još mnogo nepodopština, ali joj ne reče a-giii. Kad je spusti na pod, Cook je brzo navi i pusti da se kreće po podu. Wallyjev uzlazni a-giii ovaj put nasmija Cooka.

Sad je dolazio bolni dio. Iza zavjese kraj vrata uze odvratnu mehaničku napravu koju Wally nije volio i postavi je nasred sobe. Uze onaj kraj konopa za koji se igračka vuče i pričeka na drugom kraju sobe; Wally se igrao, okrenut leđima, s plastičnim komadom neodređena oblika koji je kod njega izazivao neobuzdani smijeh svakih nekoliko sekundi. Cook se, dok je čučao, osjećao poput tupavog zločestoga kauboja iz drugorazrednog filma koji čeka da povuče konop i sruši s konja isto tako glupog, ali dobroga kauboja. Plastični komad izgubio je svoju moć i nije više zabavljao Wallyja, pa se on okrenu kao da hoće upitati: "A što sad?" Cook počeo povlačiti igračku, polagano i bez prekida. Ona zaklepetala jedanput, a Wally je pogleda širom otvorenih očiju. Popratni a-giii bio je neko vrijeme ravan, a onda je počeo padati, u početku polagano, pa sve brže, do dna Wallyjeva registra. Brzo je dotrčao do Cooka zaobilazeći igračku u velikom luku, pa podiže ruke da bi ga Cook uzeo u naručje. Cook mu udovolji, a igračku udari nogom tako jako da ona odletje iza zastora; potom se ispriča dječaku.

Pomisli kako dječaku treba odmor. Ustade i odnese ga do magnetofona. Pogleda brojilo da vidi koliko je vrpce potrošio; Wally ga zgrabi za kožu na vratu, bolno, a tijelo mu se ukoči dok je nanovo izgovarao a-giii. Kao čas prije, ton je bio vrlo silazni. Cook odmaknu Wallyjevu rukicu s vrata i okrenu se da vidi u što on to gleda. Iza zastora virio je jedan kraj monstruozne igračke, a dječak je gledao tamo pri čemu su mu oči nervozno, u luku, prelazile s lijeva nadesno, obuhvaćajući i zastor i prostor s obje strane oko njega.

Dvije stvari začudiše Cooka. Igračka se nije kretala, a Wally je već rekao svoj a-giii za nju, ili o njoj. On isključi magnetofon. Povede Wallyja u hodnik da se prošeću, što je značilo da moraju proći pored zastora koji je bio na zidu uz vrata, a to je za dječaka bilo previše. On vrisnu, obavi se oko Cookova vrata primivši se čvrsto za njega,

pa se Cook okrenu i izađe iz dvorane kroz vrata koja su vodila ravno u središnji dio. Činilo se da to Wallyju odgovara. Cook ga spusti, pa krenu za njim kroz uski prolaz do glavnog hodnika u blizini zahoda.

Cook mu otvori vrata i njih dvojica krenuše niz zavojiti hodnik prema Cookovu uredu polaganim, teškim koracima. Kada napokon stigoše, s desne strane bila su otvorena vrata gimnastičke dvorane – ona kroz koja je Wally odbio izaći. Cook je promatrao kako Wally, zaštićen neznanjem, grabi natrag u dvoranu, ne primjećujući ni zastor ni igračku kad prođe kraj njih.

Cook je sjeo u platnenu sjedalicu kod vrata i promatrao Wallyja kako se igra nasred sobe. Zijevnu. Zavali se na sjedalicu i ispruži noge pred sebe. Brzo strese glavu kad osjeti da pada u san, pa ustane. Snimit će još nekoliko pozitivnih a-giija (izazivanje negativnih previše je okrutno), pa ide kući. Uključi magnetofon i pridruži se Wallyju na podu, a koljena su mu škripala dok se saginjao. Reče dječaku nekoliko prijateljskih riječi da ga oraspoloži.

Kroz otvorena vrata začu struganje, iako je znao da odatle ne može doći nikakav zvuk. Da nije njegova mašta? Nenadana Wallyjeva napetost (okrenuo se i pogledao prema vratima kao da nešto očekuje) potvrdi njegovu sumnju; prođoše ga žmarci. Činilo se da zvuk dolazi iz njegove sobe, preko puta, koja je ostala nezaključana, ali su vrata bila zatorena. Ustade i ode do vrata. Osjeti mučninu u želucu kad shvati da se šulja. Dođe do vrata ureda i okrene se. Pažljivo okrene kvaku na vratima.

Bila su zaključana. Ključevi su bili na podu, u sobi, jer se Wally igrao njima. Vrata se nisu mogla sama zaključati. Nije trebalo puno razmišljati da bi zaključio kako je netko unutra. Tko? Treba li tjerati mak na konac? Ako nastavi, hoće li sutra Jeremy Cook sjediti u onom stolcu, bez kose, s mišićima u smrtnom grču? Trebao bi pozvati policiju u pomoć. Međutim, drugi uredi su zacijelo zaključani, a najbliži upotrebljivi telefon je u govornici u prizemlju. Nije želio da mu onaj s druge strane brave klizne dok se on s poručnikom Leafom prepucava neologizmima.

Opet struganje. Listanje papira. Škripa.

Oštro pokuca na vrata. – Tko je tamo? – reče autoritativno. Barem se nadao da tako zvuči. Ne dobi odgovor.

– Znam da je netko unutra. Otvaraj vrata. Šutnjom bi kažnjen za glupost.

Opet struganje, kao da netko odmiče stolac. Pažljivo je slušao. Odjednom s druge strane vrata dopre tiho, srceparajuće, prestrašeno cviljenje. Cook se otvorenih usta naprezao da čuje. Zvučalo je nezemaljski. Čuo je kako plač postaje jači, pa iznenada prestade. Teški koraci odmaknuše se od vrata, od Cooka, a nekakav muški urlik poprati glasan zveket stakla. Nakon nekoliko sekundi stravične tišine u daljini se začu slab udarac koji se nije mogao krivo shvatiti.

– Gospode! Oh, Gospode!

Cook pojuri stubištem niz sedam katova, pokušavajući se uvjeriti u sve druge mogućnosti, iako ni jedna od njih nije bila tako jasna kao ona u koju nije želio vjerovati. Uani, u mraku, u daljini se nazirao nekakav oblik. Bio je to njegov radni stolac, polomljena naslona. Inače je bio neoštećen, jer je pao u meku travu. Izgledalo je kao da se stolac, poput ljudskog bića, želio ovim padom ubiti.

Cook pogleda prema prozoru svoje sobe. Taman lik, koji se naginjao kroz prozor, nestade unutra, a na njega se sruči kiša čudnog podrugljivog hihota.

– Sranje! – uzviknu. Sjeti se Wallyja i uzviknu u panici. Projuri kroz vrata i ustrča stubištem. Kad stiže do vrha, začu Wallyja kako iz gimnastičke dvorane vrišti i plače. Potrči hodnikom.

Dječak je bio sam. Sjedio je nasred sobe, gdje ga je Cook i ostavio. Cook ga podiže na ruke i poče tješiti. Wally stavi palac u usta, a u tišini koja je iznenada zavladała čuli su se koraci u trku na kraju hodnika, kod stubišta. Zalupiše se vrata stubišta. Slušao je, ali ne krenu u potjeru. Smjesti se prekriženih nogu na sag koji je pokrivao pod na sredini gimnastičke dvorane, držeći Wallyja naslonjena na rame i ljuljajući se naprijed-natrag.

– Mislio sam da si dosad naučio zaključavati svoja vrata, jeremy.

Poručnik Leaf, debeo i prema svemu sudeći ne baš udobno smješten za volanom svojih patrolnih kola, pogleda u Cooka rekavši to i zamalo udari parkirani automobil dok je preoštro skretao iza ugla. Vraćali su se u Wabash od Woepsovih, kamo je Leaf odvezao Cooka i Wallyja. Cook je morao zvati nekoga da ih preveze, jer mu je uljez

uzeo ključeve i zaključao sobu prije nego što je pobjegao. Leaf bi ionako htio čuti priču o protuhi, pa ga je Cook zvao s javnog telefona u prizemlju. Želio je prije svega Wallyja odvesti kući, na spavanje. Kad Leaf i njegov vozač stigoše u Wabash, Leaf se pokaza prijateljski spremnim odvesti ih Wallyjevoj kući. Bez ikakvih ceremonija naredi vozaču da čeka pred Cookovim uredom dok se ne vrate. Tek kad je ušao u Leafov auto, Cook shvati da je i njegov auto ukraden. Spremala se naporna noć. Kad stigoše k Woepsovima, Cook presvuče Wallyja

i stavi ga u krevet, a Leaf se zabavljao gledajući ga s vrata dječakove sobe. Cook ostavi poruku da mu Woeps telefonira u ured ili doma kad se vrati kući.

– Vjerujte mi, poručniče – reče Cook kad se Leaf ubaci na cestu prema Wabashu – odsada ću ih zaključavati. – Gledao je u Leafov prijemnik na ploči s instrumentima. – Možete li pomoću te naprave naći nekoga tko bi pronašao mog šefa? Njegova tajnica ima univerzalni ključ kojim se mogu otvoriti vrata. Nema ih svrhe provaljivati.

– Točno – reče Leaf i dohvati mikrofon. Kad završi, opet se okrenu Cooku. – Dakle... kad se popneš stubištem, zahod je hodnikom nadesno, je li tako?

– Tako je.

– A ti si otišao nalijevo? – Da.

– I pretpostavljaš da se on sakrio u zahod, čekajući da ti odeš u drugom smjeru, kako bi on onda mogao zbrisati niz stubište.

– Da.

– Zašto nisi pogledao u zahod? Trta?

– Ne. Wally je plakao – brinuo sam se za njega. – Trebala ti je jedna sekunda...

– Dijete je vrištalo. Nisam znao što se s njim zbiva. – Aha. – Leaf promisli. – Velika sličnost s tvojom automatskom pretpostavkom da se momak bacio s prozora.

Cook se namršti. – Kakve to veze ima?

– Što si mislio, zbog čega dijete plače? – upita Leaf, preskačući Cookovo pitanje. – Zar misliš da mu je momak mogao nešto učiniti?

– Ne. Čini mi se da je mali u redu. Samo je bio uplašen. Možda zato što sam ga ostavio samoga. Grozno mi je zbog toga.

– Ništa se loše nije dogodilo.

Cook osjeti da Leaf vozi prilično brzo. Pogleda na brzinomjer. Nešto više od osamdeset milja. Pokuša naći sigurnosni pojas pored sjedala kod vrata.

– Puknut je – reče Leaf. – Što misliš tko je to bio? – Mislim da je mogao biti svaki od nas, osim Woepsa.

– Zašto ne on?

– On je vani sa suprugom i ročacima.

– Provjerit ću. Jesi li zvao nekoga od ostalih da bi provjerio jesu li kod kuće?

– Kada? Mislite kad sam... – Udari se po čelu.

– Da. Nakon što se sve dogodilo, čim je momak zbrisao. Ako su bili kod kuće, a nisu imali vremena da stignu kući iz Wabasha, to bi nam već nešto govorilo. To nisi učinio, je 1' da?

– Nisam.

Leaf je šutio neko vrijeme. Onda reče: – Taj Woeps, on je tvoj prijatelj?

– Tako je. – A misliš da ga ono što se noćas dogodilo briše s popisa?

– Po mome mišljenju, da.

– A to bi trebalo značiti i po mome?

Cook ga pogleda. – Usporite, poručniče, do vraga. Vozite prebrzo.

– Leaf poslušno otpusti papučicu gasa. – Baš me briga za vaše mišljenje – nastavi Cook.

– Imam li ja ikakva razloga ne smatrati da ti sve ovo izmišljaš?

Cook se nasmija, ne vjerujući. – Nema svrhe. To je dovoljno dobar razlog.

– Osim što time oslobađaš sumnje svoga prijatelja. Ali ne ide tako. Očajan čovjek lako će pridobiti obitelj da laže za njega. Hoću da znaš kako neću uzeti u obzir ono što će oni reći.

– A gdje je onda moj auto? – reče Cook, mrzeći samog sebe što je dopustio da se uhvati na Leafov mamac.

– To ti reci meni.

– Ne znam.

– Loše po tebe.

Cook odluči da više ne govori. Što može učiniti? Isplaziti mu jezik?

– Dakle – reče Leaf svježim, novim tonom, kao da je razgovor tek počeo – zašto je po tvom mišljenju taj momak bio u tvom uredu? – Uspori auto i skrenu na cestu koja uz rijeku vodi do zgrade.

– Ne znam – odgovori Cook umorno. – Možda ćemo otkriti kad stigne moj šef i pusti nas unutra.

Ništa rusu našli. Wach je stigao, odjeven kao i obično u košulju dugih rukava s kravatom, a Mary je stigla s viklerima na glavi. Kad Mary otključa svoj stol, Wach je posla kući. Potom otvori Cookovu sobu. Nedostajao je stolac; a komadića stakla bilo je na stolu i na podu; inače, soba je izgledala jednako kao kad je Cook u njoj bio zadnji put. On pregleda ladice u stolu i ormaru. Ništa nije dirano. Wach ga je gledao zabrinuto, ali se dobro držao. Odnosno, nije mu naredio da se odmah odveze u Indianapolis i u Gospodarskoj komori održi predavanje o pridjevima u jeziku Kickapoo-Indijanaca.

Držao se potpuno stoički. Još jedan križ na njegovim plećima, ali on će izdržati. I on i Wabash.

Kad je Cook završio pregled ureda i okrenuo se prema prozoru pitajući se što mu je činiti, zazvoni telefon. – Sigurno je Ed – reče ostalima. – Želio sam mu odmah reći. – Podiže slušalicu.

– Što tvoj auto radi u mome dvorištu, Jay? – Naravno: Aaskhugh, a ne Ed.

– Otkada je tamo, Adame?

– Ne znam. Sad sam stigao i našao ga. I ključevi su unutra. I stolac za dijete. Nisam znao da imaš dijete, Jay Što se to događa?

Cook mu objasni, ili barem pokuša objasniti. Reče mu da ubrzo stiže po auto. Uspješno se obrani od Aaskhughovih nastojanja za temeljitim ispitivanjem, pa spusti slušalicu. Ispriča razgovor Leafu i Wachu.

– Kakva jebena zbrka – reče Leaf. – Idem s tobom, Jeremy Hoću pregledati auto.

– Radi otisaka?

– Ne. Radi bombe.

– Zaista?

– Ne bih mogao reći kako zaista očekujem da ću je naći, ali... to je poput odnosa između tebe i sina tvog prijatelja. Bio bih odgovoran ako ti se nešto dogodi. Mislim da smo ovdje gotovi.

Opet zazvoni telefon. Ovaj put bio je Woeps. Cook mu objasni što se dogodilo. Imajući na umu netom primljenu Leafovu opomenu, naglasi da Wally nije doživio ništa loše. Samo se prestrašio. Woeps ga je saslušao bez prekidanja, pa reče da će razgovarati sutra.

Do kraja tjedna Cook je saznao:

- 1) da je Wach perverzno smislio novi naslov za njegovo predavanje o imenima tako da mu je još više suzio područje, a predavanje se nemilosrdno bližilo;
- 2) da je Leaf postao glavna ličnost;
- 3) pod razno: a) da se broj Wachovih pravila popeo na petnaest, bez predvidivoga kraja, b) da 5 – slovima pet ljudi ne smatra da je on, Cook, potpuni šupak, i c) da će ići na zabavu;
- 4) da je Woeps mislio ozbiljno kad mu je rekao da će razgovarati sutra i
- 5) što je ona osoba radila u njegovoj sobi.

1) Wachov naslov, koji ga je dočekaao u sandučiću za poštu sutradan ujutro nakon snimanja s Wallyjem i svega što se nakon toga dogodilo, glasilo je "Istina i predaja o imenima mjesta u okrugu Kinsey (Indiana)". Cook brzo pismeno izvijesti Wacha da naslov treba biti "Imena". Obavijest je napisao tako da ne izazove osjećaj kako tim listom papira želi Wacha podsjetiti na nešto što ovaj već zna, a da u isto vrijeme ne zvuči kao prvo spominjanje problema, jer bi se Wach, ako se ne sjeća prijašnjeg Cookova zahtjeva, mogao uvrijediti što mu soli pamet. Kratka pismena obavijest je veliko stilsko dostignuće.

2) U lokalnim novinama od ponedjeljka Cook nađe članak u kojem se odaje priznanje poručniku Leafu za njegovu službu zajednici. Prigoda za danak je dvadeseta godišnjica stupanja poručnika Leafa u redove policije u Kinseyu, prigoda koju su političari i policajci Kinseya svetkovali (kako vole reći provincijski novinari) na nekoj vrsti lovačke zabave priređene u dvorani za bankete u mjesnom hotelu. Kao da je planirano, članak o Leafu našao se između članka "MUŽ UBIO ŽENU PRED DJECOM i članka UBIJEN PAS", a u njemu stoji: otkad je Leaf došao u policijske snage Kinseya, nije bilo nijedne

"sumnjive smrti", a bila su samo devedeset i tri silovanja. Gradonačelnik ga je predstavio kao "pravog sposobnjakovića". "Kad on krene, sve ih onesposobi", citiran je gradonačelnik koji je ispalio jednu od onih šala koje su smiješne samo mještanima Hoosierima. Cook je bio skeptičan. Kad će Leaf onesposobiti Arthurova i Philpotova ubojicu? I kako će to izvesti?

Neetički, bez sumnje, sudeći po informacijama koje su slijedile iz teksta. Leaf je očito imao lošu reputaciju među sucima zbog kršenja zakona o premetačinama i hapšenjima, kao i ostalih normi policijskog ponašanja. U tom pitanju zajednica je otvoreno bila na Leafovoj strani (što objašnjava unošenje takvih nebitnih informacija u članak koji veliča proslavu, ili svetkovinu) i to u tolikoj mjeri da ni jedan izborni sudac ruje rukama izabran po drugi put. Tvrdoglava upornost svakog novog suca da zakon tumači potpuno jednako kao njegov prethodnik mora da je istinski uvijek iznova zbunjivala glasače Kinseya.

3 a) Internim dopisom Cook je od Wach a zahtijevao novi pisaći stroj. Istim takvim dopisom Wach ga je uljudno odbio. Cook je ponovio svoj zahtjev pokušavši ga uvjeriti. Wach mu je odgovorio izravnim odbijanjem i tvrdnjom da mu je električni pisaći stroj. Marice Sekretarice uvijek na raspolaganju. Nekom izvana to bi se činilo, ako ne velikodušnim, a ono barem razumnim. Ali nije tako. Maryn pisaći stroj, koji je jedini električni stroj na njihovu katu (osim Wachova), bio je svakome na raspolaganju i tako je bilo godinama. Wach Cooku nije ponudio ništa novo. Njegova gesta bila je nalik na zorne protuprimjere u lingvistici (nešto što na prvi pogled izgleda kao protuprimjer za zahtjev, a zapravo nije); bila je to prividna protuponuda, prikriiveni način da se kaže "Ne". To je suština Wachova Pravila broj petnaest koje se, kako je Cook ustvrdio, moglo provoditi na dva načina: tako da se podređenima ponudi status guo kao da je nešto potpuno novo, ili tako da se ljudima ne da ništa, ali se ponaša kao da mu se zbog toga kida srce.

3 b) Cook je imao prilike saznati, u jednom slučaju pretvarajući se na telefonu (gospodin Philip Henrypot, kreditni istražitelj), u druga dva pažljivim ispitivanjem, a u četvrtom dobro planiranim prislušivanjem metodom "zastani na otvorenim vratima" da ga doista vole četiri odgojiteljice za koje je mislio suprotno. Takve

istrage bile su potaknute otkrićem koje je došlo neželjeno i netraženo (preko konobarice iz "Maxa", koja je saznala od košarkaša koji je igrao u Kinsey League s bivšim momkom Marice Sekretarice), da je Mary za njim "šizila" prije otkrića Stiphova tijela u njegovoj sobi. Cook je razmišljao da su neke zamjene leksika neminovne u usmenom prijenosu informacija, ali ne postoji put od "šupka" do "šizenja", ni obratno. Kada je sprana ljaga s njegove glavne osumnjičenice, oklijevajući, nanovo je otvorio istragu.

3 c) Još nešto vezano za Paulu: Cook je primio poziv na zabavu ljudstva iz Wabasha, nekih susjeda i prijatelja. Poziv mu je uručio Milke, ali se zabava trebala održati "u domu gospodina i gospođe Nouvelles". Cook je znao da je to Paulino prezime. Postojao je neograničen broj kombinacija: gospodin može biti njezin muž, a ona gospođa Nouvelles, pa i on i Milke uzalud gube vrijeme; ili su gospodin i gospođa Nouvelles njezini roditelji koji su se zaštitnički odnekud doselili u Kinsey da budu sa svojom kćeri dok ona tu radi preko ljeta; ili, isto kao gore, samo što je Paula odrasla ovdje (za što postoji lingvistička podloga na temelju jednog davno vođenog razgovora s njom: iako nije kupovala mleko, tvrdila je da joj je tu lipo), ili, itd. Pitanje usput ispaljeno Aaskhughu izložilo ga je salvi činjenica, među kojima je i potvrda teorije da je Paula iz Kinseye. Lijepo je znati, ali što će s tim? je li mu zbog zemljopisno nezanimljivih korijena postala manje privlačna (a time i manje bolna)? Nije. A privlačnija (i bolnija)? Nije. U svakom slučaju, veselio se zabavi. Nešto zbog čega se čovjek nada subotnjoj večeri, osim lingvistike i ostataka govedine-riže-rajčice.

4) U utorak rano ujutro Woeps dođe u Cookovu sobu i zamoli ga da mu ponovi događaje prethodne noći. Rekao je kako želi biti siguran da je sve dobro shvatio. Reče kako se čini da je s Wallyjem u redu. Odmah nakon telefonskog razgovora s Cookom probudio ga je i temeljito pregledao. Dao mu je nešto za izazivanje povraćanja u slučaju da je otrovan. Cook se pitao zašto Woeps sumnja u trovanje, a kad ga upita dobi pomalo nestrpljiv odgovor kako u svakom slučaju postoji mogućnost da je u Cookovoj sobi bio čovjek koji je obrijao Stipha i usidrio Philpota pisaćim strojem, te da se takvu čovjeku trovanje djeteta može učiniti prirodnim, dapače poželjnim, pa se (ovdje je počeo vikati) Cooku ne može oprostiti to što je učinio.

Neoprostivo! Zar Cook nije pomislio, upita dok mu je lice crvenjelo od gnjeva, da je sve isplanirano kako bi Wally ostao sam da bi mu se moglo učiniti nešto grozno? A Cook je nasjeo kao budala. Zar ne zna koliko je važno voditi brigu o djeci? Nije baš tako savršen kakvim ga svi smatraju. Woeps je vikom spriječio Cookove pokušaje da se opravda, a potom mu zabranio da ga prati do njegove sobe radi objašnjenja. Zadnje riječi izgovorio je naglo otvorivši vrata i gotovo srušivši dvojicu staklara koji su stajali u hodniku s velikim komadom stakla: – Nemoj mi se obraćati dok se ja ne obratim tebi!

5) Istog popodneva, nakon tužnog osamljeničkog ručka, Cook nanovo pregleda Stiphove bilješke o stjecanju izraza za poštovanje. Dok je sjedio u Stiphovoj sjedalici, koju je uzeo tog jutra iz Stiphova ureda umjesto svoje, češući leđa o isto mjesto o koje je Stiph češao svoja, imao je čudan osjećaj kako na izvjestan način postaje Arthur Stiph. Kada dođe do strane s tablicama ljubav-mržnja, iznenadi se što je tablica koja se odnosila na odrasle muškarce iz Wabasha bila okrenuta nagore. Kad je jučer bio gotov s proučavanjem tablice, smatrao je da se ona nalazi sa stražnje strane, pa ju je u fascikli vratio s drugom stranom okrenutom nagore. Pažljivo je pogleda. Ono što je bilo dodano, falsificirano je tako brižljivo da je jedva zamijetio. Dok su Stiphov red i kolona prije bili prazni, sad se u ponekoj kućici nalazilo po jedno M. Jedno je bilo u rubrici u kojoj se susreću davatelj Stiph i primatelj Milke, a drugo gdje se primatelj Milke susreće s davateljem Stiphom. Cook temeljito prouči list papira pod svjetiljkom. Tinta je bila neznatno drugačija. Dobar znak da Cook nije počeo gubiti razum. Razlika nije bila takva da bi se zapazila u normalnim uvjetima, ali je u svakom slučaju postojala.

Nečiji način razmišljanja nevjerojatno se podudara s Cookovim. Netko od osumnjičenih vidio je ovu tablicu (list je išao od ruke do ruke u Stiphovoj sobi, kad su prvi put naišli na prednju stranu. Jedan od njih mogao je bez poteškoća, da Cook ne primijeti, vidjeti i stražnju stranu i brzo zapamtiti sadržaj). Shvatio je kakve mogućnosti tablica sadrži. Potom, znajući da će Cookova soba biti dostupna te večeri (Cook je otvoreno i blesavo, kako se pokazalo, pred ostalima rekao Woepsu da kani Wallyja snimati u dvorani, a uobičajeno je da lingvisti svoje sobe ostavljaju otključane kad rade s djecom u središnjem dijelu), prešao je u akciju odabravši Milkea.

Uspješnost plana temeljila se na nesigurnoj nadi (nečijoj nadi) da Cook nije vidio tablicu prije izmjena. Takva nada nije nerazumna. Cook je tablicu jedva zamijetio. A da ju je sada otkrio prvi put, kako bi na nju gledao?

Ozbiljno, priznade sam sebi. Zaista ozbiljno. Nije mu bilo teško zamisliti sebe kako uživa u tim M-ovima i raduje se životu u Wabashu bez Milkea. Te dvije izmjene bile su pametan izbor. Sigurno bi se dao zavesti, iako se nasmija na pomisao da to odnese Leafu. Prvo, potvrdio bi Leafovo stajalište da su osumnjičeni gomila posranih šakala, ili tako nešto, a Cook bi morao podnijeti ekscentričnu govoranciju o toj temi. Onda bi se Leaf naglas zapitao da nije možda Cook nešto petljao oko tablice, ili čak izmislio cijelu stvar da uvali Milkea, a izvuče sebe. I, nakon svega, iako bi možda napravio veliku predstavu punu poruge, Leaf bi informaciju primio vrlo ozbiljno i pohranio je na sigurno.

Slika debeljka koji mu se ruga bila je tako jaka da Cook odluči da mu ništa ne govori o pripremljenoj zavjeri. Oluči da ne kaže nikome, čak ni Woepsu, iako bi ga to oslobodilo brige za Wallyja, jer je sad jasno da se dijete u cijeloj priči našlo slučajno. Osim toga, Woeps je zabranio da mu se obraća, dovodeći Cooka u lingvističku dilemu koja bi mu zacijelo bila zanimljiva kad bi se odnosila na nekoga drugoga.

Auto ostavljen kod Aaskhuga, to je druga priča. Uljez se vjerojatno nije nadao da će biti otkriven, pa je taj dio morao izvesti spontano. Sigurno želi proširiti krivnju. Budući da ljudi obično ne pripremaju sami sebi klopke, jesu li ovime Aaskhugh i Milke čisti? Nisu, ako razmišljaš kao Leaf. Zapravo, na temelju takvih dokaza on bi ih obojicu objesio kad bi za to imao pravne osnove. Sigurno je i bacanje stolca bilo spontano.

Prilično pametan čovjek, kad zna kako bi Cook reagirao.

Čini se da zna dosta o Cooku... Zapravo... Sljedeća misao ga prestraši i natjera da se sablasno osmjehne. Možda je taj čovjek smatrao da uopće nije bitno je li Cook već vidio tablicu. Možda je mislio da mu jedan plan mora uspjeti, ako mu drugi propadne; sugestija, kao da kaže: "Hej, Jeremy (ili Jay), ovako to možemo priljepiti Milkeu. Razmisli o tome."

Prodoše ga žmarci. Jedno je osobna antipatija. Ovo je nešto potpuno drugo. Možda na svijetu ima ljudi koji ne vide razliku, ali Cook nije jedan od njih i nije mu drago što ga netko smatra takvim, čak ni kad je to ubojica.

– "Vraga ti možeš vidjeti tamo."

– U tom slučaju ne govoriš o vragu. – Točno. Samo o vidljivosti.

– A u drugom slučaju.

– Bez naglaska na vraga. Na vragu intonacija pada, a potom se diže. Kao da kažeš "Alpe ne možeš vidjeti odavde", ako si šmrkavac koji je mnogo putovao i upravo se s nekim prepire.

– S tom intonacijom govoriš baš o vragu. – Točno. Ili o Alpama.

Ona se nasmija. – Odlično. Pozabavit ću se time. Štos je naći opće načelo koje sve objašnjava.

– To je ono pravo – reče Cook.

Paula ga je promatrala trenutak. On je pusti, trudeći se da izgleda izvanredno i lijepo. Istovremeno se strašno naprezao da smisli što bi dalje rekao.

– Zaista sam uživala u ovom razgovoru, Jeremy ona će napokon.

– Da? Hvala, ali... znači li to da me sad ostavljaš? Ona se nasmija.

– Ne. Zapravo, činjenica da si pomislio da tako mislim potvrđuje ono što sam počela vjerovati o tebi. Emory će se ubrzo vratiti s pićem za nas, stoga moram brzo govoriti. Slušaj me pažljivo. Teško mi je shvatiti što te točno zanima kad si sa mnom. Ovo je tek drugi ili treći put kako smo u prilici razgovarati, tako da možda trčim pred rudo, ali mi se čini da svaki put kad smo zajedno ti hoćeš razgovarati o lingvistici. To mi, naravno, ne smeta, jer me lingvistika jako zanima, ali ne mogu ne pomisliti da je nešto drugo posrijedi. Naravno, lingvistika je tvoj životni poziv, ali sam opazila da s drugim ženama u Wabashu ne razgovaraš tako kako razgovaraš sa mnom. Da je to jedina tema koja te zanima, očekivala bih da o njoj razgovaraš sa svima. Vidjela sam te po hodnicima i igraonicama kako sa Sally, Edom i drugima razgovaraš o svakodnevnim stvarima. Glumiš li nešto što nisi kada si sa mnom? Ako sam u pravu, zašto?

Cook nije očekivao da će stati na tom mjestu, pa ga uhvati panika. Poče tražiti verbalni zaklon. Sabrao se. Nije vrijeme za oklijevanje, neiskrenosti, izgovore i druga zastarjela oružja iz njegova arsenala –

zastarjela barem za ovu neukrotivu curu. On se pribra i progovori iskreno.

– Želio bih te upoznati – reče, nesiguran na koje od pitanja odgovara, ali siguran da time objašnjava sve. – Tada bi trebao govoriti o meni. I sebi.

– Smatrao sam, budući da si lingvistica... – To je dio mene, ali ima toga još...

– I, da budem iskren, želio sam te impresionirati. – I uspio si. Samo, zašto? I zašto me želiš upoznati? – Zato što si zgodna i... imaš lijepu figuru.

Ona se nasmija, glasno i dobroćudno. Baci pogled preko Cookova ramena i brzo odgovori: – Možda ćeš je jednoga dana moći oblikovati.

Iza onijemjelog Cooka iznenada se pojavi Emory Milke noseći dvije čaše i jednu bocu složene u trokut. – Za tebe džin i tonik, draga moja – reče preko lule, pružajući jedan kraj tog trokuta Pauli – a pivo za Jeremyja, izvoli, a raznosač uzima burbon, izvoli, živjeli, u zdravlje, i tako dalje. – Izvadi lulu iz usta i povuče velik gutljaj iz čaše. Cook je promatrao kako se kap tekućine utapa u njegovoj bradi. Pogleda Paulu da vidi je li i ona primijetila. Oči su joj, preko čaše, bile prikovane za Cooka. On se zacrveni. Ona se osmjehnu i okrenu k Milkeu da mu zahvali što je donio piće.

– Nema na čemu, golubice najdraža – reče on. – Jedina nezgoda bila je u tome što sam znao da te ostavljam u rukama ili blizu ruku ovoga doktora Jeremyja Cooka iz Instituta Wabash. Primijetit ćeš da sam žurio natrag iz kuhinje.

– Ako ona nije primijetila, ja jesam – reče Cook. Odjednom shvati da se obratio Milkeu bez zlobe, sarkazma ili želje da ga uvrijedi. Možda je postao prijateljski raspoložen od tri piva koja je popio kod kuće prije zabave. Ili od Paulina izazova, ako je mislila ozbiljno.

– Prilična je gužva – reče Milke, gledajući prema kuhinji. – Uskoro će biti dupkom puno. Krasno je što si širom otvorila vrata svoje roditeljske kuće, Paula. I od njih je krasno – ovdje se nasmija – što su u Jugoslaviji. – Okrenu se Cooku. – Zar nije strašna, Jeremy. Diše punim plućima. Tek je tri tjedna na poslu, a odmah uleti s najvećom zabavom u povijesti Wabasha. Samo ih pogledaj. Skapavali su za nečim ovakvim. Kani li Wach prirediti nešto slično?

Do vraga, ne, neveselo kopile. Nasmija se. – Dalje, kanim li ja prirediti zabavu? Dovraga, ne. Ali pojavila se Paula iz dubine i daljine Zapada, živahna i okretna, i udahnula nam život, je li tako? Gledao je u nju s ljubavlju i kimao glavom. Cook se trenutak plašio da će reći: "Gle, ti, malu!" Izvalio je nešto jednako blesavo.

– Volim takav žar. – Riječi je procijedio kroz stisnute zube, kao da zapravo mrzi Paulu. Opet je govorio preko lule stisnuvši je čvrsto zubima.

– Molim? – reče Cook želeći upozoriti na rečenicu.

– Rekao sam...

– Oh, Emory, prestani – Paula će prijateljski.

– Što da prestane? – upita Aaskhugh probijajući se u njihov krug i razgovor. Cook ga je prije opazio na drugom kraju blagovaonice. Aaskhughovo pitanje ispuni ga divljim porivom da provjeri bi li, uz pomoć ostalih, mogao izdržati cijelu noć u vatrenom tempu.

– Ovaj Emory – reče Cook – držao je hvalospjev Paulinoj spontanosti i joie de vivre, radosti življenja, Adame, a sve je začinio rekavši...

– Prestanite svi skupa – smijala se Paula. – Drago mi je da si stigao, Adame.

Ne odgovorivši na ovu prijateljsku dobrodošlicu, Aaskhugh se baci na posao, raspitujući se kakva je točno Paulina veza s tom kućom, gdje je precizno boravište njezinih roditelja, o njezinoj dosadašnjoj biografiji itd. Milke i Cook su pijuckali. Cook je slušao Aaskhugha jednim uhom, dok se ne sjeti da treba slušati sve, i to pažljivo. Odluči pratiti sve što se govori.

Odjednom mu se Milke obrati pitanjem kako napreduje s poslom. Doda da ga posebno zanima dokle je došao sa Stiphovim nezavršenim radom. Cook stavi sva svoja osjetila u najveću pripravnost i reče da je posao veoma zamršen jer je Stiphove bilješke teško dešifrirati, tako teško da nakon prekida mora odustati od nekih svojih prijašnjih tumačenja.

– Gotovo – reče – kao da su se, vjerovao ili ne, promijenile tako ostavljene u mom uredu.

U ovaj zadnji dio nakrcao je što je mogao više aluzija, značajnog mrštenja i treptanja, pa ga je Milke doista gledao malo čudno, ali je potom prilično mirno izjavio da mu je, sudeći po vlastitim

žvrljotinama, jasno koliko je truda potrebno da bi se dešifrirale tuđe bilješke. Cook uvidje da je sve što je Milke rekao razumno i na svome mjestu, pa ostade praznih ruku. Potom se Milke naglas zapita kad će se prilike na Wabashu srediti i jesu li njihova radna mjesta doista u opasnosti, a Aaskhugh ostavi Paulu (očito je završio s njom, iskoristivši je u svojem stilu) i pridruži se odgovoru na Milkeovo pitanje. Koliko on zna, reče, ako upis djece ne poraste, Ed Woeps će dobiti nogu.

– Što? – uzviknu Cook. – Tko ti je to rekao? Aaskhugh se osmjehnu. – Imam ja svoje izvore. Cook se zamisli. Wachova usta bila su stisnuta koliko i njegova šaka. A tko bi drugi mogao znati ovakve podatke?

– Mary? – upita. – Je li ti Mary rekla?

– Nije fer, Jay – reče Aaskhugh, smijući se i uživajući u svojoj moći.

– Ali, zašto baš Ed? – upita Milke, za tren pretekavši Cooka.

– O tome vam mogu dati svoje mišljenje – reče Aaskhugh. – Sad kad je Arthur mrtav, najlakše je odbaciti Eda. Clyde je odmah iza njega, ali Ed drži prvo mjesto. Rad mu je najmanje pionirski, najsporiji je, a zadnji objavljuje svoje radove. Najmanje pridonosi proučavanju.

– Sranje! – reče Cook.

– Adam je u pravu, Jeremy – reče Milke. – Barem kad se Ed usporedi s nama ostalima. Neki njegovi radovi bili su impresivni, ali se, na primjer, ne može uspoređivati s tobom.

– Ne može se uspoređivati ni s kim od nas – reče Aaskhugh. – Moraš priznati da je tako, Jay, iako ti je prijatelj. Pitat ćemo Paulu. Neka nam služi za pokus. Obrati se Pauli. – Paula, ti si psiholingvistica pred kojom je svijetla budućnost. O kome si iz Wabasha čula prije nego što si došla ovamo?

Trenutak ga je hladno gledala. – Ne sviđa mi se tvoje pitanje – naposljetku reče.

– Zašto ne?

– Prisiljava me da uspoređujem ljude.

– Znam – nasmija se Aaskhugh. – U tome i jest stvar. Zbog toga su ovakva pitanja prekrasna. Uskoro ćeš shvatiti da je prvo pitanje koje intelektualac ostavlja o nekom fakultetu ili institutu: "Tko je tamo?" Želio bih znati kakav je odgovor kad se takvo pitanje postavi o

Wabashu. Posebno bih volio znati kakav je odgovor na tako uglednom sveučilištu kao što je U.C.L.A.

– Hajde Paula! – podbadao je Milke. – I ja sam pomalo radoznao.

Paula pogleda u Cooka, ali on ne reče ništa.

– Dobro – ona će – iako sam mislila da su muške teme razgovora mnogo manje djetinjaste. Čula sam za Jeremyja, naravno, i za Emoryja i Waltera.

– Wacha? – začudi se Milke. – On godinama nije ništa napravio.

– O tome ne znam ništa. Čitala sam nešto što je nekad radio o dvojnomo slušanju. – Zastade. – To je sve.

– Kako sam i mislio – reče Adam, manje žustro nego prije. – Ipak si morala čuti za moje klasično djelo o sintaksi i upitnim riječima.

– Ne bih mogla reći da jesam, Adame.

– Pa – reče Aaskhugh – ako na U.C.L.A. stvari tako stoje, temeljito ću preispitati svoje mišljenje o njima. Bez sumnje hoću. – Pogleda u pod i pucnu jezikom. Paula namignu Cooku, natjeravši ga da se osmjehne, iako mu je bilo teško u duši. Aaskhugh je morao pogriješiti za Woepsa. Samo što Aaskhugh rijetko griješi.

Ugleda Wacha kako prolazi sobom, sam, a znao je s drugih društvenih skupova da je između Wachova dolaska i odlaska obično interval od pola sata, pa ga zovnu i mahnu mu da se pridruži njihovoj skupini. Čuo je kako Milke ispušta zvukove nezadovoljstva, pa osjeti obavezu da objasni.

– Hoću provjeriti Adamovu priču, Emory.

Aaskhugh ga pogleda. – To je malo nezgodno, Jay. Mislim da ne...

– Ti si izletio s tim, Adame. Čovjek snosi posljedice onoga što kaže. To ćeš morati naučiti.

– Što? – upita Adam, prilično zbunjen.

Cook se okrenu da vidi, gdje je Wach. Odazvao se Cookovu pozivu, ali ga je zaustavila jedna odgojiteljica. Cook je promatrao kako razgovaraju. O čemu se, osim o poslu, može razgovarati s tim čovjekom? Nije li ga djevojka pitala je li zapazio, iz novina, da su ovo teška vremena za diktatore?

– Svađao sam se s Walterom u različitim prigodama – reče Milke. – Na sastancima, vjenčanjima, pogrebima... nadam se da ću se večeras moći suzdržati.

– Inspirira te. – reče Paula.

– Na pogrebima? – upita Cook.

– Da. Nakon Arthurova pogreba – odgovori Milke. – Sjećam se da si to spomenuo – upade Aaskhugh.

– Odmah nakon pogreba? – upita Cook. Njegovo pitanje, potpuno besmisleno svakome tko nije znao za uleknuće na Cookovu automobilu, izazvalo je začuđene poglede.

– Da – reče Milke. – Nekakav izljev bratskih osjećaja, pa smo zajedno krenuli prema automobilu. Naš je razgovor tekao svojim normalnim tokom.

– Zbog čega ste se svađali? – upita Cook, namjerno postavljajući nevažno pitanje.

– Tko bi to znao. Zbog svega i svačega. Zbog smisla života. Walter bi i slona izazvao na svađu. Zašto te ovo toliko zanima, jeremy?

– Baš sam htio postaviti isto pitanje – javi se Aaskhugh.

– Tko je otišao prvi, ti ili on? – upita Cook.

Milke razmisli. – On. Zašto?

Cook se namršti. Ugleda Wacha kako im se približava, spasivši ga od izmišljanja objašnjenja. Činilo se da Milkeova priča oslobada Wacha krivnje za uleknuće, a prijeti i da ga oslobodi i drugih krivnji. To mu nije nimalo drago. Nadao se da je Milke izmislio priču da bi sebe oslobodio krivnje. Zašto bi smišljao alibije za druge osumnjičene?

Približavajući se skupini, Wach raširi ruke, a Cook se upita što namjerava učiniti s njima. Jednom rukom on nespretno lupnu Cooka po leđima, poput čovjeka koji se zarekao da će nadvladati fizičko gađenje koje osjeća prema dodiru s ljudima. Drugom rukom krenu potapšati Paulu po ramenu, ali je manje-više promaši.

– Razgovaraonica? – upita. – To je zdravo. Jako zdravo. Ne želim vas prekidati. Samo želim reći, Paula, da je vrlo lijepo od tebe što si nas ovako ugostila u svome domu.

– Nema potrebe da mi zahvaljuješ – reče ona. – Nadam se da ću se i ja večeras zabaviti kao i ostali. Cook pogleda u Milkea, kojemu je bilo drago što ga gledaju pa napravi neodoljivu grimasu. Time zaradi dodatne bodove kod Cooka.

– Adam nam je rekao da bi Ed mogao otići – reče Cook. – Je li to istina, Waltere?

Wach pogleda u Cooka, pa u Aaskhugha, pa opet u Cooka. Oklijevao je. Na koncu reče: – Bojim se da je tako. Jučer sam razgovarao s njim o tome, pa je u redu da i vi ostali znate. Želio sam mu dati dovoljno vremena da nace nešto drugo. Šteta je, ali se takve odluke moraju donositi. Nije mi lako, ali to je sastavni dio moga posla.

– Mislim da je Edu ipak malo teže – reče Cook.

– To mi ne moraš reći – hladno će Wach. – Istodobno, sam u situaciji da znam da će Wabash, ako se nešto uskoro ne učini, biti u gadnoj financijskoj krizi. Osim toga, Jeremy, ostalo mi je samo nagađati je li tvoje predavanje pripremljeno.

– Samo to ti je ostalo? – upita Cook. – Gotovo je. – Znaš: sutra, ranom zorom, bistre glave – reče Wach koji se nije obazirao na pređašnju Cookovu rečenicu ili je nije razumio. – Žele da tamo budeš u osam.

– Znam.

– Samo provjeravam.

– A što je s Edovim radom? – upita Cook. – Sad je negdje na, polovici.

– Ima sve podatke koji su mu potrebni. Kamo god otišao, može ih ponijeti sa sobom i završiti rad.

– Pod uvjetom da dobije posao koji će mu za to ostaviti vremena – reče Cook – Nije lako doći do radnog mjesta znanstvenika.

– Može predavati – predloži Aaskhugh. – Tu bi mogao biti dobar.

– Predavati. Isuse! – reče Milke. – Smrt. To nikome ne bih poželio.

– Mislim da nije zgodno da dalje raspravljamo o tome – reče Wach. Budući da nije nastavio, zavlada tišina. – Mogu li te ponuditi pićem, Waltere? – upita Paula.

– Ne. Ne bih.

– Ne bi?

– Ne.

– A ja, vidiš, bih – reče Milke – i idem po još. Repete za nekoga?

Javiše se svi osim Wacha. Cook dade Milkeu svoju praznu pivsku bocu da je baci, pa poče razmišljati zašto je Wach tako naglo prekinuo raspravu o Woepsu. Osjećao je krivnju i sličnost s Aaskhughom jer svog prijatelja iskorištava kao temu za razgovor. Ali

temu je potaknuo samo zato da bi doznao istinu, zbog brige za Woepsa. Kanio je iznova započeti razgovor, ali nije bio siguran kako.

– Paula, što ti misliš o Milkeovoj sklonosti piću? upita Aaskhugh čim se Milke izgubi iz vida.

– Što hoćeš reći?

– Zar njegova potrošnja ne prelazi prosjek za američkog muškarca?

– Ne bih mogla govoriti u njegovo ime. Najbolje pitaj njega. – Govorila je mirno, kao da se govori o nečemu potpuno nebitnom. Ili, shvati Cook, dok je njegova radost rasla, kao da nije osobno zainteresirana.

– On vjerojatno pije iz dana u dan – reče Aaskhugh, ne obraćajući se nikome posebno.

– A ti, Adame, smatraš da je to previše? – upita Cook.

– Mogu ti reći da ne znam, Jay.

– Pitao si tako kao da imaš određeno mišljenje. – Nemam, potpuno sigurno.

Cook odluči da ga začas ostavi na miru, pa upita sve prisutne je li Ed došao na zabavu. Nitko nije znao.

Paula reče da joj je dan prije kazao da kani doći, ali Cook nije znao je li to bilo prije ili poslije loših vijesti o budućnosti koje mu je saopćio Wach. Saznao bi kad bi Pauli i Wachu postavio još koje pitanje, ali se nije isplatilo. Prijede pogledom po blagovaonici, pogleda kroz vrata u dnevnu sobu, ali ga ne vidje. Želio ga je naći, odvući ga na stranu, razvedriti ga ili mu pokazati svoje suosjećanje, ili učiniti bilo što, što Ed poželi. Ali njegov prijatelj još nije progovorio prvu rečenicu, a valjala bi bilo kakva rečenica kojom bi prekinuo svoju šutnju. Milke se vrati, ovaj put s poslužavnikom, i podijeli pića: za sebe još jedan burbon, pivo za Cooka, džin i tonik za Paulu, ništa za Wacha i ženskastu mješavinu, kojoj Cook nije uspio zapamiti ime, za Aaskhuga.

– Emory, Adam se raspitivao kod Paule o tvom opijanju.

– Jay, nije bilo tako. Samo sam pokušao... – Bilo je upravo tako – odbrusi Cook.

– Ali Emory će misliti...

– Polako, Adame – reče Milke. – Jeremy, ja pijem mnogo i svakodnevno. A ti?

– Mmm, ponekad. Pretežno noću.

– Za mene je svako vrijeme dobro – reče Milke. – Zar te to ne ometa u poslu? – upita Cook.

– Mislim da ne. Uostalom, ja sam među onima o kojima je Paula čula, je li tako?

– Možda bi više radio da ne piješ. – Ili manje. Možda mi pomaže.

– Kako bi ti pomagalo? – upita Wach. – Piće oštećuje mozak, sjedište misaonog sustava.

– Znam, Waltere – reče Milke – ali me opušta, a računam da piće uništava samo one stanice koje služe pamćenju trivijalnosti, a ne pomažu mi pri radu, recimo: tetkin rođendan, Povelju o pravima, svađe oko toga ima li Boga ili nema, i tako dalje.

Cook se nasmija i htjede reći nešto prijateljski, ali se zaustavi.

– Naravno, ja nastojim ne piti kada radim u Wabashu. To bi mi smetalo – nastavi Milke.

– I ja mislim, Emory – reče Wach, dok mu je čeljust igrala, za Cooka na nov i zanimljiv način. – Ne bih želio...

– ...Što? Da me ljudi iz zajednice zateknu kako se rušim od pića i pri tome gnječim neko od one dječice što pužu uokolo? Znam, Waltere – reče Milke. – Za ime Boga, nemoj me ovdje pozivati na red.

– Drago mi je što si svjestan mogućih komplikacija – reče Wach.

– Na žalost – reče Cook – piće u čovjekovu pamćenju može izazvati kaos, čak i kad je ograničeno na njegovo slobodno vrijeme.

– Netko mu priđe s leđa i lagano ga udari po ramenu, ali se Cook ne okrenu.

– Što hoćeš time reći? – upita Milke.

– Poznato mi je iz osobnog iskustva – nastavi Cook – a i čitao sam o pokusima koji pokazuju da je ono što ćeš zaboraviti ovisno o stanju u kojem se nalaziš kad spoznaješ i o stanju u kojem se nalaziš kad se pokušavaš sjetiti. Činjenica koje si saznao trijezan najbolje se sjećaš kad si trijezan, a one koje saznaš u pijanom stanju zaboravljaš u trijeznom. Ovo nas zaista ne bi trebalo previše iznenaditi. Ali sad slijedi da se spoznaja stečenih u pijanstvu čovjek najbolje sjeća kad je pijan. Na primjer, uzmete deset ljudi, opijete ih u laboratoriju i naučite ih gomilu besmislenih riječi; drugog dana podijelite ih u dvije grupe: jednoj date da pije, a drugi vam ostanu

triježni; oni pijani će puno bolje ponoviti što su prije naučili nego triježni.

– Je li to točno? – upita Paula.

– Ljudi na zabavama uvijek pričaju iste priče. Cook se okrenu i otkri da to govori Ed Woeps, koji je stajao točno iza njega. Još dok je govorio, opazio je kako Paula pogledava preko njegova ramena. Woeps je bio prilično pijan. Cook se zapita zašto je Ed to rekao. Tu priču Cook nije nikada dosad pričao. Nadao se da Woeps nije tako pijan da bi se doveo u neugodnu situaciju.

– Što hoćeš reći, Ede? – upita Paula.

– Ljudi stalno pričaju isto. Kad piju. Jer se toga mogu sjetiti. Govore samo ono što su prije govorili. Kada su prije pili. Ovisnost o stanju. – Okrenu se i pijano pogleda Cooka zabacujući glavu i podižući obrve. – Ima li to smisla, Jeremy?

Cook odahnu s olakšanjem. – Kako ne bi imalo, Ede. Mislim da si precizno zapažanje smjestio pod kišobran uopćenog objašnjenja.

– To mi je posao – reče Woeps.

Aaskhugh je nekome nešto rekao, a razgovor koji je uslijedio bio je dovoljno glasan da se u njemu moglo izgubiti ono što je Cook želio reći Woepsu, pa mu i reče, zgrabivši ga za mišicu: – Nadam se da će i ostati, Ede. – Woeps sporo kimnu nekoliko puta, gledajući prazno pred sebe, tako da Cook nije bio siguran je li ga Woeps shvatio.

Milke je skupljao nove narudžbe za piće. Ovaj put Cook zatraži burbon s ledom, našto Milke dobaci: – Sad kuhamo na plin. – Vрати se s poslužavnikom na kojemu su bile tri boce, posuda za led i nekoliko čaša. Odloži poslužavnik na stol i svima nali piće. Dok je to radio, Wach je hladno pratio ceremoniju, barem se Cooku tako činilo, i napokon je progovorio.

– Pretpostavljam da vas četvero niste svjesni kako vas opijanje uvlači izravno u slučaj Arthurove smrti.

– Kako to, Waltere? – upita Aaskhugh.

– Sjećate se, a nadam se da ti Jeremy još nisi toliko zabrazdio, da je netko povraćao u Jeremyjevoj sobi. Viski, koliko se sjećam.

– Da – reče Aaskhugh oduševljeno. – Bourbon. Nikad ga nisam okusio..

– Kakva govornarija – reče Milke.

– Ibid – reče Cook. – Da sam to bio ja, sigurno se sada ne bih razbacivao činjenicom da pijem burbon.

– Ibid – reče Milke.

– A što ti piješ, Ede? – upita Aaskhugh.

Woepsov odgovor došao je sporo. Osmjehnu se sanjarski, malo se zaljulja prema Aaskhughu, pa procijedi: – Tvoju krv.

– Što? – zgranu se Aaskhugh.

– Ede, to je uistinu šaljivo – Cook će kroz smijeh. I Woeps se počeo smijati. Aaskhugh ih je promatrao uznemireno.

– Kad smo počeli o tome – reče Milke, glasno i polagano, tako da privuče pozornost svih prisutnih moglo bi se tvrditi, zapravo trebalo bi se tvrditi, uzimam to na sebe, da si ti, Waltere, jedini mogao neki dan ući u Jeremyjev ured, jer imaš univerzalni ključ, da bi... da bi obavio ono što je obavljeno.

– Glupost – reče Wach, stiskajući tanke usne u osmijeh oduševljenja što je Milkea ulovio u pogrešci. Prvo, svi znaju da Jeremy ostavlja otvorena vrata, zar si zaboravio? – Gledao je u piće u Milkeovoj ruci. Svaki od nas je mogao ući. Drugo, ja nemam univerzalnoga ključa. Jedini takav ključ ima Mary. Zaključan je u njezinu stolu, a ključ od stola ima samo ona. Ali ona nema ključa od svoga ureda. Netko od nas mora biti tamo da bi ona mogla do ključa. Dakle, ni jedna osoba, uključujući i mene, nema sama pristupa univerzalnom ključu. Sigurnost je bespriječna.

– Nisam znao da je sve tako dobro smišljeno – sarkastično će Milke. – Možda si u pravu što se tiče ključa, ali mora postojati još dokaza koji su protiv tebe. Mora ih biti. Ti si takva hulja. – Rekavši ovo, Milke se nasmija tako da bi neznamac mogao pomisliti da se šalio.

– Bojim se da ih nema, Emory – reče Wach. – Naprotiv, ja nisam tako pogodan da budem osumnjičen, zbog činjenice da zločin, a pogotovu prenošenje tijela u Jeremyjevu sobu, u cijelu priču uvlači Wabash i donosi mu lošu reputaciju. Nikada ja ne bih učinio nešto tako štetno za Institut. Svi znate koliko se brinem za naš ugled u zajednici.

– Da, čuo sam jednom nešto o tome – upade Milke. – Argumenti su ti prilično dobro pripremljeni, Waltere – reče Cook.

– Moj je stav u životu da čovjek uvijek mora biti spreman – Wach će ozbiljno. Cook odjednom shvati kako bi bilo grozno biti Wachov sin ili kći. Jadnicima koji bi bili njegova djeca, ako bi ih imao, bolje bi bilo da ne postoje.

– Kanio sam reći – nastavi Cook – da samo krivac može imati tako dobro pripremljenu obranu. Wach je šutio. Cook nije znao primjenjuje li to Wach Wachovo Pravilo broj četiri "kada postoji opasnost, mudri ljudi ne govore" ili je samo odlučio da "takva izjava nije dostojna odgovora"; što je također jedno od Wachovih pravila, kojemu se trenutačno ne može sjetiti broja. Odabravši radije piće i zaborav nego apstinenciju i pamćenje, nalije sebi još jedno piće, ne nudeći ostale. Primijeti Paulu u dnu stubišta u dnevnoj sobi, na putu prema gore.

Milke je morao primijetiti Cookov pogled, jer ga lupnu i reče: – Komad, ha? – Cook napravi grimasu. Da se radnja zbila u gangsterskom filmu i da njih dvojica raspravljaju o svojim – kako se zovu? komadima? – znao bi odgovoriti. Milke doda: – Tako je mlada. Takvo jedro tijelo, ha?

Uštedio je Cooku trud oko daljnjeg traženja odgovora, jer se iznenada okrenuo Wachu i dreknuo: – Što si rekao?

Wach je govorio Aaskhughu i Woepsu odnosno Aaskhughu. Okrenu se prema Milkeu, iskrivljujući vrat. Rekao sam da si ti glavni osumnjičeni na mojoj listi, Emory

– Oho? Tada smo jednaki, jer ti si na početku i u središtu moje liste. Ništa osobno, naravno. Ili, radije, mnogo osobnoga.

– Slušaj, sada... – poče Wach izbacivši ramena.

– A tko je prvi na tvom popisu, Jay? – upita Aaskhugh. Cook odgovori iskreno. – Nitko nije prvi. Svi dijelite isto mjesto, osim Eda. On je zadnji. Čak nije na popisu. – Okrenu se i pogleda ga. Woeps je stajao, ukopan na mjestu, zagledan ravno preda se, kao da ništa nije čuo. Cooku je bilo drago kad vidje da ne pije.

– Čudno je što to kažeš – reče Aaskhugh – kad je na mome popisu prvi.

– To je komično – odgovori Cook.

– Arthur je umro u nesreći, je li tako? – reče Aaskhugh. – Meni je to dovoljno.

Budući da je Aaskhugh o ljudima govorio ružno samo kad nisu prisutni, vjerojatno je smatrao da je Woeps sada, iz praktičnih razloga, odsutan. Cook pogleda Woepsa. Stajao je tamo, potpuno ravnodušan.

– Možda jest, možda nije. Ali Philpotova smrt nije nesreća, Adame – reče, okrećući se opet Aaskhughu. Bila je proračunana, namjerna i okrutna. To nije slično Edu. On se sada ne može braniti, pa ja govorim u njegovo ime. Ti si loš u ocjeni ličnosti.

– Drago mi je što si spomenuo Philpota – reče Milke prije nego što je Aaskhugh mogao odgovoriti. – Stalno me muči je li ijedan od nas dovoljno snažan da zadavi čovjeka.

– Ah, vidio sam te kad si zgrabio klimatski uređaj kao da je lagan poput pera – reče Aaskhugh. – I Jeremy. Jednom mi je pomogao da se selim. Sjećaš li se, Jay?

Jedan komad nam je zamalo ispao kroz prozor. Uopće, zabavno popodne. Siguran sam da biste vas dvojica bili kadri zadaviti čovjeka. Za sebe sumnjam.

– Čvrsto se rukuješ, Adame – reče Milke. – Sjećam se. Gledaj. – Stupi naprijed i ispruži desnu ruku. Aaskhugh je prihvati automatski. Stisnuše ruke. – Ne zabušavaj reče Milke, a Aaskhugh odgovori na izazov. Milke se osmjehnu. – Da, bio sam u pravu.

– Rukujmo se, Waltere – reče Cook. Wachov stisak lomio je kosti, tako da se Cookova šaka nesvjesno stisnula. Popustiše istovremeno.

– Nema svrhe pretvarati se da smo slabi – reče Wach sebi u bradu.

– Slabost nikada nije dobra osobina. – Pogleda u Milkea i Aaskhughu. – Hoće li još netko? – upita, pružajući ruku poput šampiona u obaranju ruke koji prihvaća svakog suparnika.

Milke se nasmija. – Smiri se, Waltere. Opusti se, ako je moguće. Želio bih znati zašto sam ja broj jedan na tvom popisu.

– Zbog onoga što je Arthur rekao o tebi, Emory objasni Wach, vadeći iz džepa rupčić i brišući ruke. Ono što je rečeno na našem zadnjem sastanku jaka je optužba protiv tebe. I tvoja narav U čovjeku se mora uzбудiti nekakav bijes da bi zadavio drugog čovjeka.

– Slažem se – reče Milke. – To je jedina moja mana u usporedbi s tobom. Uzbuđujem se.

Okrenu se na peti i krenu prema stolu po novo piće. Wach ga je pratio pogledom. Usne su mu bile čvrsto stisnute. Tada se otvoriše i kroz njih potekoše riječi.

– O, da. Za to si stručnjak, zar ne. Emory. Neka vrsta stručnjaka u svakom slučaju. Trebao sam znati. Ja sam taj koji mora pronalaziti odgojiteljice da zamijene one koje si ti iskoristio i otjerao. – Morao je govoriti glasno, gotovo vikati, da bi ga Milke koji je stajao kraj stola, udaljen nekoliko koraka, čuo. Stoga je djelovalo da je u njegovim riječima više bijesa nego što je zapravo bilo. Time privuče pozornost ostalih na društvo petorice lingvista. Nekoliko promatrača se udalji u potrazi za zabavnom atmosferom, u kuhinji ili dnevnoj sobi.

– Krasno si smislio kome ćeš prišiti krivnju za nezadovoljstvo koje vlada u Wabashu – povika Milke. Brzo nali piće i priđe skupini. – Nepobitna je činjenica da je u naravi čovjeka da teži za slobodom i društvom drugih ljudi, a to je jedna od dvije stvari koje ti svojom upravom nastojiš ugušiti. Zbog tebe ljudi imaju osjećaj da se moraju krišom smijati i sklapati prijateljstva, dok ne gledaš. A to se uklapa u ono što si rekao o bijesu. Smatram da je bolje da čovjek bude kriv zato što je tu i tamo malo pretjerao, pitaj Jeremyja, on će se složiti sa mnom, nego da bude emotivni kreten kakav si ti.

– Ma ti, pijanduro, ti bradati, smrdljivi šonjo, ti... – Wach stisnu pesti.

– Ja `oću d' ud'rim prostačinu – objavi Woeps praktično, kao da su mu nekom čarolijom skinute čini. Zakorači prema Aaskhughu, koji je napeto gledao Milkea i Wacha. Cook je reagirao presporo, pa ga nije stigao zaustaviti, tako da Woepsov udarac iz zaleta nenadano udari Aaskhugha u lice, kraj lijevog oka. Aaskhugh pade na pod kao pokošen, a Woeps zaroni ili pade za njim. Cook ih pokuša rastaviti, nakon čega nastade zbrka. Prvo mu je Milke pokušavao pomoći da odvuče Woepsa, ali ga je netko s leca povukao, rukom mu pokrivši lice i Milke je odjednom nestao. Onda se vratio, padajući na hrpu koju su činili, redom, Aaskhugh, Woeps i Cook. Cook više nije mogao disati i počeo se gušiti. Odjednom se gomila rasprši, netko ga položi na pod i pokuša ga udariti u lice. Cook pokuša objasniti Woepsu da se zabunio u pijanu bijesu, a kad shvati da Woeps jako dobro zna što radi i da kani nastaviti, bijesno ga odbaci jednim udarcem. Pridiže se na koljena, hvatajući zrak, dašćući poput psa. Pogledom potraži Woepsa. Zadnje čega se sjećao bilo je kako netko

usred borbe cijedi kroz stisnute zube: – Ne sviđaš mi se, doktore Fell.

Jedino čega se sjećao kad se probudio bio je udarac. Je li ga netko udario ili je pao? Ako ga nitko nije udario, onda je pao.

Ovaj mali zaključak očito ga je stajao toliko energije da ima opravdanja okrenuti se na drugu stranu, zaspati i spavati još dvanaest sati.

Barem je u krevetu. Čijem? Okrene se na onu stranu s koje se čulo tiho disanje. Ako se kakvo moćno biće nije našalilo s njime, on je sada u krevetu s Paulom! Ležala je s njegove desne strane, okrenuta licem prema njemu. Plahtu je navukla do brade, ali je komadić golog ramena obećavao. Tih nekoliko kvadratnih inča gole kože gotovo ga oslobodiše teškog tereta jada i nemira s kojima živi već tri tjedna. Kako je dospio ovamo? Kakva prava, osim prostorne bliskosti, polaže na tih nekoliko inča? Nakon razmišljanja od nekoliko minuta provjeri kakva je situacija s njim i ustanovi da je gol.

Neko je vrijeme proučavao Paulino lice, pa se u mislima vrati do... do dolaska u ovu kuću, čavrljanja s njom, posebno nabijene kulminacije tog razgovora (što bi nekako moralo biti u vezi s njegovom golotinjom i mjestom na kojemu se nalazi), pa na Milkea, na nekakvo udaranje. Aaskhugh i... da, loše vijesti o Woepsu. Wach ih potvrđuje. Woeps im se pridružuje u jednom trenutku. Jako pijan. Ni on nije bolji. Nekakve zlonamjerne optužbe i šaketanje. Buđenje u krevetu.

Nešto mu nedostaje. Zadnje što pamti sa zabave jest slika u kojoj on, na sve četiri, dašće poput mlada psa izgubljena u pustinji. Ukoči se od te slike, a Paula se počne meškoljiti, zijevnu, uzdahnu i odjednom otvori svoje smeđe oči pogledavši ravno u njega. On se prestraši da će čuti: "Izlazi iz mog kreveta, ti jadni, mali posranče." Umjesto toga, ona se osmjehnu. – Je li ti dobro? – upita ga.

– Dobro... Osim što me sve boli, ukočen sam i imam suha usta... Samo mi je glava malo prazna.

Ona se pridiže na lakat. Iako je nije pridržavala, plahta je nekako ostala na svom mjestu. – Misliš, imaš glavobolju?

– I to. Htio sam reći... što se sinoć dogodilo? Ona se nasmije i protegne. – Odakle da počnem? Od tvog predavanja o piću i pamćenju, koje sada ima prilično dobru praktičnu primjenu, ili od

tučnjave, policije, razgovora koji je slijedio, ili tvog završnog predavanja o zločinu i intonaciji, ili od nas?

On se sruši na jastuk i zagleda u strop. Ovo je ozbiljno. – Paula, ne sjećam se ničega poslije tučnjave. – Zezaš se. – Njezin ton je govorio koliko je toga propustio.. – Ne zezam se. Bi li mogla, ovaj... – Podiže se na lakat i pogleda je.

– Dati sažeti prikaz? – Da.

Ona uzdahnu. – Pa, ti si se onesvijestio, ili tako nešto... sjećaš se?

– Ne bih rekao. Samo naprijed!

– Odmah si došao k sebi i na kraju smo vas sve smirili. Ali neki idiot je pozvao policiju. Upali su nakon pet minuta. Nisu ostali dugo, ali je jedan od njih mnogo njuškao.

– Debeljko? Bahat? Govori s nekim smiješnim...

– Baš taj. Kad je ugledao tebe, povika: "O kapetane, moj kapetane!"

– Jesmo li razgovarali?

– Kratko. – Zastade i zabrinuto ga pogleda. – Jeremy, ti se ničega ne sjećaš. Brinem se. I to padanje u nesvijest...

– Sve je u redu – reče on, dirnut što je rekla da se brine. Je li ovako u braku? Probudiš se da bi ti prekrasna žena rekla kako se brine za tebe. Da li to ikada prestane? Kako bi moglo? Reče: – To je od alkohola. Mislim da sam pretjerao prije tučnjave. Nisam navikao na ovakve stvari.

– Čudnovato, poslije tučnjave nastavio si piti.

On se smrknu i u sebi zakle da nikada više neće pretjerati s pićem.

– Uglavnom, kad je policija otišla vi ste se smirili, a društvo se počelo osipati. I kad su se tvoji prijatelji spremili da krenu, pozdravljajući se sa mnom, ti si održao dugačak i, oprost Jeremy, potpuno nepovezan govor o tome kako ćeš ti zločin riješiti pomoću intonacije. Sve si ih upozorio kako ih slušaš već neko vrijeme, onda si izvikivao neke od rečenica o kojima smo nas dvoje raspravljali, dajući im primjere o kojima trebaju razmisliti, ali im nisi dobro objasnio, pa su svi bili prilično zbunjeni. Onda si došao u kontradikciju sa svime što si bio rekao izjavivši da je nemoguće slušati intonaciju dok ti ljudi govore, jer je jezik nastao radi komunikacije a ne radi analize, te je nemoguće raditi dvije stvari odjednom, a tebi ne pada na pamet da ideš evoluciji uz dlaku.

Napravi stanku. – I to nas je pomalo zbunilo. Tvoj prijatelj Ed toliko se smijao da se srušio na pod. Što je neobično, ako se zna kako stvari stoje. Na kraju je tvoj govor ostao bez odgovora, zapravo odgovor nije bilo moguće naći, pa su svi otišli kući.

– Jesam li doista napravio budalu od sebe? – Malo. Iako je bilo zgodno.

– Zašto si rekla da je neobično to za Eda? – Pa zbog onoga što je govorio o tebi.

– Što je rekao?

– Ma, kukao je i gundao kako si ti superpametnjaković i kako ti žlica uvijek pada u med i kako njegova žena stalno priča o tebi. Mislim da je ljubomoran, Jeremy. To je sve.

– Ljubomoran? Na mene? Ima dva klinca, dragu ženu, pristojan život... Moj život je katastrofa.

– On vjerojatno ne gleda tako. Bilo bi dobro da porazgovaraš s njime. Ne želim govoriti u njegovo ime.

– Kad je tako govorio?

– Pa... u petak dva puta i jednom prije. Iznenadena sam da ti je to novost.

Cook je šutio. Osjećao je kao da mu je netko odrezao dio prošlosti, dobar dio ispunjen lijepim uspomjenama, i odbacio ga ne ostavljajući ništa.

– Uglavnom, zato je njegov smijeh bio neobičan. Djelovao je dobroćudno. Nakon toga se rukovao s tobom i rekao: "Odlično, Jeremy!" Mislim da je dobro što te je vidio kako, recimo, ispadaš smiješan. – Napravi stanku. – Potom su svi otišli kući.

– Svi osim mene.

– Točno.

– A što je s Milkeom?

– Emory? Poslala sam ga kući. – Kako mu se to svidjelo?

– Nije mu se svidjelo.

– Je li znao da ja ostajem? Mislim, pretpostavljam da sam ostao. Evo me ovdje.

– Ne znam je li znao. Nije ni važno. – Govorila je kao da govori o pokojniku.

– Mislio sam da vas dvoje... – Glas mu se gubio.

– Bili smo. Kratko je trajalo. – Neću pitati što se dogodilo.

– On je divljenja vrijedan seksualac koji me umorio dok sam pokušavala promijeniti njegove osobine.

– Razumijem – reče Cook osjećajući se isti tren kao divljenja vrijedan seksualac i pokušavajući smisliti kako da to prikrije. – U vezi s tim, mislim kad govorimo o odnosima, jesmo li mi, ovaj...

– Počeli smo, ali nismo završili. – Smiješila se. Jedno od nas nije bilo kadro ispuniti svoje obaveze.

– Nadam se da će to jedno drugi put biti bolje. Svali se na jastuk smijući se. Sve je prekrasno, kao ona. A on je ovdje, još s njom u krevetu. Mogao bi odmah popraviti ono od sinoć. Podiže se i približi joj se. Ona malo otvori usta da bi dočekala njegova.

Odjednom je preko njezina ramena ugledao veliku uokvirenu sliku Arthura Stipha kako ga trezveno gleda.

Isprepadan uzviknu – Jao! – Pokazao je na noćni ormarić. – Što je to? Što Stiph radi ovdje?!

Paula pogleda u sliku. – On je moj djed. Isuse, Jeremy, što si me prestrašio. U čemu je stvar? Ovo je postelja mojih roditelja, a moja majka drži sliku svojeg oca na noćnom ormariću. Ako je druženje s tobom uvijek ovako ludo, kunem se da ću još jednom...

– Oprosti! – reče on. – Jednostavno... – Pogleda je. – Tvoj djed? Kako ja to nisam znao? Tajna!

– Walter se bojao da ne bi djelovalo lijepo. Rekao je da bi ga osoblje, kad bi to znalo, optuživalo za protekciju, ili takve gluposti. Kad mi je dao posao, morala sam mu obećati da nikome neću reći. Naravno da mi je bilo još teže kad je ubijen, ali sam održala obećanje. Najteže mi je slušati ljude kako nagađaju o njegovoj smrti. Kao sinoć. A Walter je počeo. Preda mnom, baš on, jedini čovjek koji je znao da je Stiph moj djed.

– Da. On je totalni idiot. Žao mi je, Paula. Žao mi je zbog Arthura.

– Nemoj da Walter sazna kako znaš. – Neće. Jesi li... jeste li bili bliski?

– Zapravo, nismo. Ni moji roditelji. Čak se nisu vratili iz Evrope na pogreb.

Cook se namršti. – To je doista neobično. Tvoja majka, njegova kći, nije mogla...

– Rekla sam da nisu bili bliski. Moji su roditelji mrzili njegovu ženu. Ona i djed su u mnogo čemu bili nemogući. Svakoga su izluđivali.

– Kako?

Ona uzdahnu. – Nikad nisu odustajali. Nisu mogli podnijeti hladenje odnosa, udaljavanje. Zato su se i doselili ovamo. Djed je oduševljeno prihvatio posao u Wabashu, samo da bi bio blizu kćeri i zetu koji nisu pretjerano marili za njega. Starci su bili opsjednuti odnosima. Za razliku od mojih roditelja koji se druže sa ljudima iz politike, ali ne radi ljudi, već radi politike. Djed nikada ne bi mogao tako nešto. Njemu je bilo zanimljivije sprijateljiti se s čovjekom koji je došao očistiti korijenje iz odvodnoga kanala.

– Zato je tvoja baka bila potpuno sama na pogrebu? – Da. Ja nisam htjela biti s njom. Prije sam joj rekla nekoliko riječi, više nisam mogla podnijeti. Pogreb je savršen primjer djedovih opsesija. Sjećaš li se trube?

– Da. – Tko bi je se bolje sjećao, pomisli.

– Djed nije odlazio na mise. Nikada. A želio je trubu da bi oni na pogrebu koji odlaze u crkvu pomislili da je i on išao i da bi ga zato više voljeli. Bio je to štos.

– To svoje lice nije pokazivao u Wabashu.

– Pokazao bi, s vremenom. Nije bio dovoljno dugo, znaš. Volio je prvo ispitati teren.

Cook se osmjehnu, pitajući se kako su on i njegove kolege za dlaku izmakle Stiphovu utjecaju. Ponovno pogleda u sliku preko Paulina ramena. Stiph mu uzvratil praznim pogledom, zatvorena i tajanstvena lica. Nije se moglo saznati što misli.

– Zašto je ova slika ovdje, ako ste ti i tvoji roditelji prema njemu imali takve osjećaje?

Ona se osmjehnu. – Obično spavam u drugoj sobi, mojoj staroj spavaćoj sobi, a oni sliku obično drže tamo, što se meni nije sviđalo, pa sam je, kad sam se vratila, prenijela ovamo.

– A zašto smo nas dvoje ovdje, a ne tamo?

– Zato što si sinoć povraćao u onom krevetu. Cook zastenja. – Možda je bolje da prestanemo razgovarati. Kakve li ću još gadosti otkriti?

– Mislim da je to sve.

Grčio mu se želudac, pa odluči sjesti na krevet. Podiže jastuk uz zaglavlje kreveta i nasloni se na nj. Tako je imao vremena razmisliti o

vezi Paule i Stipha. Sjeti se nečega, ali nije bio siguran je li zgodno to pitati. Ipak se odluči.

– Paula, i Emory i ja smo osumnjičeni za smrt tvoga djeda. A ti si s obojicom u prijateljskim odnosima.

– Nema tu problema. Znam da to nije učinio ni jedan od vas.

– Kako?

– Zato što vas poznajem. Obojica ste dobri ljudi.

– Obojica. I on?

– Naravno. Slični ste u mnogim stvarima. Vaša mišljenja o ljudima. Ljubav prema poslu. Način na koji se ophodite s djecom... Potpuno je jednaka vaša briga za njih i poštovanje prema njima. Ne čudim se što ste prijatelji.

– Emory i ja? Mi nismo prijatelji.

– On mi je rekao da jeste. U svakom slučaju, Emory misli da jeste. Obožava te, Jeremy.

Cook se pribra. Bojao se da neće moći podnijeti više iznenađenja ovoga jutra. Zar je spremna provesti s njim cijeli dan, gledajući ga kako joj zagađuje krevet i penjući se na još višu razinu odnosa s njim?

– Naravno da postoje određene razlike – nastavi ona. – Vezane su uz ono o čemu sam ti govorila sinoć, dok nam je Emory nosio piće. Ali ti se vjerojatno ne sjećaš.

– Tog dijela se sjećam.

– Dalje sam kanila reći da tvoje okolišanje po mome mišljenju nema smisla. Hoću reći, samo si me zbunjivao. Doista se nemaš zbog čega bojati izravnijeg pristupa, tipa "mogli bismo zajedno ručati". Ja bih se tome obradovala, kao i većina žena. Umjesto toga navalio si na mene s pričama o nekakvim lingvističkim zanimljivostima. Što je u biti i ponajprije isprika da mi priđeš, je li tako, kao da hoćeš reći: "Oprosti što ti oduzimam vrijeme, nastojat ću da bude korisno." Znaš, ustručavanje nije dobra osobina. U nekih ljudi izaziva, recimo, želju da napadnu, ali u meni budi druge želje, recimo da sve napustim ili okončam, kako bismo mogli nastaviti s nečim drugim. Zato sam ti rekla ono sinoć. Tvoja malodušnost nema nikakva smisla. U tome se ti i Emory razlikujete. Kad bi čovjek mogao uzeti pola njegove agresivnosti i dati je tebi, bilo bi bolje za obojicu.

Ona zastade, samo na tren. – Pretpostavljam da je ovo o čemu govorim flert. Naravno, kad se pretjera, čak i za nijansu, postaje smiješno, ali kad sve teče normalno, onda je na mjestu. Nemaš ti, Jeremy, žicu za flert i uživanje. Pogleda ga s puno razumijevanja. – Trebao bi se potruditi. Bio bi prilično dobar šarmer kad bi se potrudio. – Pomislio je da će ga poljubiti.

Ona reče: – Imaš li uvijek tako loš zadah iz usta? On uzdahnu i odmaknu se od nje. – Jednoga dana, Paula, snimit ću tvoj govor i govor debelog poručnika Leafa, proučiti ih i na temelju toga pripremiti monografiju koja će se zvati "Razgovor kao mučenje". Pretpostavljam da mi je zadah tako loš jer je jutro, a sinoć sam neumjereno pio. Pusti me da dođem do daha.

– Oprosti. Idemo doručkovati. Priredit ću jaja i palačinke.

– Joj! Joj! – vrisnu on, zgrabi budilicu s noćnog ormarića i sruši Stiphovu sliku na pod. – Dvadeset do osam! – Grange Hall, gdje se održava godišnji doručak Rotary Cluba uz molitve i palačinke, nije daleko od njegove kuće, ali odavde bi samo jureći kao manijak mogao dospjeti kući, presvući se, uzeti bilješke (ne, bilješke su mu u džepu od sakoa, dolje u ormaru), ali mora otići kući da se presvuče; treba mu puno sreće da na doručak stigne do osam, oko osam ili ne mnogo poslije devet. Skoči iz kreveta i poče panično juriti po sobi.

– Gdje mi je odjeća? Gdje mi je odjeća? – pitao je. – U drugoj sobi. Što se događa? Što nije u redu? On izjuri kroz vrata osjećajući se jako golo i glupo,

uzvikujući "palačinke i molitve" preko ramena. Nađe svoju odjeću razbacanu po cijeloj Paulinoj sobi, kao da je raspoređena prema računskom programu slučajnih lokacija. Paula uđe u sobu, gola, zijevajući, baš kad je on zakopčavao košulju.

– Isuse! – reče on, gledajući u nju. – Danas ne ideš nikamo, vrijedi? Nedjelja je i ne moraš nikamo ići, vrijedi? Kad ovo skinem s vrata, kupujem novine i vraćam se za nekoliko sati, skuhat ćemo kavu i ljenčariti cijeli dan, vrijedi?

– Vrijedi – reče ona zijevajući i kimajući glavom. – Što je to "ovo"?

– Objasniti ću ti kasnije. Strašno je besmisleno. Neću te poljubiti. Bilo bi mučno. Oprosti zbog kreveta i zadaha i stidljivosti i neflertovanja i pijanstva i tučnjave...

Dopunjavao je popis jureći hodnikom, niza stube, do ormara iz kojeg zgrabi sako i izjuri kroz dnevnu sobu napolje do automobila.

– Drago nam je što si među nama, sinko.

Cook se rukova s mudrim starcem koji je sjedio preko puta njega, za stolom pokrivenim dugačkim komadom pakpapira pričvršćenog pribadačama. Jedna je ispala, pa se Cook dokono igrao njome, kotrljajući je po praznu tanjuru, slušajući ljude oko sebe, odgovarajući na njihova prijateljska pitanja o Wabashu i njemu, i pitajući se što radi ovdje. Iz kuhinje smještene na kraju kuće, koja je izgledala poput skladišta, dopirao je miris palačinki, jaja i šunke, izazivajući u njegovu želucu reakciju koja bi se najbolje mogla opisati kao isprekidan val koji počinje nisko dolje pa se diže do grla i pada natrag. Zamišljao je svoj trbuh kao kravlje zvono koje se klati na nekakvoj okretnoj mehaničkoj glavi pričvršćenoj u dnu njegovih usta. Oko njega zvonili su srčani muški glasovi. Želio je tri stvari: aspirin, samoću i nešto hladno... recimo hladnu plahtu ili električni ventilator usmjeren u lice. Osjećao je da je na intelektualnom dnu i pitao se gdje je kava. To mu je jedina nada za vraćanje u život.

Dijelom se njegovo jadno stanje moglo objasniti i mnoštvom prisutnih. Očekivao je grupicu od dvadeset-trideset mjesnih čudaka. U tom trenutku za dugačkim je stolovima sjedilo više od dvije stotine muškaraca, a novi su navirali na vrata kao da se žele skloniti od radioaktivnog zračenja. Takvo mnoštvo traži nešto teatralnije nego što su njegova skromna znanstvena zapažanja o imenima ili onomastici. Ovi sigurno nisu došli da nauče nešto o imenima.

– Tu smo – reče čovjek s Cookove desne strane, zadužen za brigu o njemu. Zvao se Hawkins i negdje je prodavao poljoprivrednu mehanizaciju. Pokazivao mu je program... – Čini se da su vas, na žalost, ostavili za sam kraj, doktore Cook. Neposredno prije posvećenja. – Pruži Cooku papir, a ovaj prvi put vidje da je njegovo predavanje najavljeno pod naslovom "Od Putnamvillea do Witch's Puddinga: šaljiva anglosaksonska imena mjesta u južnom okrugu Kinseyu u Indiani". Zar se Wach potpuno rastao s mozgom? Što treba značiti ovo perverzno sužavanje teme na gotovo ništa? Odnosno, što je ovog trena još važnije, što je Cooku činiti? "Witch's Pudding"? "Šaljivo?" Jedino što bi odgovaralo ovom naslovu su

njegove priče o Hoosieru, isforsirano duhovite, ali se ne može prevariti da će odgovarati ovoj gomili. Mora smisliti kako da se snađe i izvrda naslov na lijep način, tako da iskoristi i ostatak materijala. U stilu: "Ne možemo govoriti o tralalala, a da ne spomenemo i blablalabla." Neuvjerljiva formula, naravno, ali nema izbora.

Pogled mu pade na druge točke programa. Glavna točka je predstavljanje i predavanje košarkaške zvijezde Buda Bumbmana, apsoluta obližnjeg državnog sveučilišta, poznatog po svom košarkaškom klubu koji nikada ne gubi. Bumbman, glavna ličnost u stvaranju onoga što se u ovim krajevima naziva "husijerskom histerijom", vjerojatno je najznačajniji čovjek u državi. Cook je trebao govoriti odmah poslije njega. Iako se Cooku njegova tema i naslov svidješe više od Bumbmanovih ("Isus Krist u kaznenom prostoru"), bilo mu je jasno, kao i pilotu kamikazi koji upravo doručkuje, kako mu je suđeno da ovaj dan okonča fatalnim obrušavanjem.

– Ne znam bih li mogao dobiti šalicu kave – reče Cook Hawkinsu vraćajući mu program. Hawkins skoči na noge i nestade istog trena, navodeći Cooka na zaključak da rotarijanci ozbiljno shvaćaju svoje dužnosti.

Promatrao ga je kako se raspituje na vratima kuhinje, rukuje i smije s prijateljima, možda sklapa poslove za svoju mehanizaciju... I konačno shvati da je Hawkinsu dobro došla prilika da zbriše od njega.

Ni Cookovi osjećaji nisu bili drugačiji. Prije odlaska po kavu, petnaest minuta posvetili su razgovoru o onim područjima života o kojima čovjek može normalno razgovarati i s potpuno nepoznatim čovjekom drugačijih intelektualnih mogućnosti, a Cook je već nakon nekoliko minuta osjetio kako mu se mozak u pravom smislu riječi smanjuje. Spoznaja da su osjećaji obostrani nije nimalo umanjila potištenost što ga je Hawkins ostavio. Da nije bilo uspomena na mjesto na kojem se probudio i izgleda da se tamo vrati, bio bi najtužniji Hoosier među njima. Pogleda nalijevo, ali nađe samo malog, mrkog čovjeka koji je buljio ravno preda se. Možda je on glavni čovjek u mjesnom klanu? – Hoćeš li malo soka od naranče? upita ga starac koji je sjedio preko puta, onaj koji ga je oslovio sa "sinko".

– Ne, hvala.

– Zaista dobar sok – reče. Držao je veliku termos-bocu koja je očito bila iz njegovih privatnih zaliha.

– Ne bih. Mnogo vam hvala. – Pomogao bi ti da se opustiš. – Ne bih. Uzet ću kavu.

– Magareća pišalina. – Molim?

– Kava ovdje ima okus poput magareće pišaline. Cook se osmjehnu. – Hvala na upozorenju.

– A zaista je dobar sok – ponovi starac uz satirski osmijeh.

– Ne, hvala.

– Kako god hoćeš, sinko.

– Etimologija me fascinira. – Ovu zadnju rečenicu ubacio je, bez ikakva uvoda, zabljeni čovjek s Cookove lijeve strane.

Cook reče: – Doista?

– Mislim da je prekrasna.

– Baš dobro – reče Cook bezvoljno. Izraz na licu toga čovjeka nije se promijenio dok je govorio; samo su mu se usta otvarala. Lice je djelovalo kao da je zauvijek zamrznuto sa zlobrum, nesretnim izrazom koji je bio u suprotnosti s onim što je govorio. Kao da je etimologiju smatrao izvrsnim sredstvom za mučenje.

– Neki dan sam saznao da su imenice pisac i pastrva istog korijena, i da među njima postoji etimološki odnos koji seže do zajedničkog staroga korijena pis. Zanimljivo, kad znamo da taj stari korijen označava nešto što je šareno.

– Da. To je uistinu zanimljivo.

– Zanimljivo je kako neke strane riječi u jeziku postanu tako udomaćene pa nitko ne osjeti da su stranog porijekla. Evo, tko bi rekao da je riječ iskren ruska, tako se dobro utopila u narodni govor. Isto je tako i s turskom pozajmljenicom čamac. A pogledajte samo starofrancuski appentis, što znači "nešto pridruženo nečemu drugome", kako se uvuklo u naš jezik tako da se čuje ne baš lijepa riječ apendiks umjesto našeg priloga. Zbog transformacija, riječi uvijek postaju slične riječima materinskog jezika. Taj proces pretvorbe naziva se "narodnom etimologijom".

– Prilično ste u pravu – reče Cook.

– Ljudi prave i druge pogreške u govoru. Mislim na popularna objašnjenja porijekla riječi. Siječanj je zanimljiv primjer. Za tu riječ

mnogo je interesantnih objašnjenja. Kao i za tjedan. Ima komičnih tumačenja ovih i drugih riječi.

– Da, i ja sam neke čuo.

– Ili, uzmimo ime Hoosier. Neki bi nas htjeli uvjeriti da dolazi od "who's there" ili čak od 'žuhose ear'; izmišljajući anegdote kontekste u kojima je ta riječ izgovorena, a ona je zapravo došla iz kumberlenskog dijalekta, izvedena je iz riječi hoozer, što znači "sve što je neobično veliko". Kako je istina manje zanimljiva od drugih gluposti, glupost ostaje zauvijek. Ne mogu podnijeti glupost, pa javno istupam protiv nje kad god mi se za to pruži prilika.

– Duboko suosjećam s vama – reče Cook. Okrenu se čovjeku koji je sjedio preko puta, prateći razgovor kao da je televizijski kviz njemu nerazumljivih pravila. – Sad bih rado malo vašega soka – reče.

– Zadovoljstvo mi je biti vam na usluzi. – U Cookovu šalicu nali oko pet posto tekućine više nego što je u nju moglo stati. Višak stvori lokvicu na papiru. Cook srknu mješavinu koja je bila dobar narančin sok zato što je u njoj bila tek četvrtina soka. Čovjek mu se iskesi preko stola. Veliki Zmaj s njegove lijeve strane kao da ih je zaboravio, zagledan ravno preda se, možda zanesen mislima o pravom porijeklu riječi.

Cooku je trebala jedna minuta da isprazni šalicu i spusti je na stol, na neodređeno mjesto: dovoljno daleko da mu je novi prijatelj, ako želi, može nanovo napuniti. Želio je. Prinoseći šalicu ustima, mislio je na riječ koju je prisvojio: veličanstveno. Sok je bio veličanstven, zbog njega se osjećao veličanstveno, a glavobolja mu je veličanstveno prolazila, čak je i kiseli etimolog kraj njega izgledao veličanstveno, kao i poručnik Leaf, stari striček ' Rebus koji se upravo približavao da pozdravi Cooka i one oko njega. Pogleda ravno u Cooka i reče mu da bi želio s njim porazgovarati nakon njegova "predavanjca". Cook ga upita zašto je tu, zar samo zato da bi njega našao? Ne, reče Leaf. Ovdje je zato što vjeruje u moć molitve. Cook pomisli da je i ovo veličanstveno, pa spusti šalicu i... gle! opet je puna. Reče kako se nada da će se Leafu svidjeti njegovo predavanje. Leaf odgovori da čisto sumnja i doda kako ne shvaća što je Cook učinio od svog života. Reče da ima četvoro djece i da su ona naučila psa zvati psom zato što je pas pas i što se tu ima mudrovati. Cook pomisli kako je to veličanstveno. Leaf odjednom nestade, što je

također bilo veličanstveno. Kao i palačinke koje Hawkins napokon stavi pred njega. Bile su veličanstveno odvratne, zagorje'lih rubova i s veličanstveno prijesnim tijestom u sredini.

Nakon molitve, uvoda, govora, molitve i uvoda, podij, zauze Bud Bumbman. Cook shvati da potom dolazi on, a hladan prezir koji je osjećao bio je veličanstven. Mozak mu je u hipu bio prazan. Osjećao je kako ga ostavljaju imena, poput gostiju koji jedan po jedan odlaze sa zabave. Imena su prva stvar koju zaboraviš kad popiješ. Ali ima on svoje bilješke. Popipa unutarnji džep sakoa i napipa kartice formata A8. Dobro je, tu su. Starina je bio u pravu, doista se opustio. Poput Buda Bumbmana, pomisli, gledajući niz dugačak stol prema pozornici. Ako izgled koji je anđeoski, izgled koji je gotovo hermafroditski, izgled koji govori ne samo da si nanovo rođen nego da si rođen prošlog tjedna... ako takav izgled znači da si opušten, onda je Bumbman bio opušten. Što to on govori. Da Trojstvo nalikuje na što? Na igru s tri braniča? Zar je moguće da je to rekao?

Dok su mu imena iz glave bježala u jatima, ulazile a su druge stvari. Slike. Riječi. Fraze. Pred očima mu je plivalo lice Adama Aaskhugha, s usnama napućenima da izgovori u; tu je Woeps koji se smije i govori o "svojoj proklesoj sreći" kao da govori o nekome drugome; a i Paula je tu, napućila je usne poput Aaskhugha, samo na poljubac, koji on ne iskoristi jer ga istisnu nešto što je rekao dribler na pozornici; sa zabrinutošću koja je graničila s panikom Cook ustanovi da Bumbman zaključuje svoj okrutno kratak govor. Nema više soka, zaključiti. Posegnu u džep da izvadi bilješke, prelazeći pogledom gomilu. Sve su oči uprte u Bumbmana. Oduševljeni su. A Cook je sljedeći. Od nekakva Putnama do što-ti ja-znam-kakva Witcha. Bog i znanost o imenima – savršena kombinacija. Ali zašto Leaf, koji sjedi na čelu stola zajedno s Bumbmanom, ne gleda u govornika poput ostalih obožavatelja. I zašto se hoće vidjeti s Coolcom nakon doruc'1ca? Cook povuče stolicu unatrag, tako da kartice može staviti u krilo i nesmetano ih listati. Na prvoj je bilo napisano veliko Š. Ne sjeća se da je to napisao. Što je htio time reći? Okrenu papir. Druga strana bila je čista. Na sljedećoj strani stajalo je U. Na sljedeće tri pisalo je P – A – K. To nije naša riječ, ali zajedno s prva dva slova daje, kao što bi možda rekao samouki lingvist slijeva, lijepu narodsku riječ, dobro poznatu Cooku. Ovaj čas više ga je mučilo što učiniti,

nego tko je zamijenio papire, kada i zašto. Čega se sjeća? Sjeća se stvari koje je učio u srednjoj školi, ali hoće li to proći u Grange Hallu okruga Kinsey ovog lipanjskog jutra? Da je Polifem sin Posejdonov? Da je devet puta šest jednako pedeset i četiri. Krenuo je u krivom smjeru. Prisili mozak da se vrati bliže sadašnjosti, pa začu Bumbmana kako pita ima li pitanja i odahnu s olakšanjem kad vidje dignutu ruku za susjednim stolom. Opet ga počеше mučiti i uznemiravati slike sa sinoćnje zabave. Nije ni čudo, pomisli malodušno. Proklet je poznatim principom ovisnosti o stanju. Budući da je u svim fazama pripreme svog predavanja bio prilično trijezan, sada se nije mogao sjetiti nijednog suglasnika ili samoglasnika. Zabava mu je, zarobila misli.

Bumbman ponovi ima li pitanja, i baš kad se činilo da ih više nema, sumorni lingvist s njegove lijeve strane skoči na noge i počе protusloviti premisama kršćanskoga vjerovanja. Bumbman se blaženo smiješio, pa se počе truditi odgovarajući dugom svlačioničkom parabolom. Zbog ove odgode, koliko god kratkotrajna bila, Cook poželje susjeda srušiti na pod i obasuti ga poljupcima, što ga odmah podsjeti na Paulu... kasno sinoć u njezinoj dnevnoj sobi... ne, gore, na sagu u njezinoj sobi... pa i to nestade, ali on ostade na podu, ovaj put u blagovaonici, tu su i ostali ljudi, kad se odjednom pred njim izdiže nekakav fantom i izgovori rečenicu koja ga podsjeti na jednu drugu, kratku.

Istovremeno se mrzio što se nije prije sjetio i volio što se sjetio sada. Mora doći do Wabasha. Sada ništa drugo nije važno. Sredi svoje kartice po redu, tako da je na vrh došlo Š, doda ih ateistu/lingvistu/rotarijancu/ neprijatelju besmislenosti sa svoje lijeve strane, rekavši: – Ovo je za vas. – Ustade i krenu prema vratima, ne uzbuđujući se što će ovo uzvišeno tijelo ostati neobaviješteno o imenima od Puckey Huddlea do Witch's Pussyja, ne mareći što Bumbman upravo govori: – Isus Krist je sto i deset posto tipovao na križ – ne mareći za to ni najmanje.

Klepetanje igračke; "A-giii" (silazni ton)

udarac nogom u igračku; koraci u trku;

"Oprosti, Wally, nećemo više tu igračku. Napravimo stanku."

koraci u hodu; "A-giii" (silazni ton)

"Opet? Ali igračka se više ne miče... " "Sve je u redu, Wally. Dobro, idemo malo prošetati."

stanka od dvanaest sekundi; isključivanje magnetofona; uključivanje;

"Dobro, Wally. Idemo ponovno."

stanka od petnaest sekundi; koraci u hodu;

stanka od osamnaest sekundi; udaljeno kucanje na vrata; "Tko je tamo?"

"Znam da je netko unutra! Otvaraj vrata!" stanika od dvanaest sekundi; udaljeni plač, urlik; razbijanje stakla;

"Gospode! Oh, Gospode!"

koraci u trku; stanika od 54 sekunde; podrugljivi smijeh;

otvaraju se vrata koja su bila zaključana;

koraci u hodu; "A-giii" (silazni ton)

siktanje; Wally plače;

koraci u trku, udalj avaj u se; stanika od 1 minute i 7 sekundi; koraci u trku, približavaju se;

"Dobro je, Wally. Dobro je. Sve je u redu, Wally."

tješjenje; kraj vrpce.

Prepisavši ukratko sadržaj vrpce, Cook lupi šakom po stolu označivši kraj. Zgrabi se za kosu i poče je vući, ne u pijanstvu, već zbog grižnje savjesti, trijumfa i straha zbog onoga što ga očekuje. Upita se, za sebe i o sebi. Kako netko, navodno tako pametan, može biti tako glup? Kako je mogao zaboraviti na važnost tog neobjašnjelog a-giii? Kako je mogao zaboraviti da je magnetofon radio cijelo vrijeme?

Dok je slušao vrpcu i ugrubo skidao tekst s nje, rekonstruirao je događaje tog ponedjeljka navečer. Klepetava igračka prestrašila je Wallyja i izazvala negativan a giii koji se odnosio na nju. Dijete je otrčalo do Cooka koji je šutnuo igračku u stranu i ispričao se što ga tako nemilosrdno iskorištava u ime napretka znanosti. Tada je Wally očito ugledao uljeza kako ulazi u Cookovu sobu i njemu uputio negativan a giii dok je Cook petljao oko magnetofona, leđima okrenut vratima. Cook se sada sjeti kako se tom drugom negativnom a-giii začudio, na što je kasnije zaboravio, a ta zaboravljivost potpomognuta je njegovom urođenom odbojnošću prema podacima

s anomalijama. Nakon kratkog prekida i šetnje hodnikom Cook i Wally su se vratili u dvoranu. Cook je čuo buku iz svoje sobe, došao do vrata, pokucao na njih i izgovorio neke normalne, banalne rečenice. Onda je kroz prozor bačena stolica, a on (budala!) pojurio je niz stubište, van, da bi doživio podsmijeh s visine. Krivac je izašao iz sobe zaključavši za sobom vrata i dobivši još jedan negativan a-giii od Wallyja, koji je stalno na oprezu i nepokolebljiv u svojim sudovima. Potom je pobjegao. Cook se vratio gore da smiri dječaka, a vrpca se vrtjela još približno jednu minutu, dok nije došla do kraja. Magnetofon se automatski isključio; vrpca je ostala na njemu, netaknuta, gotovo tjedan dana. Na zidu je bilo postavljeno nekoliko magnetofona, tako da su kolege snimale na drugima.

Zavali se na stolac, razmišljajući je li ikada u analima zločina šesnaestomjesečno dijete identificiralo zločinca. Cook treba pripremiti koreografiju. Možda bi mu Leaf mogao pomoći. Međutim, čovjek koji misli da je "pas pas i što se tu ima mudrovati", mogao bi se usprotiviti ideji da a-giii (uzlazno) znači "zbiva se kretanje, a meni se sviđa odnosno a-giii (silazno) znači "ne sviđa mi se onaj tko se kreće". Bolje je da sam sve isplanira. Ali što će s ubojicom kad ga Wally otkrije? Pokazati mu dokaze? Dokaze koje nijedna prosječna američka porota (da ne govori o poroti sastavljenoj od Hoosiera) ne može razumjeti, a kamoli na temelju njih nekoga osuditi? Suočeni s takvim dokazima, Aaskhugh, Milke ili Wach će ga s podsmijehom istjerati iz sobe. Međutim, mora postojati način da se krivac razotkrije. Kad se to postigne, prestaje biti važno kako je zaključak izveden.

Zazvoni telefon. Oklijevao je, ne znajući zašto, pa se javi.

– Jeremy, traži te poručnik Leaf. Kaže da je hitno – brzo je govorila Paula.

– Gdje je? Sto hoće?

– Krenuo je u Wabash. Ne znam zašto te traži. S njim su troja patrolna kola. Ponašali su se ovdje kao prokleti gestapovci, gazeći kroz kuću. Upravo je zadnji izašao.

– Izlazi s rukama uvis! – Odjednom se izvana začuje glas poručnika Leafa, pojačan zvučnikom.

– Paula, oprost, samo tren – reče Cook što je mogao ravnodušnije. Dođe do prozora i pogleda napolje. Pet ili šest pušaka ili automata ili

bazuka bilo je upereno nagore, u njegovu glavu. S druge strane oružja čučali su Leafovi podanici. On se svom težinom naslanjao na krov svojeg automobila, koristeći se njime kao zaklonom od svih olovaka i gumica koje bi Cook mogao početi bacati na njega, i urlao je u megafon.

– Zgrada je opkoljena! – nastavi, kako se i moglo očekivati. – Izlazi!

Cook se povuče, nastojeći ne paničariti. Razmišljao je kako razumije Leafa, jer bi i sam najradije napravio isto. Osim toga, njegova vjera u pravdu i američko ustrojstvo (istina, trenutačno poljuljana) bila je dovoljno jaka da ga ispuni samopouzdanjem. Podiže slušalicu i reče Pauli da je sve u redu. Ona se poče buniti, zahtijevajući objašnjenje glasova koje je čula, ali on jednostavno ponovi da je sve u redu i spusti slušalicu.

Zaključao je ured i sišao dizalom. Hrabro izađe na glavni ulaz i mahnu rukom. Policajci su još buljili u sedmi kat, s puškama uperenima nagore. – Otpor je uzaludan! – Leaf je nastavljao, monotono.

– Zdravo, poručniče – javi se Cook. – Jeste li mi ostavili koju palačinku?

Leaf se okrenu i dugo zagleda u njega. Spusti megafon i namjesti osmijeh na lice. – Jeremy! – uskliknu. – Nisam znao da si ovdje. Tako mi je drago što te vidim. Imamo manevre. Mora da smo te prilično prestrašili. Jako mi je žao. Mislio sam da je zgrada prazna.

Cook pokaza na svoj valiant, upadljivo smješten na parkiralištu. – Mislili ste da ga ovdje pohranjujem preko vikenda i pješice odlazim kući? – upita.

– Kakav sam ja idiot! Kakav idiot! – reče Leaf, šireći osmijeh. – Toliko sam se zanio ovim stvarima, pazeći da ovi malci sebi ne raznesu palce mecima, da previdjeh i ono što je vidljivo. – Obrati se svojim trupama: – Dobro je, ljudi! – viknu. – Pačjim korakom do potoka i tamo čekajte nove naredbe. – Kao da su na mehanički pogon, probrane snage Kinseyja čučnuše i odgegaše se preko parkirališta, pa dalje niz brijeg. Leaf ih je promatrao kritički, paleći cigaretu. Okrenu se Cooku i reče: – Moram priznati, Jeremy, da sam u tvom jutrošnjem predavanju uživao mnogo više nego što sam očekivao. Mislim da si dobro pogodio duljinu, hr, hr, hr.

Cook ga je slušao na pola uha. U glavi mu je bila zbrka. Nije se nadao da bi Leaf mogao brzo odustati od svog plana. A ipak sve ima smisla. Kad je shvatio da ne pali, odmah je odustao. Cooku je teško palo što je bio svjestan da bi plan uspio da je on krivac. Leafova nepopustljiva prisutnost imala bi očiti učinak. Sad bi mogao iskoristiti Leafa, ali mora biti pažljiv.

– Poručniče, biste li mogli okupiti ovakve snage kad bih vam otkrio Stiphova i Philpotova ubojicu?

– Naravno, Jeremy. Samo što, bez uvrede, za hvatanje jednog od tvojih tupavih intelektualaca ne bih trebao toliko ljudi.

– Ne trebaju mi za to. Samo da ga natjeram na bijeg. Bijeg bi bio priznanje.

– Hej! To mi se sviđa! Kakva svježja ideja! Momče, to što ti nosiš na ramenima zove se glava, iako nije tako bijela i okrugla poput moje. Gospode, ovo bi moglo biti vrijedno metka.

– Možemo li planirati za sutra? Do tada ću znati. – Svakako. Ovi malci će biti u prirodi na manevrima, ali imam neke starije momke koji se i tako smucaju okolo, a mogu delegirati i neke lokalne. A kako ćeš znati?

– Radije vam ne bih rekao. Mislit ćete da sam smiješan.

– U mene možeš imati povjerenja.

Cook se na to nasmija od srca, a Leaf mu se pridruži. Cook osjeti da je to za poručnika rijedak ljudski trenutak. – Reći ću vam kad sve bude gotovo – reče. Sigurno je. Lingvističko rješenje.

– Kakvo rješenje? Oh! Sranje, i tako ne bih htio slušati. To mi je dosadno.

Napraviše plan za sutra. Cook je bio iznenađen Leaf ovom spremnošću na suradnju. Činilo se kao da je prvi put nakon Stiphove smrti s njega skinuta sumnja, ili je barem skinuta toliko koliko Leaf može podnijeti. U svakom slučaju dovoljno da ga uzima ozbiljno. Leaf je u beznadnoj situaciji. Taktika poput ove koju je maloprije primijenio vjerojatno je očajničko oružje iz njegova arsenala. Najbitnije je što mu Leaf mora biti zahvalan za sudjelovanje u izmišljenim manevrima. Da bi se mogao i dalje pretvarati, Cook ne upita Leafa zašto je želio s njim razgovarati i zašto ga je tražio i na predavanju i kod Paule. Fini potezi. Pogotovu jedan za drugim, uz dobro predviđen prestrašeni Paulin poziv.

– Onda, vidimo se sutra, u ponedjeljak – reče Leaf na rastanku. – Možda uzmognem pridonijeti tvom planu. Stari trik s kosom. Prvo ću ja doći ujutro da uzmem uzorke kose od svih da bi onda krenulo. Razgovarat ćemo. – Krenu prema potoku. Cook ga je pratio pogledom i čuo kako viče: – Dobro je, praznoglavci! Krećemo u stanicu, nešto ćemo smazati.

Kad se policajci potrpaše u kola i odvezoše, Cook se odšeo do mosta i sjede na klupu razmišljajući. Vratio se u svoju sobu, još jednom preslušava vrpcu, tek da bude siguran. Dok ju je zaključavao u ladicu stola, zazvoni telefon. Bila je Paula, koja se brinula za njega. Ukratko joj je opisao svoj susret s Leafom i rekao da ima još puno toga za ispričati, ali će pričekati dok se vide. Ona reče da mora u kupnju, nabaviti stvari za večeru. Pogledao je na sat i iznenadio se da je skoro četiri. Nije ni doručkovao, ni ručao, a sinoć je spavao samo tri ili četiri sata. Reče joj da bi rado malo prilegao. Ona odgovori da će ostaviti otključana vrata kako bi on mogao ući. Završi rekavši da jako, jako žudi da ga vidi.

Razgovor s Paulom podsjeti ga na ono što mu je jutros rekla za Woepsa. Odluči ga nazvati.

– Kako se osjećaš, Ede? – upita.

– Gore. Ali uskoro će biti bolje. Nadam se.

– Možemo li razgovarati. Saznao sam nešto, pa je važno da se vidimo.

– Možemo. Drago mi je što si zvao, Jeremy. Kanio sam te zvati kasnije, kad mi se razbistri glava. Čini se da se to neće dogoditi, pa je svejedno kad razgovaramo. Zašto ne bi došao k meni? Dužan sam ti nekoliko objašnjenja, a imam i jedan prijedlog. Možda i posipanje pepelom...

– Ne! To ne! Ali dolazim k tebi, odmah. Čim spusti slušalicu, telefon opet zazvoni. – Zahtijevam objašnjenje.

Naravno, Wach.

– Misliš u vezi s mojim predavanjem, Waltere? upita Cook. Glas se brzo širi, pomisli.

– Mislim.

Cook uzdahnu i odluči mu dati samo polovično objašnjenje za neizvršenje zadatka. – Waltere, to bi bio slom. Možda bi biblijska

onomastika imala smisla, ili košarkaška onomastika, ali ni u to nisam siguran. Tamo ti je sve sam fundamentalist.

– Nije mi jasno kako ti vjersko opredjeljenje publike može biti opravdanje da ne izvršiš zadatak za koji sam ja tako željno čekao priliku? Što ti misliš, čovječe?

– Ne razumiješ, Waltere. Totalno bih ih udavio. Najbolje što sam ikad napravio za Wabash jest to što nisam održao to predavanje. Osim toga, imam i ja račune koje moram izravnati s tobom. Naslov u programu nije imao veze...

– Prigovaraš načinu kako obavljam svoju dužnost? – Pa, u ovom slučaju...

– Obavljam svoj posao onako kako smatram da je potrebno.

– Siguran sam u to, ali...

– Ljudi su me izabrali na ovu dužnost, je li tako? – Tako je. Naravno, jer nitko drugi nije htio taj posao, ali...

– I uspješno ga radim, je li tako?

– Pa, naravno, mislim...

– Jeremy, ako nisi siguran da si zadovoljan situacijom, za tebe bi bilo bolje da razmisliš o drugim prilikama koje ti se nude.

– Waltere, meni se ne nude druge prilike, a volim posao koji ovdje radim.

– Ako bi ti otišao, Ed bi mogao ostati. On ima obitelj i manje je fleksibilan od tebe. On ti je prijatelj, što ti nameće određene obaveze. Znaš, Jeremy, i ja sam kršćanin i osjećam da mnogo čemu mogu pristupiti s više poštenja nego ti. Mislim da je moj osjećaj morala jači od tvojega. To je moje mišljenje.

– Na koje, naravno, imaš pravo.

– Nemoj se osjećati povrijeđenim. U mojoj situaciji pokušavam se čuvati osobne gorčine.

– U to sam siguran, Waltere.

– Razmisli o svom poslu. O tome ćemo sutra razgovarati. U međuvremenu, moram se ispričati onim dobrim ljudima iz Rotary Cluba. – Spusti slušalicu.

– I tako ti predlažeš neku vrstu ugovora, Ede? Zakloni oči od sunca. Sjedili su u ležaljka u Woepsovu vrtu, gledajući Wallyja kako progoni susjedovu mac'cu i svašta joj govori.

Woeps se osmjehnu. – Možeš i tako reći, iako mislim da nije pošteno kad znamo kakvo povjerenje imamo jedan u drugoga. I nemoj biti tako potišten. Još uvijek smo prijatelji.

– Zašto ne osjećam tako?

– Vjerojatno zato što sam probušio jedan od tvojih balona. Ali doista moraš početi razmišljati o tim stvarima, Jeremy. Previše si osamljen. Najvažnije od svega što želim reći jest da ćeš morati početi trošiti jednaku količinu energije na prijateljstva koliku trošiš na svoja... neprijateljstva. Kaže li se to tako?

Cook promisli. – Protuprijateljstva. – Čisto solidno – reče Woeps.

– Da sve još jednom prijedemo, Ede. Što želiš da učinim?

– Prvo, prestani mi se žaliti na druge ljude. Dosta mi je toga, čini mene nesigurnim. Osim toga, to je licemjerje. Ismijavaš Emoryja i Clydea, a svaki dan brbljaš s njima. Prilično okrutno, zaista: s njima govoriš lijepo i prijateljski, a o njima loše. Ja sam jedini čovjek na poslu koji zna tvoje prave osjećaje i umoran sam od toga.

– I Stiph ih je znao.

– Doista? Zar si mu govorio?

– Nisam. Samo znam da je znao.

– Znači, nisi ih mogao sakriti. Možda ih ne možeš sakriti ni od Emoryja i Clydea, ni od ostalih. Možda i oni osjećaju, negdje duboko.

– Ne bih volio da osjećaju. Radije bih zadržao za sebe.

– I to je licemjerje.

Cook uzdahnu i u očajanju podiže ruke. – Ja ne znam što je. Ne znam se drugačije snaći.

Woeps skoči na noge da vidi što Wally stavlja u usta. Očito nije stavio ništa, jer se, nakon pregleda, vrati na stolac. Cook se zapita, sretan što se može udaljiti od trenutačnih briga, kako je moguće da u isto vrijeme postoji takva briga i takva sposobnost privlačenja nesreće.

– Pokušaj ih voljeti – reče Woeps sjedajući. – Tvoji su prigovori prilično plitki. Reamo, Clydeov smijeh. Doista tako mislim.

– Ima toga više.

– Ali stalno govoriš o tome, pa ništa drugo ne može biti mnogo bitnije. Doista me se ne tiče voliš li ih, ali želim da mi se prestaneš žaliti na njih.

– Ali ja nisam jediru koji to radi – reče Cook prelazeći u napad, za promjenu. – I ti pričaš o meni, je li tako?

– Tako je.

– U čemu je razlika? Prema meni se odnosiš prijateljski, sve do sinoć, a ipak iza mojih leđa pričaš ružne stvari.

– Vidiš, ja sam se u tome ulovio i odlučio da porazgovaramo licem u lice. Nisam nastavio poput tebe.

– Dakle, tek si nedavno počeo pričati o meni? – Da.

– Znači, nisi me prije tri tjedna nazvao potpunim šupkom?

– Nisam. Zašto?

– Imam razloga vjerovati da netko jest. Na trenutak sam se ponadao da si ti, da bih to mogao riješiti i skinuti s vrata. To me dosta muči otkad sam čuo.

– Ma, što? Zar tvoje mišljenje o samome sebi nije dovoljno visoko da ti je svejedno što drugi ljudi govore o tebi?

– Nije.

– A zar ne bi mogao razmišljati o lijepim stvarima koje ljudi govore o tebi, radi ravnoteže? Što ti ne bi smjelo biti problem.

– Ne, impresionira me. Loše mišljenje koje imam sam o sebi ometa i poništava dobra mišljenja.

Woeps se namršti. – Nije mi jasno kako možeš o sebi imati loše mišljenje. Svi o tebi govore samo najljepše. Osim ovog primjera koji spominješ i osim mene, a i to u zadnje vrijeme i nepošteno, priznajem. Čak ni Arthur, koji je s nama drugima brisao pod, očito o tebi nije mogao reći ništa loše. Zar ti to ništa ne govori?

– Govori. Naravno da govori. Mnogo mi govori. Ali i dalje imam loše mišljenje o sebi. Mislim da je sa svakim tako. Zar nisi i ti takav?

Woeps se nasmija. – Naravno, ali ja imam više materijala, zar ne?
– Opet se nasmija. – Zaista ne znam kako da ti pomognem riješiti te tvoje probleme, a mislim da smo otišli predaleko. Kad govorimo o pomoći, želio bih da prestaneš sa svojim pokušajima da mi pomogneš. Vječno tražiš načina kako da mi poboljšaš život. Nemoj! Snaći ću se.

– O tome nikada dosad nisi govorio.

– Nisam. Ali to je veliki problem. Postoji još jedan. Prestani sa svojim uspjesima. Jednostavno, prestani. Izluđuješ me. Ovo, naravno, ne moraš shvatiti ozbiljno, ali ja ozbiljno govorim. To ti želim

reći već dulje vremena, ali sam tek nedavno shvatio kako je važno da čovjek kaže ono što mu je na umu. Odlučio sam da se suočim sa svojim problemima i prestanem se previjati i patiti. Pomogao mi je razgovor s Adamom. Možda mi se zbog takva stava i sreća promijeni. – Zastade i pogleda u daljinu, kao da sanjari. – U svakom slučaju, sve ovo može se sažeti u jednu opomenu: zaboravi na savršenstvo. Kod mene, kod drugih, kod sebe. Zaboravi.

Dok se Cook čudio, Woepsova žena otvori vrata sa zaštitnom mrežom i doviknu nešto mužu. Woeps skoči na noge.

– Što je, Ede? – upita Cook.

– Međugradski poziv, Jeremy. Direktor Centra za primijenjenu lingvistiku. Adam ga poznaje, pa me preporučio. Tek su u osnivanju. Šanse su mi jednake nuli, ali moram pokušati. Možeš pričekati ako hoćeš. Ostani na večeri. – On požuri prema kući.

– Neću, idem – odgovori Cook. – Imam druge planove.

– Bit ću tamo sutra rano ujutro, s Wallyjem – dobaci Woeps preko ramena. – Bolje da uspijemo, inače ćemo svi ispasti smiješni.

– Uspjet ćemo – doviknu Cook. Pa doda: – Čudim se da taj budalaš zna ikoga važnog. Što ja mogu učiniti da ti pomognem naći posao?

Woeps se namršti preko ramena i požuri prema kući ne rekavši ništa, tužno mašući glavom.

– A-giii – reče Wally, gledajući za ocem.

– I ja ga volim, Wally – reče Cook. – Proklete bile ove komplikacije.

Paula se još nije vratila kad je Cook napokon dospio do njezine kuće. Popeo se na kat i srušio na krevet. Kad se probudio, u sobi je bilo tamno.

Bila je pored njega, usnula. Pogledao je na sat. Dva ujutro. Pogleda je i zapita se što bi trebao napraviti. Odluči da je ne budi. Iskrade se iz kreveta i siđe na prvi kat gdje nađe poruku s uputom gdje se nalaze lazanje i s prijedlogom da se koji put nađu. Lazanje su bile u hladioniku. Stavi ih u pećnicu da se podgriju. Sjedne za kuhinjski stol i počne razmišljati o danu koji je pred njim. I o onome koji je za njim.

– Adame, ovdje Jeremy. Možeš li na tren doći k meni u sobu? Pažljivije sam pregledao Arthurove papire i našao neke zapise o savjetima o seksu koje su tražili Ed i njegova žena. Tu su i neke

bilješke o zadnjoj Walterovoj psihoanalizi i nešto iz čega se sluti da Emory, Clyde i Marica Sekretarica imaju tjedne seanse. Tu su i neki dijagrami. Ne znam kako je Arthur došao do ovoga, a nije ni posebno zanimljivo, ali bi mi učinio čast ako bi mogao doći k meni da zajedno prođemo materijal.

– Žurim, Jay. – I doista je žurio. Cook ruje ni spustio slušalicu a već ga je čuo kako otvara svoja vrata. Cook požuri iz ureda i pogleda u otvorena vrata gimnastičke dvorane gdje je Wally Woeps sjedio sa svojim ocem, okrenut prema vratima i udaljen od njih dvadesetak stopa. Woeps daje Cooku znak da je sve u redu, a Cook zauze položaj na hodniku, oko pet stopa od vrata. On i Woeps su, služeći se neobjašnjenim načelima kretanja tijela u prostoru, ustanovili da je to najbolji položaj u kojemu se osoba koja dolazi s druge strane vrata može prisiliti da uspori dok prolazi kroz Wallyjevo vidno polje. Aaskhugh je hitao prema njemu, a dlanovi su ga očito svrbjeli. Cook ga pozva da se približi, a on se, jer je ljudsko biće, ponašao prema planu, usporivši dok je prolazio kraj otvorenih vrata i zastavši točno ispred njih, kod Cooka. Cook podiže prst k usnama, oslušujući. Aaskhugh se namršti.

– A-giiii! – reče Wally. Uzlazna intonacija presudila je da Aaskhugh nije kriv Cooka ovo malo rastuži. Priđe vratima i pogleda unutra.

– Čuo sam, Ede. Uistinu dobro.

– Vrlo dobro surađuje – reče Woeps.

– Što je ovo, Jay? – šapnu Aaskhugh. – Zna li Ed da ćeš mi ono pokazati? One stvari?

– Nema ničega, Adame. Ti si bez svoje volje bio objekt malog pokusa iz idiofenomenologije. Samo sam želio da dođeš ovamo. Hvala ti za pomoć. Možeš se vratiti u svoju sobu. Kad završim istraživanje, upoznat ću te s rezultatima. – Nasmiješi se kad se ču kako izgovara ovu standardnu frazu koja se govori sudionicima pokusa. Nitko je nikada nije cijenio.

– Jay! Kakvo razočaranje. Moram priznati... Aaskhugh nastavi u svojem stilu, slika frustracije, okrenu se i ode natrag hodnikom.

– Spreman za sljedećega? – upita Cook Woepsa.

– Spreman. Zovi ga.

Cook ode k telefonu i okrenu broj. – Emory, ovdje je jedna mlada raspuštenica, proširila se i tvrdi da će te na sudu navesti kao oca.

Znaš li što o tome?

– Zaboga, Jeremy, reci joj da me nema. Ja ću pokušati zbrisati kroz Wachovu sobu i zahod.

– Zna da si ovdje, Emory. Mislim da bi bilo bolje kad bi je pokušao odgovoriti. Dođi u moju sobu.

Milke je kratko brundao. – Evo me – reče naposljetku. Kad se pojavi u hodniku, grizao je nokat na palcu i nervozno gledao u Cooka.

Prolazeći kraj otvorenih vrata, unatoč njegovoj bradi, agresivnosti, mirisu duhana i seksualnosti itd, dobio je od Wallyja pozitivnu preporuku. Zbog nečega, Cook se ne iznenadi. Istovremeno se prestraši da je cijela ideja s a-giii pogrešna. Što ako Wally i na Wacha bude reagirao uzlaznom intonacijom? Gdje je onda?

– Oprosti što sam te prestrašio, Emory, ali imam jake razloge – reče. Znajući razliku između Milkea i Aaskhugha, objasni mu točno o čemu se radi. Dok je objašnjavao, jedna odgojiteljica dovede nekoliko djece u dvoranu, a Woeps ih otjera, zamolivši da još kratko vrijeme on i Wally ostanu sami.

– Nevjerojatno, Jeremy. Ostaje nam samo još taj štakor. Ako si u pravu, onda bi morao biti on.

Cook kimnu glavom. – Moramo biti sigurni. Želim da Wally izgovori svoj a-giii sa silaznom intonacijom. – Dovedi hulju ovamo da ga prikucamo – reče Milke. – Skloni se i čekaj – reče Cook pokazujući mu da se sakrije iza otvorenih vrata dvorane. – Baš dobro da si ovdje. Dobro će nam doći još jedan svjedok.

Cook ode u svoju sobu i pozva Maricu Sekretaricu koja je Wachu služila kao izolacija. Kad se ona javi, Cook reče: – Waltere, Waltere? – Dobro je znao da je s druge strane telefona Mary, ali je ovo bio jedini način da ne pogazi svoj zavjet da s njom više ne razgovara.

– Pozvat ću ga. Je li to doktor Cook? – Waltere? Ovdje Jeremy.

– Pozvat ću ga. Zauzdajte se.

– Da? – javi se Wach ne baš prijateljski.

– Waltere, ovdje Jeremy Kod mene je čovjek iz jednog poduzeća koje se zove "Videohype" i nudi zatvorene televizijske sustave. Kaže da imaju promocijsku kampanju i voljan nam je besplatno dati uređaje, besplatno ih održavati i posuditi cijelu opremu na dvije godine. Znaš o čemu se radi: kamera u svakoj igraonici, čak u

svakom uredu ako hoćeš, sve povezano s monitorima u središnjoj prostoriji, recimo u tvom uredu. Idealno da budemo na samom vrhu. Hoćeš li doći i upoznati momka ili da ga otpravim?

Wach se trudio da ne djeluje previše zainteresirano. – Nije neprivlačna ideja, Jeremy. Odmah dolazim. Nakon toga možemo se posvetiti onim drugim stvarima.

– Žudim za tim, Waltere.

Cook zauze svoj položaj kraj vrata, iščekujući nervozno. Wach se napokon pojavi koračajući precizno, poput pruskoga komandanta parade. Prođe kraj vrata, a Cook podiže prst k usnama i osluhnu. Začu hihot i strku, ali ne i a giii. Iznenada se Wally pojavi na vratima, okrenu se i poče grabiti u potpuno suprotnom smjeru, kao da ga neka čudna sila vuče naprijed. Wach, koji je gledao u Cooka kao da se sprema zatražiti objašnjenje, okrenu se i ugleda Wallyja.

Zasikće, a od toga zvuka Cooku se naježi koža. Što to dijete radi na hodniku? – upita. – Gdje su odgojiteljice?

Čuvši Wachov glas, Wally zastade i okrenu se. Wach krenu prema vratima da pogleda u gimnastičku dvoranu, a Wally ga je promatrao kako se kreće i onda reče svoje a-giii s intonacijom koja je padala, padala, padala. Stajao je ukopan na mjestu. Tada, kao da zna više nego što može iskazati, podiže svoj bucmasti prstić i uperi ga u Wacha. I opet izgovori: a-giii, vrlo silazno.

– Ecce homo! – reče Cook sebi u bradu.

– Što se ovdje zbiva? – upita Wach, gledajući Woepsa pa Cooka.

Woeps izađe u hodnik. – Odjednom se zaželio igrati lovice. Oprosti, Jeremy.

– U redu je, Ede. Rekao je. Dvostruko ne! Dvaput. – Je li rekao? – upita Milke izlazeći iza vrata dvorane. Wach ga bijesno pogleda. –

Zahtijevam objašnjenje – reče glasno. Cook pogleda Wacha. Pet ga je godina ovaj kučkin sin tjerao da hopsa i opravdava se. Olakšanje zbog saznanja da je to razdoblje mučenja u njegovu životu okončano bilo je gotovo jednako olakšanju zbog činjenice da zna tko je ubio Stipha i Philpota. Poče fuc'kati "Ljubavnike na paradi".

Kako je dogovoreno, poručnik Leaf hrabro istupi iz kuta kod stubišta, a za njim stupajućim korakom formacija nalik na Treću armiju. Zaista zastrašujuća slika sile i moći. Kretali su se hodnikom uz dosta buke, ako već ne i preciznosti. Leaf je gledao Cooka,

Woepsa, Milkea i Wacha, pa Aaskhugha koji je stizao hodnikom, radoznao, iz drugog smjera, pa opet Cooka. Očekivao je jedan od dogovorenih znakova. Cook ne poče češati zamišljenu bradu niti napući usne kao da izgovara u. Umjesto toga, ukruti se i pokaza na sat. Leaf kimnu glavom.

– Doktore Wach! – on će glasno. – Uhapšeni ste. Laboratorijski testovi dokazuju da su pod noktima Henryja Philpota nađeni tragovi vaše kose. – Slegnu ramenima i isceri se na Wacha. – Takvo što se događa – reče prijateljski.

Wach je stajao ukopan. Ispusti nekakav neartikulirani zvuk, udari Woepsa i poče juriti niz hodnik prema svojoj sobi.

– Zaustavi ga! – viknu Cook Aaskhughu koji je, otvorenih usta od čuđenja, gledao kako ga Wach udara šakom u lice, čudeći se i dok mu je glava udarala o zid i dok se rušio na koljena. Ispruživši se na podu, znatno je usporio potjeru za Wachom.. Wach se zaleti u svoju sobu. Za njim je jurio Cook, vodeći Woepsa, Milkea, Leafa i policijski odred iz Kinseya. Marica Sekretarica pogleda iza svog praznog stola i poče vrištati bez ikakva razloga.

Wachova vrata bila su zaključana; Cook udari bijesno u njih.

– Zahod! – viknu. – Neka netko ostane ovdje. Probi se kroz gomilu zbunjenih policajaca i potrča hodnikom preskačući mučeničko Aaskhughovo tijelo još uvijek opruženo na podu, stišćući pesnicu dok se približavao zahodu. Ostali su ga pratili. Natrpaše se u zahod i otkriše da su vrata prema Wachovoj sobi zaključana.

– Neka netko ostane ovdje i pazi na ova vrata povika. – Postoji još jedan izlaz. – Jednu manju skupinu povede natrag u hodnik, pa prema središnjem dijelu. Vrata Wachova ureda prema središnjem dijelu bila su širom otvorena. Cook utrča u gimnastičku dvoranu. Milke je očito predvidio kuda će Wach pobjeći, pa je dojurio u dvoranu dok su ostali trčali prema zahodu. Borio se s Wachom i izgubio. Ležao je na leđima kraj prevrnutog stola za mijenjanje pelena, ošamućen, stenjući. Do njega je ležala prevrnuta kanta za prljave pelene, a tekućina iz nje tvorila je lokvu oko njegove bujne kose. Paula i jedna odgojiteljica upravo su mu pokušavale pomoći.

– Zgrabio je Wallyja – stalno je ponavljao. – Zgrabio je Wallyja! Zgrabio je Wallyja!

Cook opsova i potrča prema stubištu. Woeps ga je slijedio. Zastadoše da osluhnu. Wach je trčao nekoliko katova niže. Pojuriše za njim. Pratio ih je Leaf s ostalima. Dok su Cook i Woeps dospjeli do prizemlja i izjurili na parkiralište, Wach je gotovo stigao do mostića. Nosio je Wallyja pod desnom rukom kao nogometnu loptu. Cook i Woeps pojuriše. Kad Wach stiže do sredine mosta, podiže Wallyja iznad glave, držeći ga objema rukama, jednom ispod potiljka a drugom za noge. Okrenu se i pogleda prema parkiralištu. Wally se ušutio, bez sumnje ošamućen i shrvan.

– Zavaraj ga da gleda na ovu stranu – reče Woeps. On se povuče nadesno, pužući, skriven od Wachova pogleda parlciranim automobilima. Cook ga je pratio pogledom. Uputio se prema potoku, uzvodno od mosta. Cook poče hodati prema mostu, polagano. Iza sebe začu kako Leaf narecuje svojim trupama da stanu.

– Smiri se, Waltere! – viknu Cook.

Wach ga je gledao zacakljenih divljih očiju. Wally se poče meškoljiti iznad njegove glave, pa Wach pojača stisak na nogama i vratu. Wally poče plakati.

– Nemoj ga ozlijediti – viknu Cook – Nema nikakva smisla. – Pažljivo je promatrao Wacha da vidi kako će reagirati. Osjećao se bespomoćnim, ne znajući što bi trebao reći. Pogleda nadesno. Woeps se upravo dočepao vode. Wally je plakao glasno, pa ga Wach prodrma iznad glave.

– Dijete s ovim nema nikakve veze – vikao je Cook kojega je hvatala panika. Želio je potrčati i srušiti Wacha na zemlju. Ali Wach bi bacio dijete u vodu ili tresnuo njime o most. Wally poče vrištati pa ga Wach još jače prodrma.

– Za ime Boga, Waltere! – povika Cook.

– Hawkinse, spusti pušku! – čuo je Leafa iza svojih leđa. – Još bolje, daj je meni!

Woeps je sada plutao prema mostu. Vrištanje njegova sina postajalo je sve glasnije i žešće. Kad Woeps stiže do mosta, jednom se rukom uhvati za rub nogostupa. Borio se protiv struje, ne bi li se uspio popeti. Činilo se da je Wallyjevo plakanje još više razbjesnilo Wacha, pa on spusti dječaka do razine očiju, plegne ga na ogradu mosta i poče mu objema rukama stezati vrat. Cook pojuri prema

mostu. Woepsova ruka popusti i on pade natrag u vodu. Struja ga odvuče pod most.

Cook začu pucanj i vidje kako se Wachova glava trgne unazad. Prestade trčati i pogleda.

Wally pade u vodu, točno na svog oca. Woeps ga uhvati, prihvati objema rukama i zagrabi prema obali. Dijete je sada vrištalo od radosti.

– Hvala Bogu – reče netko iza Cookovih leđa.

– Eno ga – reče drugi, a Cook ugleda kako se Wach dugo njiše na ogradi, pa konačno pljusnu u vodu. On pojuri prema obali i zagazi u vodu da bi pomogao Woepsu. Wally se stisnuo uz oca, gledajući prema mostu kao da se boji što će dalje biti. Histerično je jecao, hvatajući zrak, dok ga je otac uzaludno smirivao noseći ga na suho. Kako god ga je Woeps nosio, Wally se okretao prema mostu.

Odjednom ugleda ono što je tražio. Wachovo tijelo se nakratko zakvačilo za deblo koje je stršilo iz vode, ali je sada opet slobodno plutalo prema obali. Pojavilo mu se lice, svo išarano tragovima razvodnjene krvi dok je polagano plutao. Cook začu Leafa kako nekome naređuje da ode po njega.

– A-giii – reče Wally, a intonacija je padala dok je gledao kako voda nosi Wachovo tijelo, nizvodno i daleko od njega. Postade mirniji, a jecaji se stišale.

– Ja mislim, Jeremy, da je on planirao tvoj fijasko s predavanjem – reče Woeps uzimajući naramak knjiga s police i stavljajući ih na hrpu na kolicima. – To bi mu bilo opravdanje da ti da otkaz.

– A zašto bi mi dao otkaz?

– Vjerojatno zato što je vidio da si opasan. Osoba koja bi najvjerojatnije mogla riješiti slučaj. Ispada da je bio u pravu, iako je i moj momak odradio svoj dio, je li tako? Čak da, nekim čudom, predavanje nije propalo, odvuklo ti je pozornost dok si ga pripremao. Vjerojatno je želio da ti mozak stalno bude zaposlen nečim drugim.

– Dakle, ti smatraš da on nije iskreno tvrdio kako bi to predavanje bilo posebno važno za mišljenje javnosti o Wabashu?

– Ni slučajno. Samo je mislio na sebe.

Cook zatrese glavom. – Kopile. Radio sam kao pas na tim glupostima.

Woeps isprazni jednu policu, pa se baci na drugu. – Sve nas je tjerao da cupkamo. Rekao mi je da za dva mjeseca hoće moj izvještaj o nadmetanju među dijalektima, što je nemoguć rok, pogotovu zato što taj izvještaj nikome nije trebao. Isto je radio i Emoryju i Adamu.

– Što je radio? – upita Aaskhugh, koji je upravo stigao ili se barem upravo pokazao na vratima Woepsova ureda. Woeps se slabašno osmijehnu i ispriča mu što je upravo rekao Cooku.

Aaskhugh pogleda u njegove prazne police. – Već se seliš? – upita.

– Tako je – odgovori Woeps. – Zar si željan moći?

– Ni slučajno. Ali vi ne želite da vam brod pluta bez kormilara, je li tako?

Cook se nasmiješi. Bilo je samo Woepsu slično da se uspoređuje s kormilarom umjesto s hrabrim kapetanom kad govori o svojem novom položaju direktora Instituta Wabash, položaju na koji su ga ostali lingvisti gotovo jednoglasno izabrali dan nakon što je njegova prethodnika sustigla pravda.

– Mogu li ti pomoći, Ede? – upita Aaskhugh.

– Ne treba, hvala. Jeremy mi pomaže i skoro smo gotovi, Adame. Ali kad se smjestim, trebat ću tvoju pomoć. Trebat ću pomoć svih vas.

– Do vruga, Ede. Na mene možeš računati.

– Dobro. – Jednu tisućinku sekunde oba su se čovjeka toplo gledala.

Milke se pojavi na vratima i sve pozdravi. – Prekrasno jutro, zar ne? Jednostavno, prekrasno. Ptice. Cvijeće. Drveće.

– Emory – reče Cook – toplije je nego u paklu, a košulja mi je od vlage postala mokra krpa prije nego što sam bio gotov s doručkom – reče i zastane. – A ipak...

– Aha – reče Milke. – Shvatio si.

– Jesam, jesam.

– Opipljiva Walterova odsutnost gotovo mi liječi rane koje sam dobio na drugim područjima života, Jeremy. Gotovo. I opet me razumiješ? Je li?

Cook proguta knedlu. – Da, Emory. Strašno mi je žao...

Milke ispruži ruku i njome pokri Cooku usta. Dodir je bio nježan. – Ni riječi više, momče. U ljubavi je sve fer itd., ima još ribe u moru itd.,

tako je vjerojatno bolje itd. Vidiš da ću se izvući. Moramo jednom svo troje zajedno ručati. Možda ću ti uspjeti izliti zdjelu juhe na glavu, ha ha ha! Možda danas?

– Rado – reče Cook – ali bez juhe. Mislim da bi sutra bilo bolje. Danas ručam s Clydeom.

– Orffmannom? – upita Aaskhugh s nevjericom. – Tako je. Siromah, već je dva tjedna u bolnici, a nitko od nas nije ga posjetio.

Milke kimnu i reče. – Jeremy je u pravu. Čak nam nije palo na pamet da s njim razgovaramo o Edovu izboru.

– Podi sa mnom – reče mu Cook. – Pođite svi sa mnom.

– Pokušat ću, ako stignem – reče Woeps. – Moramo s njim razgovarati da vidimo odgovara li mu srijedom uvečer. To bi bilo dobro vrijeme.

– Točno – reče Milke. – Otkad nema Waltera, bez Clydea ne možemo.

– Odnijet ću mu kopiju priče – reče Cook. Okrenu se Aaskhughu. – Adame?

– Pa... sranje, ako ne odem, vjerojatno ćete me ogovarati.

Svi se nasmijaše.

– Ede, kako je Wally? – upita Milke.

– Dobro je. – Woeps se okrenu prema Cooku. Znaš li da je a-giii nestalo.

– Što?

– Više ga ne govori. Od ponedjeljka je imao nekoliko prilika, ali ga nije rekao.

– Neka sam proklet! – reče Cook – Ima li mjesta za jednog debljka?

Svi se okrenuše prema vratima. Tamo je stajao poručnik Leaf. Pitanje dobije puni smisao kad je ušao u sobu i jedva stao unutra. Svi se rasporediše oko kutija i kolica da mu naprave mjesta.

– Vidim da je jutros ovdje velika gužva – reče. – Mnogo automobila punih malih anđela.

– Točno je, poručniče – reče Woeps. – Upis je gotovo dosegao prijašnji. – Pažljivo ih je sve gledao kaneći oponašati Wacha. – Ne trebam vas upozoravati na važnost održanja ovog trenda, ruti na opasnosti pretjeranog optimizma. – Lingvisti su se smijali, a Leaf ih je promatrao.

– Uvijek sam mislio da je Walter – reče Aaskhugh. – On je bio taj zli čovjek, je li tako? Odgovor na to bilo je nekoliko Milkeovih potvrdnih kimanja glavom i "jasno, jasno".

Leaf se nasmija. – Drago mi je vidjeti da vam je ovako lijepo zajedno. Znate, još nedavno svi ste upirali prst u svakoga. – Prekriži ruke preko prsa, ispruženim kažiprstima istovremeno pokazujući u dva smjera.

Svi su se tiho bunili i prebacivali s noge na nogu. – Ovo spomenuh stoga što sam došao da bih vam sa žaljenjem rekao kako imam razloga vjerovati da je Walter Wach imao suučesnika. – Pogledom je prelazio s jednog na drugog lingvista, a kad vidje kako im se čeljusti opuštaju i oči krišom pogledavaju susjede s istom starom sumnjom, prasnu u smijeh. – Samo se zezam, hr, hr, hr. Ubi me ljudska narav. A tebe, Jeremy?

Cook se slabašno osmjehnu.

Na vratima se pojavi Marica Sekretarica. – Doktore Woeps? Zovu iz WKIN-a. Žele nekoga poslati amo na razgovor.

– Hvala ti, Mary – reče Woeps pruživši ruku prema svom telefonu. – Moramo ostaviti dobar dojam kada dodu ovamo, momci – reče, a njegove kolege krenuše prema vratima.

Ovaj put bilo je teško reći šali li se. Čirulo se da se ne šali.

Milke progovori u ime ostalih. – Ede, nemoj postati šupak.

Woeps se nasmija i stisnu dugme na telefonu. Nema šanse – reče uobraženo.

– Provjerit ćemo mi – reče Aaskhugh izlazeći u hodnik.

– Oho – povika Woeps za njim. – Trebaš liječničku pomoć, Adame.

– Dosta toga, momci! – reče Cook On i Leaf ispratiše Aaskhuga do vrata. Aaskhugh proguta odgovor koji je već bio spreman pa krenu niz hodnik s Milkeom. Milke mu poče pričati o problemu na koji je naišao u svom radu i pozva ga u svoju sobu. Gledajući ih kako razgovaraju, Cooku se odjednom učini da se život u Wabashu vratio u normalno stanje. Misli mu odlutaše na njegov nezavršeni projekt.

– Pa, stari druže – reče Leaf – mrzim kad se moram ispričavati jer, tko zna, možda mi taj kome sam se ispričao odmah sutra pruži priliku da ga uhapsim ili mu pucam u glavu, a gdje sam tada, ali ti si to zaslužio. Do ponedjeljka sam mislio da si ti taj.

– Hoćete reći da sam bio prvi na vašem popisu? – Ti si bio jedini na mojoj listi.

– Isuse, poručniče! Zar ja zaista ostavljam dojam osobe koja bi mogla napraviti onakve stvari?

Leaf uzdahnu. – To me je kočilo. Jedina moja nada bila je da dobro prikrivaš svoju pravu narav. Već mi je prije trebalo biti jasno da se nitko ne može prikrivati tako dobro. Cijelo sam vrijeme kuCao na kriva vrata. Eto, sad je vrijeme da se ispričam za uleknuće.

– Uleknuće?

– Da, uleknuće koje sam napravio na tvom autu. – Vi ste to napravili?

– Da. Nakon pogreba. – Zašto?

– Htio sam te prestrašiti da vidim kako ćeš reagirati. Samo te je čisti bijes zbog podvale mogao spasiti vješala.

– A moja reakcija?

– Čisti bijes zbog podvale.

– Pa ipak...

– Ipak sam sumnjao u tebe. Adut mi je bio tvoj poziv onoj djevojci koja radi ovdje i pretvaranje da si Philpot. Djelovalo je poput tipičnog pokušaja da se napravi zbrka u istrazi. Razmisli, što ti je trebalo...

– Kako ste to znali?

– Stavio sam uređaj za prisluškivanje na tvoj telefon dan nakon Stiphove smrti – reče Leaf, kao da se to samo po sebi razumije.

– Mislio sam da su takvi uređaji protuzakoniti. Imate li sudski nalog, ili što je već potrebno da se takav uređaj postavi?

– Jok! Koga je briga za to. Bitno je uloviti ubojicu. Eto, kako rekoh, žao mi je zbog uleknuća.

– I samo zbog toga vam je žao. – Naravno. A što još ima?

– Pa, osim vašeg nezakonitog djelovanja postoji i sumnja pod kojom sam bio. Za to zaslužujem ispriku.

– Ne razumijem zašto? U tome nije bilo ničega osobnog. U mom poslu nema osobnih osjećaja.

– Zašto niste sumnjali u Wacha? On je pravi tip. Leaf slegnu ramenima. – Nisam ga poznavao. Vi jeste. Zašto vi niste sumnjali u njega?

Cook trepnu i osjeti kako mu se mračni u glavi. Ne znam – reče polagano.

Leaf je gledao niz hodnik, prema dizalu. Cook krenu s njim.

– On je bio poseban slučaj – reče Leaf. – Pio je kao smuk. Noću, sam. Tako tvrdi njegova žena. Podnijela je mnogo zbog njega, i sramila se, godinama je tajila istinu.

– Pretvarao se da ne pije – reče Cook.

– Ne čudim se – reče Leaf. – Glumio je mnogo stvari. Provjerio sam njegov dosje. Bio je optužen za maltretiranje djece, davno. Tada je bio tinejdžer, a optužba nije bila dokazana, ali iz onoga što njegova žena priča... pa, iako nije bio aktivan, kronično je bio sklon tome.

Ljudi vole posvetiti svoj život prikrivanju stvari. Sat je dobar primjer. Stiphov sat se razbio kad ga je pregazio, a onda je on, pazi ovo, bojeći se da bi se ljudi sjetili na njegovo ime Wach (watch – engl. sat) kada se otkrije da je sat razbijen, otišao kući i odnekud Stiphu donio svoj stari sat, ali ga, budala, stavlja naopako. Ma zar nije lud kućkin sin koji radi takve stvari? Postigao je samo to da privuče više pozornosti na sat, a unatoč tome nitko nije njegovo ime povezao sa slučajem, što samo pokazuje kako je on prije svega dalekosežno mislio. Znaš li da se spremao promijeniti ime?

– Zar doista?

– Da. Tako nam je rekla njegova žena. Kad smo se ti i ja u ponedjeljak dogovorili za signal, razmišljao sam o tome. Tada, dok sam čekao i pokušavao utišati svoje ljude, pomislio sam na sat koji je bio naopako okrenut i njegovu vezu s imenom. U tom trenutku, ne znajući kako će ovo tvoje ispasti, bio sam siguran da znam tko je. Da se nije sam ulovio, izvukao bih to iz njega. Kad si siguran, uvijek možeš sve izvući iz ljudi.

Cook se nasmiješi. – Siguran sam da je tako. – Stigoše do dizala pa Cook stisnu tipku.

– Ako imamo na umu da je on u biti bio čovjek koji prikriva stvari, protuprijateljski sastanci sa Stiphom zaista su zagonetni – znaš ona djetinjarija s klubom. Kako se takav tajnovit čovjek može otkriti pred neprijateljem? Nema smisla. Pretpostavljam da se Stiph te noći trebao sastati s Wachom, jer moram pretpostaviti da su ubojica i protuprijatelj s kojim se trebao naći ista osoba. Kao što si ti jednom rekao, zašto se taj čovjek inače ne bi pokazao i priznao: "Da, ja sam taj s kim se Arthur Stiph trebao sastati."

– Osim ako ta osoba nije ni znala da je protuprijatelj

Stiphu – reče Cook, iznenađen što se toga prije nije sjetio. – Možda je to bio njihov prvi sastanak, a Stiph ga je želio iznenaditi.

– I meni je to palo na pamet. Međutim, ako sastanak nije bio unaprijed dogovoren, kako je Stiph mogao znati da će taj čovjek biti u Wabashu tako kasno noću?

Cook slegnu ramenima. – Ne znam. Nije ni važno. Riješili smo slučaj, iako sve nismo raščistili.

– Sigurno da jesmo. – Otvoriše se vrata dizala i Leaf uđe i isključi ga. Očito ga nije brinulo što bi dizalo moglo trebati nekome iz prizemlja.

– Pretpostavljam da ću dobiti naknadu za uleknuće, poručniče. Trebam li napraviti predračun u nekoj limarskoj radionici?

Leaf se glasno nasmija. – Šališ se? Za tu krntiju? Ne umišljaj si! – Zakašljao se i potražio cigaretu u džepiću košulje. – Pa, neka ti nos bude čist i nemoj da ti dlake previše narastu. Ali ih nemoj ni čupati. Možeš izazvati infekciju. Pa-pa! – Uključi dizalo i vrata se zatvoriše za njegovim nasmijanim okruglim licem.

Cook ode u svoj ured. Razmišljao je o Leafovoj sumnji u njega i još više o svojoj nedostatnoj sumnji u Wacha. Sad mu je bilo jasno da je loše razmišljao, ili, što je još gore, nije uopće razmišljao. Zbunjen ostalima koji su bili sumnjivi, nikada nije zastao da se upita znači li činjeruca da Jeremy Cook nekoga ne voli da je taj u stanju počiniti ubojstvo. Aaskhugh, Milke, Orffmann: lako je bilo u njegovu rječniku naći riječi potcjenjivanja za te ljude, ali to ih ne čini ubojicama. Drugačiji način razmišljanja vodio bi u klasičnu stifovsku zabludu.

Odjednom mu sinu da je svijet sastavljen od dvije vrste ljudi: onih koji vjeruju u dobro i zlo, i onih koji vjeruju u prijatelje i neprijatelje. Ovi drugi su loši detektivi. Ni jedan iz njegova kluba (čak ni Milke, čija je sumnja u Wacha bila osobne naravi) nije zastao i postavio ovo pitanje u njegovu najjednostavnijem obliku: tko je među nama zao? Cooku je sada bilo jasno da je prednost članstva u Klubu suprotnih strana što tamo naučiš postavljati takva pitanja. Barem za njega. Možda različiti ljudi iz toga izvlače različite koristi. A, možda, i da je netko od njih postavio takvo pitanje, odgovor ne bi bio tako kristalno jasan kako sada izgleda. Tek su nedavno saznali da se Wach brinuo samo za sebe i ni za koga drugoga. Ta misao nadahne Cooka da smisli novo Wachovo pravilo: ako rukovodiš nečim, tvoja sudbina

važnija je od sudbine onoga čime upravljaš; da bi bio siguran da to nikada nećeš zaboraviti, često u javnosti izjavljuj suprotno.

Uzeo je Stiphove bilješke o ljubavi i mržnji. Ode u Maryn ured, zaključavši pritom svoju sobu da bude siguran kako mu neće u nju dolutati duh Geronima ili Ramzesa II, pa je zamoli uruverzalni ključ i zahvali, obraćajući joj se izravno. Uputi se dugačkim hodnikom do Stiphove sobe i odloži spis u ladicu u kojoj ga je i našao, ne razmišljajući o tome hoće li se u budućnosti pojaviti netko tko će biti podobniji da nastavi Stiphova istraživanja.

– Ali što te je podsjetilo na vrpcu? – upita ga Paula držeći bocu vina iznad njegove čaše i gledajući u njega. On odmahne glavom.

– Dosta mi je, hvala. Bio je to stih iz Majke Guske "Ne sviđaš mi se, doktore Fell"...

– Znam ga – reče Paula i odrecitira – "Zašto je tako, ne bih znao reći, ali tako jest, to ne mogu poreći, ne sviđaš mi se, doktore Fell." Stalno je čitam četverogodišnjacima. To im je jedna od najdražih pjesama.

– Vidiš, netko je izgovorio taj stih, ili dio stiha, na zabavi, u tučnjavi – nastavi Cook. – To je ostalo negdje pohranjeno u mom zamućenom mozgu da bi me na to podsjetio neki dragi čovjek s narančinim sokom na doručku uz molitve i palačinke. Odjednom sam shvatio da je jedino mali Wally Woeps, za kojega većina drži kako je u predlingvističkoj fazi, sposoban iskreno izreći takve stvari i da je zapravo u kritičnom trenutku on i izrekao svoje mišljenje. Shvatio sam i da bih ga mogao na to iznova potaknuti. – Uze komadić kruha i počeo ga mazati maslacem. Po planu je na to trebao nanijeti ostatak izvrsne francuske salate koju je Paula napravila. Za njega je gotovo s Napojima.

– Kako on to izgovara?

– A-giii – reče Cook, sa silaznom intonacijom. – Pokazalo se da je to važna rečenica. Znači ne sviđaš mi se. Rekao je to dvaput; dvostruko ne.

Promatrao ju je trenutak, pa odloži viljušku. Mogao bi u sekundi riješiti jednu nepoznanicu iz svog života koja ga toliko muči. Samo je treba upitati. Osjećao je kako se javlja novi Cook, onaj kojemu

okolišanje nije drago. Podiže viljušku. Opet je spusti. Ma... barem mu je neugodno pitati u ovom trenutku. To je već napredak, je li tako?

– Postoji još nešto što bih želio s tobom raščistiti, Paula, sada kada te poznajem.

– Još jedna rečenica?

– Da. Dopusti mi da te pitam kako si stjecala svoje prve dojmove o ljudima iz Wabasha. Hoću reći, prije nego što si počela raditi. Jesi li od nekoga dobila informacije o nama?

– Pa, Walter mi je rekao nekoliko riječi o ljudima, ali ne mnogo. Djed mi je pričao mnogo. Prešao je sve lingviste, jednoga po jednoga, i sažeto mi rekao svoje mišljenje o svima. Prilično neugodno. Sjećaš se, rekla sam ti da je bio opsjednut odnosima među ljudima, a tragove toga nalazim i u tebi, kad smo već pri tome, što mi se ne sviđa previše.

– Nema pomoći – on će nestrpljivo. – Posebno kad ljudi cijelo vrijeme jure okolo i govore o meni ružne stvari.

– O tebi? Jesi li ti lud? Ako ti ne znaš koliko te svi vole i kako te visoko cijene...

– Onda slušaj ovo. – Opisa joj scenu, bolesno detaljno, vrijeme, prisutne, opću atmosferu prilike u kojoj je ona izgovorila: "Navodno je taj Cook potpuni šupak." – Tako si rekla. Kučko. – Ovo zadnje rekao je šaljivim tonom, ali se iznenadio koliko je uživao dok je to govorio.

Ona se nasmija. – Zaista? Sigurna sam da nisam... – Namršti se i zagleda u daljinu kao da se pokušava sjetiti. Izbjegavala je njegov pogled, tako da nije mogao biti siguran govori li ozbiljno.

– Pa da! – ona će zdušno. – Da, sjećam se. Dobro se sjećam. Nismo govorili o tebi. Govorili smo o jednom momku kojeg poznajem, a koji se slučajno sviđa Jane, s kojom sam razgovarala. Taj momak kod "Maxa" radi kao kuhar, shvaćaš? Obična lingvistička zabuna. Rekla sam "cook" u značenju engleske riječi kuhar, a ne kao prezime. Sjećam se da sam joj rekla: "Taj kuhar, on je navodno..."

Cook prasnu u smijeh. Udari se po glavi i lupi šakom po stolu. Kakvo olakšanje? Oslobođen je! I Paula se smijala, jače i dulje od njega. Na njegovo iznenađenje, ona je spontano prasnula u smijeh još nekoliko puta te večeri, dugo nakon što su prekinuli tu temu i počeli se baviti važnijim stvarima.

KRAJ
DOC - WERTAS
EPUB - ŽELEZNI